

Исабел
АЛИЕНДЕ

*Приказки
на
Ева Луна*

НАРОДНА

КУЛТУРА

ИСАБЕЛ АЛИЕНДЕ ПРИКАЗКИ НА ЕВА ЛУНА

Превод: Самул Франсес

chitanka.info

Тънка повествователна нишка свързва тези истории за любов и насилие, чувственост и смърт. Тонът е пределно сдържан, почти потаен в контраст с пищния пейзаж и екстравагантните страсти, направляващи съдбата на героите. Двайсет и три паметни приказки, които „латиноамериканската Шехерезада“ Ева Луна нашепва на своя любим и ни поднася с изящество от багри и дълбоко познаване на човешката душа.

Исабел Алиенде (1942) с „Къщата на духовете“, „За любовта и сянката“, „Ева Луна“ придава класически измерения на романа — бестселър. С „Приказки на Ева Луна“ тя превръща избрания жанр в модерно изкуство.

ИЗ ИНТЕРВЮТА НА ИСАБЕЛ АЛИЕНДЕ

Да напиша „Ева Луна“, а две години след това и „Приказки на Ева Луна“, означаваше да се примиря с факта, че съм жена. Мисля, че ние, жените, можем да направим света по-богат на красота. Създавам белетристика навярно защото съм от Латинска Америка, земята на пророци и безумци, на природни и политически катаклизми — тъй непонятна, прекрасна и жестока и тъй възхитително сложна духовна територия. За писателя, ако творчеството му е закърмено от реалността, да се роди в този приказен континент е привилегия.

Вярвам в определени ценности, изразяващи се с думи, изгубили поради продължителната употреба своя изначален смисъл, но други, годни да ги заменят, не съществуват: любов, доброта, справедливост... Литературата е акт на солидарност, желание да срещнеш съпричастност както за мъчителния вик, така и за радостната песен.

Затова пиша за изнасилваните жени, изтезаваните мъже, семействата, от глад продаващи се в робство, а също — за златистия здрач и умиращите от любов поети.

РАЗКАЖИ МИ

Ти сваляше колана от кръста си, изтръгваше сандалите си, захвърляше в ъгъла широката си пола — памучна, ако не се лъжа — и разпускате възела, който държеше косата ти на опашка. Смейше се, а кожата ти беше настръхнала. Бяхме толкова близо един до друг, че не можехме да се видим, погълнати и двамата от този нетърпящ отлагане ритуал, обгърнати от топлината и аромата, който излъчвахме заедно. Проправях си път през твоите пътеки, с ръце върху изопнатата ти снага, а и твоите бяха нетърпеливи. Ти се плъзгаше, обхождаше ме, катереше се по мен, обгръщаше ме със силните си нозе, шепнеше ми хиляди пъти „ела“ с устни върху моите. В сублимния момент се вглеждахме един в друг, напълно самотни, потънали всеки в своята изгаряща пропаст, но скоро оживявахме в отвъдната страна на огъня, за да се открием отново, прегърнати в безпорядъка на възглавниците под белия балдахин. Отдръпвах косите ти, за да виждам очите. Понякога ти сядаше до мен със свити нозе, с копринения си шал върху едното рамо, в тишината на нощта, която тепърва започваше. Така те помня — в спокойствие.

Ти мислиш с думи, за теб речта е безкрайна нишка, която плетеш, сякаш животът се ражда от разказа. Аз пък мисля чрез образите, застинали върху една снимка. Но тя не е запечатана върху фотографската плака, а сякаш е нарисувана с четчица, един детайлен и съвършен спомен, с меки черти и топли цветове, ренесансов образ, намерение, уловено върху зърнеца хартия или платно. Това е пророчески миг, цялото наше съществуване, всичко преживяно и предстоящо — цели епохи едновременно, без начало и без край. Гледам от разстояние тази рисунка, на която виждам и себе си. Аз съм и зрител, и действащо лице. Там съм в полумрака, забулен в мъглата на прозирната завеса.

Зная, че съм аз, но зная също, че съм онзи, който наблюдава отвън. Зная какво чувства човекът, изобразен върху разхвърляното легло в стая с тъмни греди и с таван като в катедрала, където сцената

прилича на фрагмент от древна церемония. Аз съм там заедно с теб, но и тук, самотен, в друг миг на съзнанието. На снимката двамата отмарят, след като са се любили, с лъщяща от влагата кожа. Мъжът е с притворени очи, с ръка на гърдите, а другата е върху бедрото ѝ в интимно съучастие. За мен този образ е вечен и повтарящ се, нищо не се променя, винаги същата блажена усмивка на мъжа, винаги същата отпуснатост на жената, същите гънки на чаршафите и сенчести ъгли на стаята, светлината на лампата гали винаги под един и същ ъгъл гърдите и скулите ѝ, коприненият ѝ шал и тъмните ѝ коси се спускат все тъй нежно.

Всеки път, когато си мисля за теб, те виждам така, виждам двама ни, съхранени завинаги върху това платно, неуязвими за разрухата на отслабващата памет. Дълго мога да се наслаждавам на изобразената сцена, докато усетя, че прониквам в самото ѝ пластическо пространство, и вече не съм наблюдателят, а мъжът, легнал до тази жена. Тогава симетричният покой на картината се разчупва и чувам съвсем наблизо нашите гласове.

— Разкажи ми една приказка — промълвявам.

— Каква да бъде?

— Разкажи ми една приказка, която не си разказвала никому.

Ролф Карле

ДВЕ ДУМИ

Името ѝ било Белиса Крепускуларио^[1], но не според кръщелното свидетелство или заради хрумване на майка ѝ, а защото самата тя го търсила, докато го открие и се облече с него. Занимавала се с продажба на думи. Обхождала страната, от най-студените високопланински краища до горещите брегове, намирала си местенце по панаири и пазари и забивала четири пръта, върху които опъвала ленено платнище, за да я пази от слънцето и дъжда, докато обслужва клиентите си. Не било необходимо да рекламира стоката си, защото от толкова обикаляне насам и натам всички я познавали. Някои дори я очаквали от предишната година и когато се появявала в селището с вързоп под мишница, се нареждали на опашка пред сергията ѝ. Продавала по-точно определени цени. За пет сентавос^[2] предлагала стихове наизуст, за седем подобрявала качеството на сънищата, за девет пишела любовни писма, за дванайсет измисляла обиди за непримирими врагове. Продавала и приказки, но не такива, които са плод на фантазията, а дълги истински истории, които рецитирала гладко, без да пропусне нищо. Тъй разнасяла новините от едно селище в друго. Хората ѝ плащали, за да добави един-два реда: роди се дете, еди-кой си умря, децата ни се ожениха, реколтата изгоря. Навсякъде, щом започнела да говори, около нея се скупчвали слушатели — и така научавали за живота на другите, за далечни роднини или подробности около Гражданската война. Който купел нещо за петдесет сентавос, получавал от нея като подарък една тайна думичка против меланхолия. Разбира се, тя не била еднаква за всички, защото това би представлявало колективна измама. Всеки се сдобивал със своята думичка, уверен, че никой друг на този свят, та и вън от него, не я използва със същата цел.

Белиса Крепускуларио се била родила в бедно семейство, толкова бедно, че не притежавало дори имена, за да назове децата си. Пръкнала се на бял свят и израснала в най-неприветливия край, където понякога дъждовете се превръщат в порои и отнасят със себе си

всичко, а други години от небето не пада нито капка, слънцето расте, расте, докато заеме целия хоризонт, и светът се превръща в пустиня. До дванайсетия си рожден ден нямала други занимания или добродетели, освен да се бори с глада и с вековната тегоба. По време на една от безкрайните суши погребала четирима по-малки братя и сестри и като разсъдила, че иде и нейният ред, решила да тръгне през равнината по посока на морето, та дано по пътя да надхитри смъртта. Земята била ерозираща, прорязана от дълбоки пукнатини и осеяна с камъни, с вкаменели останки от дървета и бодливи храсти и с животински скелети, избелени от жегата. От време на време срещала семейства, които като нея вървели на юг, към миража на водата. Някои, понесли със себе си и имущество на рамо или в количка, едва имали сили да движат собствените си кости, та скоро се виждали принудени да изоставят своя товар. Влачели се едва-едва, кожата им станала като на гущер, а блясъкът на слънцето изгарял очите им. Белиса ги поздравявала с кимане, без да се спира, защото не можела да прахосва сили в прояви на съчувствие. Мнозина грохнали по пътя, ала тя била толкова упорита, че успяла да прекоси ада и най-сетне стигнала до първите изворчета — тънки, почти незабележими водни нишки, които подхранвали околоръст рахитична растителност, но по-нататък се превръщали в ручей и потоци.

Белиса Крепускуларио спасила живота си и същевременно случайно открила азбуката. Като пристигнала в едно село недалеч от морския бряг, вятърът запратил и положил върху нозете ѝ лист от вестник. Тя вдигнала жълтата крехка хартия и дълго се взирала в нея, без да проумее за какво служи, докато любопитството ѝ взело връх над плахостта. Приближила се до един човек, който миел коня си в същата мътна локва, където била утолила жаждата си.

— Какво е това? — попитала.

— Спортната страница на вестника — отвърнал човекът, без да прояви изненада от нейното невежество.

Девојката останала поразена от отговора, но не искала да изглежда нахална, затова се ограничила само с въпроса какво означават драскулките върху хартията, които ѝ приличали на краченца на муха.

— Това са думи, момиче. Тук се казва, че Фулхенсио Барба е нокаутирал Тиснао Негъра в третия рунд.

Този ден Белиса Крепускуларио научила, че думите бродят свободни, без господар — и всеки що-годе съобразителен човек може да ги подчини, за да търгува с тях. Обмислила положението си и стигнала до извода, че освен да проституира или да се наеме като слугиня в кухнята на някой богаташ, не ѝ оставал голям избор на работа. Да продава думи, ѝ се сторило един почтен изход. От този момент прегърнала новата си професия и никога не проявила интерес към друга. В началото предлагала стоката си, без дори да подозира, че думите могат да се пишат не само по вестниците. Щом разбрала това, пресметнала неограничените възможности на своя занаят, заплатила двайсет песос от спестяванията си на един свещеник, за да я научи на четмо и писмо, а с трите, които ѝ останали, си купила речник. Прочела го от кора до кора и го изхвърлила в морето, защото нямала намерение да лъже клиентите си с консервирани думи.

Няколко години по-късно, една августовска утрин, Белиса Крепускуларио седяла под платнения си навес наред площада на едно селище и продавала съдебни аргументи на старец, който от седемнайсет години молел за пенсия. Денят бил пазарен и околоръст царяло шумно оживление. Ненадейно прозвучали викове и тропот на коне. Тя вдигнала очи от текста и видяла най-напред облак прах, а веднага след това — група конници, които нахлули сред тържището. Били хората на Полковника, водени от Мулата — един великан, известен в цялата околност с бързината на ножа си и с верността си към главатаря. Животът и на Полковника, и на Мулата бил преминал по пътищата на Гражданската война и имената им се свързвали непоправимо с разрухата и злочестините. Обгърнати с грохот и окъпани в пот, бойците влезли в селището подобно стадо в лудешки бяг, всявайки ужас като пред ураган. Разлетели се кокошки, кучетата се изпокрили, жените с децата се разбягали и на площада не останала друга жива душа, освен Белиса Крепускуларио. Тя никога по-рано не била виждала Мулата и затова се учудила, щом той се обърнал към нея.

— Тебе търся — извикал, като я посочил с навития си камшик.

И преди да го е доизрекъл, двама мъже скочили върху младата жена, събаряйки навеса и счупвайки мастилницата ѝ, вързали ръцете и нозете ѝ и я проснали напъряко, подобно моряшки денк, върху

задницата на коня на Мулата. После отпрашили в галоп по посока на хълмовете.

След дълги часове, когато Белиса Крепускуларио вече се виждала на прага на смъртта, а сърцето ѝ аха-аха да се пръсне от друсането, тя усетила, че спират и четири яки ръце я положили на земята. Опитала да се изправи и да вдигне с достойнство глава, но силите ѝ изневерили, рухнала с въздишка и изгубила съзнание. Дошла на себе си няколко часа по-късно, с нощния шепот в полето, ала не успяла да долови тези звуци, защото едва отворила очи, и срещнала нетърпеливия поглед на Мулата, коленичил до нея.

— Жено, събуди се най-сетне! — казал той и ѝ подал манерката си, та с глътка ракия, примесена с барут, окончателно да се съвземе.

Поискала да узнае поради каква причина е трябвало да изтърпи толкова мъки и той пояснил, че Полковника се нуждае от услугите ѝ. Позволил ѝ да изплакне лицето си и без да губи повече време, я отвел в единия край на лагера, където страшилището на страната почивало в хамак, окачен между две дървета. Не могла да види лицето му, скрито в трепкащата сянка на листата и в неизличимата сянка на толкова години живот на бандит, но си помислила, че сигурно изглежда ужасно, щом огромният му помощник се приближава до него с такова страхопочитание. Останала изненадана от гласа му, мек и мелодичен като на учител.

— Ти ли продаваш думи? — попитал той.

— На вашите услуги — промърморила тя, взирайки се в полуздрача, за да го различи по-добре.

Полковника се изправил на крака и факелът в ръцете на Мулата осветил лицето му. Жената видяла неговата тъмна кожа и жестоките му очи на пума и веднага разбрала, че се намира пред най-самотния човек на света.

— Искам да стана президент — казал той.

Бил се уморил да броди из тази прокълната земя в безполезни войни и поражения, които никое хитруване не би могло да превърне в победи. Вече толкова години спял под открито небе, хапан от комари и принуден да се храни с месо от игуани и супи от змия, но подобни дребни неудобства не биха представлявали достатъчен повод да промени съдбата си. Онова, което истински го дразнело, бил ужасът в очите на другите. Желаел да влиза в населените места през

триумфални арки, сред пъстри знамена и цветя, да бъде възхваляван и даряван с пресни яйца и с току-що опечен хляб. Омръзнало му да се уверява непрестанно как по пътя му хората се разбягват, как жени помятат от страх, а децата треперят, затова решил да стане президент. Мулатът му бил предложил да се насочат към столицата, да нахлуят в галоп в президентския дворец и да завземат властта, както били завоювали толкова неща, без да искат разрешение, но Полковника не преследвал целта да се превърне в поредния тиранин — такива вече имали достатъчно, още повече че по този начин не би се сдобил с обичта на хората. Намерението му било да спечели поста посредством народния глас на изборите през декември.

— За да стане това, трябва да говоря като кандидат. Можеш ли да ми продадеш думите за една реч? — попитал я Полковника.

Белиса Крепускуларио била приемала много поръчки, но ни една — подобна на тази. Така и не съумяла да откаже от страх, че Мулата ще ѝ забие един куршум между очите или, което би било още по-лошо, че Полковника ще се разплаче. Ведно с това обаче изпитала порив да му помогне, защото усетила топла тръпка по кожата си и силно желание да докосне този човек, да го погали с ръцете си, да го притисне в прегръдката си.

Цяла нощ и голяма част от другия ден Белиса Крепускуларио търсела в репертоара си подходящите думи за президентска реч, внимателно охранявана от Мулата, който не откъсвал поглед от нейните яки нозе на друмница и от гърдите ѝ на девица. Тя отхвърлила суровите и сухи думи, а също твърде тържествените, избледнелите от прекалена употреба, предлагащите неизпълними обещания, лъжовните и мъглявите и отбрала само слова, които действително можели да достигнат до разума на мъжете и до усета на жените. Като използвала познанията, закупени за два̀йсет песос от свещеника, написала речта върху лист хартия, после направила знак на Мулата да махне въжето, с което я бил привързал през глезените за едно дърво. Отвели я за втори път при Полковника и тя отново почувствала трепетното желание от предишната среща. Подала му листа и зачакала, докато той се взираше в него, като го държал с върха на пръстите.

— Какво, по дяволите, пише тук? — попитал най-сетне.

— Не знаеш ли да четеш?

— Това, което знам, е да воювам — отвърнал той.

Тя прочела на висок глас речта. Прочела я три пъти, за да може клиентът ѝ да я запечати в паметта си. Когато привършила, видяла вълнението, изписано върху лицата на мъжете от отряда, които се били скупчили наоколо, за да я чуят. Забелязала също как блестят от въодушевление жълтите очи на Полковника, уверен, че с тези думи президентското кресло му е сигурно.

— Щом момчетата продължават да стоят с отворена уста, след като чува речта три пъти, значи това нещо върши работа, Полковник — одобрил Мулата.

— Колко ти дължа за труда, жено? — попитал водачът.

— Едно песо, Полковник.

— Не е скъпо — казал той и развързал торбата, която висяла на колана му, с остатъците от последната плячка.

— Имаш право и на безплатна добавка. Полагат ти се две тайни думи — рекла Белиса Крепускуларио.

— Това пък какво е?

И тя му обяснила, че за всеки петдесет сентавос, заплащани от клиента, подарявала по една дума за лично ползване. Водачът свил рамене, защото предложението не събудило у него никакъв интерес, но пък и не искал да се покаже неучтив към нея, след като му свършила толкова добра работа. Белиса се приближила, без да бърза, до коженото столче, на което бил седнал, и се навела, за да му предаде подаръка. Тогава мъжът усетил мириса на диво животно, който лъхал от тази жена, горещината като от пожар, излъчвана от бедрата ѝ, неустоимия допир на косите ѝ и дъха на мента, шепнещ в ухото му двете тайни думи, на които той имал право.

— Те са твои, Полковник — казала тя, отдръпвайки се. — Можеш да ги използваш колкото желаеш.

Мулата придружил Белиса, докато излезли на пътя, без да откъсва от нея умолителния си поглед на изгубено куче, но щом посегнал с ръка да я докосне, тя го възпряла с порой от измислени думи, които пресекли желанието му, защото си помислил, че съдържат неотменимо проклятие.

През септември, октомври и ноември Полковника произнесъл речта си толкова пъти, че би се изпепелила от употреба, ако не била

сътворена от бляскави трайни думи. За да убеди избирателите да дадат своя глас за него, обходил страната във всички посоки — влизал в градовете с вид на победител и спирал и в най-затънтените селца, там, където само остатъци боклук напомняли за човешко присъствие. Докато говорел от някой подиум наред площада, Мулата и хората му раздавали бонбони и изписвали с позлата името му върху стените, но никой не обръщал внимание на тези рекламни трикове, защото присъстващите били озарени от яснотата на неговите предложения и от поетичната проникновеност на аргументите му, чувствали се заразени от огромното му желание да поправи грешките на историята и за първи път в живота си се радвали. Щом привършела речта на Кандидата, бойците му стреляли с пистолети във въздуха и пускали ракети, а когато най-сетне се оттегляли, подир тях дни наред в атмосферата оставала да витае следа на надежда, като прекрасния спомен за комета. Скоро Полковника се превърнал в най-популярния политик. Било нещо нечувано — онзи човек, пръкнал се от Гражданската война, покрит с белези от рани, но говорещ като професор, чийто авторитет растял в цялата страна, трогвайки сърцето на родината. Печатът проявил интерес към него; отблизо и далеч идвали журналисти, за да го интервюират и да потвърдят думите му — и така се множал броят на неговите последователи и на неговите врагове.

— Добре вървим, Полковник — отбелязал Мулата, след като изминали дванайсет успешни седмици.

Но Кандидата не го чул. Както все по-често напоследък, той си повтарял своите две тайни думички. Произнасял ги, когато го размеквала носталгията, шепнел ги насън, носел ги със себе си, докато яздел, прехвърлял ги в мислите си, преди да произнесе прочутата си реч и с изненада се улавял, че им се наслаждава в моменти на разсеяност. И всеки път, щом двете думички му идвали наум, той извиквал образа на Белиса Крепускуларио, сетивата му се възбуждали от спомена за мириса на диво животно, за горещината като от пожар, за неустоимия допир и дъха на мента, докато започнал да се движи като сомнамбул и хората му разбрали, че преди да е достигнал до президентското кресло, животът му ще секне.

— Какво става с теб, Полковник? — питал неведнъж Мулата и най-сетне един ден водачът не издържал и му признал, че причината за

неговото състояние са онези две думи, които се били забили в утробата му.

— Кажи ми ги и ще видим дали няма да загубят силата си — помолил верният му помощник.

— Няма да ти ги кажа, те са само мои — отвърнал Полковника.

Уморен да гледа как предводителят рухва като осъден на смърт, Мулата праметнал пушка на рамо и тръгнал да търси Белиса Крепускуларио. Проследил стъпките ѝ из цялата обширна страна, докато я открил под платнището на сергията ѝ в едно южно градче точно когато рецитирала броеницата на своите вести. Изправил се пред нея разкрачен и с насочено оръжие.

— Тръгвай с мен! — заповядал той.

Тя го очаквала. Прибрала мастилницата си, сгънала платнището, наметнала на раменете си шала и без да пророни дума, се покатирила върху задницата на коня му. През целия път не разменили нито жест, защото желанието, което Мулата изпитвал към Белиса, било преминало в гняв — и само страхът от нейния език го възпирал да не я съдере от бой с камшика. А и не бил склонен да сподели с нея, че Полковника се е чалнал и че магията, прошепната на ухото му, е постигнала онова, което не успели да сторят толкова години на битки. След три дни влезли в лагера и той веднага отвел своята пленница при Кандидата, пред цялата му войска.

— Доведох ти тази вещица, за да ѝ върнеш нейните думи, Полковник, а тя да ти върне мъжеството — казал, прицелил се с пушка в тила на жената.

Полковника и Белиса Крепускуларио дълго се гледали, сякаш се преценявали от разстояние. Тогава мъжете разбрали, че техният водач вече не ще може да се избави от магията на онези две дяволски думи. Защото всички видели как кръвожадните му очи на пума се укротили, щом тя направила крачка напред и хванала ръката му.

[1] От *crepusculo* (исп.) — полуздрач. — Б.пр. ↑

[2] *Сентаво* — стотна част от песо, парична единица с различна стойност в няколко латиноамерикански страни. — Б.пр. ↑

ПОКВАРЕНОТО МОМИЧЕ

На единайсет години Елена Мехиас била все още една недохранена хлапачка, с лишената от блясък кожа на самотните деца, с дупки в устата поради закъсняло поникване на зъбите, с миши цвят на косата и с прозиращ скелет, който изглеждал прекалено внушителен за нейния ръст и заплашвал да пробие навън при коленете и лактите. Нищо във вида ѝ не издавало знойните ѝ блянове, нито известявало какво пламенно момиче е в действителност. Движела се незабележима сред простите мебели и обезцветените завеси в пансиона на майка си. Напомняла меланхолична котка, когато играела сред покрития с прах здравец и високите папрати на двора или сновяла с чиниите за вечеря от печката в кухнята до масите в трапезарията. Рядко някой клиент насочвал вниманието си към нея, а ако го сторел, то било само за да ѝ нареди да напръска с отрова гнездата на хлебарките или да напълни резервоара на банята, когато скърцащата помпа откажела да качи вода до втория етаж. Майка ѝ, изнурена от жегата и от къщната работа, нямала желание за нежности, нито време, за да наблюдава дъщеря си, затова изобщо не забелязала кога Елена започнала да се променя в едно по-различно същество. През първите години на живота си тя била мълчаливо и свито момиче, увлечено винаги в тайнствени игри, което си говорело само по тълите и си смучело пръста. Излизала единствено до училището и до пазара и не проявявала интерес към шумното стадо на връстниците си, които играели на улицата.

Промяната на Елена Мехиас съвпаднала с идването на Хуан Хосе Бернал, Славея, както сам се бил нарекъл и както го рекламирал афишът, който той заковал на стената в стаята си. Обитателите на пансиона били в по-голямата си част студенти или служители в някоя невзрачна канцелария на обществената администрация. Порядъчни дами и господа, както казвала майка ѝ, горда, че не приема под покрива си, когото и да е, а само хора, достойни за уважение, с почтени занимания и добри обноски, достатъчно състоятелни, за да предплатят месечния си наем, и склонни да спазват реда в пансиона, подобаващ

повече на духовна семинария, отколкото на хотел. „Една вдовица трябва да пази репутацията си и да накара другите да я уважават, не искам мястото, в което работя, да се превърне в гнездо на скитници и развратници“, повтаряла майка ѝ достатъчно често, за да не го забрави никой, а още по-малко Елена. Една от задачите на дъщерята била да наблюдава гостите и да осведомява майка си за всяка подозрителна подробност. Тези шпионски задължения правели още по-безплътно момичето, което се изпарявало сред сенките в стаите, съществувало в тишина и се появявало ненадейно, сякаш се завръщало от някакво невидимо измерение. Майка и дъщеря вършели заедно разнородната работа в пансиона, всяка от тях погълната в мълчаливата рутина, без да изпитват нужда да общуват помежду си. И наистина, разговаряли малко, а когато го вършели, то било в свободните мигове рано следобед и най-вече за клиентите. Понякога Елена се опитвала да украси сивия живот на тези мъже и жени, които преминавали мимолетно през къщата, без да оставят следа, като им приписвала някое изключително събитие, оцветявала ги с подаръка на някоя потайна любов или някоя трагедия, ала майка ѝ улавяла с безпогрешен инстинкт проявите на въображението ѝ. По същия начин откривала и когато дъщеря ѝ потуляла информация от нея. Притежавала непреодолимо чувство за практичност и поддържала винаги будно съзнание за случващото се под покрива ѝ, било ѝ точно известно какво прави всеки един по всяко време на деня или на нощта, колко захар е останала в килера, за кого звъни телефонът или в коя стая са ножиците. Някога била весела и дори хубава жена, грубите ѝ дрехи едва удържали нетърпението на едно все още младо тяло, но вече толкова години се занимавала с жалки подробности, че свежестта на духа и вкусът ѝ към живота започнали да съхнат. И все пак, когато Хуан Хосе Бернал дошъл да поиска стая под наем, всичко се променило — и за нея, и за Елена.

Майката, очарована от претенциозните модуляции на Славея и от възможността за известност, съдържаща се в афиша, изменила на собствените си правила и го приела в пансиона, въпреки че той изобщо не отговарял на представата ѝ за идеалния клиент. Бернал казал, че пее нощем, затова трябва да почива през деня, че в момента е без работа и не би могъл да ѝ даде предплата за месеца, че е много придирчив по отношение на храната и на хигиенните си навици, вегетарианец е и

взема душ два пъти дневно. Елена с изненада забелязала как майка ѝ регистрира без коментар новия гост и как го води към стаята му, влачейки с усилие тежкия му куфар, докато той носел калъфа с китарата и картонената тръба, в която държал скъпоценния си афиш. Прислонена до стената, девойката ги последвала нагоре по стълбите и видяла онова особено изражение на новия гост, с което той гледал платнената престилка, прилепнала към влажните от пот бедра на майка ѝ. Когато влязла в стаята, Елена включила провисналия от тавана вентилатор и големите му перки се завъртели със свистенето на ръждашали железата.

От този миг привычките в къщата се променили. Имало повече работа, защото Бернал спял по времето, когато другите излизали да изпълняват задълженията си, заемал банята с часове, поглъщал смайващо количество храна за зайци, която трябвало да му бъде приготвяна отделно, използвал по всяко време телефона и включвал ютията, за да изглади ризите си на конте, без господарката на пансиона да прави въпрос за извънредните разходи. Елена се връщала от училище в жарките часове на ранния следобед, когато денят изнемогвал под ужасната бяла светлина, а по това време той все още карал първия си сън. По заповед на майка си се събувала, за да не наруши неестествения покой, който обгръщал дома. Момичето си дало сметка, че майка му се променя с всеки изминал ден. То доловило признаци още в началото, много преди останалите обитатели на пансиона да започнат да шушукат зад гърба ѝ. Първо уханието, упоритият мирис на цветя, излъчван от жената и разнасящ се във въздуха на стаите, през които била минала. Елена познавала всяко ъгълче в къщата и натрупаният с годините опит в шпионирането ѝ помогнал да открие флакончето с парфюм зад пакетите ориз и консервените кутии в килера. После забелязала линията от тъмен молив по клепачите, тънкия слой червило на устните, новото бельо, усмивката, с която посрещала Бернал привечер, когато гостът най-сетне слизал, току-що изкъпан, с още влажна коса, и се настанявал в кухнята, за да изгълта своите странни гозби на факир. Майката сядала срещу него и той ѝ разказвал случки от живота си на артист, отбелязвайки всяка своя палава постъпка със силен смях, който бликвал откъм корема му.

Първите седмици Елена изпитвала омраза към този човек, който си присвоявал цялото пространство в къщата и цялото внимание на майка ѝ. Отвращавали я косите му, мазни от брилянтин, лакираните му нокти, манията му да човърка с клечка зъбите си, неговата педантичност и нахалството, с което ги карал да го обслужват. Питала се какво ли намира майка ѝ у него — та той бил само един дребен авантюрист, един никому неизвестен певец от мизерни барове, може би сводник, както била предположила шепнешком госпожица София — от най-отдавнашните обитателки на пансиона. Ала една топла неделна привечер, когато нямало какво да се прави и часовете сякаш били спрели между стените на къщата, Хуан Хосе Бернал излязъл на двора с китарата си, настанил се на пейката под смокинята и погалил струните. Звуците привлекли всички гости, те се показали един по един, отначало плахо, като не проумявали добре причината за подобно оживление, ала сетне въодушевено наизвадили столовете от трапезарията и насядали удобно около Славея. Гласът му бил обикновен, но звучен, а и пеел очарователно. Знаел всички стари болера, шлагерите от мексиканския репертоар и някоя и друга партизанска песен, изпълнени с пиперливи думи и богохулства, които карали жените да се изчервяват. За първи път, откакто се помнело момичето, в пансиона царяло празнично настроение. Когато се стъмнило, запалили две парафинени лампи и ги закачили на дърветата, сетне донесли бира и бутилката ром, пазена като лекарство против настинка. Елена треперела, докато поднасяла чашите, тя осезавала като при треска, с всяка фибра на тялото си, думите на отчаяние в песните и воплите на китарата. Майка ѝ тактувала с крак. Отведнъж тя се изправила, хванала я за ръцете и започнали да танцуват, последвани веднага от останалите, включително и от госпожица София, която не спирала възбудено да жестикулира и се смеела нервно. Дълго време, напълно щастлива, Елена се движела, следвайки ритъма на гласа на Бернал, притисната до тялото на майка си и вдъхвайки новия ѝ аромат на цветя. Но после усетила как тя я отблъсква нежно и се отделя от нея, за да продължи сама. Притворила очи и отхвърлила главата си назад, жената се извивала като чаршаф, изсушаван от вятъра. Елена се отдръпнала, а малко по малко и гостите насядали по столовете, оставяйки стопанката на пансиона сама в средата на двора, унесена в своя танц.

От тази нощ Елена погледнала на Бернал с нови очи. Забравила, че ненавижда неговия брилянтин, клечката му за зъби и арогантността му, винаги когато го съзирала да минава или го чуела да говори, тя си спомняла песните от оня импровизиран празник и отново усещала паренето по кожата и объркването в душата си — някаква треска, която не успявала да изрази с думи. Наблюдавала го скришом, отдалеч — и така постепенно открила онова, което по-рано не била забелязала: раменете му, широкия му и силен врат, чувствената крива на дебелиите му устни, съвършените му зъби, елегантността на ръцете му, дълги и фини. Обзело я непреодолимо желание да се доближи до него, да зарови лицето си в мургавите му гърди, да чуе вибрациите на въздуха в дробовите му и туптенето на сърцето му, да вдъхне миризмата му, миризма със сух и пронизващ привкус, като на щавена кожа или на тютюн. Представяла си, че си играе с косите му, че опипва мускулите на гърба, на нозете му, откривайки формата на петите му, че се превръща в дим, за да проникне през гърлото му и да го заеме изцяло. Но вдигнал ли мъжът очи, срещнал ли погледа ѝ, Елена побягвала, цялата разтреперана, да се скрие в най-отдалечения храсталак на двора. Бернал изцяло завладял мислите ѝ, момичето вече не можело да понася неподвижността на времето далеч от него. В училището Елена се движела като в кошмар, сляпа и глуха за всичко, освен за образите в самата себе си, където властвал само той. Какво ли правел в този миг? Може би спял по корем върху леглото в полуздрача на стаята със спуснати щори, топлият въздух, раздвижен от перките на вентилатора, струйка пот по дължината на гръбнака му, лицето му, зарито във възглавницата. Веднага щом ударел училищният звънец, изтичвала към къщи, като се молела да не се е събудил още, за да успее да се измие, да си облече чиста рокля и да седне да го чака в кухнята, преструвайки се, че пише домашните си, та майка ѝ да не я затрупа с домакинска работа. А после, когато го чувала да излиза, подсвирквайки си, от банята, агонизирала от нетърпение и страх, уверена, че ще умре от удоволствие, ако той я докосне или поне я заговори, жадуваща това да се случи и в същото време готова да изчезне сред мебелите, защото не можела да живее без него, ала и не би устояла на изгарящото му присъствие. Успявала да го следва навсякъде, обслужвала го и в най-дребното нещо, отгатвала желанията му, за да му поднесе онова, от

което се нуждаел, преди още да го е поискал, но се движела винаги като сянка, сякаш криела съществуването си.

Нощем Елена не можела да заспи, защото той не бил в къщата. Ставала от хамака си и тръгвала като призрак из първия етаж, събирайки смелост, за да влезе накрая тихичко в стаята на Бернал. Затваряла вратата зад себе си и отваряла леко щорите, за да проникне отражението от улицата и да освети церемониите, които си била измислила, за да завладее късметата от душата на този мъж, попили в предметите му. Дълго се взираше в огледалото му — черно и бляскаво като локва кал, — защото той се бил оглеждал в него и следите от двата образа биха могли да се слепят в прегръдка. Приближавала се до стъклото с широко отворени очи, виждайки себе си с неговите зеници, и целувала собствените си устни с твърда и хладна целувка, която тя си въобразявала, че е гореща, като мъжка уста. Усещала повърхността на огледалото върху гърдата си и дребничките черешки на гърдите ѝ набъбвали, причинявайки ѝ глуха болка, която се спускала надолу и се настанявала неизменно в една и съща точка между краката ѝ. Търсела тази болка отново и отново. Изваждала от шкафа риза и ботушите на Бернал и си ги слагала. Правела няколко крачки из стаята, но много внимателно, за да не вдига шум. Така облечена, ровела в сандъците му, решила се с гребена му, смучела четката му за зъби, близвала от неговия крем за бръснене, галела мръсните му дрехи. После, без да знае защо, сваляла ризата, ботушите и роклята си и се отпускала гола върху леглото на Бернал, вдъхвала жадно миризмата му, призовавайки топлината му, за да се обгърне с нея. Опипвала цялото си тяло, започвайки от странната форма на черепа, полупрозрачните хрущяли на ушите, вдлъбнатините на очите, устната кухина — и така все по-надолу, като очертавала костите, гънките, ъглите и овалите на това незначително цяло, което била тя самата, жадуваща да бъде огромна, тежка и плътна като кит. Представяла си как се изпълва с течност, лепкава и сладка като мед, как набъбва и расте подобно огромна кукла, докато заеме цялото легло, цялата стая, цялата къща с издутото си тяло. Изнемощяла, навремени заспивала за няколко минути, потънала в сълзи.

Една съботна сутрин Елена видяла през прозореца Бернал да се приближава изотзад към майка ѝ, която перяла, наведена над коритото. Мъжът я хванал през кръста и тя не помръднала, сякаш тежестта на

тази ръка била част от тялото ѝ. Отдалеч девойката доловила жеста му на притежание, поведението на отдаване на майка ѝ, интимността на двамата, онази връзка, която ги обединявала в една прекрасна тайна. Елена усетила как цялата се облива в пот, не можела да диша, сърцето ѝ пърхало между ребрата като уплашена птичка, ръцете и краката я сърбели, кръвта туптяла в пръстите ѝ, сякаш щели да се пръснат. От този ден тя започнала да шпионира майка си.

Една по една откривала търсените улики, в началото само погледи, някой прекалено дълъг поздрав, някоя съучастническа усмивка, подозрението, че под масата краката им се докосват и че си измислят поводи, за да останат сами. Най-сетне една нощ, завръщайки се от стаята на Бернал, където била изпълнила ритуалите си на влюбена, дочула от спалнята на майка си ромолене на подземни води — и тогава разбрала, че през цялото това време, докато тя вярвала, че Бернал припечелва прехраната си с нощни песни, мъжът се е намирал от другата страна на коридора, че докато тя целувала спомена за него върху огледалото и търсела следите му върху чаршафите му, той е бил с нейната майка. С умението си да става невидима, придобито в течение на толкова години, тя влязла през затворената врата и ги видяла, отдадени на насладата. Абажурът с ресни процеждал топла светлина, която издавала влюбените върху леглото. Майка ѝ се била превърнала в кръгло, розово, стенещо, разплуто създание, във виеща се морска анемона, цялата пипала и смукала, цялата уста и ръце, и нозе, и отвори, въртяща се отново и отново, прилепнала към голямото тяло на Бернал, който, тъкмо обратното, бил сякаш вцепенен, несръчен, със спазматични движения, парче дърво, разтърсвано от необясним вихрен порив на вятъра. До този момент Елена не била виждала гол мъж и останала изненадана от основните разлики. Мъжката природа ѝ се сторила груба и ѝ потрябвало време, за да се съвземе от ужаса и да си наложи да гледа. Скоро обаче я покорило очарованието на сцената и тя могла да наблюдава съвсем внимателно, за да научи от майка си действията, помогнали да ѝ отнеме Бернал, действия много по-могъщи от цялата нейна любов, от всичките молитви, блянове и мълчаливи призовавания, от всичките магически церемонии, с които го викала при себе си. Повярвала, че тези ласки и този шепот съдържат ключа към тайната и ако успее да ги овладее, Хуан Хосе Бернал ще спи с нея в хамака, който окачвала всяка вечер на две куки в стаята с шкафове.

Елена прекарала следващите дни като в просъница. Изгубила интерес към всичко, което я заобикаляло, включително и към Бернал, заел една резервна клетка в нейното съзнание, и се потопила във въображаема действителност, изместила напълно света на живите. Продължила да изпълнява задълженията си по силата на навика, но душата ѝ отсъствала от онова, което правела. Когато забелязала у нея липсата на апетит, майка ѝ го отдала на приближаващия пубертет, макар че очевидно Елена далеч не била съзряла, и отделила време, за да седнат насаме и да ѝ обясни каква шега бил фактът, че се е родила момиче. Дъщерята изслушала в опечалено мълчание досадните обяснения за библейски проклетия и менструални кръвотечения, убедена, че на нея самата това никога няма да ѝ се случи.

В сряда, за първи път от почти една седмица, Елена почувствала глад. Влязла в килера с лъжица и ножче за консерви и изгълтала съдържанието на три кутии грах, снела дрехата от червен восък на питка холандско сирене и го изяла като ябълка. После изтичала в двора и прегъната на две, повърнала върху здравеца някаква зеленикава каша. Болката в стомаха и тръпчивият вкус в устата ѝ върнали чувството за реалност. Тази нощ спала спокойна, свита в своя хамак и смучейки пръста си, както някога в бебешката люлка. В четвъртък се събудила весела, помогнала на майка си да приготви кафето за пенсионерите, после закусила с нея в кухнята, преди да тръгне за училище. В замяна пристигнала в училището, оплаквайки се от силни спазми в стомаха, и толкова се гърчила и молила за разрешение да отиде в тоалетната, че доста преди обяд учителката я пуснала да се прибере у дома.

За да избегне кварталните улици, Елена направила голяма обиколка и стигнала до къщата откъм стената на задния двор, който опирал в дърето. Успяла да се покатери по стената и да скочи в двора с по-малко риск от очакваното. Била изчислила, че в този час майка ѝ е на пазар, а тъй като бил денят за прясна риба, щяла да се забави доста. В къщата се намирали само Хуан Хосе Бернал и госпожица София, която вече седмица не ходела на работа поради пристъп на артрит.

Елена скрила учебниците и обувките си под някакви одеяла и се шмугнала във вътрешността на къщата. Изкачила се по стълбите, притулена до стената и сдържайки дъх, докато чула радиото да гърми в стаята на София и се поуспокоила. Вратата на Бернал поддала веднага.

Вътре било тъмно и известно време тя нищо не виждала, защото идвала от утринния блясък на улицата, но познавала стаята наизуст, неведнъж била измервала пространството и знаела къде се намира всеки предмет, на кое точно място дъските на пода скърцат, на колко крачки от вратата е леглото. Въпреки това изчакала, докато очите ѝ привикнат с полумрака и се появят очертанията на мебелите. Миг по-късно различила и човека върху леглото. Не лежал по корем, както толкова пъти си го била представяла, а по гръб върху чаршафите, облечен само със слип, едната му ръка била изпъната, а другата върху гърдите, кичур коса покривал очите му. Елена почувствала как отведнъж изчезнали напълно целият страх и нетърпение, натрупани през последните дни, усетила се пречистена, със спокойствието на човек, който знае какво трябва да направи. Сторило ѝ се, че е преживявала този момент много пъти; казала си, че няма от какво да се бои, защото става дума само за една церемония, която малко се различава от предишните. Съблякла, без да бърза, училищната униформа, но не посмяла да свали памучните си гащички. Пристъпила до леглото. Вече можела да види по-добре Бернал. Седнала на крайчеца, съвсем близо до ръката на мъжа, като се стараела тежестта ѝ да не причини нито гънка върху чаршафите, навела се леко, докато лицето ѝ се приближило на няколко сантиметра, и усетила топлината на дъха му и сладкия мирис на тялото му, после с изключително внимание легнала до него, изпъвайки всеки крак поотделно, за да не го събуди. Изчакала, заслушана в тишината, докато се решила да положи ръка върху корема му в почти недоловима ласка. От допира в тялото ѝ се надигнала вълна, която я задушавала, сторило ѝ се, че туптенето на сърцето ѝ отеква в цялата къща и ще събуди мъжа. Потрябвали ѝ няколко минути, за да се съвземе, но когато установила, че е неподвижен, напрежението ѝ спаднало и тя отпуснала дланта си с цялата тежест на ръката, толкова лека въпреки всичко, че не нарушила почивката на Бернал. Елена си припомнила действията на майка си, които била наблюдавала, и докато пропъхвала пръсти под ластика на слипа му, потърсила устата на мъжа и го целунала — така, както го била правила толкова пъти пред огледалото. Бернал изпъшкар в просъница и прегърнал момичето през талията, докато другата му ръка поела нейната, за да я насочи, а устата му се отворила, за да върне целувката, шепнейки името на любимата му. Елена чула, че назовава

майка ѝ, ала вместо да се отдръпне, се притиснала още по-плътно до него. Бернал я хванал през кръста и я вдигнал върху себе си, нагласявайки тялото ѝ, като в същото време започвал първите любовни движения. Едва когато доловил върху гърдите си изключителната крехкост на този птичи скелет, искрица съзнание пронизала мъглата на съня му и мъжът отворил очи. Елена усетила как тялото му се напряга, как била сграбчена и задръжана с такава ярост, че паднала на пода, но бързо се изправила и се върнала при него, за да го прегърне отново. Бернал я ударил през лицето и скочил от леглото, обзет от ужас може би заради някакви отколешни забрани и кошмари.

— Развратница, покварено момиче! — извикал той.

Вратата се отворила и на прага се показала госпожица София.

Елена прекарала следващите седем години в интернат с монахини, други три в университета в столицата, а после започнала работа в банка. Междувременно майка ѝ се омъжила за любовника си и двамата заедно продължили да управляват пансиона, докато спестили достатъчно, за да се оттеглят в една малка вила сред полето, където отглеждали карамфили и хризантеми за продан в града. Славей поставил артистичния си афиш в златна рамка, но повече не пял в нощни спектакли и никой не забелязал отсъствието му. Нито веднъж не придружил жена си при посещенията на заварената му дъщеря, нито питал за нея, за да не разбуни терзанията, пропили собствения му дух, но често мислел за момичето. Образът на Елена останал непроменен за него, годините не го накърнили, тя продължила да бъде сластолюбивото и обладано от любов момиче, което той бил отблъснал. Наистина с времето споменът за тези леки кости, за тази детска ръка върху корема му, за този бебешки език в устата му претърпял развитие, докато се превърнал в страстно желание. Когато прегръщал натежалото тяло на жена си, той трябвало да се съсредоточи върху виденията си и старателно призовавал Елена, за да събуди все по-вялия порив на насладата. С годините започнал да посещава магазини за детско бельо и купувал памучни гащички, за да си доставя удоволствието да ги гали и да гали себе си. После го обземал срам от тези мимолетни изблици на невъздържаност и изгарял гащичките или ги закопавал дълбоко в градината в напразно усилие да

ги забрави. Станало му навик да обикаля из парковете и около училищата и да наблюдава отдалеч момиченцата, още невлезли в пубертета, които му връщали за няколко твърде кратки мига бездната на онзи незабравим четвъртък.

Елена била на двацет и седем години, когато за пръв път посетила дома на майка си, за да ѝ представи своя годеник, армейски капитан, който вече цял век я молел да се омъжи за него. Младите пристигнали в един от онези свежи следобеди на ноември, той се бил облякъл цивилно, за да не изглежда прекалено високомерен с военната си униформа, а тя се била натоварила с подаръци. Бернал очаквал това посещение с вълнението на юноша. Неуморно се взираше в огледалото, изучавал собствения си образ и се питал ще забележи ли Елена промените у него, или в съзнанието ѝ Славея е останал непохабен от времето. Бил се подготвил за срещата, бил подбирал всяка дума и си представял всеки неин отговор. Единственото, за което не помислил, било, че вместо пламенното момиче, заради което той живеел в кошмари, пред очите му щяла да се появи една невзрачна и стеснителна жена. Бернал се почувствал предаден.

Привечер, щом еуфорията от пристигането отминала и майката и дъщерята си разказали последните новини, изнесли няколко стола на двора, за да се насладят на прохладата. Въздухът бил напоен с аромата на карамфилите. Бернал предложил да пийнат по глътка вино и Елена го последвала, за да потърси чаши. За няколко минути останали сами, един срещу друг в тясната кухничка. Тогава мъжът, очаквал толкова време подобна възможност, хванал ръката на жената и ѝ казал, че всичко било едно страшно недоразумение, че онази сутрин спял и не знаел какво върши, че никога не бил искал да я захвърли на пода, нито да я назовава така, затова нека бъде състрадателна и да му прости, та дано той успее да възвърне разума си, защото през всичките изминали години парещото желание по нея не преставало да го преследва, изгаряйки кръвта му и разрушавайки духа му. Елена го погледнала учудена, без да знае какво да отвърне. За какво покварено момиче ѝ говорел? За нея детството било някъде далеч в миналото, а болката от тази първа отблъсната любов била останала затворена в някое запечатано кътче на паметта. Тя не пазела никакъв спомен от онзи отдавнашен четвъртък.

КЛАРИСА

Клариса се родила, когато в града още нямало електричество, видяла по телевизията първия астронавт да левитира над лунната повърхност и умря от изумление, когато пристигна Папата и сред посрещачите бяха и хомосексуалистите, преоблечени като монахини. Прекарала детството си сред китни папрати и коридори, осветени от масленичета. В онези години дните се нижели бавно. Клариса всъщност не успя да се приспособи към стресовите ситуации на настоящето и у мен винаги будеше усещането, че е застинала във въздуха с цвят сепия на снимка от отминала епоха. Предполагам, че някога е имала стройна снага на девица, грациозна осанка и профил като от медальон, но по времето, когато я видях за първи път, тя беше една стара особнячка, с рамене, щръкнали като малки гърбици, а благородната ѝ глава бе коронясана с мастна киста колкото гълъбово яйце, около която навиваше белите си коси. Погледът ѝ беше закачлив и проникателен, способен да премине през най-потайната злоба и да се завърне ненакърнен. През дългите години на своя живот тя си спечели славата на светица и след смъртта ѝ мнозина положиха портрета ѝ в домашните си олтари редом с други почитани ликове, за да измолват покровителството ѝ при по-дребни затруднения, макар че достойнствата ѝ на чудотворка не са признати от Ватикана и положително няма да бъдат признати никога. Защото благодеянията, подвластни на Клариса, са от по-особено естество: тя не възвръща зрението на слепи като света Лукия, нито напътства като свети Антоний самотните жени да си намерят мъж, но се твърди, че помага на човек да надвие махмурлука или да надмогне трудностите на военната служба и угнетяващата самота. Чудесата ѝ са скромни, недоказуеми, ала и също толкова необходими, колкото внушителните чудесии на канонизираните светци.

Запознах се с нея в годините, когато, още девойче, работех като прислужничка в къщата на Госпожата, една „дама на нощта“, както Клариса назоваваше жените „от занаята“. По онова време тя вече бе

почти призрак, сякаш всеки миг готов да се откъсне от пода и да отлети през прозореца. Имаше ръце на лечителка и хората, лишени от средства за лекар или разочаровани от традиционната медицина, чакаха ред при нея, за да облекчи болките им и да ги утеши за лошата участ. Господарката ми често я викаше да ѝ направи масаж на гърба. Мимоходом Клариса се ровеше в душата на Госпожата с надеждата да промени живота ѝ и да я насочи по пътищата на Бога, пътища, по които другата не бързаше да поеме, тъй като това би опростило бизнеса ѝ. Клариса я даряваше с лечебната топлина на ръцете си в продължение на десет-петнайсет минути, в зависимост от силата на болката, след което приемаше да изпие чаша плодов сок като отплата за услугата. Седнали една срещу друга в кухнята, двете жени разговаряха за „човешкото“ и за „божественото“, господарката ми повече за човешкото, а тя — за божественото, без да прекриват границите на търпимостта и добрия тон. После започнах работа другаде и изгубих от поглед Клариса за около две десетилетия, докато я срещнах отново и възстановихме приятелството си до ден-дневен, без да отдаваме особено внимание на различните пречки, включително и на смъртта ѝ, която все пак внесе известен безпорядък в прекрасните ни взаимоотношения.

По времето, когато възрастта вече ѝ създаваше затруднения да се придвижва с предишния мисионерски плам, Клариса не престана да помага на ближните, понякога дори против волята на облагодетелстваните — какъвто беше случаят със сводниците от улица Република, принудени да изтърпят мъчителните за тях публични поучения на благородната госпожа, обладана от неотменното желание да спаси душите им. Клариса се лишаваше от всичко лично, за да го раздаде на нуждаещите се, и обикновено имуществото ѝ се свеждаше до дрехите, които носеше на гърба си, затова към края на живота ѝ трудно можеше да бъде открит бедняк, по-беден от нея. Милосърдието се превърна в двупосочен път и вече не се знаеше кой дава и кой получава.

Живееше в порутена триетажна къща с няколко незаети помещения, а други дадени под наем за склад на фабрика за спиртни напитки, така че въздухът бе напоен с кисела пьянска воня. Не напуснала това жилище, наследено от родителите ѝ, защото то я свързвало с миналото на нейния род и защото вече над четирийсет

години там, в една стая в дъното на двора, се бил погребал жив мъжът ѝ. Бил работил като съдия в далечна провинция и изпълнявал достойно задълженията си до раждането на второто им дете, когато разочарованието сложило край на решимостта да се пребори със съдбата, та потърсил убежище в това зловонно помещение, подобно къртица в дупката си. Рядко излизал — като подплашена сянка — и отварял вратата само за да изнесе цукалото и да внесе храната, която жена му оставяла всеки ден. Поддържали връзка чрез бележки, написани с калиграфския му почерк, и с почуквания по вратата — два пъти означавало „да“, три пъти — „не“. През стените на стаята долитало дрезгавото му астматично покашляне, а понякога и пиратски ругатни, които никой не би могъл да каже към кого са отправени.

— Клетият човечец, дано по-скоро Бог го призове при себе си и да го прати да пее в ангелски хор — мълвяла Клариса без капка ирония; ала очевидно Божието провидение не пожелало да я дари с бърза кончина на нейния съпруг, щом той е жив и до ден-днешен, макар сигурно надхвърлил стоте, освен ако не е вече мъртъв, а кашлицата и проклятията, които се чуват, да са само отглас от миналото.

Клариса се омъжила за него, защото бил първият, който поискал ръката ѝ, а и родителите ѝ решили, че съдия е възможно най-добрата партия за нея. Разделила се с приличното благосъстояние на бащиния дом и се приспособила към скъперничеството и вулгарността на съпруга си, без да претендира за по-добра съдба. Само веднъж я чули да си спомня с носталгия за по-изтънчения дух, белязал миналото ѝ — било във връзка с рояла, на който свирела с наслада като дете. Така научихме за нейното увлечение по музиката и много по-късно, когато вече бе стара, група приятели ѝ подарихме скромно пиано. По онова време бе прекарала почти шейсет години, без да види отблизо клавиш, но приседна на табуретката и изпълни по памет без никакво колебание Ноктюрното на Шопен.

Около две години след сватбата със съдията се родила дъщеря им, албинос, която още с прохождането започнала да придружава майка си в църквата. Не след дълго, очарована от блясъка на литургиите, малката захванала да къса завесите у дома, за да се облича като епископ, и скоро имитацията на богослужебните обреди с тананикане на химни на измислен латински се превърнала в

единствената игра, на която тя се отдавала с удоволствие. Била непоправимо изостанала в развитието си, произнасяла думи само на някакъв свой език, непрекъснато ѝ течали лиги и страдала от неизлечими пристъпи на лошотия, при които трябвало да я връзват като животно на панаир, за да не ръфа мебелите и да не напада хората. По време на пубертета поулегнала и започнала да помага на майка си в къщната работа. Второто дете дошло на белия свят с нежно монголоидно лице и лишено от любопитство, а единственото умение, което успяло да придобие — без обаче да му послужи особено, защото майката никога не посмяла да пусне сина си вън от дома, — било да пази равновесие върху велосипед. Прекарало живота си, въртейки на двора педалите на велосипед без колела, закрепен върху стойка.

Това, че децата ѝ са ненормални, не накърнило здравия оптимизъм на Клариса, която виждала в тях чисти души, неуязвими за злото, и ги обграждала винаги с много обич. Полагала всеотдайни усилия да ги предпази от досег със земните страдания, често се питала кой ли ще се грижи за тях, когато нея вече няма да я има. Бащата, обратното, никога не говорел за дъщерята и сина и използвал тяхната умствена изостаналост като повод да се отдаде на печал, да напусне службата, да загърби приятелите и дори свежия въздух и жив да се погребее в стаята си, където единственото му занимание било да преписва вестниците в една нотариална книга с търпението на средновековен монах. Междувременно жена му похарчила до последния грош зестрата и наследството си и се захващала с всякаква работа, за да издържа семейството. Заради собствените си грижи не пренебрегнала чуждите и дори в най-трудните моменти на своето съществуване не се отказала от благотворителната си дейност.

Клариса проявявала безкрайно разбиране към човешките слабости. Една нощ, когато вече била беловласа старица, дочула непривичен шум в къщата, докато шиела в стаята си. Пристъпила към вратата, за да види какво става, но не успяла да излезе, защото се сблъскала с мъж, който опрял нож в шията ѝ.

— Млък, курво, че ще ти клъцна гръкляна! — заплашил я той.

— Сбъркал си мястото, синко. Дамите на нощта са на отсрещната страна на улицата, където свири музика.

— Не се подигравай, това е грабеж.

— Що рече? — усмихнала се недоверчиво Клариса. — Че какво ще откраднеш от мен?

— Сядай на този стол да те завържа!

— И дума да няма, синко, имай уважение, мога да ти бъда майка.

— Сядай!

— Недей да крещиш, че ще изплашиш мъжа ми, който не е добре със здравето. А и прибери този нож, че можеш да нараниш някого — казала Клариса.

— Слушайте, госпожо, дошъл съм да крада — промърморил колебливо нахлулият с взлом в дома й.

— Не, каква ти кражба. Няма да ти позволя да извършиш грях. Ще ти дам някоя и друга пара, но доброволно. Не ти ми ги вземаш, а аз ти ги давам, ясно ли е? — Взела чантата си и извадила мизерната сумичка, с която щяла да разполага до края на седмицата. — Нямам повече. Както виждаш, семейството ни е доста бедно. Ела с мен в кухнята, ще сложа чайника.

Мъжът прибрал ножа и я последвал с банкнотите в ръка. Клариса приготвила чай за двамата, поднесла последните бисквити, които й се намирали, и го поканила да седнат в хола.

— Откъде ти хрумна странната идея да ограбваш такава бедна старица?

Крадецът си признал, че я е наблюдавал дни наред, знаел, че живее сама, и помислил, че в голямата й къща все ще се намери нещо, което да отмъкне. Казал, че е първият му опит за грабеж, че има четири деца, безработен е и не може пак да се завърне у дома с празни ръце. Тя го накарала да проумее, че рискът е прекалено голям, не само щял да попадне в затвора, но нищо чудно и сам да си осигури място в ада, макар да се съмнявала, че Бог ще го осъди така строго — най-много да го прати в чистилището, стига, разбира се, той да се покае и никога повече да не съгреша. Предложила му да го включи в списъка на покровителстваните от нея и му обещала да не го издаде на властите. Разделили се, разменяйки си целувки по бузите. През следващите десет години, чак до смъртта на Клариса, всяка Коледа този мъж й изпращал подарък по пощата.

Не всички познанства на Клариса били от този род, тя поддържала връзки и с уважавани хора, жени от знатно потекло, богати търговци, банкери и общественици, които посещавала, за да

потърси помощ за ближния, без дори да се замисля как ще я посрещнат. Един ден се представила в приемната на депутатa Диего Сиенфугос, известен с пламенните си речи и спечелил си име на един от малцината некорумпирани политици в страната, което не му попречи да се издигне до министър и да попадне в учебниците по история като интелектуален баща на някакъв мирен договор. По онова време Клариса, макар млада и донякъде притеснителна, вече притежавала непоколебимата решителност, която я отличаваше и на стари години. Отишла при депутатa да го помоли да използва влиянието си, за да осигури модерен хладилник на последователките на майка Тереза. Човекът я изгледал изумен, недоумяващ защо тъкмо той трябва да помага на идеологическите си противници.

— Просто защото в трапезарията на монахините всеки ден се хранят безплатно сто деца, а те почти всички са синове и дъщери на комунисти и евангелисти, които гласуваха за вас — кротко му отвърнала Клариса.

Така между двамата се породило едно тайно приятелство, което щяло да струва на политика редица благодеяния и безсънни нощи. Със същата необорима логика тя съумявала да извоюва от йезуитите училищни стипендии за мнозина атеисти, от Акция на дамите католички — дрехи втора употреба за кварталните проститутки, от Немския институт — музикални инструменти за един еврейски хор, а от собствениците на лозя — фондове за програмите за борба с алкохолизма.

Нито съпругът, погребан в своята стая мавзолей, нито изнурителните часове всекидневна работа не попречили на Клариса да забременее отново. Акушерката я предупредила, че най-вероятно и този път бебето не ще е нормално, ала тя я успокоила с довода, че Бог поддържа известно равновесие във Вселената и също както Той създава някои криви неща и други — прави, за всяка добродетел има и един грях, за всяка радост — нещастие, за всяко зло — добро, и така във вечния кръговрат на колелото на живота всичко намира своя противовес с течение на вековете. Махалото отива и се връща с неумолима точност, казвала тя.

Клариса прекарала търпеливо времето на бременността и родила третото си дете. Направила го у дома си, подпомогната от акушерката и в жизнерадостната компания на недоразвитите си деца, безобидни и

усмихнати същества, с часове отдадени на игрите си, дъщерята — фъфлейки галиматии в епископските си одеяния, а синът — въртейки към никъде педалите на неподвижния си велосипед. Този път везните се наклонили в правилната посока, за да съхранят хармонията на Сътворението, и се родило яко момченце, с мъдри очи и силни ръце, което майката положила благодарна на гърдите си. Четиринайсет месеца по-късно Клариса добила още един син със същите качества.

— Те ще израснат здрави, за да ми помогнат в грижите за първите две — казвала тя, вярна на разбирането си за равновесието в света. Така и стана, защото по-малките деца пораснаха стройни като тръстики и надарени с доброта.

По някакъв начин Клариса успявала да издържа четирите си деца без помощ от страна на съпруга си и без да накърнява гордостта си на дама от обществото — никога не помолила за милосърдие към самата нея. Малцина научили за финансовите ѝ затруднения. Със същата упоритост, с каквата будувала нощем, правейки парцалени кукли и годечни погачи за продан, тя се борела срещу разрухата в къщата, където стените започвали да се потят със зеленикава влага, и внушавала на по-малките си деца своите принципи на щедрост и добро настроение с такъв блестящ резултат, че през последвалите десетилетия те, неизменно до нея, споделяли товара на по-големите си брат и сестра — до деня, в който, както се били затворили в банята, изтичане на газ отнесло кротко на оня свят нейните първи две рожби.

Папата пристигна, когато Клариса още не бе навършила осемдесет, макар че не бе лесно да се пресметне точната ѝ възраст, понеже тя добавяше по някоя и друга година просто от кокетство, за да чуе да казват колко добре се е запазила за осемдесет и петте, които обявяваше. Преливаше от бодрост, но тялото ѝ изневеряваше, трудно ходеше, губеше ориентация по улиците, нямаше апетит и към края на дните си се хранеше само с цветя и мед. Духът ѝ започна да я напуска едновременно с поникването на крилца на раменете ѝ, но подготовката за папското посещение ѝ възвърна влечението към земните дела. Не склони да наблюдава спектакъла по телевизията, защото изпитваше дълбоко недоверие към тази техника. Беше уверена, че дори астронавтът на Луната не е нищо друго, освен измама, заснета в холивудска киностудия, както лъжели и с онези истории, в които главните герои уж се любели или умирали, а след седмица се

появявали отново същите хора и изживявали други съдби. Клариса пожела да види Негово светейшество със собствените си очи, за да не ѝ покажат на екрана някой актьор със свещенослужителски одежди, така че трябваше да я придружа и заедно да го приветстваме при преминаването му по улиците. След два часа очакване, през които се бранехме от тълпата вярващи и от продавачите на свещи, на щамповани фланелки, пъстроцветни изображения и пластмасови светци, успяхме да зърнем Светия отец, величествен в подвижната си стъклена клетка, като бял делфин в аквариум. Клариса падна на колене, с риск да бъде смачкана от фанатиците и пазачите от охраната. В този миг, точно когато Папата се бе приближил на един хвърлей разстояние, от странична уличка се появи колона мъже, предрешени като монахини, с гримирани лица и с плакати в защита на аборта, на развода, на содомията и на правото на жените да стават свещеници. Клариса порови в чантата си с трепереща ръка, намери очилата си и си ги сложи, за да се увери, че всичко това не е плод на въображението ѝ.

— Да се прибираме, дъще. Премного видях — рече ми бледа.

Беше толкова смутена, че за да я разсея, предложих да ѝ купя един косъм от главата на Папата, но тя отказа, защото нямало гаранции, че е истински. Както пресметнал някакъв социалистически вестник, количеството папски косми, продавани като реликви, било толкова голямо, че би стигнало да се натъпчат два дюшека.

— Много остарях и вече не разбирам света, дъще. По-добре да си ходим.

Прибра се в голямата си къща изнемощяла, а грохотът на камбаните и приветствията още кънтеше в слепоочията ѝ. Отидох в кухнята да приготвя супа за съдията и да стопля вода, за да ѝ направя чай от лайка, та дано я поуспокои. През това време Клариса, с израз на дълбока покруса, подреди всичко в дома си и напълни последната чиния с ядене за своя съпруг. Постави подноса пред затворената врата и почука за пръв път от повече от четирийсет години.

— Колко пъти съм казвал да не ме безпокоят! — възропта с немощен глас съдията.

— Извинявай, скъпи, исках само да те известя, че ще умра.

— Кога?

— В петък.

— Добре. — И не отвори вратата.

Клариса повика децата си, за да им съобщи за скорошния си край, после легна в кревата си. Стаята ѝ беше обширна и тъмна, с тежки резбовани мебели от махагон, неуспели да се превърнат в антики, защото са били толкова скапани, та се разпаднали още при внасянето. Върху шкафа имаше стъклена урна с восъчна фигурка на Младенеца, изработена толкова реалистично, че напомняше току-що окъпано бебе.

— Бих искала Младенецът да остане при теб, за да се грижиш за него, Ева.

— Вие не мислите да умирате, нали? Не ме плашете.

— Трябва да го държиш на сянка, огрее ли го слънцето, ще се стопи. Съхранил се е почти век и може да оцелее още толкова, ако го пазиш от климата.

Сресах сребристите коси на върха на главата ѝ, украсих прическата ѝ с кордела и приседнах до нея, готова да бъда редом в прежеждието ѝ, без да зная точно какво ще бъде то, защото моментът бе лишен от всякаква сантименталност, сякаш в действителност не ставаше дума за агония, а за лека настинка.

— Ще е добре да се изповядам, не мислиш ли, дъще?

— Че какви ли грехове бихте могли да имате вие, Клариса?

— Животът е дълъг, има време в излишък и за злото, с Божиата милост.

— Вие ще отидете направо на небето, ако то наистина съществува.

— Разбира се, че съществува, но не е толкова сигурно дали ще ме приемат. Там са доста строги — промърмори тя. След дълга пауза добави: — Като прехвърлям през ума си грешките, които съм допуснала, виждам, че една от тях е доста тежка...

Побиха ме тръпки от страх да не би тази жена с ореол на светица да ми каже, че нарочно е унищожила недоразвитите си деца, за да подпомогне Божието правосъдие, или че не вярва в Бог и се е захванала да прави добро на този свят само защото везните са ѝ отредили такава съдба като противотежест на нечие чуждо зло — зло, лишено от своя страна от собствено значение, защото всичко е част от един и същ непрекъснат процес. Но онова, което ми изповяда Клариса, не съдържаеше нищо чак толкова драматично. Поруменяла и с лице към

прозореца, тя ми рече, че се била отказала да изпълнява съпружеските си задължения.

— Какво означава това? — попитах.

— Как да ти обясня... Имам предвид, че не задоволявах плътските желания на моя съпруг, разбираш ли?

— Не.

— Жената носи морална отговорност, ако откаже тялото си на своя съпруг и той изпадне в изкушението да потърси облекчение при друга.

— Ясно. Ако съдията развратничи, то грехът за това е ваш.

— Не, не. Струва ми се, че следва да е на двамата, трябва да помисля.

— Не дължи ли мъжът същото на жена си?

— А?

— Искам да кажа, ако вие бяхте имали друг мъж, щеше ли тогава вашият грях да тежи и на съпруга ви?

— Какви ги приказваш, дъще! — погледна ме смаяна.

— Не бива да се безпокоите, ако най-големият ви грях е в това, че сте лишавали своя съпруг от тялото си. Сигурна съм, че Бог ще го възприеме като шега.

— Не вярвам Бог да притежава чувство за хумор за подобни неща.

— Ето това вече е голям грях, Клариса — да се съмнявате в Божието съвършенство.

Изглеждаше толкова добре със здравето, та ми беше трудно да си представя близкия ѝ край, но предположих, че светците, за разлика от простосмъртните, притежават способността да умират без страх и в пълно съзнание. Обаянието ѝ беше непоклонимо — мнозина твърдяха, че са виждали ореол от светлина около главата ѝ и са чували небесна музика в нейно присъствие, затова, щом я съблякох, за да ѝ сменя ризата, не се учудих, като открих на раменете ѝ две възпалени подутини, сякаш всеки момент щяха да ѝ поникнат чифт ангелски крилца.

Мълвата за агонията на Клариса бързо се разпространи. Синовете ѝ и аз трябваше да посрещнем една безкрайна върволица от хора, които идваха да измолят ходатайството ѝ на небето за различни услуги или просто да се сбогуват с нея. Мнозина очакваха в сетния

миг да се случи някакво знамение, например вонята на гранясали бутилки, която се носеше наоколо, да се превърне в ухание на камелии или тялото ѝ да заблести с лъчите на утешението. Появи се и приятелят ѝ, бандитът, който не бе поел по правия път и се бе превърнал в истински професионалист. Той седна до леглото на умиращата и ѝ разказа всичките си похождения без капка угризение.

— Потръгна ми добре. Сега влизам само в къщите от горния квартал. Крада от богатите, а това не е грях. Никога не е ставало нужда да прибегвам до насилие, работя чисто, като джентълмен — обясни не без гордост.

— Ще трябва много да се моля за теб, синко.

— Молете се, бабче, няма да ми навреди.

Появи се съкрушена и Госпожата, за да се сбогува със скъпата си приятелка, и донесе венец и сладки с пълнеж за бдението. Някогашната ми господарка не ме позна, но на мен не ми беше трудно да го сторя, защото не се бе променила толкова, изглеждаше доста добре въпреки пълнотата, перуката и екстравагантните си пластмасови обувки със златни звезди. За разлика от крадеца тя идваше да съобщи на Клариса, че съветите ѝ от едно време са намерили благодатна почва и сега е почитена християнка.

— Разкажете за това на свети Петър, та да ме изтрие от черния тефтер — помоли я Госпожата.

— Каква огромна несполука ще бъде за тези добри хорица, ако вместо да ида на небето, бъда пратена да се пържа в казаните на ада... — сподели умиращата, когато най-сетне можах да затворя вратата, за да си почине малко.

— Ако това се случи там горе, никой тук долу няма да узнае, Клариса.

— И по-добре.

В петък още от размъване на улицата се събра тълпа и синовете ѝ едва успяха да удържат наплива от поклонници, решени да отнесат със себе си нещичко като реликва — от парче тапет до оскъдните дрехи на светицата. Клариса отпаднаше пред очите ни и за пръв път даде признаци, че взима на сериозно собствената си смърт. Някъде към десет пред вратата спря син автомобил с парламентарен номер. Подпомогнат от шофьора, от задната седалка се показва един старец, когото тълпата веднага позна: беше дон Диего Сиенфугос, станал

важна личност след толкова десетилетия, отдадени в служба на обществото. Синовете на Клариса излязоха да го посрещнат и го придружиха, докато се изкачи с труд до втория етаж. Щом го видя в рамката на вратата, Клариса се оживи, страните ѝ си възвърнаха руменината, а очите ѝ светнаха.

— Моля те, изведи всички от стаята и ни остави сами — пошепна ми на ухото.

Двайсет минути по-късно вратата се отвори и дон Диего Сиенфугос излезе, влачейки крака, с навлажнени очи, сломен и полупарализиран, ала усмихнат. Синовете на Клариса, очакващи го в коридора, отново го хванаха под ръка, за да му помогнат, и тогава, виждайки ги заедно, се уверих в нещо, което бях забелязала и преди. Тези трима мъже имаха една и съща осанка и профил, същата спокойна увереност, същите мъдри очи и сигурни ръце.

Изчаках да слязат по стълбите и се върнах при приятелката си. Приблжих се, за да ѝ оправя възглавниците, и видях, че и тя като госта си плаче някак радостно.

— Дон Диего бе най-големият ви грях, нали? — промълвих едва чуто.

— Това не бе грях, дъще, само подпомогнахме Бог да уравни везните на съдбата. И виждаш колко успешно, щом след двете си недоразвити деца добих други две, които да се грижат за тях.

Клариса умря същата вечер, без да се мъчи. От рак — постави диагноза лекарят, щом видя напъпилите ѝ криле; от святост — възкликнаха набожните, напирани от улицата със свещи и цветя; от изумление — казвам аз, защото бях с нея, когато ни посети Папата.

УСТАТА НА ЖАБАТА

Били много тежки времена там, на юг. На юг не в тази страна, а в света, където сезоните са променени и зимата се пада не по Коледа, както в културните държави, а по средата на годината, както в дивите краища.^[1] Камък, койрон^[2] и лед, просторни равнини, които към Огнена земя се раздробяват в броеница от острови, заснежени планински върхове, затварящи хоризонта в далечината, тишина, възцарена там от раждането на времето и прекъсвана понякога от подземната въздишка на ледниците, спускащи се бавно към морето. Една сурова природа, обитавана от корави мъже. В началото на века там нямало нищо, което англичаните биха могли да отнесат, затова те се сдобили с концесии за отглеждане на овце. За няколко години животните толкова се размножили, че отдалеч стадата им приличали на притиснати към земята облаци, опасли цялата растителност и изпотъпкали и последните светилища на индианските култури. По тези места Ермелинда изкарвала прехраната си с игри на въображението.

В мразовитата пустош се извисявал, като изоставена торта, големият дом на Скотовъдната компания, заобиколен, всред произвола на свирепия климат, от нелепа морава, закриляна от съпругата на управителя, която не можела да се примири, че живее далеч от сърцето на Британската империя, и продължавала да се облича тържествено, за да вечеря насаме с мъжа си, флегматичен господин, пленник на гордостта от вече забравени традиции. Местните ратаи обитавали бараките на лагера, отделени от господарите с жив плет от диви рози и други бодливи храсти — едно напразно усилие да бъде смалена безкрайната пампа и да бъде създадена за чужденците илюзията за приятна английска градина.

Зорко следени от пазачите, измъчвани от студа и невкусили с месеци домашна чорбича, ратаите устоявали на жестоката си съдба, също тъй беззащитни, както поверените им животни. Привечер винаги се намирал някой, който да вземе китара — и тогава пейзажът се изпълвал със сантиментални песни. Въпреки парченцата кремък, които

готвачът пускал в яденето им, за да угаси желанието на тялото и напирашите спомени, жаждата им за любов била толкова голяма, че ратаите лягали с овцете и дори с някой тюлен, ако доближал брега и успеели да го уловят. Тези животни имат големи вимета, като гърдите на кърмачка, и стига само да одерат кожата им, докато са още живи, топли и туптящи, един мъж, ако е много закъсал, може да си затвори очите и да си представи, че прегръща морска сирена. Ала въпреки негодите, благодарение на забранените игри на Ермелинда ратаите се развличали по-добре, отколкото господарите им.

Тя била единствената млада жена в цялата безкрайна околност, ако не вземем под внимание английската дама, която прекосявала оградата от рози само в случаите, когато отивала с двуцевката си на лов за зайци, но дори тогава, сред адския облак прах, едва успявали да зърнат воала на шапката ѝ и да чуят лая на ловджийските кучета. В замяна Ермелинда била истинска самка, близка и ясна, с дръзка смесица от кръв във вените и винаги готова да празнува. Била избрала професията си на утешителка чисто и просто по призвание, харесвала всички мъже изобщо и мнозина от тях в частност. Властвала сред тях като пчелна царица. У ратаите обичала миризмата на труд и на желание, прегракналия им глас, небръснатата два дни брада, тялото им, силно и в същото време толкова податливо в нейните ръце, бойкия им нрав и наивното им сърце. Познавала измамната сила и пределната слабост на клиентите си, но не се възползвала нито от едното, нито от другото, а напротив, съчувствала и на двете. Дръзката ѝ природа криела в себе си черти на майчинска нежност и нощта често я заварвала да кърпи нечия риза, да вари кокошка за някой болен ратай или да пише любовни писма до далечни годеници.

Създавала богатството си върху един дюшек, натъпкан с необработена вълна, под продупчен като решето ламаринен покрив, в който проникващият вятър свирел подобно на флейта или обой. Плътта ѝ била твърда, а кожата — без петънце, обичала да се смее и била необикновено щедра, а това е много повече, отколкото може да предложи една уплашена овца или клетият одран тюлен. Във всяка прегръдка, пък макар и най-краткотрайна, тя се изявявала като пламенна и палава приятелка. Славата на яките ѝ крака на ездач и на гърдите ѝ, които употребата не била в състояние да похаби, била прекосила шестстотинте километра на дивата провинция и

любовниците ѝ пътували открай света, за да прекарат приятни мигове в нейната компания. Петък вечер пристигали в необуздан галоп от толкова далечни места, че конете, покрити с пяна, падали замаяни. Господарите англичани забранявали пиенето на алкохол, но Ермелинда успявала тайно да свари ракия, с която повдигала настроението и съсипвала черните дробове на своите гости и която ѝ служела също да пали лампите си в часовете за развлечения. Залаганията започвали след третата чашка, когато вече никой не можел да съсредоточи погледа си или да изостри съзнанието си.

Ермелинда била открила начини да се сдобие със сигурна печалба, без никого да мами. Освен картите и заровете мъжете имали на разположение няколко игри — и във всяка от тях единствената награда била самата тя. Тези, които губели, ѝ давали парите си, както и онези, които печелели и в замяна получавали правото да се наслаждават за съвсем кратко на компанията ѝ, без хитрувания и без въведения, ала не защото ѝ липсвало добро желание, а защото не разполагала с достатъчно време, за да удостои всеки с подобаващо внимание. Участниците в играта на „сляпа баба“ си сваляли панталоните, но не и жилетките, шапките и подплатените с овча кожа ботуши, за да се предпазят от антарктическият студ, който свирел между гредите. Тя им връзвала очите и преследването започвало. Понякога глъчката била такава, че смехът и учестеното дишане прекосявали нощта отвъд розите и достигали до ушите на англичаните, които оставали безучастни, преструвайки се, че това е само волност на вятъра в пампата, и продължавали скъпернически да отпиват последната чаша цейлонски чай, преди да се отправят към леглото. Първият, който успеел да докосне Ермелинда, ликуващо кудкудякал и благославял късмета си, притискайки я в прегръдките си. Друга от игрите се наричала „люлка“. Жената сядала върху дъска, окачена с две въжета за тавана. Провокирайки нетърпеливите погледи на мъжете, тя присвивала нозе и всички можели да видят, че не носи нищо под жълтите си фусти. Играчите, застанали в редица, разполагали само с по една възможност да врхлетят върху нея и този, който успеел, се оказвал в плен на бедрата на красавицата, оплетен във фустите ѝ, залюлян, клатушкан и накрая вдигнат към тавана. Но сполучвали малцина, а повечето се въргали по пода сред смеха на останалите.

В играта на „жаба“ човек можел да загуби за петнайсет минути припечеленото за месец. Ермелинда очертавала с тебешир една линия върху пода, а на четири крачки разстояние описвала кръг и лягала в него с отворени колене, с крака, позлатени от светлика на ракиените лампи. Тогава се появявал тъмният център на тялото ѝ, отворен като презрял плод, като веселата уста на жаба, а в това време въздухът в стаята ставал плътен и топъл. Играчите заемали място зад тебеширената черта и запращали монети към мишената. Някои били опитни стрелци, с толкова сигурна ръка, та успявали да спрат уплашено животно в буен бяг, мятайки между краката му две вързани с въже болеадорас^[3], но Ермелинда владеела изкуството да отмести тялото си незабележимо, така да се изплъзне, че в последния миг монетата да пропусне целта. Парите, попаднали в тебеширения кръг, ѝ принадлежали. Ако някоя улучела „входа“, тя възнаграждавала собственика ѝ със „съкровището на султана“ — два часа насаме с нея във вътрешната стая зад завесата, една пълна наслада, в която да намери утеха за всички преживени несгоди и да помечтае за блаженството на рая. Онези, които били преживели скъпоценните два часа, твърдели, че Ермелинда владее старинни любовни тайни и е в състояние да отведе мъжа до прага на собствената му гибел и да го върне оттам помъдрил.

До деня, в който се появил Пабло, астуриецът, твърде малко били сполучилите да спечелят тези два вълшебни часа, макар неколцина да били изпитали удоволствието от нещо подобно, но не срещу дребни грошове, а срещу половин месечна заплата. По онова време тя вече била натрупала скромно състояние, но все още и не помисляла да се оттегли за един по-обикновен живот, защото в действителност намирала истинска отрада в работата си и се чувствала горда с отломките щастие, които можела да предложи на ратаите. Пабло бил слаб човек, с кости като на пиле и ръце на дете, ала в противовес на външния си вид притежавал ужасно упорит нрав. Редом до закръглената и жизнерадостна Ермелинда той изглеждал просто кльощав мърморко, но онези, които при идването му решили, че могат да се посмеят за негова сметка, останали неприятно изненадани. Дребният пришълец реагирал светкавично като змия на първото предизвикателство, готов да се бие с всеки, който излезе насреща му, макар че кавгата секнала още преди да започне, защото правило номер

едно за Ермелинда било да няма побоища под нейния покрив. Веднъж защитил достойнството си, Пабло се успокоил. Имал решително, възпогребално изражение и говорел рядко, а когато го правел, веднага се усещал испанският му акцент. Бил напуснал родината си, бягайки от полицията, и живеел от контрабанда през проходите на Андите. До онзи миг той се държал, като надменен и сприхав отшелник, който се надсмивал над климата, овцете и англичаните. С никого и с нищо не се обвързвал, не признавал ни обич, ни дълг, но вече не бил толкова млад и самотата все повече се просмуквала в костите му. Понякога сутрин се събуждал върху вледенената земя, увит в черния си плащ от Кастилия и със седлото вместо възглавница, усещайки как го боли цялото тяло. Това не била болката на вцепенените мускули, а насъбралата се тъга и самотия. Омръзнало му да се скита като вълк — единак, но не бил създаден и за домашното спокойствие. Дошъл в тези земи, защото чул мълвата, че на края на света имало една жена, способна да промени посоката на вятъра, та пожелал да я види със собствени очи. Огромното разстояние и опасностите по пътя не били в състояние да го спрат, а когато най-сетне влязъл в кръчмата и се озовал пред Ермелинда, на разстояние колкото да протегне ръка, видял, че тя е сътворена от същата здрава сплав като него, и решил, че след едно тъй дълго пътуване не си струва да продължава да живее без нея. Настанил се в един тъгъл на помещението, за да я наблюдава внимателно и да пресметне възможностите си.

Стомахът на астуриеца бил от стомана, затова той могъл да погълне няколко чаши от напитката на Ермелинда, без да се размъти погледът му. Не се съгласил да се съблече за „хорото на архангел Михаил“, за „мандан-дирун-дирун-дан“ и за останалите състезания, които му се сторили направо детинщини, но в края на вечерта, когато настъпил върховият момент на „жабата“, той се отърсил от остатъците алкохол и се присъединил към мъжете около тебеширения кръг. Ермелинда му се сторила хубава и дива като планинска пума. Усетил как се събужда у него инстинктът на ловец, а неясната болка от самотата, която мъчела костите му през цялото пътуване, се преобразила в радостно предчувствие. Видял нозете ѝ, обути в боти, плетените ѝ чорапи, придържани с ластик под коленете, дългите кости и напрегнатите мускули на тези златни крака сред развяващите се жълти фусты и почувствал, че има само една възможност да я завоюва.

Заел позиция, опрял здраво нозе в пода и уравнил тялото си, докато намерил самата ос на своето съществуване, сетне с поглед като бръснач принудил жената да се вцепени на мястото си и да се откаже от триковете с извиването на тялото. А може би нещата били по-различни и самата тя го била избрала измежду останалите, за да го нагости с подаръка на своята компания. Пабло изострил поглед, издишал всичкия въздух от дробовете си и след няколко секунди напълно съсредоточаване запратил монетата. Всички видели как тя описала свършена дъга и влязла чисто, точно на място. Взрив от аплодисменти и завистливи подсвирквания отбелязали подвига му. Невъзмутим, контрабандистът оправил колана си, с три големи крачки приближил до жената, хванал я за ръка и я изправил на крака, твърдо решен да ѝ докаже през двата заслужени часа, че и тя вече не би могла да живее без него. Излязъл, почти влачейки я, а другите останали да пият, загледани в часовниците си — докато изтекло времето на наградата, но не се появили нито Ермелинда, нито чужденецът. Изминали три, четири часа, цялата нощ, разсъмнало се и ударила камбаната на управата, призовавайки на работа, а вратата все не се отваряла.

По обяд влюбените излезли от стаята. Без да размени поглед с никого, Пабло отишъл да оседлае коня си, друг кон за Ермелинда и едно муле за багажа. Жената била облечена с панталон и връхна дреха за пътуване и носела вързана за кръста си брезентна торба, пълна с монети. Очите ѝ имали ново изражение, а незабравимият ѝ задник се полюшвал доволен. С пестеливи движения двамата наместили вещите върху гърба на животните, възседнали конете и потеглили. Ермелинда махнала леко за сбогом на безутешните си почитатели и последвала Пабло астуриеца по голата равнина, без да обърне поглед назад. Никога повече не се завърнала.

Отпътуването на Ермелинда предизвикало такова униение, че Скотовъдната компания набавила люлки, закупила малки копия и стрели за стрелба в мишена и доставила от Лондон една огромна жаба от оцветен фаянс със зейнала уста, за да изпробват ратаите своята точност, прицелвайки се с монети; но поради общото безразличие всички тези играчки останали да красят терасата на управата, където англичаните ги използват и до днес, за да се преборят със скуката привечер.

[1] Авто цитат — И. Алиенде, „Ева Луна“, изд. „Народна култура“, С., 1995, стр. 253, превод Венцеслав Николов. — Б.пр. ↑

[2] Вид житно растение в Чили. — Б.пр. ↑

[3] Използвано в Южна Америка оръжие, обикновено от вързани с говежди жили две или три каменни топки, което се мята. — Б.пр. ↑

ЗЛАТОТО НА ТОМАС ВАРГАС

Преди да започне бясното настъпление на прогреса, онези, които притежавали някакви спестявания, ги закопавали в земята — това бил единственият познат начин да запазиш парите си; но по-късно хората се доверили на банките. След прокарването на шосета, когато станало по-лесно да се пътува до града с автобус, те заменили златните и сребърните си монети с оцветени хартийки и ги затворили в железни каси, все едно че са съкровища. Томас Варгас им се присмивал на глас, защото никога не повярвал в тази система. Времето доказало, че е имал право — щом дошъл краят на властта на Благодетеля, продължила, както разправят, близо трийсет години, банкнотите не стрували нищо и много от тях завършили разлепени като украшение върху стените, като безславен спомен за наивността на техните притежатели. Докато всички други пишели писма до новия президент и до вестниците, за да се оплачат от колективната измама с новите пари, Томас Варгас продължавал да съхранява своите унции злато заровени на сигурно място, като това ни най-малко не повлияло на навиците му на скъперник и просяк. Бил човек без достойнство, вземал пари назаем, без намерение да ги връща, държал децата си гладни, а жена си — в дрипи, докато той самият носел шапки, изработени от влакна на гуама^[1], и пушел скъпи пури. Отказвал да заплати дори училищната такса и шестте му законни деца се изучили безплатно само поради решимостта на учителката Инес, докато е с разсъдъка си и със сили за работа, да не остави дете в селото, което да не знае да чете. Годишите не променили нрава му на скандалджия, пияница и женкар. Смятал за голяма чест да е най-изтъкнатият мъжкар в цялата околност, както крещял наред площада винаги щом пиенето му отнемело разума, изреждайки на висок глас имената на девойките, които бил съблазнил, и на копелетата, в чиито вени течала негова кръв. Ако можело да му се вярва, трябвало да наброяват около триста, защото всеки път споменавал различни имена. Полицайте неведнъж го прибирали и лично Лейтенанта го пердашил няколко пъти по задника с плоското на

сабята, та дано влезе в пътя, но това не дало по-голям резултат, отколкото нравоученията на свещеника. Истината е, че почитал единствено Риад Халаби, собственика на магазина, затова съседите му прибягвали до неговата помощ, когато подозирали, че пак е дал воля на ръката си заради разточителството на жената и децата и се е захванал да ги бие. В тези случаи арабинът зарязвал тезгяха с такава бързина, та забравял да заключи магазина и пристигал, задъхан от справедливо негодувание, да въведе порядък в дома на семейство Варгас. Не било необходимо да говори много, на стареца му стигало да види, че той се появява, за да се укроти. Само Риад Халаби имал власт да засрами този негодник.

Антония Сиера, жената на Варгас, била с двайсет и шест години по-млада от него. Наближавайки четирийсетте, останала почти без здрав зъб в устата, тя изглеждала вече много похабена, а препатилото ѝ тяло на мулатка се било деформирало от работа, от раждания и помятания; все пак успяла да запази следи от някогашната си гордост, походката с високо вдигната глава и гъвкава снага, спомен от преминалата красота, както и невероятното си честолюбие, което пресичало от корен всяка проява на съжаление. Часовете едва ѝ стигали, за да изпълни ежедневните си задължения, защото, освен грижите за децата и работата в градината и около кокошките, припечелвала по някое и друго песо, като готвела обяда на полицаите, перяла чужди дрехи и почиствала училището. Понякога я виждали цялата покрита със синини, ала и без да я питат, всеки в Агуа Санта се досещал, че е отнесла бой от мъжа си. Единствено Риад Халаби и учителката Инес се осмелявали да ѝ правят подаръци предпазливо, като търсели поводи, за да не я обидят — някоя и друга дрешка, храна, тетрадки и витамини за децата ѝ.

Много унижения трябвало да изтърпи от мъжа си Антония Сиера, включително натрапената наложница в собствения дом.

Конча Диас пристигнала в Агуа Санта с един от камионите на Петролната компания, окаяна и безутешна като призрак. Шофьорът я съжалил, щом я забелязал боса на пътя, с вързоп на гърба и с корем на бременна. Когато преминавали през селото, камионите спирали пред магазина, затова Риад Халаби първи научил за събитието. Видял я да

се появява на вратата и по начина, по който пуснала вързоп си пред тезгяха, веднага разбрал, че това момиче не се отбива пътъм, а идва тук, за да остане. Била съвсем млада, мургава и ниска на ръст, със сплъстена, обезцветена от слънцето къдрава коса, която отдавна не била виждала гребен. Както постъпвал с всеки посетител, Риад Халаби предложил на Конча стол и разхладителна напитка от ананас и се приготвил да чуе разказа за нейните приключения или нещастия, но забила очи в пода, девойката не говорела много, а току се изсеквала с пръсти, докато по бузите ѝ бавно се стичали сълзи, и през зъби процеждала безкрайни проклетия. Накрая арабинът все пак проумял, че тя иска да види Томас Варгас, затова изпратил да го потърсят в кръчмата. Изчакал на вратата и още щом старецът се появил пред него, го хванал за ръката и го изправил лице в лице с другоселката, без да му даде време да се окопити от уплаха.

— Момичето твърди, че детето е от теб — казал Риад Халаби с онзи мек тон, който използвал, когато бил гневен.

— Това не може да се докаже, Риад. Винаги се знае коя е майката, но за бащата никога не е сигурно — отвърнал другият объркано и все пак достатъчно дръзко, като намигнал дяволито, без обаче да успее да се хареса на останалите.

Този път младата жена заплакала с горък порив, мънкайки, че не би пътувала от толкова далеч, ако не знаела кой е бащата. Риад Халаби запитал Варгас не изпитва ли срам, още повече че на неговата възраст би могъл да бъде дядо на момичето, рекъл му, че бърка, ако си въобразява, че селото пак ще се черви заради неговите прегрешения, какво си мисли той, но когато плачът на девойката се усилил, добавил онова, което всички знаели, че ще каже:

— Хайде стига, момиче, успокой се. Можеш да останеш известно време в дома ми, поне докато се роди бебето.

Конча Диас избухнала в ридания и заявила, че няма да отиде да живее никъде другаде, освен при Томас Варгас, затова била дошла. Въздухът в магазина сякаш замрял, настанала продължителна тишина, чували се само вентилаторите на тавана и подсмърчането на пътничката, защото никой не се осмелявал да ѝ каже, че старикът е женен и има шест дечица. Най-сетне Варгас взел нейния вързоп и ѝ помогнал да се изправи.

— Е добре, Кончита, щом това желаш, няма какво повече да говорим. Още сега отиваме у дома — казал той.

Ето така се случило, че когато се върнала от работа, Антония Сиера намерила друга жена да почива в хамака ѝ и за пръв път нейната гордост се оказала недостатъчна, за да прикрие чувствата. Ругатните ѝ се понесли по главната улица, а ехото им стигнало до площада и се вмъкнало във всяка къща, огласявайки, че Конча Диас е една гнусна мишка и че Антония Сиера ще ѝ направи живота черен, докато не я върне обратно в канала, от който изобщо не е трябвало да се показва, че жестоко се е лъгала, ако си е мислила, че децата ѝ ще живеят под един покрив с някаква въртиопашка, защото тя в никакъв случай не е глупачка, а мъжът ѝ ще е по-добре да внимава, защото в името на децата си, клети и невинни, е изтърпяла много мъки и много разочарования, но дотук стига, сега вече всички ще видят коя е Антония Сиера. Цяла седмица гневът ѝ продължил да се излива, после виковете ѝ отстъпили място на едно несекващо мърморене; простила се и с последните следи от красота, нищо не останало и от походката ѝ и започнала да се влачи като пребито куче. Съселяните се опитали да ѝ обяснят, че вината за цялата тази бъркотия не е у Конча, а у Варгас, но тя нямала желание да слуша съвети за въздържаност, нито за справедливост.

Животът в ранчото на това семейство и преди това не бил приятен, ала с пристигането на държанката се превърнал в безкрайно мъчение. Антония прекарвала нощите, свита в леглото на децата си и изригвайки проклетия, а на хамака до нея хъркал мъжът ѝ, прегърнал девойката. Антония трябвало да става още преди изгрев-слънце, за да приготви кафето и да омеси царевичните питки, да изпрати малките на училище, да се погрижи за зеленчуковата градина, да сготви на полицаите, да изпере и изглади. Изпълнявала задълженията си като робот, а от душата ѝ бликали низ горчивини. Вече отказвала да приготвя храна на мъжа си, затова Конча се заела да го прави, когато другата излизала, за да не я среща пред огнището в кухнята. Омразата на Антония Сиера била толкова голяма, та някои в селото решили, че в крайна сметка ще убие съперничката си, и отишли да помолят Риад Халаби и учителката Инес да се намесят, преди да е станало късно.

Но нещата не протекли така. Два месеца по-късно коремът на Конча заприличал на тиква, краката ѝ така се подули, че вените ѝ били

пред пръсване, а и през цялото време плачела, защото се чувствала самотна и уплашена. Уморен от толкова сълзи, Томас Варгас решил да се прибира вкъщи само за спане. Вече не било необходимо жените да готвят на смени, та Конча загубила и последния стимул да се облича и се залежала в хамака, загледана в тавана и без да дръзне да си свари дори кафе. Целият първи ден Антония се правела, че не я забелязва, но вечерта ѝ изпратила по едно от децата паница супа и чаша топло мляко, за да не рече някой, че е допуснала да умре човек под покрива ѝ. Това се повторило и следващите дни, докато накрая Конча станала да хапне заедно с тях. Антония се преструвала, че не я вижда, но поне спряла да ругае на висок глас, щом само другата минела наблизо. Малко по малко се поддавала на съжалението. Като забелязала, че момичето слабее с всеки изминал ден — едно жалко плашило с огромен корем и дълбоки сенки под очите, — започнала да коли кокошките една подир друга, за да му дава бульон, а веднага щом свършили птиците, постъпила както никога дотогава: отишла да моли за помощ Риад Халаби.

— Родих шест деца и няколко пъти помятах, но никога не съм виждала жена така да се поболее от бременност — обяснила тя, цялата изчервена. — Станала е кожа и кости, едва-що хапне нещо — и го повърне. Не че ме интересува, не е моя работа, но какво ще кажа на майка ѝ, ако умре? Не искам после да ми се търси сметка.

Риад Халаби откарал клетата бременна със собствената си камионетка в болницата, а Антония ги придружила. Върнали се с цяла торба разноцветни хапчета и нова рокля за Конча, защото старата не побираща корема ѝ. Нещастieto на другата жена накарало Антония Сиера да си припомни мигове от своята младост, от първата си бременност и от насилието, което сама била преживяла. И пожелала, напук на себе си, бъдещето на Конча Диас да не е така злочесто като нейното. Вече не изпитвала гняв към Конча, а мълчаливо съчувствие, и започнала да се отнася към нея, сякаш е блудна дъщеря, с властна грубост, която едва успявала да прикрие нежността ѝ. Девојката изпадала в ужас, щом осъзнавала болезнените промени в тялото си, прогресиращото обезформяне, срама, че току се попикава и че пристъпва като гъска, непреодолимото отвращение от себе си и желанието да умре. Понякога се събуждала сутрин толкова зле, та не можела да стане от леглото, и тогава Антония карала децата да я

наглеждат на смени, докато тя е на работа вън от дома, и бързала да се върне рано, за да се погрижи сама за девойката; но имало дни, в които Конча посрещала утрото живнала и когато Антония се прибирала капнала от умора, заварвала вечерята готова, къщата чиста. Момичето ѝ поднасяло кафе и заставало право до нея в очакване да го изпие, с влажния поглед на благодарно животно.

Детето се родило в болницата в града, защото не понечило да излезе на бял свят и се наложило да срежат Конча Диас, за да го извадят. Антония останала при нея осем дни, през които учителката Инес се грижела за дечицата ѝ. Двете жени се прибрали с камионетката на магазина и цяла Агуа Санта излязла да ги посрещне. Майката се усмихвала, а Антония показвала новороденото с шумната гордост на баба, известявайки, че ще бъде кръстено Риад Варгас Диас — едно справедливо признание към арабина, защото без неговата помощ жената не би стигнала навреме до родилното отделение, а и пак той поел разходите, когато бащата си направил оглушки и се престорил на по-пиян от всякога, за да не изрови от земята своето злато.

Не били изминали и две седмици, когато Томас Варгас поискал от Конча Диас да се завърне в неговия хамак, въпреки че жената била с още незараснал шев и с фронтова превръзка на корема си, но Антония Сиера се изправила отпреде му с ръце на хълбоците, решена за първи път в живота си да се възпротиви на прищевките на стареца. Съпругът понечил да си свали колана и да я нашиба, както бил свикнал, но тя се нахвърлила върху му с такава ожесточеност, че той отстъпил стреснат. Това разколебаване го погубило, тъй като Антония на мига си дала сметка, че е по-силната; междувременно Конча Диас оставила детето си в ъгъла и вдигнала високо едно тежко глинено гърне с очевидното намерение да го строши в главата му. Мъжът разбрал, че е загубил битката, и напуснал дома, блъвайки проклетия. Цяла Агуа Санта узнала за случилото се, защото той сам го разказал на момичетата от публичния дом, които пък в отговор заявили, че Варгас вече не го бива и всичките му перчения на бик осеменител са само безпочвени хвалипръцковщини.

От тази случка натам нещата се променили. Конча Диас бързо се възстановила и щом Антония Сиера отидела на работа, тя поемала грижите за децата, за зеленчуковата градина и домакинството.

Преглътнал унижението, Томас Варгас тихомълком се върнал в хамака си, лишен от компания. За да облекчи огорчението си, той понатупвал децата и разправял в кръчмата, че жените, също като магариците, разбирали само от тояга, но у дома повече не посмял да им посегне. Когато се напиел, крещял наляво и надясно колко хубаво нещо е двуженството, та се наложило няколко поредни недели свещеникът да го оборва от амвона, за да не би идеята да намери почва и да отидат по дяволите толкова години усилия в проповядване на християнската добродетел на еднобрачието.

В Агуа Санта гледали през пръсти, ако някой мъж тормози семейството си, мързелува, пиянства или не връща взетите назаем пари, но дълговете от комар смятали за свещени. При бой с петли участниците в залаганията сгъвали внимателно банкнотите и ги държали между пръстите си, та всеки да може да ги види, а при игра на домино, на зарове или на карти ги поставяли разгънати върху масата, вляво от играча. Нерядко шофьорите от Петролната компания спирали за някое и друго раздаване на покер и макар да не показвали парите си, на тръгване винаги се разплащали до последното сентаво. Съботите надзирателите от затвора „Санта Мария“ идвали да посетят публичния дом и да проиграт в кръчмата седмичната заплата. Дори и те, които били много по-големи бандити от поверените им за охраняване затворници, не се осмелявали да играят, ако не могат да платят. Никой не нарушавал това правило.

Томас Варгас не залагал, при все че обичал да наблюдава играчите, бил в състояние с часове да следи партия домино, първи заемал място при бой с петли и не пропускал да чуе номерата от лотарията, съобщавани по радиото, макар никога да не си купувал билет. От подобно изкушение го предпазвала неговата алчност. Когато обаче желязното съзаклятничество на Антония Сиера и Конча Диас укротило веднъж завинаги мъжките му мераци, той се отдал на играта. В началото залагал мизерните суми, придобити с просия, та само най-изпадналите пияници склонявали да седнат на масата срещу него, ала на карти му потръгнало по-добре, отколкото със собствените му жени, и скоро червеят на лесната печалба заглождил жалката му същност, прониквайки чак до мозъка на костите. С надеждата да забогатее с

един щастлив удар и пътьом, посредством отзвука от желания триумф, да възвърне блясъка на поругания си престиж на расов жребец, той увеличавал все повече залозите. Скоро с него започнали да мерят сили най-дръзките играчи, а останалите се събирали в кръг, за да проследят обратите при отделните раздавания. Томас Варгас не разгъвал банкнотите върху масата, както било прието, но плащал, когато губел. В дома му беднотията се изострила и Конча също тръгнала на работа. Децата останали сами и се наложило да ги храни учителката Инес, за да не скитат из селото и да не придобият навици да просят.

Нещата се усложнили за Томас Варгас, когато приел предизвикателството на Лейтенанта и след шест часа игра спечелил от него двеста песос. За да изплати дълга си, офицерът конфискувал заплатите на своите подчинени. Той бил мургав, добре сложен мъж с мустаци на морж и носел винаги разкопчана куртка, предоставяйки възможност на девойките да оценят косматите му гърди и колекцията му от златни верижки. В Агуа Санта никой не го уважавал, защото бил човек с непредсказуем характер и си присвоявал правото сам да измисля закони според интересите и прищевките си. Преди идването му карцерът представлявал само две помещения, където прекарвали нощта участниците в някоя свада — в Агуа Санта открай време тежките престъпления били нещо непознато и единствено конвоираните, преминаващи оттам на път за затвора „Санта Мария“, били смятани за злосторници, — но Лейтенанта възприел като свой дълг да не остави човек, попаднал в ареста, без да отнесе и по един як пердах. Заради него хората започнали да се боят от закона. Бил бесен от загубата на двеста песос, но връчил парите без коментар и донякъде с жест на елегантна щедрост, защото дори той, при цялата тежест на властта, която притежавал, не би могъл да стане от масата, без да плати.

Два дни Томас Варгас се хвалил с победата си, докато Лейтенанта не му известил, че ще го чака в събота за реванш. „Този път залогът ще е хиляда песос“, заявил му той с такъв нетърпящ възражение тон, че другият веднага се сетил за ударите с плоското на сабята по задника си и дори не помислил да откаже. Привечер в събота кръчмата се препълнила с хора. Не се дишало от навалищата и жегата, и се наложило да изнесат масата на двора, за да могат всички да наблюдават играта. В Агуа Санта никога не били залагали толкова

пари, затова избрали Риад Халаби да бди за честността на играта. Като начало той поискал от публиката да се изтегли на две крачки разстояние, за да бъде предотвратен всеки опит за измама, а от Лейтенанта и останалите полицаи — да предадат оръжието си в карцера.

— Преди да започнем, двамата играчи са длъжни да сложат парите си на масата — казал арбитърът.

— Думата ми е достатъчна, Риад — заявил Лейтенанта.

— В такъв случай и моята дума стига — присъединил се Томас Варгас.

— Как ще се разплатите, ако загубите? — поискал да знае Риад Халаби.

— Имам къща в столицата. Ако загубя, още утре Варгас ще получи нотариалния акт.

— Съгласен. А ти?

— Ще заплатя със златото, което държа скрито в земята.

Играта била най-вълнуващото събитие в селото от години. Цяла Агуа Санта се струпала на улицата, дори старците и децата; единствените, които отсъствали, били Антония Сиера и Конча Диас. Нито Лейтенанта, нито Томас Варгас вдъхвали симпатии, така че на хората им било безразлично кой ще спечели; развличали се, като гадаели как ли ще реагират при загуба двамата съперници, и се обзалагали за единия или другия. Томас Варгас бил облагодетелстван от късмета в картите, който го спохождал до момента, а Лейтенанта имал предимството на хладнокръвието и на славата си на бияч.

В седем вечерта играта приключила и, в съответствие с установените правила, Риад Халаби обявил, че печели Лейтенанта. И след победата си офицерът запазил същото спокойствие, както след поражението преди седмица — нито подигравателна усмивка, нито непремерена дума, просто останал седнал на стола, чистейки зъбите си с нокъта на кутрето.

— Е добре, Варгас, дойде моментът да изкопаеш своето съкровище — казал, когато глъчката на зрителите поутихнала.

Лицето на Томас Варгас било придобило цвят на пепел, ризата му била прогизнала от пот, а въздухът, който вдишвал, сякаш засядал в гърлото му и не успявал да проникне в гърдите. Два пъти опитал да се изправи, но коленете му се огъвали. Станало нужда Риад Халаби да го

подкрепи. Най-сетне събрал сили и тръгнал към шосето, сподирен от Лейтенанта, полицаите, арабина, учителката Инес, а малко по-назад — цялото село в шумна процесия. Повървели около две мили, после Варгас свърнал надясно и навлязъл в гъсталака на всепоглъщащата растителност, опасала Агуа Санта. Нямаło пътека, но той си проправил път без колебание между гигантските дървета и папратите, докато стигнал до брега на един дол, едва забележим в непроходимия параван на джунглата. Там множеството спряло, а той се спуснал в ниското заедно с Лейтенанта. Жегата била влажна и изнурителна, въпреки че слънцето клоняло към залез. Томас Варгас направил знак да бъде оставен сам, запълзъл на четири крака и изчезнал в шубрак от филодендрони с едри месести листа. Изминала една дълга минута, преди да се чуят вайканията му. Лейтенанта се шмугнал в листака, хванал го за глезените и рязко го изтеглил оттам.

— Какво става?!

— Няма го, няма го!

— Как така го няма!

— Заклевам се, Лейтенанте, сам не знам нищо, откраднали са го, откраднали са моето съкровище! — И заплакал като вдовица, с такова отчаяние, че дори не усещал ритниците на Лейтенанта.

— Говедо! Ще ми платиш! Кълна се в майка си, че ще ми платиш!

Риад Халаби се втурнал по наклона и изтръгнал Варгас от ръцете му, преди да го е направил на пихтия. Съумял да убеди Лейтенанта да се успокои, защото с бой нищо нямаło да постигнат, после помогнал на стареца да се изкачи горе. Томас Варгас рухнал, потресен от ужаса на случилото се, хлипанията го задушавали и толкова пъти залитал и губил съзнание, че арабинът почти го носел на ръце по целия път на връщане, докато най-сетне го оставил в ранчото му. Антония Сиера и Конча Диас седели пред входа на плетени столове, пиели кафе и наблюдавали падането на нощта. С нищо не показали да са опечалени, когато научили за случилото се, и безмълвно продължили да сърбат кафето си.

Повече от седмица Томас Варгас лежал с температура, бълнувайки унции злато и белязани карти, но бил як по природа и вместо да умре от мъка, както предположили мнозина, взел, че оздравял. Когато вече можел да става, няколко дни не посмял да се

покаже на улицата, докато накрая страстта му към гуляите надделяла над благоразумието, сложил шапката си от влакна на гуама и все още разтреперан и уплашен, поел към кръчмата. През нощта не се прибрал, а два дни по-късно някой донесъл вестта, че бил утрепан в същия дол, където крил съкровището си. Намерили го съсечен с мачете, като скот, така, както всички очаквали да свърши някой ден, рано или късно.

Антония Сиера и Конча Диас го погребали без много прояви на скръб, а траурната процесия включвала само Риад Халаби и учителката Инес, които отишли да придружат тях двете, а не за да отдадат последна почит на човек, когото приживе презирали. Двете жени продължили да живеят заедно, решени да си помагат една на друга в отглеждането на децата и в превратностите на всекидневието. Скоро след погребението накупили кокошки, зайци и свине, отишли с автобуса в града и се върнали с дрехи за цялото семейство. Още същата година потегнали къщицата с нови дъски, пристроили две стаи, боядисали я в синьо, сетне инсталирали газова печка и започнали производството на храни, които продавали по домовете. Всеки ден по пладне тръгвали с всичките си деца да разнасят ястията в ареста, училището, пощата, а когато имало порции в излишък, тях оставяли на тезгяха в магазина, та Риад Халаби да ги предложи на шофьорите на камиони. Така те се отървали от немотията и поели по пътя на преуспяването.

[1] Плод на тропическото дърво гуано, с кадифени бели влакна.
— Б.пр. ↑

АКО ДОКОСНЕШ СЪРЦЕТО МИ

Амадео Пералта израснал в бандата на баща си и станал наемен убиец като всички мъже от фамилията. Баща му смятал, че училището е за педераста, „не са необходими книги, за да побеждаваш в живота, а дързост и хитрост“, обичал да казва, затова възпитал децата си в суров дух. Но с годините все пак проумял, че светът много бързо се променя и че сделките му трябва да укрепнат върху по-стабилна основа. Времето на безгрижното плячкосване било отстъпило място на корупцията и на прикритото ограбване, бил настъпил часът управлението на богатството да се подчини на модерни критерии, както и да се подобри обликът пред обществото. Събрал децата си и им възложил задачата да завържат приятелство с влиятелни хора и да изучат законите, за да продължат да преуспяват и те, без да бъдат изложени на опасността от преследване. Поръчал им също да си потърсят годеници сред най-старите родове в областта, та дано успеят да изчистят името на семейство Пералта от толкова кални и кървави петна. По онова време Амадео, навършил трийсет и две, бил придобил трайния навик да прелъстява девойки, които по-късно зарязвал, така че идеята за брак никак не му се харесала, но не се осмелил да се противопостави на баща си. Започнал да ухажва дъщерята на един земевладелец, чийто род обитавал тези места вече шест поколения. Въпреки тъмната слава на кандидата девойката го приела, защото била твърде оскъдно надарена с хубост и се бояла да не остане стара мома. И така, двамата започнали едно от познатите скучни провинциални ухажвания. Амадео, който се чувствал неловко с костюма си от бял лен и излъсканите обувки, я посещавал всеки ден под зоркия поглед на бъдещата си тъща или на някоя леля и докато госпожицата поднасяла кафе и сладки от гуаяба^[1], той хвърлял поглед на часовника, като пресмятал в кой момент ще е удобно да се сбогува.

Само няколко седмици преди сватбата се наложило Амадео Пералта да замине по работа далече в провинцията. Така се озовал в Агуа Санта, едно от местата, където никой не се задържа и чието име

пътниците рядко запомнят. В горещия следобед вървял по тясната уличка, проклинайки жегата и сладникавия мирис на мармалад от манго, които тегнели във въздуха, когато дочул кристални звуци, като от вода, стичаща се по камъни. Те долитали от скромна къща, с олющена от слънцето и от дъждовете боя като почти всички наоколо. През решетката успял да различи пруст с тъмни плочи и варосани стени, двор в дъното, а още по-нататък — изненадващо видение — една девойка, която била седнала на земята с кръстосани нозе и крепяла върху коленете си псалтерий^[2] от златистожълто дърво. Известно време я съзерцавал неподвижно.

— Ела, момиче — повикал я накрая. Тя вдигнала поглед и въпреки разстоянието той различил учудените очи и плахата усмивка върху още детското ѝ лице. — Ела с мен — заповядал, по-скоро помолил Амадео с пресъхнал глас.

Тя се поколебала. Последните тонове увиснали във въздуха на двора като въпросителна. Пералта отново я повикал, тя станала и се приближила, той пхнал ръка между железните пръчки на решетката, дръпнал резето, отворил вратата и я хванал за ръка, докато ѝ рецитирал богатия си репертоар на ухажор и се кълнял как я бил виждал в бляновете си, как я бил търсил през целия си живот и не би си позволил да я остави да си отиде, как тя била отредената му от съдбата жена — ала той можел и да си спести всичко това, защото девойката била проста по дух и не разбирала смисъла на думите му, макар да изглеждала очарована от благозвучието на гласа му. Ортенсия току-що била навършила петнайсет години и тялото ѝ било готово за първата ласка, въпреки че тя не го съзнавала, а и не би съумяла да облече в думи своите вълнения и трепет. За него било толкова лесно да я отведе до колата си и да я откара до една поляна, че само след час вече я бил забравил напълно. Не си спомнял за нея и когато седмица по-късно тя се появила неочаквано един следобед в дома му, на сто и четирийсет километра разстояние, с жълтата си памучна роба, обута с платненки и понесла псалтерия си под мишница, пламнала от любовна треска.

Четирийсет и седем години по-късно, когато измъкнали Ортенсия от дупката, в която била погребана жива, и отвсякъде надошли журналисти, за да я снимат, тя самата вече не помнела името си, нито как се била озовала там.

— Защо я държахте затворена като клето животно? — понечили да узнаят репортерите от Амадео Пералта.

— Защото така ми се прииска — най-спокойно отвърнал той. По онова време бил навършил осемдесет години, но паметта му била бистра както винаги, само дето не можел да проумее защо вдигат такъв шум за нещо, случило се толкова отдавна.

Не бил склонен да дава обяснения. Бил човек с властен глас, глава на семейството и прадядо, чийто поглед никой не смеел да срещне, дори свещениците го поздравявали със сведена глава. През дългия си живот умножил наследството, оставено от баща му, станал собственик на всички земи — от развалините на испанската крепост, та чак до държавната граница, сетне се насочил към политическата кариера и така се превърнал в най-могъщата личност в областта. Оженил се за грозната дъщеря на земевладелеца, от която се сдобил с девет законни наследници, а други жени му народили кой знае още колко извънбрачни деца, без той да запомни нито една от тях, защото сърцето му било изгубило завинаги способността да обича. Единствената, която не успял да отпише окончателно, била Ортенсия, останала неизличима в съзнанието му като упорит кошмар. След кратката среща с нея сред треволяка на поляната той се завърнал в своята къща, при своята работа и при скучната си годеница от почтено семейство. Ортенсия била тази, която го търсила, докато го открила, тя била тази, която застанала на пътя му и се хванала здраво за ризата му с потресаващото покорство на робиня. „Виж ти бъркотия — бил си помислил той тогава, — точно когато ми предстои да се ожения с музика и блясък, тази откачена хлапачка ми се изпречва на пътя.“ Бил понечил да се освободи от нея, но като я погледнал, с жълтата ѝ роба и умоляващи го очи, му хрумнало, че ще е истинско разточителство да не се възползва от случая, и решил да я скрие, докато измисли някакъв изход от положението.

Та така, почти от небрежност, Ортенсия се озовала в избата на една изоставена захарна фабрика на фамилията Пералта, където останала погребана цял живот. Помещението било обширно, влажно и тъмно, задушно през лятото и мразовито през някои нощи на сухия сезон, а наредбата му се свеждала до няколко стари мебели и един сламеник. Амадео Пералта не намерил време да го обзавее по-добре, макар че понякога давал воля на фантазията си и си представял как ще

превърне девойката в заложенка като в източните приказки, обвита в ефирен тюл и обградена от паунови пера, брокатени кенари, лампи с пъстроцветни стъкла, позлатени мебели с извити крака и власати килими, по които той да ходи бос. Щял да го направи може би, стига тя да му напомняла обещанията, но Ортенсия била като нощно пиле, като сляпата птица гуачаро, обитаваща най-тъмните пещери, и се нуждаела само от малко храна и вода. Жълтата ѝ роба изгнила върху гърба ѝ и накрая тя останала гола.

— Той ме обича, винаги ме е обичал — заявила Ортенсия, когато съседите я измъкнали. За толкова години затворничество била изгубила способността да говори и гласът ѝ излизал на тласъци, като предсмъртно хъркане.

Първите седмици Амадео прекарал в подземното безкрайни часове с нея, задоволявайки апетита си, който му се струвал неутолим. От страх да не я открият и ревнив дори към собствените си очи, не пожелал да я изложи на естествената светлина и оставил да прониква само един слаб лъч през отдушника. Лудували в тъмнината в пълен безпорядък на чувствата, кожата им излъчвала плам, а сърцата си усещали сякаш превърнати в гладни раци. Ароматите и вкусовете придобивали там особени качества. При всеки допир в полумрака успявали да проникнат в самата същност на другия и да се потопят в най-потайните си намерения. В това място ехото повтаряло гласовете им, стените връщали усилените техните гукания и целувки. Подземието се преобразило в запечатана стъкленка, където две издути замаяни създания се преобръщали като палави близнаци, плаващи в зародишните си води. Известно време се лутали в абсолютна интимност, която погрешно приемали за любов.

Когато Ортенсия заспивала, любовникът ѝ излизал да потърси нещо за хапване и още преди тя да се събуди, се завръщал с подновено желание да я вземе в прегръдките си. Може би очаквали да се любят така до смърт, сразени от страстта, да се погълнат взаимно или да изгорят като факел с два ствола; но нищо подобно не се случило. Обратно, станало най-предвидимото и баналното, най-лишеното от всякаква величественост. Не изминал и месец и Амадео Пералта изпитал умора от игрите, които започнали да се повтарят, усетил как влагата разяжда ставите му и започнал да мисли за другото, което

съществувало извън тази пещера. Бил дошъл часът да се завърне в света на живите, за да хване отново юздите на съдбата си.

— Чакай ме тук, момичето ми. Отивам навън, за да стана много богат. Ще ти донеса подаръци, рокли и скъпоценности като на царица — казал ѝ той на раздяла.

— Искам деца — отвърнала му тя.

— Деца не, но ще имаш кукли.

През следващите месеци Пералта забравил за роклите, за скъпоценностите и куклите. Посещавал Ортенсия всеки път, когато се сещал за нея — невинаги, за да се любят, понякога само за да я слуша как свири на псалтерий някаква старинна мелодия, обичал да я гледа как гали струните, приведена над инструмента. Случвало се и толкова да бърза, та не успявал да размени с нея нито дума, само напълвал делвите ѝ с вода, оставял една торба с продукти и си тръгвал. Когато забравил да го стори в продължение на девет дни и я намерил полумъртва, разбрал, че е необходимо да потърси някой, който да му помага да се грижи за затворничката, защото семейството му, пътуванията му, неговите сделки и обществени задължения заемали цялото му време. Една непроницаема индианка се заела със задачата. Тя държала ключа от катинара и редовно влизала да почисти оная тъмница, както и да изчегърта лишееите, които покривали тялото на Ортенсия — нежна и бледа растителност, почти недоловима за невъоръженото око, с мирис на разорана земя и на изоставеност.

— Не ви ли беше жал за тази окаяна жена? — попитали индианката, която също била задържана по обвинение в съучастие с похитителя, но тя не отговорила, само погледнала решително с неустрашими очи и изплюла една хрчка, черна от тютюна.

Не, не ѝ било жал, защото вярвала, че другата била робиня по призвание и като такава била намерила щастието си или пък че била идиотка по рождение и, подобно на толкова други в нейното състояние, се чувствала по-добре затворена, отколкото изложена на подигравките и опасностите на улицата. Ортенсия не допринесла с нищо, за да промени мнението на своята надзирателка — нито веднъж не проявила любопитство по отношение на света, не направила опит да излезе и да вдъхне от свежия въздух, нито се оплакала от каквото и да било. Не изпитвала и скука, съзнанието ѝ било спряло в някой момент от детството, а самотата съвсем я объркала. В действителност

тя постепенно се превръщала в подземно създание. В тази гробница сетивата ѝ се изострили, научила се да вижда невидимото, обкръжили я въображаеми духове, които я водели за ръка в други измерения на всемира. Докато тялото ѝ оставало свито в ъгъла, Ортенсия пътешествала в звездното пространство като частица, носеща послание, овладявайки някаква тъмна територия на живот отвъд разума. Да би имала огледало, за да се огледа, тя сигурно би се ужасила от себе си, но тъй като не можела да се види, не разбрала как се руши, не си дала сметка за люспите, които покрили кожата ѝ, за копринените буби, свили пашкули в дългите ѝ коси, превърнати в кълчища, за оловносивите облаци, забулили очите ѝ, вече мъртви от толкова виждане в полуздрача. Не усетила как ушите ѝ порастват, за да уловят и най-слабите и далечни звуци отвън — смеха на децата в училищното междучасие, камбанката на продавача на сладолед, птиците в полет, ромона на реката. Не забелязала и това, че краката ѝ, в миналото грациозни и здрави, се изкривили, за да се пригледят към необходимостта да седи мирно или пък да пълзи, нито че ноктите на нозете ѝ пораснали като на звяр, а костите се превърнали в стъклени тръби, че коремът ѝ хлътнал и ѝ поникнала гърбица. Само ръцете ѝ запазили своята форма и размер, защото били заети винаги в упражнения с нейния псалтерий, макар че пръстите вече не помнели научените мелодии, а вместо това изтръгвали от инструмента плача, който не излизал от гърдите ѝ. Отдалеч Ортенсия приличала на тъжна панаирджийска маймунка, ала отблизо будела безкрайна жалост. Тя не узнала за нито една от уродливите си промени, в паметта си съхранявала ненакърнен своя образ и продължавала да бъде същата онази девойка, чието отражение видяла за последен път в автомобилното стъкло на Амадео Пералта в деня, когато я отвел в нейното леговище. Въобразявала си, че е все тъй хубава, и се държала по начин, сякаш било истина, затова споменът за красотата ѝ останал закътан вътре в нея и всеки, който би приближил достатъчно, щял да го зърне под външността ѝ на праисторическо джудже.

А през това време Амадео Пералта, богат и вдъхващ страх, разпростирал мрежата на своята власт върху цялата област. Всяка неделя сядал начело на дългата маса заедно със своите синове и внуци от мъжки пол, със своите привърженици и съратници и с нарочно поканените политици и военни, към които се отнасял с шумна

сърдечност, нелишена от необходимата доза високомерие, за да не се забравя кой е господарят. Зад гърба му шушукали за неговите жертви, за всички онези, които бил разорил или за които се разпоредил да изчезнат, за подкупите, давани на властите, за това, че половината от богатството си дължал на контрабандата — но никой не дръзвал да потърси доказателства. Говорело се също, че Пералта държал една жена затворена в някакво подземие. Тази част от черната легенда се повтаряла с повече увереност, отколкото другата — за незаконните му сделки; в действителност много хора знаели за нея и с времето тя се превърнала в публична тайна.

Един следобед в най-голямата жега три дечица избягали от училище, за да се изкъпят в реката. Прекарали около два часа, джапайки в крайбрежната кал, после тръгнали без посока край старата захарна фабрика на фамилията Пералта, закрыта две поколения по-рано, когато тръстиката престанала да носи печалба. Мястото имало славата на омагьосано, говорело се, че оттам долитат демонски звуци, а мнозина твърдели, че са виждали една рошава вещица, която призовавала душите на мъртвите роби. Въодушевени от приключението, момчетата проникнали в имението и приближили до фабриката. Скоро събрали смелост да влязат в развалините, обиколили обширните помещения с дебели кирпичени стени и с греди, прогризани от дървояди, поровили се в поникналите от пода бурени, в купищата боклук и кучешки изпражнения, в прогнилите тухли и змийските гнезда. Като си придавали смелост с шеги и се побутвали, те стигнали до мелничната зала — огромно помещение, останало под открито небе, с парчетии от изпотрошени машини, където дъждът и слънцето били създали една невъобразима градина и където им се сторило, че долавят пронизващия лъх на захар и пот. Когато страхът им попренинал, те чули съвсем ясно чудовищна песен. Разтреперани, понечили да отстъпят, но притегателната сила на ужаса надделяла над страха и те останали да слушат сгушени, докато в челата им не се забил и последният й тон. Малко по малко преодолели вцепенеността си, отърсили се от уплахата и започнали да дирят произхода на странните звуци, толкова различни от всяка позната музика — и така открили врата на равнището на пода, заключена с катинар, която не успели да отворят. Разтърсили тоя затварящ входа дъсчен капак и оттам ги лъхнала в лицето неопикуема воня на звяр в клетка.

Повикали, но никой не им отвърнал, само чули от другата страна приглушено задъхано дишане. Тогава побягнали, като огласявали с виковете, че са открили вратата към ада.

Нямало как да бъде премълчана шумотевицата, предизвикана от децата — и така съседите най-сетне се уверили в онова, което подозирали от десетилетия. Първи пристигнали майките, последвали децата си, и започнали да се взират през пролуките в жлебовете на вратата. Те също чули ужасяващите звуци на псалтерий, твърде различни от простичката мелодия, накарала някога Амадео Пералта да поспре на една уличка в Агуа Санта и да изтрие потта от челото си. След тях надошли в безпорядък любопитни и едва накрая, когато се насъбрала цяла тълпа, се появили полицаи и пожарникари, които откъртили вратата с брадви и проникнали в дупката със своите лампи и пожарникарски инструменти. В пещерата намерили едно голо същество с провиснала на гънки бледа кожа, което влачело по пода сиви кичури коса и виело, уплашено от шума и светлината. Това била Ортенсия, заблестяла като седефена мида под безпощадната светлина на пожарникарските фенери, полусляпа, с прогнили зъби и с толкова слаби крака, че почти не можела да се изправи. Единственият признак за човешкия ѝ произход бил старият псалтерий, притиснат към скута ѝ.

Новината възбудила негодувание в цялата страна. Телевизионните екрани и вестниците показали жената, измъкната от дупката, където била прекарала целия си живот, едва покрита с един шал, който някой наметнал на раменете ѝ. Безразличието, обграждало затворничката близо половин век, за броени часове отстъпило място на страстното желание да бъде отмъстена и да ѝ се помогне. Съседите спонтанно организирали наказателни групи, за да линчуват Амадео Пералта, нападнали къщата му, измъкнали го влачешком и само полицията, която успяла навреме да го изтръгне от ръцете им, попречила да го разкъсат на площада. За да потулят вината си, задето толкова време не се били погрижили за нея, всички пожелали да направят нещо за Ортенсия. Събрали пари, за да я обезпечат с пенсия, струпали тонове дрехи и лекарства, от които не се нуждаела, а няколко благотворителни организации се заели да изстържат кирта ѝ, да подстрижат косите ѝ и да я облекат от глава до пети, докато не я превърнали в най-обикновена старица. Монахините ѝ осигурили легло в приюта за бедни и в продължение на месеци я държали вързана, за да

не избяга обратно в подземието, и така най-сетне тя привикнала към дневната светлина и се примирила да живее заедно с други човешки същества.

Като се възползвали от обществения гняв, подклаждан от печата, многобройните врагове на Амадео Пералта набрали най-сетне смелост, за да се нахвърлят като лешояди срещу него. Властите, покровителствали неговите злоупотреби дълги години, стоварили върху му тоягата на закона. Новината заела всеобщото внимание достатъчно време, за да успеят да вкарат стария деспот в затвора, сетне започнала да се разсейва и постепенно потънала в забрава. Отритнат от роднини и приятели, превърнат в символ на всичко гнусно и отвратително, той прекарал в затвора сред враждебното обкръжение на пазачи и събратя по нещастие, докато го настигнала смъртта. Оставал в килията си и никога не излязъл на двора с другите арестанти. Оттам можел да чува шума от улицата.

Всеки ден, в десет часа сутринта, Ортенсия отивала с боязливата си походка на луда до затвора и връчвала на постовия при портала една топла тенджерка за осъдения.

— Той почти никога не ме остави гладна — казвала тя на пазача с извинителен тон.

После сядала на тротоара да посвири със своя псалтерий, изтръгвайки от струните непоносими вопли на агония. Някои минавачи ѝ давали монети с надеждата да я разсеят и да я накарат да спре.

Свит от другата страна на стената, Амадео Пералта слушал тези звуци, които идвали сякаш от дън земя и му късали нервите. Този всекидневен упрек би трябвало да означава нещо, ала той не можел да си спомни какво. Понякога го обземал пристъп на вина, но начаса паметта му изневерявала и образите от миналото се изгубвали в гъста мъгла. Не знаел защо се намира в тази гробница и малко по малко забравил света на светлината, отдавайки се на злочестието си.

[1] Широко разпространен в Латинска Америка тропически плод. — Б.пр. ↑

[2] Старинен струнен инструмент, подобен на цитра. — Б.пр. ↑

ПОДАРЪК ЗА ЛЮБИМАТА

Орасио Фортунато бил навършил четирийсет и шест години, когато в живота му влязла мършавата еврейка, която насмалко да промени навиците му на глумец и да му смачка надменността. Принадлежал към онази особена раса циркови артисти, които се раждат с кости от каучук и с природната дарба да правят салтомортале, а на възрастта, когато другите дечица пълзят като червеи, те вече увисват от трапеца с главата надолу и чистят с четка зъбите на лъвовете. Преди баща му да превърне в сериозно предприятие онова невзрачно нещо, каквото представлявал дотогава, цирк „Фортунато“ бил преживял повече несгоди, отколкото слава. В периоди на криза или хаос трупата се свеждала до двама-трима души от клана и се скитала по пътищата в раздрънкана каруца и с изпокъсана шатра, която опъвали в западнали селища. Дядото на Орасио в продължение на години се нагърбвал сам с тежестта на целия спектакъл; ходел по опънато въже, жонглирал с горящи факли, гълтал толедски саби, измъквал от цилиндър било портокали, било змии, а също танцувал грациозно менует с единственото си другарче — една маймунка, нагиздена с кринолин и шапка с пера. Ала старият съумял да надвие несгодите и за разлика от много други циркове, които отстъпили победени от по-модерни развлечения, спасил своя, така че в края на живота си, когато се оттеглил в южната част на континента, за да отглежда в градината си аспержи и ягоди, оставил предприятието на сина си Фортунато Втори без никакви дългове. Този човек бил лишен от скромността на баща си, не изпитвал и влечение към жонглиране върху въже, нито към пируети с някакво си шимпанзе, но в замяна притежавал здравия разум на търговец. Под негово ръководство циркът се развил и уголемил, нараснал и престижът му, докато се превърнал в най-значителния в страната. Три огромни шапито на райета заменили скромната шатра от лошите времена, различни клетки подслонявали цял пътуващ зоопарк от дресирани зверове, а други, причудливи превозни средства транспортирали артистите, сред тях и единственото

познато в историята джудже, хермафродит и вентрилок^[1]. Точно копие на каравелата на Христофор Колумб, издигната върху платформа на колела, допълвало движимото имущество на Големия международен цирк „Фортуната“. Този огромен керван вече не скитал без посока както преди, по времето на дядото, а пресичал по права линия, по главните магистрали, територията от Рио Гранде до Магелановия проток и спирал само в по-значителните градове, като влизал с такава шумотевица от барабани, слонове и клоуни, предвождани от каравелата — чудодейно напомняне за завладяването на континента, — та не оставал човек, който да не знае, че е дошъл циркът.

Фортуната Втори се оженил за една трапецистка и се сдобили с момче, което нарекли Орасио. Пътъом жената се отклонила от трупата, решена да бъде независима, като се издържа сама с несигурната си професия, а детето оставила на баща му. Момчето запазило в съзнанието си смътен спомен за нея, тъй като му било трудно да отдели образа на майка си от многобройните акробатки, с които се пресекли пътищата му през живота. Било на десет години, когато баща му се оженил за друга циркова артистка, този път ездачка, способна да еквилибрира с главата надолу върху галопиращ кон или да скача със завързани очи от гърба на едно животно върху друго. Била много красива. Ала колкото и вода, сапун и шампоан да употребявала, не успявала да отстрани остатъка от миризмата на кон, оня сух мирис на пот и на усилие. В прекрасния й скут малкият Орасио, обгърнат от неповторимото ухание, намирал утеха за липсата на майка си. Но след време и ездачката заминала, без да се сбогува. На зряла възраст Фортуната Втори сключил брак за трети път — с швейцарка, която опознавала с туристически автобус Америка. Бил вече уморен от номадското си съществуване, пък и се чувствал стар за нови сътресения, затова по нейна молба, без никакви колебания, заменил цирка със заседналият живот и в крайна сметка се оттеглил в един чифлик в Алпите, сред планински върхове и пасторални гори. С предприятието се нагърбил синът му Орасио, който по онова време вече бил прехвърлил двайсетте.

Орасио отраснал в непостоянството на всекидневното пътуване от място на място, на спането винаги на колела и на живота под платнения навес, но бил много доволен от съдбата си. Ни най-малко не завиждал на онези деца, които отивали със сивите си униформи на

училище и чиято съдба била предопределена още от рождение. В замяна се чувствал силен и свободен. Познавал всички тайни на цирка и с еднаква готовност почиствал изпражненията на животните или, в униформа на хусар, се люлеел на трапеца на петдесет метра височина, очаровайки публиката с усмивката си на делфин. Може в някой момент и да е жадувал за малко стабилност, но не би си го признал дори насън. Свикнал да бъде изоставян, първо от майка си, а после и от мащехата, той станал недоверчив, особено по отношение на жените, ала не се превърнал в циник, защото бил наследил от дядо си сърце на романтик. Притежавал огромна дарба на цирков артист и все пак повече от изкуството го интересувала търговската страна на бизнеса. От малък мечтаел да стане богат, с наивната надежда да придобие посредством парите сигурността, която не получил в семейството. Умножил пипалата на предприятието, купувайки верига от боксови зали в няколко столици. От бокса съвсем естествено преминал към свободната борба, а тъй като притежавал игриво въображение, превърнал този груб спорт в драматичен спектакъл. Негови идеи били: Мумията, която се появявала на ринга в египетски саркофаг; Тарзан, покрил срамотиите си с толкова тясно парче тигрова кожа, че при всеки скок на бореца публиката затаявала дъх в очакване на някакво разкритие; а също така Ангелът, който залагал златните си коси и всяка нощ ги губел под ножиците на кръвожадния Курамото — един индианец от племето мапуче, преоблечен като самурай, — за да се появи на следващия ден с непокътнати къдрици, необоримо доказателство за божествената му същност. Тези и други търговски трикове, както и появяването му в обществото, придружаван от двама телохранители с единствената цел да вдъхва страх у конкурентите и да възбужда женското любопитство, му спечелили славата на злосторник, която той приемал с огромно удоволствие. Животът му бил приятен, пътувал по света, за да сключва договори и да издирва чудовища, появявал се в клубове и казина, притежавал дом в Калифорния, целия от стъкло, и ранчо в Юкатан, но прекарвал по-голямата част от годината в луксозни хотели. Наслаждавал се на компанията на платени руси красавици. Предпочитал нежните, с гърди като плодове, един вид почит към паметта на неговата мащеха, и не бил устроен да се опечалява прекалено заради любовни истории. А когато дядо му го подканвал да се ожени и се сдобие с деца, за да не пропадне

фамилното име Фортунато поради липса на наследници, той му отвърщал, че дори да изгуби ума си, пак не би се качил на сватбения ешафод. Бил едър мургав мъж с буйна коса, сресана небрежно, с палав поглед и с властен глас, който подчертавал веселата му вулгарност. Грижел се за елегантния си вид и си купувал дрехи на принц, но костюмите му се оказвали по-бляскави от необходимото, вратовръзките му — доста смели, рубинът на пръстена му — прекалено разкошен, парфюмът му — твърде силен. Притежавал сърце на укротител на лъвов е нито един английски шивач не съумявал да го скрие.

Този мъж, който прекарал голяма част от живота си, вълнувайки околните със своето прахосничество, един мартенски вторник срещнал Патрисия Цимерман и това сложило точка на непоследователния му дух и на ясното му съзнание за нещата. Намирал се в единствения ресторант в града, където все още достъпът на негри бил забранен, заедно с четирима приятели и една богиня, която мислел да отведе за седмица на Бахамските острови, когато, хванала съпруга си под ръка, в салона влязла Патрисия — облечена в коприна и украсена с някои от онези диаманти, които направили прочута фирмата „Цимерман и Ко“. Не можело да има нищо по-различно от незабравимата му мащеха с миризмата ѝ на конска пот или от угодливите блондинки, както тази жена. Видял я да се приближава, дребна, изящна, с кости, изпъкващи над деколтето, със събрани в строг кок кестеняви коси — и усетил как коленете му натежали, а в гърдите му се разгоряла неустоима жар. Предпочитал непретенциозните момичета, винаги готови за гуляи, докато тази жена, за да бъдат оценени достойнствата ѝ, трябвало да бъде гледана отблизо и дори тогава те можели да се забележат само с тренирано око, способно да улови тънкостите — но случаят с Орасио Фортунато не бил такъв. Ако врачката от неговия цирк, допитвайки се до кристалния си глобус, би му предсказала как ще се влюби от пръв поглед в една надменна аристократка на около четирийсет години, той сигурно щял да се разсмее от все сърце, ала ето че станало тъкмо това, когато я видял да се приближава към него подобно видение на древна императрица вдовица, в тъмната си премяна и с отблясъците на всички онези диаманти, сияещи на шията ѝ. Патрисия преминала край него и за миг поспряла пред този гигант със салфетка, втъкната в сакото, и с остатък от сос в ъгълчето на устните. Орасио Фортунато успял да

усети парфюма ѝ, да зърне нейния орлов профил и, напълно забравил за богинята до себе си, за телохранителите, за сделките и за всичките си цели в живота, твърдо решен да отнеме тази жена от бижутера, за да я люби по възможно най-добрия начин. Обърнал стола си настрани и пренебрегвайки гостите си, започнал да измерва с поглед разстоянието, което го разделяло от нея, а в това време Патрисия Цимерман си задавала въпроса, дали този непознат не разглежда бижутата ѝ с пъклени намерения.

Същата нощ в дома на Цимерман се получил огромен букет орхидеи. Патрисия погледнала визитката — правоъгълник с цвят сепия и с име, взето от романите и изписано с позлатени арабески. „Отвратителен вкус“, промърморила, отгатвайки веднага, че това е зализаният тип от ресторанта, и наредила да отнесат подаръка на улицата с надеждата, че подателят обикаля около дома и ще узнае какво е сполетяло цветята му. На другия ден донесли стъклена кутия, в която имало само стрък изящна роза, без визитна картичка. Домоуправителят изхвърлил и нея на боклука. В останалите дни от седмицата били изпратени най-различни букети: кошница с диви цветя върху подложка от лаванда; пирамида от бели карамфили в сребърна купа; дузина черни лалета, внесени от Холандия, и други разновидности, които било невъзможно да бъдат намерени в тази топла страна. Всички били застигнати от съдбата на първия, ала това не обезсърчило ухажора, чиято обсада станала толкова нетърпима, та Патрисия Цимерман вече не смеела да вдигне телефона от страх, че ще чуе гласа му да шепне непристойни думи, както се случило още същия вторник в два часа през нощта. Връщала писмата му, без да ги отваря. Престанала да излиза, защото срещала Фортунато на най-неочаквани места: вперил поглед в нея от съседната лежа в операта; на улицата, готов да ѝ отвори вратата на автомобила, преди още шофьорът ѝ да е успял да помръдне; като привидение, добило плът и кръв в някой асансьор или на стълбище. Стаявала се у дома подобно уплашена затворничка. „Ще му мине, ще му мине“, повтаряла си тя, но Фортунато не изчезвал като кошмарен сън, а продължавал да диша тежко там, от другата страна на стените. Жената помислила да потърси полицията или да прибегне до помощта на мъжа си, но я възпрял ужасът, който изпитвала към публичните скандали. Една сутрин тъкмо

преглеждала кореспонденцията си, когато домоуправителят я известил за посещението на президента на фирмата „Фортуна и Синове“.

— В собствения ми дом? Как си позволява! — промълвила Патрисия, а сърцето ѝ галопирало. Наложило ѝ се да прибегне до желязното самообладание, придобито през дългите години живот в салоните на висшето общество, за да прикрие треперенето на ръцете и гласа си. За миг изпитала изкушението да се срещне веднъж завинаги с този умопомрачен човек, но си дала сметка, че силите ще ѝ изневерят — усещала се сразена още преди да го е видяла. — Кажете му, че ме няма. Посочете му вратата и известете прислугата, че господинът не е добре дошъл в този дом.

На следващия ден нямало екзотични цветя на закуска и Патрисия помислила, с въздишка на облекчение или досада, че мъжът най-сетне е разбрал посланието ѝ. Тази сутрин за първи път през седмицата се почувствала свободна и отишла на тенискорта и в салона за красота. Прибрала се в два следобед с нова прическа и силно главоболие. Щом влязла, видяла върху масата във вестибюла кутийка от виолетово кадифе със знака на Цимерман, отпечатан със златни букви. Отворила я малко разсеяно с мисълта, че мъжът ѝ я е оставил там, и съзряла изумрудена огърлица, придружена от една от онези превзети визитки с цвят сепия, които вече се била научила да разпознава и ненавиждала. Главоболието ѝ прераснало в паника. Този авантюрист очевидно бил готов да съсипе самото ѝ съществуване, той не само бил закупил от собствения ѝ съпруг бижу, така че да не остане незабелязано, но и дръзвал да ѝ го изпрати най-безцеремонно у дома ѝ. Сега нямало начин да изхвърли подаръка на боклука, както букетите цветя, получавани преди това. Притиснала кутийката до гърдите, тя се затворила в кабинета си. Половин час по-късно повикала шофьора и му поръчала да отнесе едно пакетче на същия адрес, където вече била препратила няколко писма. Връщането на бижутото обаче не ѝ донесло облекчение, напротив, останала с впечатлението, че потъва в блато.

А по същото време и Орасио Фортуна изпитвал усещането, че е навлязъл в тресавище и се върти опипом на едно място, без да напредне нито крачка. Никога преди не му били потребни толкова време и средства за ухажването на жена, макар и да било не по-малко вярно, както трябвало да си признае, че и всяка друга до този момент се е различавала от нея. За първи път в живота си на циркаджия се

почувствал смешен, не можело да продължава така, здравето му на бик започнало да му изневерява, спял на пресекулки, не му достигал въздухът в дробовете, сърцето му прескачало, усещал огън в стомаха си, камбани биели в слепоочията. Любовните несгоди се отразявали и на сделките, вземал прибързани решения и губел пари. „По дяволите, вече не зная кой съм и къде се намирам, да бъде проклета“, мърморел и се обливал в пот, но нито за миг не помислил да се откаже от любовното сафари.

Отново с виолетовата кутийка в ръце, сломен в креслото си в хотела, където бил отседнал, Фортунато се сетил за дядо си. Рядко мислел за баща си, но често в паметта му се завръщал този прекрасен старец, който, макар и прехвърлил деветдесетте, продължавал да отглежда своите зеленчуци. Вдигнал телефонната слушалка и поръчал международен разговор.

Старият Фортунато бил вече почти глух, а и не можел да проумее механизма на този дяволски апарат, който му донасял гласове от другия край на планетата, но напредналата възраст не била навредила на ясното му съзнание. Изслушал колкото се може по-внимателно своя внук, без изобищо да го прекъсне.

— Та значи тази лисица си позволява да се подиграва с моето момче, а?

— Дори не ме поглежда, Ноно. Тя е богата, красива, знатна, има всичко.

— Аха... а също си има и съпруг.

— Има, но това най-малко ме безпокои. Поне да ме беше изслушала!

— Да те изслуша? Че за какво? Няма нищо, което да кажеш на жена като нея, синко.

— Подарих ѝ царска огърлица, но тя ми я върна без нито дума.

— Дай ѝ нещо, което не притежава.

— Какво например?

— Един добър повод да се разсмее, това няма грешка при жените — казал дядото и заспал със слушалката в ръка, сънувайки красавиците, обичали го в годините, когато изпълнявал своето салтомортале на трапеца и танцувал с маймунката си.

На другия ден бижутерът Цимерман приел в кабинета си една изумително красива девойка, по професия маникюристка, както

обяснила, дошла да му предложи на половин цена същата огърлица от изумрудни, която той бил продал четирийсет и осем часа по-рано. Бижутерът си спомнял отлично купувача, нямало начин да забрави онзи превзет селяндур.

— Нужно ми е бижу, което да сломи защитата на една надменна дама — бил му казал той.

Цимерман го преценил на мига и решил, че трябва да е някой от петролните или кокаиновите новобогаташи. Нямал вкус към дебелашки обноски, бил свикнал на друг тип хора. Той рядко обслужвал клиентите си лично, но този човек бил настоял да разговаря с него и, изглежда, бил готов да плати без пазарлъци.

— Какво ще ми препоръчате? — попитал го купувачът пред подноса, върху който блестели най-скъпите украшения.

— Зависи от дамата. Рубините и перлите стоят добре върху мургава кожа, изумрудите — върху по-светла кожа, а диамантите винаги са отлични.

— Тя притежава предостатъчно диаманти. Нейният съпруг ѝ ги подарява, сякаш са бонбони.

Цимерман се изкашлял. Ненавиждал подобен род изповеди. Мъжът взел огърлицата, вдигнал я към светлината без капка респект, разклатил я като камбанка и въздухът се изпълнил със звънтеж и зелени отблясъци, а в това време бижутерът усетил как го присвива язвата.

— Не смятате ли, че изумрудът носи щастие?

— Предполагам, че всички скъпоценни камъни отговарят на това условие, господине, но не съм суеверен.

— Отнася се за много специална жена. Не мога да си позволя грешка с подаръка, разбирате ли ме?

— Напълно.

„Но очевидно тъкмо това се е случило“, казал си Цимерман, без да може да предотврати една саркастична усмивка, когато девойката му донесла огърлицата обратно. Не, в бижутото нямало нищо лошо, грешката била в самата нея. Бил си представил една по-изтънчена жена, в никакъв случай някаква маникюристка с пластмасовата ѝ чанта и с тази обикновена блуза, но момичето го заинтригувало, в него имало нещо уязвимо и патетично, „горкото, няма да свърши добре в ръцете на онзи разбойник“, помислил си той.

— По-добре ще е да ми доверите всичко, дъще — рекъл накрая Цимерман.

И тя му поднесла разказа си, заучен наизуст, а час по-късно напуснала канцеларията с лека стъпка. Както Орасио Фортунато бил предвидил от самото начало, бижутерът не само купил обратно огърлицата, но и поканил девойката на вечеря. Не било трудно да се досети, че Цимерман е от онези хора, които в бизнеса проявяват изкусност и недоверчивост, но пък са наивни във всичко останало и ще е достатъчно да отвлече вниманието му за времето, от което сам се нуждаел и бил готов да заплати.

Това била незабравима нощ за Цимерман, който разчитал само на една вечеря, а в действителност преживял неочаквана страст. На следващия ден той пак се срещнал с новата си приятелка, а към края на седмицата извещил смутено Патрисия, че заминава за няколко дни в Ню Йорк на някакво наддаване за руски бижута, спасени от касапницата в Екатеринбург. Жена му отвърнала на вестта с безразличие.

Сама в дома си, с намерение да не излиза никъде и с онова главоболие, което идвало и си отивало, без да ѝ даде отдых, Патрисия решила да се поразсее в съботния ден, та дано възстанови сили. Настанила се на терасата и заразгръщала модни списания. Не било валяло от седмица, въздухът бил плътен и сух. Прекарала известно време в четене, докато слънцето започнало да я приспива, тялото ѝ натежало, очите ѝ се затворили и списанието паднало от ръцете ѝ. В този миг дочула шумолене от дъното на градината и си помислила, че е градинарят, вироглав човек, превърнал за по-малко от година собствеността ѝ в истинска тропическа джунгла, като изкоренил лехите ѝ с хризантеми, за да разкрие място за една необуздана растителност. Отворила очи, погледнала разсеяно към слънцето и забелязала как нещо с необичайни размери се движи сред короната на авокадото. Свалила тъмните си очила и се изправила. Нямало съмнение, там горе се люлеела някаква сянка, която не била част от листата.

Патрисия Цимерман направила две-три крачки, отдалечавайки се от креслото, докато различила ясно един призрак, облечен в синьо и

със златно наметало, който прелетял на няколко метра височина, превъртял се и за миг сякаш застинал във въздуха, за да я поздрави с жест от небето. Тя едва успяла да сдържи вика си, уверена, че видението ще падне като камък и ще се разбие на земята, но плащът се издул и онзи лъчист бръмбар разперил ръце и се хванал за съседната мушмула. Мигом се появила още една златистосиня фигура, провесена за краката от короната на друго дърво, която люлеела, хванато за китките, момиченце с венец от цветя в косите. Първият трапецист дал знак и другият му подхвърлил девойчето, което успяло да пръсне дъжд от хартиени пеперудки, преди да бъде уловено за глезените. Патрисия дори не могла да помръдне, докато горе прелитали онези мълчаливи птици със златни плащове.

Ненадейно боен вик, див и проточен, изпълнил градината и отвлякъл вниманието на Патрисия от трапецистите. Видяла как едно дебело въже пада покрай страничния зид на оградата и как по него се спуска самият Тарзан, същият от сутрешните прожекции на кинематографа и от приключенските разкази в детството, с оскъдната си препаска от тигрова кожа и с истинска маймуна, възседнала бедрото му и прегърнала го през кръста. Царят на джунглата се приземил грациозно, заудрял се с юмруци по гърдите и повторил гърления си рев, привличайки вниманието на цялата прислуга в дома, която се стекла на терасата. С жест Патрисия им наредила да кротуват, а в това време гласът на Тарзан отзвучал, за да отстъпи място на злокобния бой на барабани, известяващи за свита от четири египтянки, които приближавали, пристъпвайки полуфронтално, с извърнати в профил глави и нозе, следвани от един гърбушко с раирана качулка, помъкнал за верига черна пантера. Сетне се появили двама монаси, носещи на раменете си саркофаг, зад тях ангел с дълги златисти коси, а в края на процесията — един индианец, маскиран като японец, облечен в халат и покачен върху дървени кънки. Всички спрели, щом стигнали до басейна. Монасите положили ковчега върху тревата и докато весталките припявали на някакъв мъртъв език, а Ангелът и Курамото излагали на показ внушителните си мускули, капакът на саркофага се вдигнал и от вътрешността му изникнало едно кошмарно създание. Когато то се изправило с всичките си превръзки, станало ясно, че всъщност е мумия в отлично здраве. В този момент Тарзан отново надал бойния си вик и без да бъде с нещо предизвикан, започнал да

подскача около египтяните и да разтърсва маймуната. Мумията изгубила хилядолетното си търпение, вдигнала ръка и я стоварила като тояга върху тила на дивака, който се строполил неподвижен, с лице, заровено в тревата. С писък маймуната се покатерила на едно дърво. Ала преди балсамираният фараон да срази Тарзан с втори удар, той скочил на крака и се нахвърлил с рев върху него. Двамата се затъркаляли, вкопчени един в друг в невъобразима схватка, но не щеш ли, пантерата се изтръгнала от гърбушкото и начаса всички се изпокрили между растенията, а прислугата се прибрала на бегом в кухнята. Малко оставало Патрисия да се хвърли в басейна, когато като по чудо се появил един мъж с фрак и цилиндър, който с изсвистяването на камшика си накарал звяра да замръзне на място, а после и да се изтърколи на земята с лапите нагоре, мъркайки като котка, което позволило на гърбавия отново да хване края на веригата, докато другият свалил цилиндъра от главата си, извадил от вътрешността му торта от целувки, приближил до терасата и я поднесъл в нозете на господарката на дома.

От дъното на градината надошли останалите членове на трупата: музикантите от оркестъра, които свирели военни маршове, клоуните, разменящи си плесници, джуджетата от Средновековния парламент, ездачката, стъпила върху коня си, брадатата жена, кучетата, възседнали велосипеди, щраусът, облечен по модата от Колумбово време, и накрая редицата боксьори със сатенените си гащета и неизменните ръкавици, които тикали пред себе си платформа на колела, увенчана с арка от изрисуван картон. А там, върху този бутафорен императорски подиум, се извисявал Орасио Фортунато със своя перчем, зализан с брилянтин, с неотменимата си усмивка на ухажор, изпъчен под триумфалната си арка, заобиколен от безподобния си цирк, акламиран от тромпетите и чинелите на собствения си оркестър — най-суетният, най-влюбеният и най-забавният мъж на този свят. Патрисия прихнала да се смее и тръгнала да го посрещне.

[1] Човек, владеещ изкуството да говори сякаш с корема си. — Б.пр. ↑

ТОСКА

Баща ѝ я сложил да седне пред пианото на пет години, а на десет Мауриция Руджиери изнесла първия си рецитал в клуб „Гарибалди“, облечена в ефирно розово и с лачени ботушки, пред една добронамерена публика, в по-голямата си част представители на италианската колония. В края на спектакъла поднесли в нозете ѝ кошници с цветя, а президентът на клуба ѝ връчил паметна плакета и порцеланова кукла, украсена с ленти и дантели.

— Поздравяваме те, Мауриция Руджиери, като един ранозрял гений, един нов Моцарт! Големите световни сцени те очакват — издекламирал той.

Момиченцето изчакало да утихнат аплодисментите и надвиквайки гордия плач на майка си, произнесло с неподозирана надменност:

— Това е последният път, когато свиря на пиано. Искам да стана певица. — Казало го и напуснало сцената, влачейки за единия крак куклата.

Когато бащата на Мауриция се съвзел от огорчението, той я изпратил на курс по пеене при един строг преподавател, който при всеки фалшив тон я удрял по ръцете, но и това не успяло да убие влечението ѝ към операта. Щом излязла от детската възраст обаче, станало ясно, че гласът ѝ е като на птиче и едва стига за приспиването на бебе в люлката му, така че се принудила да замени претенциите си за сопрано с по-банална съдба. На деветнайсет години се омъжила за Ецио Лонго, имигрант първо поколение в страната, недипломиран архитект и канцеларски строител, който си бил поставил за задача да изгради цяла империя от цимент и стомана и на трийсет и пет години вече бил положил основите ѝ.

Ецио Лонго се влюбил в Мауриция Руджиери със същата решителност, с каквато осейвал столицата със своите здания. Бил нисък на ръст, с яки кости, с врат на впрегатно добиче и енергично, малко сурово лице, с дебели бърни и черни очи. Професията му

налагала да се облича с груби дрехи, а от толкова излагане на слънце кожата му станала като щавена, тъмна и прорязана от бразди. По характер бил добродушен и щедър, охотно се смеел и харесвал народната музика и изобилното ядене без много церемонии. Под грубоватата му външност се криели чувствителна душа и деликатност, която не успявал да преведе на езика на жестовите и думите. Понякога, като наблюдавал Мауриция, очите му се изпълвали със сълзи, а гърдите му — с потискаща нежност, която той прикривал с рязко движение на ръката, задъхан от свян. Не бил в състояние да даде израз на чувствата си и се надявал, че като я обсипва с подаръци и понася със стоическо търпение екстравагантните промени в настроението ѝ и въображаемите ѝ болести, може да компенсира пропуските в любовния си репертоар. Тя предизвиквала у него настойчиво желание и то се подновявало всеки ден с пламъка от първите срещи; прегръщал я с отчаяние, като се опитвал да преодолее разстоянието между двамата, но цялата му страст се разбивала в глезотиите на Мауриция, чието въображение било вечно разпалено от романтични четива и от плочите на Верди и Пучини. Ецио заспивал сломен от тегобите на деня, изтощен от кошмарните видения на криви стени и спираловидни стълбища, и се събуждал на разсъмване, за да седне на кревата и да съзерцава спящата си съпруга с такова внимание, че се научил да разгадава сънищата ѝ. Готов бил да даде живота си, само и само и тя да отговори на чувствата му със същата сила. Построил ѝ огромен дом, поддържан от колони, в който смесицата от стилове и разточителството от украса обърквали усета за ориентация и където четири прислужнички се трудили неуморно само за да излъскат бронза, да накарат да заблестят подовете и да грейнат кристалните висулки на полилеите, да почистят от праха мебелите с позлатени крачета и внесените от Испания килими, тип персийски. В градината на къщата бил изградил малък амфитеатър, оборудван с високоговорители и осветление като за голяма сцена, където Мауриция Руджиери обичала да пее на гостите си. Дори в предсмъртен час Ецио не би признал, че е неспособен да оцени онези колебливи трели на врабче, не само от страх да не издаде празнотите в културата си, а преди всичко от уважение към артистичното дарование на своята съпруга. Бил човек оптимист и уверен в себе си, но когато Мауриция разплакана му съобщила, че е бременна, почувствал как ненадейно го

обладава неконтролируема боязън и сърцето му се разцепва на две като диня, как тази долина на сълзи е непригодна да побере толкова щастие. Хрумнало му дори, че някоя мълниеносна катастрофа ще разруши несигурния им рай, и се подготвил да го брани от всяка опасност.

Катастрофата взела образа на студент по медицина, чийто път се пресякъл с този на Мауриция в трамвая. По това време бебето вече било родено — едно също тъй жизнено създание, както и баща му, което сякаш притежавало имунитет против всякаква беда, та дори и против уроки — и майката била възстановила фигурата си. Студентът, който седнал до Мауриция на път за центъра на града, бил слаб и блед младеж, с профил на римска статуя. Четял партитурата на „Тоска“ и подсвирквал през зъби ария от последното действие. Тя усетила как цялото обедно слънце се настанило върху бузите ѝ и някакво предчувствие напоило с пот корсажа ѝ. Без да може да го избегне, изтананикала думите на нещастния Марио, приветстващ зората, преди взводът за разстрел да сложи край на дните му. Така, между два реда на партитурата, започнал техният роман. Младежът се казвал Леонардо Гомес и бил също толкова запален по белкантото, както Мауриция.

През следващите месеци студентът се сдобил с докторската си диплома, а тя изживяла една след друга всички трагедии от операта и някои от световната литература, последователно я убивали Дон Хосе, туберкулозата, една египетска гробница, кинжал и отрова; обичала, пеейки на италиански, на френски и на немски; била Аида, Кармен и Лучия ди Ламермур — и неизменно обект на безсмъртната ѝ страст бил Леонардо Гомес. В реалния живот споделяли целомъдрена любов, която тя жадувала да изконсумира, без да дръзне да поеме инициативата, докато той се борел с нея в сърцето си от уважение към брачната връзка на Мауриция. Среждали се на обществени места и понякога сплитали пръстите на ръцете си в сенчестата част на някой парк, разменяли си бележници, подписани с „Тоска“ и „Марио“, и, естествено, дали прозвището „Скарания“ на Ецио Лонго, който от своя страна бил така изпълнен с благодарност за детето си, за красивата си съпруга и за благата, предоставени му от небето, и така зает с работата си в стремежа да осигури на семейството възможно най-голямата закрила, та навярно никога не би узнал какво става зад гърба му, ако не научил от един съсед мълвата, че съпругата му прекалено често се разхождала с трамвай.

Ецио Лонго бил подготвен за възможни неуспехи в бизнеса, да посрещне болест на сина си и дори злополука, както си представял в най-мрачните моменти на суеверен ужас, но нито за миг не бил и помислял, че някакъв сладникав студент може да бъде в състояние да му отнеме съпругата под носа. Като научил, за малко да изригне в смях, защото от всички беди тъкмо такава му се струвала най-лесна за преодоляване, но след този неосъзнат порив сляп гняв преобърнал сърцето му. Проследил Мауриция до някаква дискретна сладкарничка, където я изненадал да пие какао със своя любим. Не поискал обяснения. Грабнал съперника си за яката, вдигнал го във въздуха и го запратил към стената сред грохота на счупен порцелан и писъците на посетителите. После хванал жена си за ръка и я отвел до колата си, един от последните модели мерцедес-бенц, внесени в страната, преди Втората световна война да разруши търговските връзки с Германия. Затворил я у дома и поставил двама зидари от своето предприятие да охраняват вратата. Мауриция прекарала два дни в плач в леглото си, без да продума и без да яде. През това време Ецио Лонго се отдал на размисъл и постепенно гневът му преминал в тихо отчаяние — и то върнало в паметта му детството, когато се чувствал изоставен, бедността от младежките години, самотата на неговото съществуване и целия онзи неутолим глад за ласка, които го съпътствали, откакто се бил запознал с Мауриция Руджиери и бил повярвал, че е завоювал една богиня. На третия ден не издържал повече и влязъл в стаята на съпругата си.

— Заради сина ни, Мауриция, трябва да избиеш от главата си подобни фантазии. Зная, че не съм твърде романтичен, но ако ми помогнеш, в състояние съм да се променя. Не съм мъж, който би търпял рога, а и премного те обичам, за да те оставя да си идеш. Само ми дай възможност, и ще те направя щастлива, кълна ти се.

Вместо отговор тя се обърнала към стената и продължила още два дни своето гладуване. Мъжът ѝ отново я посетил.

— Интересува ме да знам какво, по дяволите, ти липсва на този свят, за да видя дали не мога да ти го предоставя — казал той примирен.

— Липсва ми Леонардо. Без него ще умра.

— Е добре. Можеш да отидеш при този никаквец, щом толкова желаеш, но ти никога повече няма да видиш нашия син.

Тя приготвила куфарите си, облякла се в муселин, сложила си шапка с воал и повикала такси. Преди да тръгне, целунала, хлипайки, сина си и му прошепнала на ухото, че много скоро ще дойде да го вземе. Ецио Лонго, който за седмица бил изгубил шест килограма от теглото си и половината от косата си, изтръгнал детето от ръцете ѝ.

Мауриция Руджиери пристигнала в пансиона, където живеел нейният любим, и там научила, че преди два дни бил заминал, назначен като лекар в лагер на търсачи на петрол, в една от онези горещи области, чието име навявало представа за индианци и змии. Трудно ѝ било да повярва, че е отпътувал, без да се сбогува, но го отдала на боя, който отнесъл в сладкарницата, и решила, че Леонардо е поет, почувствал се обезсърчен от грубостта на съпруга ѝ. Настанила се в хотел и през следващите два дни разпратила телеграми до всички възможни места. Най-сетне успяла да открие Леонардо Гомес и да му съобщи, че заради него е напуснала единственото си дете и е отправила предизвикателство към мъжа си, към обществото и към самия Бог и че решението ѝ да го последва в съдбата му, докато смъртта ги раздели, е абсолютно неотменимо.

Пътуването се оказало същинска тежка експедиция с влак, камион, а на някои места и по река. Мауриция никога не се била отдалечавала без придружител на повече от трийсет преки от дома си, но нито величието на пейзажа, нито неизчислимите разстояния не били в състояние да я уплашат. По пътя изгубила два от куфарите си, а муселинената ѝ рокля заприличала на парцал, цялата жълта от праха, но най-сетне стигнала до реката, където трябвало да я очаква Леонардо. Още щом слязла от колата, тя видяла до брега една пирогоа и се затичала натам, разкъсаният ѝ воал се развявал зад гърба ѝ, а кичури от дългите ѝ къдрави коси се измъквали от шапката. Но вместо своя Марио заварила един негър с каска на нефтотърсач и двама меланхолични индианци с весла в ръцете. Късно било да отстъпва. Приела обяснението, че доктор Гомес бил извикан за спешен случай, и се качила в лодката с остатъка от разнебитения си багаж, като се молела онези хора да не са бандити или човекоядци. За щастие те не били такива и я откарали жива и здрава по реката, преброждайки един обширен край, див и осеян с проломи, до мястото, където я очаквал нейният любим. Лагерът представлявал две селца — в едното били настанени работниците в дълги общи спални; другото, където живеели

служителите, включвало канцелариите на компанията, двайсет и пет сглобяеми жилища, докарани със самолет от Съединените щати, нелепо игрище за голф и басейн, който всяка сутрин осъмвал пълен с огромни жаби, всичко това обградено от метална ограда с портал, охраняван от двама пазачи. Било лагер на временно пребиваващи мъже, където цялото съществуване се въртяло около тъмната кал, изригваща от дън земя като безкрайното повръщане на някакъв дракон. В онова усамотение нямало други жени, освен няколко многострадални спътнички на работниците, а „гринговците“ и надзирателите пътували всеки три месеца до града, за да навестят семействата си. Пристигането на съпругата на доктор Гомес, както я нарекли, нарушило еднообразието за няколко дни, докато привикнали да я виждат да се разхожда със своите воали, със слънчобрана и балните обувки, подобна на същество, притичало от друга приказка.

Мауриция Руджиери не позволила да бъде победена нито от грубостта на тези мъже, нито от всекидневната жегата, тя си поставила за задача да живее величествено и почти го постигнала. Превърнала Леонардо Гомес в герой на собствената си мелодрама, като го разкрасявала с въображаеми добродетели и екзалтирала до полуда достойнствата на собствената си любов, без да поспре и да прецени отговора на своя любим, за да разбере дали в това необуздано страстно надбягване той я следва със същата скорост. Дори Леонардо Гомес да показвал признаци, че изостава доста назад, тя си го обяснявала с неговия плах характер и с крехкото му здраве, влошено от проклетия климат. И наистина, той изглеждал толкова раним, че тя се излекувала окончателно от всички свои предишни неразположения, за да може да се грижи за него. Придружавала го в примитивната болница и усвоила задълженията на медицинска сестра, за да му помага. Предпочитала да се грижи за болни от малария или лекува ужасни рани от злополуки в кладенците, отколкото да стои затворена въщи, да седи под вентилатора и да препрочита за стотен път същите стари списания и сантиментални романи. Между спринцовките и превръзките ѝ било по-лесно да си представи самата себе си като героиня от войната, като една от онези храбри жени от филмите, които показвали понякога в клуба на лагера. Със самоубийствена решителност отказала да възприеме рушенето на действителността, загрижена да украси всеки миг с думи, щом не можела да го стори с други средства. Говорела за

Леонардо Гомес — когото продължила да нарича Марио — като за светец, посветил себе си в служба на човечеството, и се постарала да покаже на света, че те двамата са главните герои на една изключителна любов, разколебавайки по този начин всеки служител на компанията, който би могъл да се запали по единствената бяла жена наоколо. Мауриция назовала дивотията в лагера „контакт с природата“ и не обръщала внимание на комарите, на отровните животинки, на игуаните, на дневния ад и нощната задуха, както и на факта, че не можела да рискува да се отдалечи без придружител от портала. Самотата, скуката и естественото си желание да се разходи из града, да се облича по модата, да гостува на приятелки или да отиде на театър тя окачествявала като лека „носталгия“. Единственото, за което не успяла да намери друго име, било онази животинска болка, която я сломявала при спомена за детето ѝ, затова предпочела да не го споменава никога.

Леонардо Гомес работил като лекар в лагера повече от десет години, докато тропическата треска и климатът разрушили здравето му. Прекарал дълго време зад защитната ограда на Петролната компания, понеже не чувствал в себе си сили да започне всичко отначало в една по-агресивна среда, пък и още помнел гнева на Ецио Лонго, когато го запокитил срещу стената, така че дори не помислил за възможността да се завърне в столицата. Потърсил друго място, някое затънтено кътче, където да продължи да води спокоен живот — и така един ден се озовал в Агуа Санта с жена си, с медицинските си инструменти и с плочите си с оперна музика. Това се случило през петдесетте години. Мауриция Руджиери слязла от автобуса, облечена по модата, с втален костюм на капки и с широкопола черна сламена шапка, поръчана по каталог от Ню Йорк, нещо неவிжданo по онези места. Така или иначе, хората ги посрещнали с гостоприемството, присъщо на малките селца, и преди да са изтекли и двайсет и четири часа, вече всички знаели легендата за голямата любов на новодошлите. Наричали ги Тоска и Марио, без изобщо да имат представа кои са тези персонажи, но Мауриция си поставила за задача да ги просвети. Зарязала работата си като медицинска сестра редом с Леонардо, сформирала църковен хор към енорията и организирала първите вокални рецитали в селото. Онемели от почуда, жителите на Агуа Санта я видели на импровизираната сцена в училището, преобразена в Мадам Бъттерфлай, издокарана с някаква странна нощница, две игли за

плетене, затъкнати в прическата, две изкуствени цветенца на ушите и с лице, вапсано с бял гипс, сипейки трели с гласчето си на птиче. Никой не разбрал нито дума от онова, което пеела, но когато се свлякла на колене и извадила кухненския нож със заплахата, че ще го забие в корема си, вик на ужас разтърсил публиката, а един зрител изтичал да я разубеждава, грабнал оръжието от ръцете ѝ и я накарал да се изправи. Веднага се подхванал дълъг спор за причините за трагичното решение на японската дама и всички се съгласили, че американският моряк, който я изоставил, е един злодей, не си струвало да се умре заради него, защото животът е дълъг, а на този свят има толкова други мъже. Спектакълът завършил с шумна веселба, след като скалпеният набързо оркестър изсвирил няколко фолклорни мелодии и хората се хванали да танцуват. Тази незабравима вечер била последвана от други подобни: пеене, смърт, разяснения от страна на сопраното относно съдържанието на операта, публична дискусия и накрая — веселба.

Доктор Марио и госпожа Тоска се втели като двама видни членове в общността, той имал грижата за здравето на всички, а тя — за културния живот, както и да информира за промените в модата. Живеели в прохладна и приятна къща, половината от която заемал лекарският кабинет. В двора имали една гуакамая, синьо-жълт папагал, който кръжал над главите им, когато излизали да се поразходят на площада. Винаги се знаело накъде отиват докторът и жена му, защото птицата ги придружавала неотменно на два метра височина, планирайки безшумно с големите си криле като оцветена животинка. Живели в Агуа Санта дълги години, уважавани от хората, които ги сочели като пример на свършената любов. При един от пристъпите си на треска докторът се изгубил по пътеките на агонията и повече не могъл да се върне. Смъртта му покъртила цялото село. Бояли се да не би жена му да предприеме някоя фатална стъпка като толкова други, за които била паяла на сцената, така че през следващите седмици се редували да я съпровождат ден и нощ. Мауриция Руджиери се облякла в траур от глава до пети, боядисала в черно всички мебели в къщата и понесла на плещите си мъката подобно упорита сянка, която прорязала лицето ѝ с две дълбоки бразди близо до устните, ала не направила опит да сложи край на живота си. Може би в интимния уют на стаята си, когато лежала сама в леглото, тя изпитвала дълбоко облекчение, защото вече не била длъжна да тегли тежката каруца на своите

бянове, вече не било необходимо да вдъхва живот на персонажа, измислен от нея самата, за да представя себе си, нито да продължава да жонглира в стремежа си да прикрие слабостите на своя любим, който така и не се издигнал на висотата на нейните илюзии. Навикът ѝ да театралничи обаче бил пуснал прекалено дълбоки корени. И със същото безкрайно търпение, с което изваяла някога образа си на романтична героиня, тя изградила, сега в ролята си на вдовица, легендата за своята безутешност. Останала в Агуа Санта, облечена винаги в черно, при все че от дълго време вече никой не носел траур, и отказала да пее отново въпреки молбите на приятелите си, които вярвали, че в операта може да намери утеха. Селото я обградило с още по-голямо внимание — като силна прегръдка, за да направи живота ѝ поносим и да я подпомогне в спомените ѝ. Със съучастие на всички образът на доктор Гомес пораснал във въображението на хората. Две години по-късно те събрали средства за изработването на бронзов бюст, който поставили върху пиедестал наред площада, срещу каменната статуя на Освободителя^[1].

Същата година открили и автомагистралата, преминаваща край Агуа Санта, която променила завинаги облика и духа на селото. Отначало жителите му се противопоставили на проекта, опасявайки се, че ще бъдат докарани, оковани във вериги, клетите осъдени от затвора „Санта Мария“, за да секат дървета и да трошат камъни, както, според разказите на старците, било построено шосето по време на диктатурата на Благодетеля. Скоро обаче от града пристигнали инженерите с новината, че работата ще бъде извършена от модерни машини, а не от затворниците. Сетне дошли топографите, последвани от бригадите работници с оранжеви каски и якета, които светели в мрака. Машините се оказали същински железни чудовища, с размерите на динозаври, както изчислила преподавателката от училището, върху чиито стени се появили надписи с името на строителната фирма: *Ецио Лонго и Син*. Още същия ден, петък, в Агуа Санта пристигнали бащата и синът, за да видят как върви строителството и да платят на работниците.

Когато видяла надписите и машините с името на своя бивш съпруг, Мауриция Руджиери се скрила в дома си и залостила вратите и прозорците, с напразната надежда да остане извън обсега на миналото си. Но в продължение на двацет и осем години тя била таила у себе си

спомена за отсъстващия син, като болка, пронизваща сърцето ѝ, затова, щом узнала, че шефовете на строителната компания вече се намират в Агуа Санта и обядват в кръчмата, изгубила всякакви сили да се бори срещу инстинкта си. Погледнала се в огледалото. Била жена на петдесет и една години, състарена от слънцето на тропика и от усилието да създава представата за въображаемо щастие, и все пак чертите ѝ още пазели достойнството на гордостта. Сресала косите си и ги събрала във висок кок, без да опитва да скрие белите кичури, сложила най-хубавата си черна рокля и бисерната огърлица от сватбата, съхранена след толкова времеждия, сетне в изблик на плахо кокетство си поставила мъничко черен грим на очите и червило на устните и на бузите. Излязла от къщата, като се пазела от слънцето с чадъра на Леонардо Гомес. Пот се стичала по гърба ѝ, но вече не треперела.

В този час на деня, заради жегата по пладне, щорите на кръчмата били спуснати и на Мауриция Руджиери потрябвало доста време, докато очите ѝ свикнали с полумрака и тя различила на една от масите в дъното Ецио Лонго и младия мъж до него — без съмнение нейният син. Съпругът ѝ изглеждал много по-малко променен от нея, може би защото винаги бил сякаш човек без възраст. Същият лъвски врат, същият як скелет, същите грубовати черти на лицето и вдлъбнати очи, сега само леко смекчени от ветрилото на весели бръчици, плод на доброто настроение. Наведен над чинията си, той дъвчел апетитно и слушал думите на сина. Мауриция ги наблюдавала отдалеч. Синът ѝ трябвало да има около трийсет години. Макар да притежавал нейните издължени кости и нежна кожа, жестовете му били като на баща му, изпитвал същото удоволствие от храненето, удрял по масата, за да подчертае думите си, смее се охотно, бил един жизнен и енергичен мъж, със сигурен усет за собствената си сила, винаги готов за борба. Мауриция погледнала към Ецио Лонго с други очи и за пръв път забелязала здравите му мъжки добродетели. Пристъпила две крачки напред, разчувствана, задъхана, виждайки самата себе си в друго измерение, сякаш представяла на театрална сцена най-драматичния момент от безкрайния спектакъл, какъвто бил нейният живот, с имената на мъжа си и на сина си на уста и с готовността да получи прошка за толкова години, през които ги била изоставила. В тези няколко минути тя съзряла, до най-мъничките частици на механизма, и

капана, в който се била натикала през трите десетилетия на халюцинации. Съзнала, че истинският герой на романа бил Ецио Лонго, и ѝ се приискало да повярва, че през всичките изминали години той все тъй я е желаел и очаквал с упоритата си и страстна любов, каквато Леонардо Гомес никога не успял да ѝ даде, защото не било присъщо на природата му.

В този миг, когато ѝ оставала само крачка, за да излезе от зоната на здрача и да се покаже на открито, младежът се навел, хванал ръката на баща си и му избъбрил нещо, придружено със симпатично намигване. Двамата прихнали да се смеят, като се потупвали по раменете и си разрошвали един другиму косите с мъжка нежност и с непоклатимо съучастие, от което били изключени Мауриция Руджиери и останалата част на света. Тя се поколебала един безкраен миг на границата между действителността и мечтите, сетне отстъпила, излязла от кръчмата, отворила черния си чадър и поела към дома, а над главата ѝ все тъй кръжал папагалът, като чудноват архангел от календарите.

[1] Прозвище, дадено на Симон Боливар (1783–1830), предводител на националноосвободителното движение в Южна Америка. — Б.пр. ↑

УАЛИМАЙ

Името, дадено ми от баща ми, е Уалимай, което на езика на братята ни от север означава вятър. Мога да ти разкажа това, защото сега си като моя собствена дъщеря и имаш позволението ми да ме назоваваш, макар и само пред близките от семейството. Трябва много да се внимава с имената на хората и на живите същества, защото при произнасянето им докосваме техните сърца и проникваме в жизнената им сила. Така се поздравяваме като кръвни роднини. Не разбирам лекотата, с която чужденците се назовават един друг без капчица страх, което не само е липса на уважение, но може да причини и сериозни опасности. Забелязал съм как тези хора говорят твърде лековерно, без да държат сметка, че говоренето е равносилно на съществуване. Жестът и словото са мисълта на човека; Учил съм децата си, че не трябва да се говори напразно, но съветите ми невинаги се чуват. В миналото табуто и традициите са се спазвали. Моите деди и дедите на моите деди получили от своите деди необходимите познания. За тях тези неща били непроменими. Добре наученият човек можел да си спомня всяко научено нещо, затова всеки момент знаел как да действа. Но после дошли чужденците, които говорили против мъдростта на старците и ни изтласквали вън от нашата земя. Проникваме все по-навътре в джунглата, но те винаги ни настигат, понякога се бавят с години, ала накрая пак идват — и тогава сме принудени да унищожим посевите, да вземем децата на гръб, да вържем животните и да потеглим. Така е, откакто се помня: зарязваме всичко и побягваме като мишки, а не отвърщахме като храбри воини и като боговете, които са населявали тези земи в отминали времена. Някои млади хора проявяват любопитство към белите, та докато ние пътуваме към вътрешността на гората, за да продължим да живеем като нашите предци, други поемат обратния път. За нас тези, които ни напускат, са все едно мъртви, защото много рядко се завръщат, а и когато го правят, са толкова променени, че не можем да ги признаем за роднини.

Казват, че през годините, преди да съм се появил на белия свят, в селото ни не се раждали достатъчно момичета, затова баща ми пропътувал големи разстояния, за да си потърси жена от друго племе. Прекосил надлъж и нашир горите, следвайки указанията на преминали преди него по този път със същата цел и завърнали се с жени другоселки. Баща ми дълго обикалял и вече започвал да губи надежда да си намери другарка, когато видял една девойка в подножието на висок водопад, истинска река, която се изсипва от небето. Без да се приближава прекалено много, за да не я уплаши, той я заговорил с онзи тон, който използват ловците, за да успокоят плячката си, и ѝ обяснил нуждата си от женитба. Тя му направила знак да се приближи, огледала го без преструвки и, изглежда, видът на пътника ѝ се понравил, защото решила, че идеята за брак не е чак толкова щура. Наложило се баща ми да работи за своя тъст, докато изплати цената на жената. След като изпълнили всички сватбени обреди, двамата поели обратно към нашето село.

Израснах с братята и сестрите си под дърветата, без никога да видя слънцето. Случваше се някое наранено дърво да падне и да остави дупка в гъстия свод на гората — и тогава съглеждахме синьото око на небето. Моите родители ми разказваха приказки, пееха ми песни и ме научиха на всичко, което трябва да знае един мъж, за да оцелее без чужда помощ, само с лъка и стрелите си. Това ме направи свободен. Ние, Синове на Луната, не можем да живеем без свобода. Когато ни затварят между стени или огради, се обръщаме навътре, ставаме слепи и глухи и след броени дни духът ни се отлепя от костите на гърдите и ни напуска. Понякога се превръщаме в нещастни животни, но почти винаги предпочитаме да умрем. Затова нашите къщи нямат стени — само един наклонен покрив, който да спира вятъра и да отклонява дъжда. Под него закачваме хамаците си — много близо един до друг, защото обичаме да слушаме сънищата на нашите жени и деца и да усещаме дъха на маймуните, на кучетата и на гризачите, които живеят под същия навес. В началото познавах само джунглата, без да подозирам, че съществува свят и отгатък реките и стръмнините. Понякога идвах на гости приятели от други племена и ни разказваха слухове за Боа Виста и Ел Платанал, за чужденците и техните нрави, но ние си мислехме, че това са само приказки, колкото да се посмеем.

Възмъжах и дойде моят ред да си намеря съпруга, но реших да изчакам, защото предпочитам да вървя с другите ергени, бяхме весели момчета и се развличахме. Все пак не можех да се отдавам на игрите или да си почивам като някои, понеже семейството ми е многобройно: братя и сестри, братовчеди, племенници, все гърла за хранене — доста работа за един ловец.

Един ден в селото ни пристигнаха група бледолики хора. Ловуваха с барут, отдалече, без да притежават умения, нито смелост, не можеха по едно дърво да се покатерят или да прободат с копие риба във водата, едва успяваха да се придвижват в джунглата, винаги оплетени в своите раници и оръжия, и дори в собствените си нозе. Не се обличаха с въздуха като нас, а носеха вонящи, пропити с пот дрехи, бяха мръсни и не познаваха правилата на доброто възпитание, но упорито настояваха да ни говорят за своите познания и за боговете си. Сравнихме ги с онова, което ни бяха разказвали за белите, и установихме, че слуховете са верни. Скоро узнахме, че тези не бяха мисионери, войници или събирачи на каучук, а луди хора, които искаха да ни отнемат земята и да отнесат със себе си дърветата, търсеха също камъни. Обяснихме им, че джунглата не може да бъде натоварена на гръб и пренасяна като мъртва птица, ала не пожелаха да се вслушат в доводите ни. Настаниха се недалеч от селото ни. Всеки от тях беше подобен на опустошителен вятър, рушеше по пътя си всичко, до което се докоснеше, след себе си оставяше отпечатъка на съсипия, внасяше смут сред животни и хора. В началото спазвахме правилата на вежливостта и изпълнявахме желанията им, защото бяха наши гости, но нищо не можеше да ги удовлетвори, непрекъснато искаха повече, докато, уморени от тези игри, подхванахме война с всички подобаващи ритуали. Те не са добри воители, лесно се плашат, а и костите им са меки. Не понесоха ударите с тояга по главата, които им нанесохме. После напуснахме селото и тръгнахме на изток, където гората е непроходима, като изминавахме големи разстояния по короните на дърветата, за да не ни настигнат техните другари. Бяхме получили вест, че са много отмъстителни и за всеки от своите, който е загинал, пък макар и в честен бой, са в състояние да затрият цяло племе, дори и децата. Открихме едно място, където можехме да се установим и да съградим ново село. Не беше от най-подходящите, жените трябваше да

вървят с часове, за да намерят чиста вода, но останахме там, защото се надявахме, че никой няма да ни потърси толкова далеч.

Веднъж, година по-късно, се бях отдалечил доста, докато преследвах една пума, та се приближих прекалено много до някакъв военен лагер. Бях изтощен, няколко дни не бях ял, затова и разсъдъкът ми беше притъпен. И вместо да се върна обратно, щом забелязах присъствието на чуждите войници, полегнах да си почина. Войниците ме хванаха, но не споменаха нито дума за ударите с тояга, които бяхме нанесли на другите, всъщност не ме разпитаха за нищо, може би изобщо не познаваха онези хора или не знаеха, че аз съм Уалимай. Изпратиха ме на работа при събирачите на каучук, където имаше много мъже от други племена. Бяха ги обули в панталони и ги заставяха да работят, без изобщо да се съобразяват с желанията им. Каучукът изисква големи грижи, а по онези места не достигат хора, тъй че се бяха принудили да ги водят насила. Бяха дни без свобода, за това не ми се и говори. Останах колкото да видя дали не мога да се науча на нещо, но от самото начало знаех, че ще се завърна при моите. Никой не е в състояние да задържи дълго време един воин против волята му.

Работеше се от изгрев до залез, на някои им бе наредено да накарат дърветата да кървят, за да им отнемат живота капка по капка, други варяха течността, за да се сгъсти и да се превърне в големи топки. Въздухът на открито бе болен от мириса на изгоряла гума, а в общите спални — от потта на мъжете. На онова място никога не успях да дишам дълбоко. Даваха ни да ядем царевица, банани и съдържанието на някакви метални кутии, което никога не вкусих, защото в тези съдове не може да расте нищо добро за хората. В единия край на лагера бяха построили голяма колиба, в която държаха жените. След две седмици работа с каучука надзирателят ми връчи късче хартия и ме изпрати кри тях. Даде ми и чаша ликьор, но аз го излях на земята, защото съм виждал как тази вода руши разума. Наредих се на опашката заедно с всички останали. Бях последен и когато дойде редът ми да вляза в колибата, слънцето вече бе залязло и започваше нощта, озвучавана от жаби и папагали.

Тя беше от племето на хората Ила, на хората с добро сърце, откъдето произхождат най-нежните девойки. Някои мъже пътуват цели месеци, за да се приближат до племето Ила, носят им подаръци и

ловуват за тях с надеждата да се сдобият с някоя от техните жени. Познах я въпреки вида ѝ на гущер, защото майка ми също беше Ила. Лежеше гола върху една рогозка, окована за глезена с верига, закрепена за земята, в летаргия, сякаш бе вдишвала през носа мъзга от акация, очите ѝ бяха като на болно куче и цялата бе мокра от влагата на мъжете, които бяха лежали върху нея, преди да дойда. На ръст беше колкото малко дете, костите ѝ кънтяха като камъчета в реката. Жените Ила си махат космите от цялото тяло, дори миглите, украсяват ушите си с пера и цветя, прокарват излъскани пръчици през бузите и носа, покриват с рисунки цялото си тяло, като вземат червения цвят от оното^[1], моравия — от палмите, а черния — от въглени. Но по нея не бе останало нищо от това. Оставих своето мачете на пода и я поздравих, както се поздравява сестра, като наподобих песента на птици и ромоленето на реките. Тя не ми отговори. Ударих я силно по гърдите, за да видя дали духът ѝ звучи между ребрата, но не получих отглас — душата ѝ бе твърде слаба и не можеше да ми отвърне. Приклекнах до нея, дадох ѝ да пийне малко вода и ѝ заговорих на езика на майка ми. Тя отвори очи и дълго ме гледа. Разбрах.

Най-напред се измих, като се стараех да не пилея чистата вода. Напълних устата си с течността и я процедих на тънки струйки върху ръцете си, разтърках ги добре, после ги намокрех обилно, за да си измия лицето. Направих същото и с нея, за да премахна влагата от мъжете. Изух панталоните, дадени ми от надзирателя. От въжето, с което се бях препасал, висяха пръчиците ми, които използвах, за да паля огън, няколко връхчета за стрели, дървеният ми нож с острие от зъб на плъх и една торбичка от много здрава кожа, където държах малко кураре. Поставих мъничко на върха на ножа си, наведох се и с отровното острие направих лек прорез на гърлото ѝ. Животът е дар от боговете. Ловецът убива, за да изхрани семейството си, а сам той се старае да не вкусва месото на плячката си, като предпочита онова, което му предлага друг ловец. За нещастие понякога на война един мъж е принуден да убива друг, но никога не причинява вреда на жена или на дете. Тя ме погледна с широко отворени очи, жълти като мед, и ми се стори, че се опита да се усмихне в знак на благодарност. Заради нея бях нарушил първото табу на Синовеите на Луната и бях длъжен да заплатя позора си с много изкупителни усилия. Доближих ухо до устните ѝ и тя прошепна името си. За по-сигурно го повторих два пъти

наум, без да го произнасям на висок глас, защото мъртвите не бива да бъдат споменавани, за да не смуцаваме покоя им, а тя вече бе мъртва, макар сърцето ѝ още да туптеше. Скоро видях как се вцепеняват мускулите на корема, на гърдите и на крайниците ѝ, дъхът ѝ секна, цветът ѝ се промени, изпусна една въздишка и тялото ѝ умря без борба, както издъхват малките дечица.

Мигом усетих как духът ѝ излиза през ноздрите ѝ и прониква в мен, като се вкопчва в гръдната ми кост. И цялата ѝ тежест падна върху ми и трябваше да сторя усилие, за да се изправя на крака, движейки се едва-едва, сякаш бях под вода. Свих тялото ѝ в положение на сетен покой, с колене, докосващи брадичката ѝ, вързах я с вървите от рогозката, събрах на купчина останалата слама и използвах пръчиците си, за да запаля огън. Щом се убедих, че пламъкът се е разгорял, излязох бавно от колибата, а сетне с много труд изкатерих оградата на лагера, защото тя ме теглеше надолу, и се отправих към гората. Бях достигнал до първите дървета, когато чух камбаната да бие тревога.

Целият този ден вървах, без да спра нито за миг. Втория ден си измайсторих лък и няколко стрели и с тяхна помощ наловувах за нея, а и за мен. Воинът, който носи бремето на друг човешки живот, трябва десет дни да не яде, така духът на мъртвия отслабва и накрая се отделя и отлита в селенията на душите. Не го ли стори, от храната духът напълнява и расте вътре в човека, докато го задуши. Виждах дори храбреци да погиват по този начин. Но преди да изпълня тези изисквания, аз бях длъжен да отведа духа на жената Ила до най-тъмната растителност, за да не бъде намерен никога. Хапнах много малко, само колкото да не я убия повторно. Всеки залък в устата ми имаше вкус на гнило месо и горчеше всяка капка вода, но си наложих да преглъщам, за да нахраня и двама ни. В продължение на една пълна обиколка на Луната аз навлизах все по-навътре в джунглата, понесъл душата на жената, която с всеки изминал ден ставаше по-тежка. Разговаряхме много. Езикът на племето Ила е лек и свободен и кънти под дърветата като проточено ехо. Поддържахме връзка, като пеем с цялото тяло, с очите, със снагата, с петите. Разказах ѝ легендите, които бях научил от майка си и от баща си, говорих ѝ за своето минало, а тя ми сподели първата част от нейното, когато е била весело момиче, което играело с братчетата и сестричетата си, търкаляло се в калта и се люлеело по най-високите клони. Доброто възпитание не ѝ позволи да

спомене последвалото време на нещастия и унижения. Улових едно бяло птиче, отскубнах най-красивите му перца и й стъкмих украшения за ушите. Нощем поддържах разпален малък огън, за да не й е студено и за да не смущават съня й змиите и ягуарите. Внимателно я изкъпах в реката, като я търках с пепел и счукани цветя, за да й махна лошите спомени.

Най-сетне един ден пристигнахме на нужното място и нямахме повече причини, за да продължаваме да вървим. Джунглата там е толкова гъста, че понякога трябваше да си проправам път през растенията с моето мачете и дори със зъби, а и не биваше да говорим на висок глас, за да не смущаваме тишината на времето. Избрах местенце недалеч от един ручей, стъкмих навес от листа и с помощта на три дълги парчета кора й направих хамак. Обръснах главата си с ножа и започнах моите пости.

По времето, когато ходехме заедно, жената и аз се обикнахме толкова, че вече не искахме да се разделим, но човек не е господар на живота, дори и на своя, така че изпълних дълга си. В продължение на много дни не сложих нищо в уста, само някоя и друга глътка вода. Колкото повече губеше сили, толкова повече тя се отделяше от прегръдката ми, а духът й, все по-ефирен, вече не ми тежеше както преди. На петия ден, докато дремех, тя направи първите си стъпки наоколо, но още не беше готова да продължи пътуването си сама, затова се завърна при мен. Повтори разходките си на няколко пъти, като все повече се отдалечаваше. Болката от заминаването й беше за мен страшна, като от изгаряне, ето защо трябваше да събера всичкото мъжество, на което ме бе научил баща ми, за да не извикам името й на глас — това би я върнало при мен завинаги. На дваисетия ден сънувах, че тя лети като кълвач над дървесните корони — и се събудих със съвсем олекнало тяло и с желанието да заплача. Тя си бе отишла окончателно. Взех оръжията си и дълги часове вървях, докато стигнах до един речен ръкав. Потопих се до кръста във водата, прободох със заострена пръчка една рибка и я глътнах цялата, с люспите и опашката. Веднага след това я повърнах заедно с малко кръв, както и трябва да бъде. Вече не усещах тъга. Тогава научих, че понякога смъртта е по-силна от любовта. После отидох на лов, за да не се завърна с празни ръце в моето село.

[1] Дърво в Америка, от чиито плодове се прави лекарство, а от семената им се извлича червена боя. — Б.пр. ↑

ЕСТЕР ЛУСЕРО

Донесли му Естер Лусеро върху набързо стъкмена носилка, тя кървяла като вол, а тъмните ѝ очи били широко отворени от ужас. Щом я видял, доктор Анхел Санчес за пръв път изгубил пословичното си спокойствие — и неслучайно: бил влюбен в нея от деня, в който я съзрял, когато била още дете. По онова време тя не се разделяла от куклите си, а той, тъкмо обратното, се завръщал остарял с хиляда години от последната си победоносна кампания. Пристигнал в селото начело на партизанска колона, върху покрива на камионетка, с пушка на коленете, с небръсната от месеци брада и с куршум, заседнал завинаги в слабините му, но щастлив, както не е бил никога дотогава, нито щеше да бъде по-късно. Видял момичето да развява червено хартиено знаменце сред множеството, което възторжено поздравявало освободителите. По онова време той бил на трийсет години, а тя приближавала дванайсетте, но по здравите ѝ като от алабастр кости и по дълбочината на погледа ѝ Анхел Санчес отгатнал красотата, която се зараждала потайно в нея. Наблюдавал я от височината на камионетката, убеден, че е видение, предизвикано от жегата на блатата и от възбудата на победата, но тъй като вечерта не намерил утеха в прегръдките на мимолетната приятелка, която съдбата му отредила, разбрал, че трябва да тръгне и да потърси това създание най-малкото, за да се увери, че е само мираж. На другия ден, когато тълпите от уличните празненства се поуспокоили и настъпило време светът да бъде приведен в ред и да бъдат пометени остатъците от диктатурата, Санчес излязъл да обиколи селото. Първата му мисъл била да обходи училищата, но научил, че са затворени след последното сражение, и се наложило да чука от врата на врата. След няколко дни на търпеливо бродене, когато повярвал, че момичето е само измама на изтощеното му сърце, стигнал до мъничка къщурка, боядисана в синьо и с надупчена от куршумите фасада, чието единствено прозорче се отваряло към улицата без друга защита, освен перденца на цветя. Почукал няколко пъти и като не получил отговор, се решил да влезе.

Вътрешността се състояла от едно-единствено помещение, бедно обзаведено, прохладно и сумрачно. Прекосил стаята, влязъл през някаква врата и се озовал в изпълнен с покъщнина и вехтории просторен двор с хамак, повесен под мангово дърво, корито за пране, курник в дъното и изобилие от тенекиени кутии и глинени гърнета, в които растели треви, зеленчуци и цветя. Там най-сетне намерил момичето, за което си мислел, че е било сън. Естер Лусеро била боса, с простичка ленена рокля, със събрана на тила ѝ коса, пристегната с връзка за обувки, и помагала на баба си да простре прането на слънце. Щом го видели, и двете отстъпили инстинктивно, привикнали да не се доверяват на хора с ботуши.

— Не се бойте, аз съм ви другар — представил се той, стиснал в ръка омазнената си барета.

От този ден Анхел Санчес се ограничил да желае Естер Лусеро мълчаливо, засрамен от непристойната си страст по едно невръстно момиче. Заради нея отказал да отиде в столицата, когато се поделял трофеят на властта, а предпочел да оглави местната болница в това забравено село. Не бил склонен да се домогва до любов отвъд границите на собственото си въображение. Задоволявал се със съвсем малко: да я вижда как минава на път за училището, да се грижи за нея, когато се заразила от скарлатина, да я снабдява с витамини в години, в които млякото, яйцата и месото стигали само за най-малките, а останалите трябвало да се задоволяват с банани и царевица, да я посещава в двора, където се настанявал на един стол и я учел на таблицата за умножение под зоркото око на бабата. Естер Лусеро му викала „чичо“ поради липса на по-подходящо обръщение, а старата жена приела присъствието му като поредната необяснима проява на Револуцията.

— Каква потребност може да има един учен човек, доктор, директор на болница и герой на родината, от разговорите с една старица и мълчанието на нейната внучка? — питали се селските клюкарки.

През следващите години девойката разцъфтяла, както става почти винаги, но Анхел Санчес вярвал, че в нейния случай е свидетел на своеобразно чудо и само той е в състояние да съгледа красотата, която съзрявала тайно под невзрачните рокли, сътворени от баба ѝ на домашната шевна машина. Не се съмнявал, че тя възбуждала

вниманието на всеки, който я видел да минава, също тъй както и неговото, затова се удивявал от отсъствието на тълпи от кандидати около Естер Лусеро. Живееел, измъчван от смазващи чувства: ревност от всички мъже, една постоянна меланхолия, плод на безнадеждността, а и онази адска треска, която го обземала в часовете на следобедната дрямка, когато си представял как момичето, голо и влажно, го зове с неприлични жестове в сянката на стаята. Никой никога не узнал за терзанията на душата му. Контролът, който упражнявал върху себе си, се превърнал в негова втора природа и му спечелил славата на добър човек. Накрая свахите в селото се отказали да му търсят булка и приели, че докторът е малко странен.

— Не изглежда да е педераст — заключили те, — но може би малария или куршумът в чатала са го лишили завинаги от вкуса към жените.

Анхел Санчес проклинал майка си, че го е пръкнала на този свят прекалено рано, и съдбата си, която осеяла тялото и душата му с толкова белези. Молел се някакво своеволие на природата да разруши хармонията и да затъмни блясъка на Естер Лусеро, та никой да не се досети, че тя е най-красивата жена на този и на всеки друг свят. Затова в злокобния четвъртък, когато я донесли на носилка в болницата, след крачещата начело баба и сподирена от цяло шествие от любопитни, докторът надал вик, дошъл от недрата на душата му. Щом махнал чаршафа и видял девойката, прорязана от ужасна рана, той си въобразил, че сам е предизвикал нещастиято със силното си желание тя никога да не принадлежи на друг мъж.

— Покатери се на мангото в двора, подхлъзна се и падна, та се заби на кола, за който връзваме гъската — обяснила бабата.

— Клетата, остана пронизана като вампир. Измъчихме се, докато я изтръгнем — допълнил един съсед, който помагал в носенето на момичето.

Естер Лусеро притворила очи и тихо изохкала.

От този миг натам Анхел Санчес влязъл в личен двубой със смъртта. Опитал всичко, за да спаси девойката. Оперирал я, инжектирал я, прелял ѝ от собствената си кръв и я натъпкал с антибиотици, но на втория ден станало очевидно, че животът ѝ изтича от раната като неудържим поток. Седнал на стол до умиращата, изтощен от напрежението и мъката, докторът облегнал глава на

леглото до нозете ѝ и за няколко минути заспал като новороден. Докато той сънувал гигантски мухи, тя блуждаела в кошмара на агонията — и така те се срещнали на ничия земя и в този споделен сън тя сграбчила ръката му и го помолила да не се предава пред смъртта и да не я изостави. Анхел Санчес се събудил, връхлетян от отчетливия спомен за Негъра Ривас и за невероятното чудо, което му върнало живота. Излязъл тичешком и се сблъскал в коридора с бабата, потопена в мърморенето на безкрайни молитви.

— Продължавайте да се молите, а аз ще се върна след петнайсет минути! — извикал ѝ той мимоходом.

Десет години по-рано, когато Анхел Санчес и другарите му, проправяйки си път сред треволяк до коленете, преследвани и измъчвани безутешно от комарите и жегата, бродели из джунглата и кръстосвали страната надлъж и нашир, за да устройват засади на войниците на диктатурата; когато били само шепа щури мечтатели и коланите им били натъпкани с патрони, раниците — с поеми, а главите — с идеи; когато се случвало месеци да не помиришат жена, нито телата им — да усетят сапун; когато гладът и страхът били като втора кожа, а единственото, което ги поддържало в движение, било отчаянието; когато виждали врагове навсякъде и проявявали недоверие дори към собствената си сянка — та по това време веднъж Негъра Ривас пропаднал в пропаст и се търкалял осем метра, преди да се повали на дъното ѝ безшумно, като торба с парцали. Двайсет минути потрябвали на другарите му, за да се спуснат с въжета между остри камъни и кривите дънери и да го намерят, потънал в храсталака — и почти два часа, за да го изтеглят горе, прогизнал от кръв.

Негъра Ривас, храбър и весел мъжага, винаги в настроение да запее и готов да метне на гърба си някой по-слаб боец, бил разцепен като нар, със стърчащи във въздуха ребра и един дълбок прорез, който започвал откъм плещите и достигал до средата на гърдите му. Санчес носел лекарската си чанта, но случаят сериозно се разминавал със съдържащите се там скромни средства. Без никаква надежда съшил раната, превързал я с ленти от плат и приложил лекарствата, с които разполагал. Поставили мъжа върху парче брезент, опънато между два пръта, и така го понесли, редувайки се, докато станало ясно, че всяко

раздрусване означава минута живот по-малко, защото Негъра Ривас бълвал гной като извор и бълнувал за солени урагани и игуани с женски гърди.

Планирали да спрат на лагер, за да го оставят да умре на спокойствие, когато някой забелязал край един кладенец с черна вода двама индианци приятелски да си пощят въшките. Малко по-нататък, потънало в гъстите изпарения на джунглата, се намирало тяхното село. Били хора от племе, заседнало там от незапомнени времена, без друг контакт с днешния век, освен някакъв храбър мисионер, дошъл сред тях да проповядва безуспешно Божиите закони, и — което било още по-лошо — без дори да са чували нещичко за Въстанието или поне призова „Родина или смърт“. Въпреки различията и езиковата бариера индианците се досетили, че тези омалямоощени мъже не представляват особена заплаха, и им предложили боязливото си гостоприемство. Въстаниците посочили умирация. Онзи, който очевидно бил вождът, ги завел в една колиба, потънала във вечен полумрак и воняща на урина и кал. Там настанили Негъра Ривас върху рогозка, заобиколен от другарите му, както и от цялото племе. Скоро се появил и местният магьосник с ритуална премяна. Командирът се стреснал, като видял герданите му от божури, фанатичния му поглед и слоя кир по тялото му, но Анхел Санчес обяснил, че вече твърде малко би могло да бъде направено за ранения, та каквото и да успее да стори вълшебникът — дори само да облекчи смъртта му, — би било по-добре от нищо. Командирът наредил на хората си да свалят оръжията и да пазят тишина, за да съумее този странен полугол мъдрец да изпълни церемонията си, без да се разсейва.

След два часа температурата спаднала и Негъра Ривас можел да преглъща вода. На следния ден знахарят дошъл отново и повторил лечението. Привечер болният вече седял и ядял гъста царевична каша, два дни по-късно правел първите си опити да пристъпя наоколо, а раната му видимо зараствала. Докато другите партизани следели отблизо неговото бързо оздравяване, Анхел Санчес обикалял наоколо заедно с магьосника и събирал растения в торбата си. Години по-късно Негъра Ривас се издигнал до началник на столичната полиция и си спомнял, че е бил на косъм от смъртта, само когато свалял ризата си, за да прегърне поредната жена, която неизменно го питала какъв е този дълъг шев, разполовяващ тялото му.

„Щом Негъра Ривас бе спасен от някакъв гол индианец, Естер Лусеро ще бъде спасена от мен, та ако ще да се наложи да сключа договор с дявола“, решил Анхел Санчес на път за дома си с надеждата да открие тревите, които съхранявал през всички тези години и за които до този момент напълно бил забравил. Намерил ги увити във вестник, съвсем изсъхнали и ронливи, в дъното на един разнебитен сандък, редом с тетрадката със стихове, баретата му и други спомени от войната.

Лекарят се завърнал в болницата на бегом като преследван в оловната жегга, която разтапяла асфалта. Стигнал до етаж, прескачайки по няколко стъпала наведнъж, и целият плувнал в пот, нахълтал в стаята на Естер Лусеро. Бабата и дежурната медицинска сестра забелязали как притичал покрай тях и приближили до прозорчето на вратата. Видели го да сваля бялата си престилка, памучната си риза, тъмните панталони, чорапите, купени на черна борса, и обувките с гумени подметки, с които не се разделял. Ужасени, те гледали как съблича и гащетата и остава съвсем гол, като донаторник.

— Света Мария, Божия майко! — възкликнала бабата.

През прозорчето на вратата могли да наблюдават как лекарят преместил леглото в средата на стаята и след като за няколко секунди положил длани върху главата на Естер Лусеро, трескаво затанцувал около болната. Повдигал колене, докато опрат в гърдите, навеждал се до пода, размахвал ръце и се гърчел смешно, без нито за миг да нарушава вътрешния ритъм, който окрилявал нозете му. В продължение на половин час не спрял да танцува като луд, пренебрегвайки кислородните бутилки и стъклениците със серум. После извадил от джоба на престилката си шепа сухи листа, изсипал ги в легенче, стрил ги с юмрук, докато станали на прах, наквасил ги обилно със слюнка, размесил всичко на кашица и се приближил до умиращата. Жените го видели да сваля превръзките и, както отбелязала сестрата в своя доклад, да маже раната с онази гадна смес, без да съблюдава в ни най-малка степен изискванията за асептичност, нито поне да отчете факта, че е изложил срамотите си на показ. Щом

приключил с лечението, човекът седнал на пода напълно изнемощял, но озарен от усмивката на светец.

Ако доктор Анхел Санчес не бил директор на болницата и доказан герой на Революцията, щели да му надянат усмирителна риза и да го изпратят без всякакви формалности в лудницата. Но никой не се осмелил да разбие вратата, залостена от него с резе, а когато кметът се решил да го стори с помощта на пожарникарите, вече били изминали четиринайсет часа и Естер Лусеро седяла на кушетката и с учуден поглед наблюдавала своя чичо Анхел, който отново бил захвърлил дрехите и започвал втория етап от лечението с поредните ритуални танци. Два дни по-късно, когато от столицата пристигнала комисия, специално назначена от Министерството на здравеопазването, тя могла да установи как болната се разхожда по коридора, хванала баба си под ръка, как цялото село се стича в истинско шествие на третия етаж, за да види възкръсналото момиче, а директорът на болницата, облечен безукорно, посрещнал колегите си зад своето бюро. Комисията се въздържала от въпроси относно необичайните танци на лекаря и съсредоточила вниманието си върху чудодейните растения на магьосника.

Изминаха няколко години, откакто Естер Лусеро падна от манговото дърво. Девојката се омъжи за инспектор по околната среда и отиде да живее в столицата, където роди момиченце с кости като от алабастр и с тъмни очи. От време на време изпраща на чичо си Анхел носталгични картички, осеяни с чудовищни правописни грешки. Министерството на здравеопазването организира четири експедиции в джунглата, за да издири редките треви, но без какъвто и да било успех. Растителността сякаш погълна индианското селце, а с него и надеждата да бъде изнамерен от учените медикамент срещу неизлечими рани.

Доктор Анхел Санчес остана сам, без друга компания, освен образа на Естер Лусеро, който го посещава в следобедните часове и изгаря душата му в една безкрайна вакханалия. Авторитетът на лекаря порасна забележително в целия район, защото го чуват да говори със звездите на езиците на местните индианци.

МАРИЯ ГЛУПАЧКАТА

Мария, глупачката, вярвала в любовта. Това я превърна в жива легенда. На погребението ѝ дойдоха всички съседи, дори полицаите и слепецът от будката, който рядко оставяше своя бизнес. Улица Република опустя, а в знак на траур повесиха черни ленти от балконите и угасиха червените фенери по портите на домовете. Всеки човек си има история, а в този квартал те почти винаги са тъжни — истории за бедност и за натрупана несправедливост, за изтърпяно насилие, за деца, умрели, преди да се родят, и за любовници, които си отиват, но тази на Мария беше различна, притежаваше елегантен блясък, който даваше крила на чуждото въображение. Успяла да направи така, че да упражнява професията си сама, ръководейки делата си дискретно, без много шум. Никога не проявила любопитство към алкохола, нито към наркотиците, не я интересували дори утехите за пет песос, предлагани от махленските врачки и гадателки. Изглеждаше недосегаема за терзанията на надеждата, защитена от красотата на измислената си любов. Била невзрачна женица с безобиден вид, дребна на ръст, с фини черти и движения, цялата спокойствие и мекота, но щом някой сводник опитал да сложи ръка върху нея, насреща му се изправяла една разпенена лъвица, цялата зъби и нокти, готова да отвърне на всеки удар, дори това да ѝ струва живота. Научили се да не я закачат. Докато другите жени прекарвали дните си, като се мъчели да прикрият синините под дебел пласт евтин грим, тя остарявала, обградена от уважение, навявайки представа за царица в дрипи. Нямала и понятие за авторитета, който си бе извоювала, нито за легендата, с която бяха обкръжили името ѝ. Беше една стара проститутка с душа на девица.

Спомените ѝ пазели упорито един сандък убиец и един мургав мъж с дъх на море, та като тръгнали от тях, приятелките ѝ разкрили едно по едно късчетата на живота ѝ, после търпеливо ги слепили, добавяйки липсващите парченца с помощта на въображението, и така възстановили нейното минало. Естествено, не била като останалите

жени от това място. Дошла от един далечен свят, където кожата е по-светла, а испанският език — по-звучен, с твърди съгласни. „Била е родена за истинска дама“, предполагали другите жени, като изхождали от изискания ѝ говор и от странните ѝ обноски, но дори и да съществувало някакво съмнение, то тя го разсеяла със смъртта си. Отишла си с ненакърнено достойнство. Не страдала от нито една от известните болести, не изпитала уплах, нито дишала през ушите като обикновените умиращи, просто обявила, че вече ѝ е дотегнало да живее, облякла си празничната рокля, начервила устните си и отворила мушамените завеси към своята стая, за да могат всички да я изпроводят.

— Сега ми дойде времето да умра — било единственото ѝ обяснение.

Легнала на кревата си, облегната върху три възглавници със специално колосани за случая калъфки, и изпила на един дъх голяма чаша гъст шоколад. Другите жени се засмели, но когато четири часа по-късно не успели по никакъв начин да я събудят, разбрали, че решението ѝ било непоколебимо, и хукнали да разнесат вестта из квартала. Някои се отзовали само от любопитство, ала повечето изпитвали истинска скръб и останали, за да я изпратят. Приятелките ѝ приготвили кафе за гостите, защото им се сторило, че ще бъде проява на лош вкус да поднесат ликьор — можело да се помисли, че празнуват. Към шест часа привечер Мария трепнала, отворила клепачи, огледала наоколо, без да различи лицата, и веднага напуснала този свят. Това било всичко. Изказало се предположение, че навярно с шоколада е погълнала отрова и в такъв случай всички щели да бъдат отговорни, задето не са я отвели навреме в болницата, но никой не обърнал внимание на подобни злословия.

— Ако Мария е решила да си отиде, била е в правото си, тъй като нямаше нито деца, нито родители, за които да се грижи — отсякла стопанката на дома.

Не пожелали да бдят над тленните ѝ останки в някое погребално заведение, защото предварително обмисленото спокойствие на нейната смърт представлявало тържествено събитие за улица Република и било справедливо последните ѝ часове, преди да я спуснат в земята, да протекат в средата, където е живяла, а не сякаш е някоя чужденка, с чийто траур никой не желае да се нагърби. Чули се гласове, че бдение

над мъртвец тъкмо в този дом можело да докара злочестина на душата — било на починалата, било на клиентите, та за всеки случай счупили едно огледало и с отломките оградили ковчега, а освен това донесли светена вода от параклиса на Семинарията и с нея напръскали ъглите. Тази нощ в заведението не се работеше, нямаше музика, нито смях, но нямаше и плач. Поставиха ковчега върху маса в хола, съседите услужиха със столове и там настаняха гостите, за да пият кафе и да разговарят тихичко. В средата лежеше Мария, с глава, положена върху атлазена възглавничка, с кръстосани ръце и със снимката на починалото ѝ дете върху гърдите. С напредването на нощта цветът на лицето ѝ се променяше, докато стана тъмен като шоколад.

Научих историята на Мария през тези дълги часове, докато бдяхме над ковчега ѝ. Нейните другарки разказаха, че се е родила по време на Първата война в една провинция в южната част на континента, където в средата на годината дърветата губят листата си и студът пронизва костите. Произхождала от надменна фамилия на испански емигранти. При огледа на стаята ѝ намерили в една кутия от бисквити няколко пожълтели и трошливи документа, сред тях свидетелство за раждане, снимки и писма. Баща ѝ бил собственик на чифлик, а от избледняла от времето изрезка от вестник разбрали, че майка ѝ, преди да се омъжи, била пианистка. Мария била на дванайсет години, когато веднъж тръгнала да прекоси железопътен прелез, без да се огледа, и я ударил товарен влак. Измъкнали я измежду релсите без видими поражения, имала само няколко драскотини и била изгубила шапката си. Ала не минало много време и всички могли да се убедят, че ударът бил пренесъл девойката в странно състояние на невинност, от което никога повече нямало да се възвърне. Забравила дори основните си познания, усвоени в училището преди злополуката, едва си спомняла някои уроци по пиано и как да си служи с иглата за шиене, а когато ѝ говорили, тя сякаш отсъствала. Онова обаче, което не забравила, били нормите на поведение в обществото и тях съхранила непокътнати до последния си час.

Ударът на локомотива лишил Мария от способността да разсъждава, да внимава и да ненавижда. Поради това изглеждала добре подготвена за щастието, но съдбата ѝ била друга. Когато навършила шестнайсет години, родителите ѝ, жадуващи да прехвърлят другиму товара на тази дъщеря с изоставащо развитие, решили да я омъжат,

преди хубостта ѝ да повехне, и избрали някой си доктор Гевара, човек, водещ уединен живот и не особено разположен към женитба, който обаче им дължал пари и не могъл да се противопостави на предложението за брак. Още същата година отпразнували сватбата в тесен кръг, както се полагало на една булка лунатичка и на младоженец, по-стар от нея с няколко десетилетия.

Мария стигнала до брачното ложе с разума на дете, макар и със съзрялото тяло на жена. Влакът я лишил от вроденото ѝ любопитство, ала не успял да прекърши нетърпението на сетивата. Умственият ѝ багаж се свеждал до онова, което била научила от наблюденията над животните в чифлика — известно ѝ било, че студената вода е добро средство за отделянето на кучета, заклещени по време на съвкуплението, и че петелът издува перушина и кукурига, когато иска да покрие кокошката, но не намерила подходящо приложение на тези познания. В първата си брачна нощ видяла да се приближава към нея един треперещ дядко с фланелена и отворена отпред риза, както и нещо неочаквано под пъпа му. От изненада получила запек, за който не се осмелила да говори, та когато започнала да се издува като балон, изпила цяло шише „маргаритена вода“ — лечебно средство против скрофулоза и за подсилване, което, приемано в по-големи дози, служи и като очистително — и в резултат прекарала двацет и два дни върху нощното гърне, толкова разхлабена, че насмалко да загуби някои от вътрешностите си, но и това не успяло да я раздуе. Скоро вече не можела да закопчава дрехите си, а в полагащото се време родила едно русо момченце. След месец, прекаран на легло — време, през което се хранела с кокоши бульон и с два литра мляко на ден, — станала на крака, по-силна и с по-бистър ум от когато и да било през живота си. Изглеждала излекувана от състоянието си на вечна лунатичка и дори проявила желание да си купи елегантни дрехи; но така и не успяла да се премени с новите одежди, тъй като господин Гевара ненадейно получил удар и умрял светкавично, както си седял в столовата със супена лъжица в ръка. Мария приела с примирение необходимостта да носи траурни дрехи и шапки с воал, сякаш зарита в гроб от парцали. Така прекарала две години в черно, като плетяла жилетки за бедните и се забавлявала с любимите си кученца и със своя син, когото решила на букли и обличала като момиченце, както личи от една от снимките,

намерени в кутията от бисквити, където той е изобразен седнал върху мечешка кожа и озарен от свръхестествени лъчи.

За вдовицата времето спряло в един безкраен миг, въздухът в стаите се застоял непроменен, със същия дъх на вехто, който оставил съпругът ѝ. Продължила да живее в същата къща, под грижите на вярна прислуга и наблюдавана отблизо от своите родители и братя, които се редували да я посещават всеки ден, да надзирават разходите ѝ и да вземат решения и по най-дребните въпроси. Сезоните отминавали, листата на дърветата в градината окапвали или отново идвало лятото заедно с птичките колибри, без да внесат някаква промяна в еднообразието на нейното битие. Понякога се питала за причината за черните си дрехи, защото била забравила грохналия си съпруг, който два-три пъти я бил прегръщал немошно сред ленените чаршафи, но веднага след това, покаян за своето сладострастие, се хвърлял в нозете на Мадоната и се самобичувал с конски камшик. От време на време отваряла гардероба, за да проветри дрехите, но не издържала на изкушението да свали черното си облекло и да изпробва скришом костюмите, бродирани със скъпоценни камъни, кожените пелерини, атлазените обувки и ръкавиците от шевро. Съзерцавала се в тройното огледало и поздравявала онази жена, нагиздена като за бал, в която много трудно успявала да разпознае себе си.

След две години самота ропотът на кипящата в тялото ѝ кръв станал нетърпим. Всяка неделя се задържала на входа на църквата, за да огледа мъжете, привлечена от дрезгавия тембър на техните гласове, от избръснатите им бузи и миризмата на тютюн. Повдигала скришом воала на шапката си и им се усмихвала. Баща ѝ и братята ѝ скоро забелязали това и уверени, че „тази американска земя е в състояние да поквари дори благоприличието на вдовиците“, решили на семеен съвет да я изпратят при нейни чичовци в Испания, където без съмнение би се предпазила от лекомислените изкушения, защитена от твърдите традиции и от силата на Църквата. Така започнало пътуването, което щяло да промени съдбата на Мария глупачката.

Родителите ѝ я качили на презокеански кораб, придружена от сина си, една прислужница и любимите си кученца. Освен мебелите от стаята на Мария, както и пианото ѝ, нейният огромен багаж включвал една крава, натоварена в трюма на кораба, за да осигурява прясно мляко на детето. Наред с многобройните куфари и кутии за шапки

носела и огромен, обкован с бронзови кантове и нитове сандък, съдържащ празничните ѝ рокли, измъкнати от нафталина. Семейството не смятало, че в дома на чичовците Мария ще има някакъв повод да ги използва, но не желало да ѝ противоречи. Първите три дни пътничката, сломена от морската болест, не била в състояние да се отдели от леглото, но най-сетне свикнала с поклащането на кораба и могла да стане. Тогава извикала прислужничката си, за да ѝ помогне да разопаковат дрехите за дългото пътешествие.

Съществуването на Мария било белязано с ненадейни нещастия, като онзи влак, който ѝ отнел духа и я запратил обратно и необратимо в детството. Подреждала дрехите в шкафа на каютата си, когато момченцето се надвесило над отворения сандък. В този миг рязко разклащане на кораба съборило отведнъж тежкия капак и металният ръб прерязал тила на детето. Трима моряци били необходими, за да откопчат майката от проклетия сандък, както и доза лаудан^[1], годна да повали атлет, за да ѝ попречат да изскубе на кичури косите си и да разреде с нокти лицето си. Прекарала часове, без да спре да вие, сетне изпаднала в някакво мрачно състояние, като се клатушкала от една страна на друга както във времената, когато си спечелила славата на идиотка. Капитанът на кораба известил за нещастieto по високоговорителя, прочел кратка заупокойна молитва, сетне наредил да обвият малкия труп със знаме и да го спуснат зад борда, тъй като вече се намирали в открито море и нямало как да бъде съхранен до следващото пристанище.

Няколко дни след трагедията Мария за пръв път излязла с несигурни стъпки на палубата, за да подиша чист въздух. Нощта била прохладна, а от дъното на морето се издигал неспокойният мирис на водорасли, миди, потънали кораби, който проникнал през ноздрите и преминал през вените ѝ, предизвиквайки у нея ефекта на земетресение. Тя гледала към хоризонта с парализирано съзнание, усещала само настръхналата си кожа от петите до тила, когато чула едно настойчиво подсвирване. Обърнала се и видяла два етажа по-долу някакъв силует, осветен от луната: той ѝ правел знаци. Слязла по стълбите като хипнотизирана, приближила се до мургавия мъж, който я викал, покорно се оставила да ѝ свали траурните воали и дрехи и го последвала зад една макара с въжета. Шокирана като при сблъсъка с влака, тя научила за по-малко от три минути разликата между един

съпруг старец, сломен от страха си пред Бога, и един ненаситен гръцки моряк, разпален поради няколкото мъчителни седмици на океанска девственост. Очарована, жената открила собствените си възможности, изсушила сълзите си и поискала още. Прекарали част от нощта във взаимно опознаване и се разделили едва когато чули сирената за тревога, ужасния вой като при корабокрушение, смутил покоя на рибите. Уплашена да не би безутешната майка да се е хвърлила в морето, прислужницата била надала вик за помощ и целият екипаж, с изключение на гърка, се заел да я търси.

Мария се срещала зад въжетата със своя любовник всяка нощ, докато корабът не приближил бреговете на Карибско море и сладкият аромат на плодове и цветя, носен от вятъра, не объркал окончателно сетивата ѝ. Тогава приела предложението на своя приятел да напуснат кораба, където витаел призракът на мъртвото дете, а и толкова очи ги шпионирали, пъхнала между фустите си парите за из път и се простила с миналото си на уважавана госпожа. Откачили една лодка и изчезнали призори, оставяйки на борда прислужницата, кученцата, кравата и сандъка убиец. Мъжът загребал с яките си моряшки ръце към едно фантастично пристанище, което се появило пред очите им в светлината на зората като видение от друг свят, със своите чифлици, с палмите си и с пъстроцветните си птички. Там намерили убежище двамата бегълци, докато не свършили парите им.

Морякът се оказал кавгаджия и пияница. Говорел на някакъв жаргон, неразбираем за Мария и за местните жители, но успявал да общува с помощта на гримаси и усмивки. Тя излизала от унеса си само когато се появявал той, за да упражнява с нея триковете, които бил наумил в публичните домове от Сингапур до Валпараисо, а през останалото време била като замаяна от смъртна вялост. Къпана от потта на климата, жената открила за себе си любовта без партньор, блуждаейки сама в света на халюцинациите със смелостта на човек, който не познава рисковете. Гъркът не притежавал нужната интуиция, за да предположи, че е открехнал един шлюз, а самият той не е нищо повече от инструмент за откритие, и така и не успял да оцени подаръка, поднесен му от тази жена. Имал до себе си едно създание, съхранено в преддверието на неуязвимата невинност и решено да изучи собствените си сетива с игривата готовност на паленце, ала сам не съумял да го последва. Дотогава Мария не познавала свободата на

удоволствието, дори не могла да си я представи, макар открай време да била заложена в кръвта ѝ подобно зачатъка на изгаряща треска. Когато я открила, предположила, че тъкмо това е небесното щастие, което монахините в колежа обещавали, че ще споходи добрите момичета в Отвъдното. Знаела много малко за света и била неспособна да се ориентира по картата на кое място на планетата се намира, но като видяла цветовете на китайската роза и папагалите, повярвала, че е попаднала в рая и се приготвила за наслада. Тук никой не я познавал и за пръв път се почувствала в свои води — далеч от дома си, от неумолимото наставничество на своите родители и братя, от обществения натиск и от църковния покров, свободна най-сетне да вкуси от пороя усещания, който заструявал от повърхността на кожата ѝ, прониквал през всяка нейна пора до дълбината на утробата ѝ и там се изливал на водопади, оставяйки я омаломощена и щастлива.

Незлобивостта на Мария, нейната непроницаемост за греха и унижението в крайна сметка хвърлили моряка в ужас. Паузите между две прегръдки станали по-дълги, отсъствията на мъжа — по-чести, пораснало мълчанието между двамата. Гъркът започнал да избягва тази жена с лик на дете, зовяща го непрестанно, влажна, издута, горяща, бил уверен, че вдовицата, която съблазнил сред морето, се е превърнала в развратен паяк, готов да го изсмуче като муха в хаоса на леглото. Напразно потърсил утеха за съкрушената си мъжественост, като палувал с проститутките, биел се с нож и с юмруци със сводниците или залагал на бой с петли онова, което му оставало след гуляите. А щом джобовите му се изпразнили, използвал това като оправдание, за да изчезне завинаги. Мария го очаквала търпеливо в продължение на няколко седмици. По радиото научавала от време на време как някакъв френски моряк, дезертирал от британски параход, или холандец, избягал от португалски плавателен съд, бил убит с нож в размирните квартали край пристанището, но тя слушала новините безучастно, защото очаквала един грък, напуснал италиански презокеански кораб. Когато не могла повече да изтрае жарта в костите и тревогата, стегнала душата ѝ, излязла да потърси утеха от първия срещнат на улицата. Хванала го за ръка и го помолила по възможно най-учтивия и възпитан начин да бъде така добър да се съблече заради нея. Непознатият изпитал известно колебание пред тази девойка, тъй като тя по нищо не приличала на професионалистките от квартала, но

предложението ѝ било повече от ясно въпреки използвания непривичен език. Пресметнал, че би могъл да прекара приятно с нея десет минути от времето си, и я последвал, без да предположи, че ще се потопи във водовъртежа на искрена страст. Трогнат и изумен, той оставил върху масата една банкнота на Мария и тръгнал да разказва за нея навред. Скоро надошли и други, привлечени от мълвата, че имало една жена, способна за краткия миг да продаде илюзията за любов. Всички клиенти си отивали доволни. И така Мария се превърнала в най-известната проститутка на крайморския град, а моряците татуирали името ѝ на ръцете си и го разнасяли от пристанище на пристанище, докато легендата обиколила света.

Времето, бедността и усилието да излъже разочарованието похабили свежестта на Мария. Лицето ѝ придобило кафеникав оттенък, станала кожа и кости, а за по-удобно подстригала косите си като затворник, ала съхранила елегантните обноски и непокътнат порива си при всяка среща с мъж, тъй като в мъжете не виждала безименни субекти, а собственото си отражение в прегръдките на въображаемия си възлюбен. Влизала в конфликт с действителността, не можела да се примири със скъперническото бързане на поредния приятел, защото всеки път се отдавала със същата неотменна любов, изпреварвайки като нетърпелива годеница желанията на другия. С възрастта паметта ѝ се объркала, говорела несвързани неща, а по времето, когато се преместила в столицата и се установила на улица Република, вече не си спомняла дори как някога е била музата, вдъхновила толкова импровизирани стихове сред мореплаватели от всички раси, и изпадала в недоумение, щом се появил някой, пътувал от пристанището чак до града, само и само за да се увери, че все още съществува онази, за която бил чувал някъде в Азия. Когато се изправяли лице в лице с този нещастен скакалец, тази купчина патетични кости, тази никаква женица и разбирали, че легендата е сведена до жалки останки, мнозина се извъръщали и си отивали смутени, но други се задържали от съжаление — и получавали неочаквана награда. Мария затваряла мушамената си завеса и в същия миг сякаш въздухът в стаята се променял. По-късно, когато мъжът си тръгвал очарован, той отнасял със себе си спомена за една митична девойка, а не за окаяната старица, която му се сторило, че вижда в първия момент.

Миналото се изтрило от паметта на Мария — единственият ѝ жив спомен бил ужасът от влакове и сандъци — и ако не бяха толкова упорити другарките ѝ по професия, никой не би узнал нейната история. Живяла в очакване на мига, когато завесата в стаята ѝ щяла да се отвори и да пропусне гръцкия моряк или всякакъв друг призрак, роден от виденията ѝ, който отново да я обгърне и притисне в ръцете си, за да ѝ върне насладата, споделена на палубата на един кораб в открито море, като неотклонно търсела някогашната илюзия във всеки случаен мъж, озарена от въображаемата си любов, мамейки сенките с мимолетни прегръдки, с разискрен порив, угасващ, преди още да се разгори, а щом ѝ дотегнали напразните надежди, щом почувствала как и душата ѝ се обвива с люспи, решила, че ще е по-добре да си отиде от този свят. И със същата деликатност и почтителност, характерни за всяко нейно действие, тя прибегнала до чашата с шоколад.

[1] Успокоително, съдържащо опиум. — Б.пр. ↑

НАЙ-ЗАБРАВЕНОТО ОТ ЗАБРАВАТА

Тя се оставила да бъде галена, мълчалива, с капки пот по кръста, с дъх на препечена захар по спокойното си тяло, сякаш отгатнала, че дори един-единствен звук би могъл да разтревожи спомените и да развали всичко, превръщайки в прах този миг, в който той бил човек като всички други, един случаен любовник, когото познавала от сутринта, поредният мъж без история, привлечен от косата ѝ с цвят на житен клас, от луничавата ѝ кожа или от глухото звънтене на гривните ѝ като на циганка, още един, който я срещнал на улицата и тръгнал с нея без посока, разговаряйки за времето или за градския транспорт, загледани в множеството, с онова малко пресилено доверие на сънародниците в чужда страна; един мъж без тъга, без ненавист, без вина, чист като лед, желаещ просто да прекарат деня заедно, като скитат по книжарници и паркове, пият кафе, празнуват случайността, помогнала им да се запознаят, и побъбрят за отминали носталгии, за това какъв е бил животът, когато и двамата отрасвали в един и същ град, в един и същ квартал и тя била на четиринайсет години, „помниш ли, зиме с обувките, подгизнали от сланата, и с парафинените печки, а лете прасковите, там, в забранената страна“. Навярно се почувствала малко самотна или ѝ се сторило, че ѝ се отваря възможност да се люби без въпроси, затова, късно следобед, когато вече не останали предлози, за да продължават разходката си, тя го хванала за ръка и го завела в своя дом. Деляла заедно с други емигранти един мръсен апартамент в жълта сграда в дъното на уличка, пълна с кофи за боклук. Стаята ѝ била тясна, един дюшек на пода, покрит с раирано одеяло, няколко лавици от дъски, подпрени върху две редици тухли, книги, афиши, дрехи върху един стол, куфар в ъгъла. Там се съблякла без въведения, като момиче, което иска да се хареса.

Той се опитал да я люби. Обходил я търпеливо, като се плъзгал по нейните хълмове и долчинки, катерел се, без да бърза, по пътеките ѝ, месел я като мека глина върху чаршафите, докато тя се разтворила и се отдала. Тогава той се отдръпнал с няма сдържаност. Тя се обърнала,

за да го потърси, свита върху корема на мъжа, криейки лицето си, сякаш упорствала в целомъдрието, докато го опипвала, облизвала, удряла. Той понечил да се отпусне със затворени очи и известно време я оставил да действа, докато се почувствал сломен от тъга или от срам и се видял принуден да я отстрани от себе си. Отново запалили по цигара, но вече го нямало онова съучастие, загубено било онова трескаво бързане, което ги свързвало през деня, върху леглото били останали само две безпомощни създания с отсъстваща памет, зареяни в ужасяващата празнота на безброй премълчани думи. Сутринта, когато се запознали, те не пожелали нищо особено, не разчитали на кой знае какво, само малко компания и мъничко удоволствие, нищо повече, но в часа на срещата се оставили да ги победи отчаянието. „Уморени сме“, усмихнала се тя, търсейки оправдание за обзелото ги униние. В последно усилие да спечели време, той положил ръце върху лицето на жената и целунал клепачите ѝ. Полегнали един до друг, хванати за ръце, и заговорили за живота си в тази страна, в която се намирали случайно, един щедър и изпълнен със зеленина край, където обаче винаги щели да си останат чужденци. Той си помислил дали да не се облече и да ѝ каже сбогом, преди паякът на кошмарите им да е отровил и въздуха, който дишат, но съобразил колко е млада и уязвима и поискал да ѝ бъде приятел. Приятел, рекъл си, а не любовник, приятел, с когото да сподели мигове на отдих, без изисквания и ангажименти, приятел, за да се преборят със самотата и страха. Не се решил да си тръгне, нито да пусне ръката ѝ. Едно топло и нежно чувство, едно огромно съжаление към себе си и към нея разпалило огън в очите му. Пердето се издуло като платно на лодка и тя станала да затвори прозореца, въобразявайки си, че тъмнината би им помогнала да си възвърнат желанието да са заедно и да се прегръщат. Но не било така, той се нуждаел от този остатък улична светлина, за да не се почувства отново в капана без време на пропастта от деветдесетте сантиметра на килията, полудяващ, и ферментиращ в собствените си изпражнения. „Остави пердето отворено, за да те виждам“, излъгал я, тъй като не дръзнал да ѝ признае своя страх от нощта, когато отново го измъчвали жаждата, стегнатата като трънен венец превръзка на главата, виденията на пещери и нападението на безброй призраци. Не можел да ѝ заговори за това, защото едното тегли след себе си друго и в крайна сметка казваш неща, които никога и пред никого не си споделял. Тя се върнала

в леглото, погалила го разсеяно, прокарала пръсти по бледите следи, сякаш ги проучвала. „Не се страхувай, не е заразно, най-обикновени белези“, засмял се той, почти хлипайки. Девойката усетила мрачния му тон и застанала нащрек, без да шавне. В този момент той би трябвало да ѝ каже, че това не е началото на нова любов, нито дори на мимолетна страст, а едва един миг на отдих, една кратка минута невинност и че след малко, когато тя заспи, сам ще си тръгне; би трябвало да ѝ каже, че за тях не съществуват планове, нито потайни повиквания, че повече няма да бродят безцелно по улиците, хванати за ръка, нито ще споделят любовни игри, но не успял да продума, гласът му останал вкопчен в стомаха, като лапа на хищник. Усетил как потъва. Опитал се да задържи действителността, която му се изплъзвала, да закотви духа си в каквото и да било, в разхвърляните дрехи върху стола, в струпаните на пода книги, в афиша от Чили върху стената, в свежестта на тази карибска нощ, в глухия шум от улицата; постарал се да съсредоточи вниманието си върху това предлагащо му се тяло и да мисли само за буйните коси на девойката, за сладкия ѝ мирис. Помолил я без глас да бъде така добра и да му помогне да спаси тези секунди, — а в това време тя го наблюдавала от най-далечния ъгъл на леглото, седнала по турски, наблюдавали го също светлите зърна на гърдите ѝ и окоето на пъпа ѝ, долавящи неговото треперене, тракането на зъбите му, охкането му. Мъжът чул как расте тишината вътре в него, усетил как се прекършва душата му, както му се било случвало толкова пъти по-рано — и престанал да се бори, отпуснал последната ръкохватка, която го задържала в настоящето, затъркалял се по едно безкрайно нанадолнище. Почувствал каишите, впити в глезените и в китките, жестоките електрически изпразвания, скъсаните сухожилия, отекували гласовете, които го ругаели и искали имена, врязаните в паметта му викове на изтезаваната до него Ана и на другите, увесени за ръцете в двора.

„Какво става, за бога, какво ти става!“, долетял отдалеч гласът на Ана. „Не, Ана потъна в блатата на Юга.“ Сторило му се, че различава някаква гола непозната, която го разтърсвала и го зовяла по име, но не успявал да се откопчи от сенките, където плющели камшици и знамена. Опитал се, прегънат, да възпре желанието си да повърне. Заплакал за Ана и за останалите. „Какво ти става?“ — отново девойката, която го викала отнякъде. „Нищо, прегърни ме!“, помолил

той и тя се приближила плахо, притиснала го в прегръдките си, залюляла го като бебе, целунала го по челото, промълвила „плачи, плачи“, сложила го по гръб върху леглото и легнала, разпъната на кръст, върху него.

Останали така прегърнати хиляда години, докато халюцинациите му бавно се отдалечили и той се завърнал в стаята, за да открие, че въпреки всичко е жив, диша, тупти, усетил тежестта ѝ върху тялото си, главата ѝ, почиваща върху гърдите му, ръцете и краката ѝ върху своите, две уплашени сирачета. И в този миг, сякаш знаела всичко, тя му казала, че страхът е по-силен от желанието, от любовта, омразата, вината, яростта, по-силен от верността. Страхът е нещо всеобхватно, заключила тя, а сълзите ѝ се стичали по шията. Всичко спряло за мъжа, докоснат в най-потайната му рана. Предусетил, че тя не била само едно момиче, готово да се люби от състрадание, че тя познавала онова, което се било вцепило отвъд тишината, отвъд абсолютната самота, отвъд запечатания сандък, в който се бил скрил от Полковника и от собственото си предателство, отвъд спомена за Ана Диас и за останалите предадени другари, докарвани един по един с превързани очи. Как би могла да знае всичко това?

Жената се изправила. Тънката ѝ ръка се очертала върху дрезгавия зрак на прозореца, докато търсела опипом ключа. Светнала лампата и започнала да сваля една по една металните гривни, които падали без шум върху леглото. Косата покривала наполовина лицето ѝ, когато му протегнала ръцете си. И нейните китки били прорязани от светли белези. В течение на един безкраен миг той се взираше в нея неподвижен, докато разбрал всичко, любов моя, и я видял завързана с каишите за електрическата скара, и тогава вече могли да се прегърнат и да плачат, гладни за приятелство и за изповеди, за забранени думи, за обещания за утре, споделяйки накрая най-съкровената тайна.

МАЛКИЯТ ХАЙДЕЛБЕРГ

Толкова години танцували заедно Капитана и Малката Елоиса, че постигнали съвършенство. Всеки от тях можел да предусети следващото движение на другия, да отгатне точния миг на предстоящото завъртане, да изтълкува най-деликатния натиск на ръката или отклонение на крака. Не объркали стъпките нито един-единствен път за четирийсет години, движели се с безпогрешността на двойка, която е свикнала да се люби или да спи в здрава прегръдка, затова пък и толкова трудно човек би допуснал, че те никога не си били разменили нито дума.

„Малкият Хайделберг“ бил локал с танцувален салон, разположен недалеч от столицата, на хълм сред бананови плантации, където наред с хубавата музика в една приятна, ведра обстановка, предлагали и необикновено ястие с възбудителни свойства, ароматизирано с най-различни подправки, прекалено пикантно за жаркия местен климат, ала в пълно съответствие с традициите, вдъхновили собственика дон Руперт. Преди петролната криза, когато все още се живеело с илюзията за изобилие и били внасяни плодове от други географски ширини, специалитет на заведението бил ябълковият щрудел, но след като от петрола останали само една могила от неунищожим боклук и споменът за добрите времена, тук започнали да правят щрудела с манго или с гуаяба. Масите, подредени в широк кръг със свободно пространство в средата за танци, имали покривки на зелено-бели квадратчета, а стените привличали погледа с пасторални сцени от селския живот в Алпите: овчарки със сламеноруси плитки, млади здравеняци и безукорно чисти крави. Музикантите — издокарани с къси панталонки, вълнени чорапи, тиролски тиранти и филцови шапки, поизгубили от блясъка си поради потта и отдалеч приличащи на зеленикави перуки, се разполагали върху подиум, увенчан с препариран орел, на който, по думите на дон Руперт, от време на време му израствали нови пера. Единият свирел на акордеон, другият на саксофон, а третият успявал с ръце и крака да се справи

едновременно с барабаните и чинелите. Акордеонистът бил майстор на инструмента си и в добавка пеел с топъл глас на тенор и с лек андалуски акцент. Въпреки идиотската си премия на швейцарски кръчмар той бил фаворитът на редовните посетителки на салона и не една от тях тайничко мечтаела да стане жертва заедно с него на някое смъртоносно приключение, например земетресение или бомбардировка, при което би издъхнала доволна, притисната от яките му ръце, способни да изтръгнат от акордеона такива сърцераздирателни вопли. Фактът, че средната възраст на тези дами клоняла към седемдесетте, не накърнявал предизвикваната от певеца чувственост, а по-скоро я дообогатявал със сладостния полъх на смъртта. Оркестърът започвал работа след залез-слънце и свършвал в полунощ, освен в събота и неделя, когато заведението се изпълвало с туристи и трябвало да продължат, докато не си тръгне и последният клиент призори. Изпълнявали само полки, мазурки, валсове и традиционни танци от различни области на Европа, сякаш „Малкият Хайделберг“ не се намирал на хълм, вклинен в Карибието, а на брега на Рейн.

В кухнята господствала доня Бюргел, съпругата на дон Руперт, една прелестна матрона, която малцина познавали, защото нейното житие-битие протичало между тенджери и купища зеленчуци, улисана в приготвянето на чуждоземни ястия с местни продукти. Именно на нея хрумнало да измайстори щрудела от тропически плодове и оная възбуждаща гозба, способна да върне силите и на най-скапания мъж. Масите се обслужвали от дъщерите на стопаните — две яки жени с дъх на канела, карамфил, ванилия и лимон, и няколко местни девойки с румени бузи. Обичайната клиентела се състояла от емигранти европейци, дошли в страната, бягайки от война или от бедността, търговци, земеделци, занаятчии — хора обикновени и сърдечни, които навярно невинаги били такива, но които ходът на живота изравнил в доброволно придобитата вежливост на здрави старци. Мъжете носели папийонки и сака, при все че колкото повече душата им се сгрявала от ритъма на танците и изобилната бира, толкова по-уверено те сваляли от себе си излишните дрехи, докато не останели по риза. Жените се обличали във весели цветове и по модата от отминали времена, сякаш дрехите им били извадени от сандъците с чеиза, донесен при имигрирането. Случвало се тук да се отбие и някоя и друга група

агресивни юноши, чиято поява се предизвестявала от оглушителния рев на мотоциклети и от звъntenето на ботуши, ключове и вериги; пристигали с единственото намерение да се подиграят на старците, но не се стигало до инцидент, надхвърлящ границите на обичайна свада, защото барабанистът и саксофонистът винаги били готови да запретнат ръкави и да въведат порядък.

Събота вечер, някъде към девет, когато между гостите вече не оставал човек, ненасладил се на порцията си от възбуждащата гозба, и всички се отдавали на удоволствието от танца, се появявала Мексиканката, която сядала отделно. Била жена на около петдесет с предизвикателна външност, с тяло като галеон — висок кил, шкембеста, с широка кърма, с лице, напомнящо носовата украса на кораб, — със зряло, но все още съблазнително деколте и с цвете зад ухото. Разбира се, не била единствената, която се обличала като танцьорка на фламенко, и все пак на нея по-й прилягало, отколкото на другите дами с побелели коси и тъжна снага, които дори не говорили сносен испански. Когато танцувала полка, Мексиканката приличала на неуправляем кораб сред бурни вълни, но под ритъма на валса тя сякаш се плъзгала по тихи води. Така понякога я зървал в сънищата си Капитана и се събуждал с почти забравеното въннение от юношеските години. Казват, че Капитана, преди да се установи в този край, служил във флотата на някаква северна страна, чието име никой не успял да разгадае. Бил експерт по старинни кораби и морски пътища, но всички тези познания лежали погребани в дълбините на мозъка му, лишени от всякаква възможност да бъдат от полза в горещия пейзаж на тропика, където морето, същински аквариум, със спокойни кристалночисти зелени води, оставало чуждо за плаванията на неустрашимите кораби от Северно море. Бил висок сух мъж, дърво без листа, с изправен гръб и все още силни мускули на врата, облечен с кител с позлатени копчета и обгърнат от трагическия ореол на излезлите в пенсия мореплаватели. Никога не го били чували да произнася дори само една дума на испански или на друг познат език. Трийсет години по-рано дон Руперт бил казал, че най-вероятно Капитана е финландец, съдейки по зениците с цвят на лед и по непоколебимо справедливия му поглед, и понеже не се намерил човек да опровергае предположението му, го приели на доверие. Във всяко друго отношение езикът бил без

значение в „Малкия Хайделберг“, тъй като никой не отивал там, за да разговаря.

Някои норми на поведение били променени за удобство и в интерес на всички. Всеки можел сам да излезе на дансинга или да покани някого от друга маса, като жените, стига да желаели, също поемали инициативата да предложат танц на мъж. Едно справедливо решение за вдовиците без придружител. Никой не канел Мексиканката, смятало се, че би го приела като оскърбление, затова кавалерите тръпнели в очакване тя да го направи. Жената оставяла пурата си в пепелника, разкръстосвала яките колони на нозете си, оправяла корсажа си, насочвала се към избраника и заставала пред него, без дори да го погледне. Сменяла кавалера си след всеки танц, но най-вече си запазвала поне четири парчета за Капитана. Той я хващал през кръста със здравата си ръка на кормчия и я повеждал по дансинга, без да позволи напредналата възраст да секне дъха му.

Най-отдавнашната посетителка на салона, която в продължение на половин век не пропуснала нито една събота в „Малкия Хайделберг“, била Малката Елоиса, една дребничка дама, пухкава и нежна, с кожа като от оризова хартия и с корона от прозрачни коси. Толкова години изкарвала прехраната си, произвеждайки бонбони в кухнята си, че ароматът на шоколад попил в нея и тя ухаела на празнуване на рожден ден. Въпреки възрастта си още пазела някои умения от своята първа младост и била способна да прекара цяла нощ, въртейки се по дансинга, без да се разрошат къдриците на прическата ѝ и без да се наруши ритъмът на сърцето ѝ. Пристигнала в страната в началото на века, от едно селце в южната част на Русия, заедно с майка си, която по онова време притежавала ослепителна красота. Живели заедно, отдадени на производството на шоколадови бонбони, изцяло чужди на превратностите на климата, на века и на самотата, без съпрузи, без роднини и без големи промеждия, като си позволявали едно-единствено развлечение — „Малкия Хайделберг“ в края на всяка седмица. Откакто умряла майка ѝ, Елоиса се отбивала сама. Дон Руперт я посрещал на вратата с голямо почитание и я придружавал до масата ѝ, докато оркестърът я приветствал за добре дошла с първите акорди от любимия ѝ валс. От няколко маси вдигали халбите си с бира, за да я поздравят, защото била най-възрастната, но без съмнение и най-обичаната. По характер плаха, тя никога не дръзнала да покани някой

мъж на танц, но през всичките тези години нямало и нужда да го прави, защото за всеки било чест да вземе ръката ѝ, да я прихване през кръста — нежно, за да не счупи някоя от порцелановите ѝ кости — и да я поведе към дансинга. Била грациозна танцьорка и излъчвала сладко благоухание, способно да върне човек, щом я помирише, в най-хубавите спомени от детството.

Капитана сядал сам, винаги на една и съща маса, и пиел умерено, без никога да прояви ни най-малко въодушевление към пикантното ястие на доня Бюргел. Тактувал с крак в ритъма на музиката и щом забележел, че Малката Елоиса е свободна, я поканвал, като заставал пред нея с дискретно почукване на токовете и лек поклон. Никога не разменяли и дума, само се гледали и се усмихвали между две поредни фигури на някой старинен танц.

Една декемврийска събота, не така влажна за сезона, в „Малкия Хайделберг“ влезли двама туристи. Този път не били дисциплинираните японци от последните години, а високи скандинавци, с обгоряла кожа и бледи коси, които заели една маса и очаровани наблюдавали танцуващите. Били весели и шумни, чукали се с халбите бира, смеели се от удоволствие и разговаряли на висок глас. Думите на чужденците достигнали до Капитана, който седял на своята маса, и той доловил от много далеч, от други времена и от друг пейзаж, звука на собствения си език — мъжествен и свеж, като току-що измислен; били думи, нечувани от десетилетия, но които се съхранявали непокътнати в паметта му. Някаква фраза омекотила изражението на стария мореплавател и причинила у него раздвоение между пълната резервираност, с която се чувствал удобно, и почти забравената наслада да се отпусне в разговор. Накрая станал и се приближил към непознатите. Иззад бара дон Руперт наблюдавал Капитана, който казвал нещо на новодошлите, леко приведен и с ръце на гърба. Скоро останалите клиенти, сервитьорките и музикантите си дали сметка, че този човек говори за пръв път, откакто го познават, и замлъкнали, за да го послушат. Гласът му бил като на прадядо — прегракнал и бавен, но влагал голяма решителност във всяко изречение. Когато най-сетне изпразнил цялото съдържание на гърдите си, в салона настанала такава тишина, че доня Бюргел излязла от кухнята да се осведоми дали някой не е умрял. Най-сетне, след дълга пауза, единият от туристите се отърсил от изненадата, повикал дон

Руперт и го помолил на примитивен английски да му помогне да преведе речта на Капитана. Северняците последвали стария моряк до масата, където седяла Малката Елоиса. Приблизил се и дон Руперт, като пътьом си свалил престилката, предусещайки някакво тържествено събитие. Капитана произнесъл няколко думи на своя език, чужденецът превел на английски, а дон Руперт, с почервенели уши и потръпващ мустак, го повторил на своя усукан испански:

— Малка Елоиса, Капитана пита дали искате да се омъжите за него.

Крехката старица продължила да седи неподвижна, с широко отворени от изненадата очи и с уста, прикрита зад батистената ѝ кърпичка, а всички затаили дъх в очакване, докато тя най-сетне успяла да проговори.

— Не ви ли се струва малко прибързано? — промълвила.

Думите ѝ преминали през кръчмаря и през туристите, а отговорът се върнал по същия път, но в обратна посока.

— Капитана казва, че е чакал четирийсет години, за да ви го каже, и че не би могъл да чака, докато отново се появи някой, който говори неговия език. Казва да бъдете така любезна да му отговорите сега.

— Съгласна съм — едва прошепнала Малката Елоиса, но не било необходимо да превеждат отговора ѝ, тъй като всички го разбрали.

Обзет от еуфория, дон Руперт вдигнал двете си ръце и огласил годежа. Капитана целунал по бузите годеницата си, туристите поздравили с ръкостискане присъстващите, инструментите на музикантите гръмнали в някакво подобие на триумфален марш и гостите застанали в кръг около двойката. Жените триели сълзите си, мъжете вдигали наздравици развълнувани, дон Руперт седнал зад бара и заровил глава в шепи, разтърсван от вълнение, а доня Бюргел и двете ѝ дъщери заотваряли бутилки с най-добрия ром. Веднага музикантите засвирили валса „На хубавия син Дунав“ и всички освободили дансинга.

Капитана хванал ръката на тази нежна жена, която бил обичал безмълвно толкова години, и я отвел в средата на салона, където се завъртели с изяществото на две чапли в сватбения им танц. Капитана я придържал със същата любовна загриженост, с каквата на младини улавял вятъра в платната на призрачен кораб, водел я по дансинга,

сякаш се полюшвали сред спокойните вълни на залив, докато ѝ мълвял на своя език на снежни бури и лесове всичко, премълчано от сърцето му до този миг. Танцувайки и танцувайки, Капитана доловил как възрастта им се отдръпва и с всяка стъпка те се чувствали все по-радостни и все по-леки. Кръг след кръг, акордите на музиката ставали по-мощни, краката по-бързи, снагата ѝ по-тънка, тежестта на мъничката ѝ ръка в неговата по-недоловима, присъствието ѝ по-нетленно. Тогава видял как Малката Елоиса се превръща в дантела, в пяна, в мъглявина, докато не изчезнала накрая напълно неосезаема, и той продължил да се върти и върти с празни ръце, съпроводен единствено от нежно ухание на шоколад.

Тенорът дал знак на музикантите да продължават да свирят валса безспирно, защото разбрал, че с последния тон Капитана ще се събуди от своя сън и споменът за Малката Елоиса ще се изгуби завинаги. Трогнати, старите посетители на „Малкия Хайделберг“ дори не шавнали на столовете си, докато най-сетне Мексиканката с присъщата си безцеремонност, преобразена в милостива нежност, станала и се насочила незабележимо към треперещите ръце на капитана, за да танцува с него.

СЪПРУГАТА НА СЪДИЯТА

Николас Видал знаел открай време, че ще погуби живота си заради жена. Предрекли го още в часа на раждането му, пък и собственичката на магазина го потвърдила единствения път, когато той й позволил да му гледа на кафе, но никога не си представял, че причината ще бъде Касилда, съпругата на Съдията Идалго. Съзрял я за пръв път в деня, в който тя пристигнала в градчето, за да се омъжи. Не му се сторила привлекателна, защото предпочитал безсрамните мургави самки, а тази девойка, ефирна в пътните си дрехи, с плах поглед и крехки пръсти, неспособни да дарят мъжа с удоволствие, му изглеждала безплътна като шепа пепел. Познавайки добре съдбата си, той се пазел от жените и през целия си живот избягвал всякаква сантиментална връзка, като изсушил сърцето си за любовта и се ограничавал с бързи срещи, колкото да излъже самотата. Касилда му се сторила толкова незначителна и далечна, че не взел предпазни мерки по отношение на нея, и щом настъпил съдбовният миг, забравил предсказанието, което присъствало винаги в решенията му. От тавана на сградата, където се бил укрил с двама от хората си, той наблюдавал госпожицата от столицата, когато слизала от колата в деня на сватбата си. Пристигнала заедно с половин дузина роднини, също толкова бледи и изнежени като нея, те присъствали на церемонията, веели си с ветрила с израз на най-искрено униние и после отпътували, за да не се завърнат никога повече.

Както и останалите жители на градчето, Видал бил уверен, че булката няма да издържи на климата и скоро ще се наложи бабичките да я облекат за собственото ѝ погребение. Дори ако се предположело, че ще издържи на жегата и на праха, който прониквал през кожата и се загнезждал в душата, тя без съмнение щяла да стане жертва на неприветливия нрав и на ергенските девизи на своя съпруг. Съдията Идалго бил два пъти по-възрастен от нея и толкова години спял сам, че не знаел откъде трябва да започне, за да угоди на една жена. В цялата област се страхували както от неговия суров характер, така и от

упорството му да се придържа към закона дори за сметка на справедливостта. При изпълнението на задълженията си той отхвърлял аргументите на здравия разум и наказвал еднакво строго кражбата на кокошка и квалифицираното убийство. Обличал се изцяло в черно, за да могат всички да осъзнават висотата на неговия пост, а обувките му, въпреки облаците прах в това градче без илюзии, винаги блестели, излъскани с пчелен восък. Такъв човек не е създаден за съпруг, казвали клюкарките, но мрачните им пророкувания относно брака не се сбъднали, дори напротив, Касилда преживяла три последователни раждания и изглеждала доволна. Всяка неделя се появявала за обедната литургия в църквата заедно с мъжа си, невъзмутима, обгърната в дългия си испански шарф, недосегаема за това вечно лято, безцветна и мълчалива като сянка. Никой не чул от нея нещо повече от плах поздрав, нито видял някой неин жест, по-дързък от кимване или мимолетна усмивка, изглеждала тъй ефирна, сякаш можела да се изпари при невнимание. Оставяла впечатлението, че не съществува, затова всички се почудили от влиянието ѝ върху Съдията, който видимо се променял.

Макар че Идалго продължил да изглежда привидно същият, мрачен и груб, решенията му в съда отбелязали странен поврат. Обществеността останала смаяна, когато освободил един младеж, откраднал от своя господар, с обяснението, че в продължение на три години шефът му плащал по-малко от полагаемото, така че задигнатите пари били своеобразна компенсация. Отказал да накаже и една жена, изневерила на мъжа си, твърдейки, че съпругът няма моралното право да изисква от нея вярност, след като той самият си има държанка. Злите езици в градчето шушукали, че Съдията Идалго се обръщал като ръкавица, щом прекосял прага на своя дом — свалял тържествените одеяния, играел с децата си, смееел се и вземал Касилда на колене, но подобни слухове никога не намерили потвърждение. Така или иначе, приписали на жена му онези прояви на добра воля и авторитетът ѝ пораснал, макар това ни най-малко да не интересувало Николас Видал, тъй като той живеел извън закона и бил твърдо убеден, че не ще разчита на пощада в мига, в който биха успели да го отвеждат с белезници пред Съдията. Не обръщал внимание на клюките за доня Касилда и редките случаи, когато я виждал отдалеч, потвърдили първото му впечатление, че тя е само мъгляво творение на фантазията.

Видал бил роден трийсет години по-рано в стаичка без прозорци на единствения публичен дом в градчето, син на Хуана Тъжната и на неизвестен баща. За него нямало място на този свят и майка му го знаела, затова била опитала да го изтръгне от утробата си с помощта на треви, парчета от свещи, промивки с белина и други варварски средства, но детето се заинатило и оцеляло. Години по-късно, като виждала колко различен от другите е нейният син, Хуана Тъжната разбрала, че драстичните системи за помятане, които не успели да го унищожат, в замяна го били закалили телом и духом, придавайки му твърдостта на стомана. Едва роден, акушерката го вдигнала, за да го огледа на светлината на газената лампа, и веднага забелязала, че на гърдите му има четири зърна вместо две.

— Клетият, ще погуби живота си заради жена — предрекла тя, водена от опита си в тези неща.

Предсказанието терзало момчето като клеймо на уродливост. Навярно съществуването му не би било така жалко, ако можел да се радва на любов. За да възнагради сина си заради многобройните опити да го умъртви още нероден, майка му му била избрала име, изпълнено с красота, и солидна фамилия, предпочетена наслуки; ала именуването му като принц не било достатъчно, за да предотврати заклинанието на фаталните знаци, и преди Николас Видал да е навършил десет години, лицето му било осеяно с белези от побоища с нож, а скоро след това заживял като беглец. На двайсет години вече оглавявал банда отчаяни мъже. Практиката на насилие развила мускулите му, улицата го направила безмилостен, а самотата, на която се самоосъдил от страх, че ще бъде погубен от любовта, предопределила израза на очите му. Всеки жител на градчето би могъл да се закълне, ако го зърнел, че това е синът на Хуана Тъжната, защото и неговите очи, като нейните, били влажни от неизплаканите сълзи. Щом в областта се случело някакво престъпление, полицаите излизали с кучета да издирват Николас Видал, за да успокоят протестите на гражданите, но след като обиколели няколко пъти хълмовете, се завръщали с празни ръце. Впрочем те и не желаели да го намерят, защото не били в състояние да се преборят с него. Бандата така затвърдила лошата си слава, че селата и чифлиците си плащали един вид данък, за да я държат по-далеч. С тези суми хората му можели да си кротуват, но Николас Видал ги заставял да не слизат от конете, та с вихрушка от грохот и смърт да

поддържат вкуса си към битките и да не помръкне безславно името им. Никой не се осмелявал да им се противопостави. На няколко пъти Съдията Идалго поискал от правителството да изпрати войска в помощ на полицаите, ала след някоя и друга безплодна екскурзия войниците се прибирали в казармите, а бандитите подновявали похожденията си.

Само веднъж Николас Видал се озовал на косъм от капаните на правосъдието, но го спасила пълната му неспособност да се трогне. Уморен да вижда как се погазват законите, Съдията Идалго решил да пренебрегне скрупулите и да заложи клопка на разбойника. Давал си сметка, че в защита на справедливостта щял да извърши една жестокост, но от двете злини избрал по-малката. Примамката, за която тутакси се сетил, била Хуана Тъжната, защото Видал нямал други роднини, нито се знаело да е имал любовници. Измъкнал жената от бордея, в който миела пода и чистела клозетите, тъй като липсвали клиенти, готови да плащат за услугите ѝ, пъхнал я в клетка, специално скована по нейните размери, и я оставил наред Пласа де Армас^[1], където единствената ѝ утеха било канче вода.

— Щом свърши водата, ще започне да вика. Тогава ще се появи синът ѝ, а аз ще го очаквам с войниците — казал Съдията.

Слухът за това наказание, неизползвано още от времената на забегналите от робството негри, достигнал до Николас Видал малко преди майка му да изпие последната глътка от канчето. Хората му го видели да посреща новината мълчаливо, без дори сянка да премине по непроницаемата му маска на самотник или да се разстрои спокойният ритъм, с който точел бръснача си върху ремък. Били изминали дълги години, откакто не поддържал връзка с Хуана Тъжната, пък и не пазел никакъв приятен спомен от детството си, но въпросът бил не толкова на чувства, колкото на чест. Никой мъж не може да изтърпи подобна обида, помислили си бандитите, докато преглеждали оръжията и седлата си, готови да се устремят към засадата и да се простят с живота си, ако е необходимо. Но водачът им с нищо не показвал, че бърза.

Часовете минавали, а с тях нараствало и напрежението в групата. Гледали се един друг и се обливали в пот, без да се осмелят да коментират, в трескаво очакване, с ръце върху кобурите на револверите, върху гривите на конете и дръжките на ласата. Настъпила нощта, но единственият спящ в лагера бил Николас Видал. На

разсъмване мненията се разделили: едни от мъжете смятали, че той е много по-безчовечен, отколкото изобщо си били представяли; други допускали, че шефът им замисля някоя зрелищна акция, за да освободи майка си. Единственото, което никому не минало през ум, било, че може да не му достига смелост, защото неведнъж бил доказвал, че я притежава в излишък. Към обяд вече не издържали на съмненията и отишли да го попитат какво се кани да прави.

— Нищо — рекъл той.

— Ами майка ти?

— Ще видим кой ще устиска повече, Съдията или аз — отвърнал невъзмутимо Николас Видал.

На третия ден Хуана Тъжната вече не призовавала за милост, нито молела за вода, защото езикът ѝ бил пресъхнал и думите се задушавали в гърлото ѝ, преди да се родят. Лежала свита върху пода на клетката с безизразни очи и изпръхнали устни, виела като звяр в моментите, когато съзнанието ѝ било будно, а през останалото време сънувала ада. Четирима въоръжени пазачи охранявали затворничката, за да не позволят на съгражданите да ѝ дадат да пие. Жалбите ѝ огласяли цялото градче, прониквали през затворените порти, вятърът ги вкарвал през вратите, увисвали в ъглите, били улавяни от кучетата, които ги повтаряли с вой, заразявали новородените и късали нервите на всеки, който ги чуел. Съдията не могъл да предотврати шествието от хора по площада, изказващи съчувствие на старицата, нито да спре стачката на проститутките в знак на солидарност, съвпаднала с изплащането на аванс на миньорите. В събота улиците били превзети от суровите труженици от мините, жадуващи да похарчат парите си, преди да слязат отново под земята, ала градчето не предлагало никакви развлечения, ако не смятаме клетката и онзи ропот на състрадание, който се носел от уста на уста от реката до крайбрежното шосе. Свещеникът оглавил група енориаши, която се явила пред Съдията Идалго, за да му припомни християнското милосърдие и да го помоли да освободи клетката невинна жена от смъртната казън на мъченик, но съдебният служител спуснал резето на кабинета си и отказал да ги изслуша, готов да се обзаложи, че Хуана Тъжната ще издържи още един ден и синът ѝ ще влезе в капана. Тогава старейшините от градчето решили да се обърнат към доня Касилда.

Съпругата на Съдията ги приела в сенчестия хол на къщата си и изслушала доводите им мълчаливо, със сведен поглед, както ѝ било присъщо. Вече три дни мъжът ѝ отсъствал, затворен в службата си и очакващ с безсмислено упорство да се появи Николас Видал. Без да надникне от прозореца, тя знаела всичко, което се случвало на улицата, защото шумът около това проточило се наказание нахлувал и в просторните стаи на дома ѝ. След като посетителите си тръгнали, доня Касилда облякла децата си с празнични дрехи и излязла заедно с тях, насочвайки се към площада. Носела кошница с храна и стомна студена вода за Хуана Тъжната. Пазачите я видели да се появява иззад ъгъла и отгатнали намерението ѝ, но в изпълнение на категоричната заповед те кръстосали пушки пред нея, а щом се опитала да продължи напред, наблюдавана от очакващото множество, я хванали за ръцете, за да ѝ попречат. Тогава децата започнали да викат.

Съдията Идалго се намирал в кабинета си срещу площада. Бил единственият обитател на квартала, който не си запушил с восък ушите, защото продължавал да следи засадата, като напрягал слух да долови тропота от конете на Николас Видал. Три дни и три нощи бил търпял плача на своята жертва, както и хулите на съгражданите, протестиращи пред сградата на съда, но когато различил гласовете и на своите деца, разбрал, че е надхвърлил границите на собствената си издръжливост. Грохнал, той излязъл от съда, небръснат от сряда, с възпалени от будуването очи и с тежестта на поражението върху гърба си. Прекосил улицата, влязъл в четириъгълника на площада и се приближил до жена си. Погледнали се с тъга. За първи път от седем години тя му се противопоставяла, при това избрала да го стори пред цялото градче. Съдията Идалго взел кошницата и стомната от ръцете на доня Касилда и сам отворил клетката, за да помогне на затворничката.

— Казах ви, че няма да устиска колкото аз — засмял се Николас Видал, щом научил за случилото се.

Но смехът му секнал на другия ден при вестта, че Хуана Тъжната се е обесила на лампата в публичния дом, където била пропиляла живота си — не могла да понесе срама, че единственият ѝ син я е изоставил в клетка наскоро Пласа де Армас.

— На Съдията му удари часът — казал Видал.

Планът му бил да проникне в градчето през нощта, да спипа изненадващо Съдията, да го убие по зрелищен начин и да го затвори в проклетата клетка, та като се събудят на следния ден, всички да видят подхвърлените му на унижение тленни останки. Ала узнал, че семейство Идалго било заминало на курорт някъде по крайбрежието, за да се съвземе от разочарованието на поражението.

Съобщението, че ги преследват, за да си отмъстят, застигнало Съдията Идалго насред път, в странноприемницата, където били спрели да си починат. Мястото не предлагало задоволителна защита до идването на полицейския отряд, но разполагали с няколко часа преднина, а и колата им била по-бърза от конете. Пресметнал, че ще успее да се добере до близкото селище и да получи подкрепа. Наредил на жена си да се качи в автомобила заедно с децата, натиснал педала на газта до дъно и се понесъл по шосето. Щял да пристигне достатъчно навреме, за да е въвн от всякаква опасност, но било писано Николас Видал да се срещне този ден с жената, от която бил бягал през целия си живот.

Изнурено от безсънните нощи, враждебността на съгражданите, от изтърпяното унижение и напрегнатото надбягване, за да се спаси семейството, сърцето на Съдията Идалго трепнало и се пръснало без шум. Колата, останала без контрол, излязла от пътя, преобърнала се няколко пъти и накрая спряла встрани. Две-три минути били необходими на доня Касилда, за да осъзнае случилото се. Тя неведнъж си била представяла как може би я чака участта на вдовица, след като мъжът ѝ бил почти старец, но никога не допуснала, че той ще я изостави във властта на своите врагове. Не мислила дълго за това — разсъдила, че трябва да действа незабавно, за да спаси децата си. Огледала мястото, където се намирали, и малко оставало да заплаче от отчаяние, защото в оная гола шир, обгаряна от безмилостното слънце, не се съзирали следи от човешки живот, само диви възвишения и небе, побеляло от светлината. След още един поглед обаче забелязала на недалечен хълм тъмните очертания на пещера и се завтекла натам с двете си деца на ръце, а третото — хванато за полата ѝ.

Три пъти се изкатерила Касилда, докато ги качила едно по едно до върха. Пещерата била естествена, като толкова други по планинските склонове в околността. Огледала внимателно

вътрешността, за да се увери, че не е леговище на звяр, настанила децата си в дъното и ги целунала, без да пророни сълза.

— След няколко часа ще дойдат полицаите да ви вземат. Дотогава не излизайте по никакъв повод, дори и да ме чуете да викам, разбрахте ли? — заповядала им тя.

Малките се сгушили изплашени, а майката, след един последен поглед за сбогом, слязла от хълма. Стигнала до колата, склопила очите на мъжа си, отърсила дрехите си, оправила прическата си и седнала да чака. Не знаела колко мъже наброявала бандата на Николас Видал, но се помолила да са много — така щели да се нуждаят от повече време, за да ѝ се наситят — и събрала силите си, като се питала колко ли часа щяла да умира, ако се постаряела да го прави малко по малко. Съжалила, че не е дебела и яка, за да издържи по-дълго в печелене на време за децата си.

Не ѝ се наложило да чака много. Скоро различила прах на хоризонта, чула галопиране и стиснала зъби. Смутена, видяла, че конникът, който спрял на няколко метра от нея с оръжие в ръка, бил сам. Лицето му носело белези от нож и така разпознала Николас Видал, решил да сподире Съдията Идалго без хората си, защото въпросът бил личен и следвало да бъде уреден помежду им. Тогава тя разбрала, че ще трябва да извърши нещо далеч по-трудно, отколкото да умре бавно.

Един поглед бил достатъчен на бандита, за да разбере, че врагът му се е избавил от всякакво наказание и спи в мир в смъртта си, но там била неговата жена, плаваща в отблясъците на светлината. Скочил от коня и пристъпил към нея. Тя не свела поглед, нито помръднала — и той спрял изненадан, защото за пръв път някой му отправял предизвикателство без капчица страх. В продължение на няколко безкрайни секунди се преценявали мълчаливо, като всеки от двамата премервал силите на другия, вземал под внимание собственото си упорство и проумявал, че се намира пред превъзходен противник. Николас Видал прибрал револвера, а Касилда се усмихнала.

Съпругата на Съдията припечелила всеки миг от последвалите часове. Използвала всички средства на прелъстяването, известни още от зората на човешкото познание, както и други, родени от въображението ѝ, вдъхновена от необходимостта, за да достави на онзи мъж възможно най-голяма наслада. Не само работила по тялото

му като опитен занаятчия, галейки всяка фибра в търсене на удоволствието, но и поставила в услуга на своята кауза изтънчеността на своя дух. И двамата разбирали, че са заложили живота си — и това придавало на срещата им огромно напрежение. Николас Видал избягвал любовта още от рождение, не познавал интимността, нежността, тайния смях, празника на сетивата, жизнерадостния плам на любовниците. Всяка изминала минута приближавала идването на полицейския отряд, а с него и взвода за разстрел, но го доближавала и до тази жена вълшебница, затова той ги отдал без остатък в замяна на даровете, които му предлагала тя. Касилда — свенлива и непорочна, живяла в брак със суров старец, без никога да се покаже гола пред него, в течение на незабравимия следобед за миг не забравила, че цели да печели време, ала в един момент се отпуснала, очарована от собствената си чувственост, и сякаш изпитала към този мъж смътна благодарност. Затова, щом дочула далечния тропот на войската, тя го помолила да избяга и да се скрие сред хълмовете. Но Николас Видал предпочел да я притисне в прегръдките си, за да я целуне за последен път и да се изпълни по този начин пророчеството, с което била белязана съдбата му.

[1] В превод от испански — плацдарм, площад на оръжията. Название, което носят централните площади в много градове на Испания и Латинска Америка. — Б.пр. ↑

ПЪТ КЪМ СЕВЕРА

На Клавелес Писеро и на дядо й, Хесус Дионисио Писеро, им потрябвали трийсет и осем дни, за да изминат двеста и седемдесетте километра от своето село до столицата. Прекосили пеш долините, където влагата разкашква растителността във вечен бульон от кал и пот, изкатерили се и слезли по хълмовете между неподвижни игуани и клюмнали палми, пресекли кафеените плантации, като избягвали надзирателите, гущерите и змиите, бродили под листата на тютюна сред фосфоресциращи комари и пеперуди, блещукащи като звезди. Вървели право към града покрай шосето, макар и на няколко пъти да се видели принудени да правят големи обиколки, за да избегнат военни лагери. Понякога, като минавали покрай тях, шофьорите на камиони намалявали скоростта, привлечени от гърба на метиска царица и дългите черни коси на девойката, но погледът на стареца веднага охлаждал всякакъв опит да я обезпокоят. Дядото и внучката нямали пари, а и не били научени да просят. Щом се свършили провизиите им, които носели в кошница, те продължили упорито напред, без да отпадат духом. Нощем се завивали с шалове си и заспивали под дърветата с молитва на уста и със сърце, угрижено за детето, та да не мислят за пуми и отровни гризачи. Събуждали се, покрити със сини бръмбари. В най-ранни зори, когато пейзажът тънел в сетните остатъци мъгла на съня, а хората и животните все още не подхващали делничните си занимания, те поемали отново на път, за да използват прохладата. Влезли в столицата откъм Пътя на испанците, като разпитвали срещнатите как да намерят Секретаря по общественото благосъстояние. По онова време Хесус Дионисио бил останал само кожа и кости, роклята на Клавелес съвсем била изгубила цветовете си, тя самата имала вид на урочасана лунатичка, а цял век умора покривала блясъка на двайсетте й години.

Хесус Дионисио бил най-известният занаятчия в областта. През дългия си живот си бил спечелил слава, с която не се хвалел, тъй като смятал таланта си за дар в служба на Бога, а себе си за скромен негов изразител. Започнал като грънчар и продължавал да прави глинени съдове, но дължал известността си на светците от дърво и на малките скулптури, вградени в бутилки, които селяните купували било за домашните си олтари, било за да ги продават на туристите в столицата. „Това е бавна работа, за която са нужни око, време и сърце“, обяснявал той на дечицата, скупчени около него, за да го наблюдават как работи. Вкарвал с щипци в шишето боядисаните пръчици, с капчица лепило на местата, където трябвало да се слепят, и търпеливо изчакавал да изсъхнат, преди да постави следващата частица. Връх на уменията му била Голготата: един голям кръст в средата, на който закрепял изваяния Христос, заедно с гвоздеите, венеца му от тръни и ореола от позлатена хартия, и още два кръста, по-обикновени, за двамата разбойници. За Коледа изработвал Ясли за Младенеца, с гълъби, олицетворяващи Светия дух, и с цветя и звезди, символизиращи Славата. Не знаел да чете, нито дори да се подписва, защото, когато бил малък, по тези места още нямало училище, но умееел да копира от требника някои фрази на латински, с които украсявал пиедесталите на своите светци. Казвал, че родителите му го научили да почита хората и законите на Църквата, което било по-ценно от това да си образован. Изкуството не му давало достатъчно, за да изхранва семейството си, затова си добавял към оскъдните средства, като отглеждал расови петли за бой. Всеки петел се нуждаел от много грижи: давал им храна в клюна — каша от счукани зърна и прясна кръв, която вземал от кланицата, пощел ги от бълхи, проветрявал им перушината, всеки ден им точел шиповете и ги тренирал, за да не им липсва смелост в момента, когато ще трябва да ги пуснат в действие. Понякога отивал в други села, за да наблюдава как се бият, но никога не залагал, защото за него пари, спечелени без пот и труд, били дело на дявола. В събота вечер се отбивал с внучката си Клавелес да почисти църквата за неделната тържествена служба. Свещеникът, който обикалял селата на велосипед, невинаги смогвал да дойде, но независимо от това християните се събирали, за да се молят и пеят. Хесус Дионисио бил натоварен също със задачата да събира и съхранява подаянията за поддържането на храма и за подпомагане на свещеника.

Тринайсет деца имали Писеро и жена му Ампаро Медина, от тях пет оцелели от епидемиите и от злополуки в детската възраст. Тъкмо двамата си мислели, че вече са приключили с отглеждането, защото всички деца пораснали и напуснали дома, дошъл си с разрешение от поделението най-малкият син, донесъл някакъв вързоп, увит с парцали, и го положил в скута на Ампаро. Щом го развили, видели едно новородено момиченце, почти агонизиращо поради липсата на майчино мляко и от друсането по пътя.

— Откъде взе това нещо, сине? — попитал Хесус Дионисио Писеро.

— По всичко личи, че е от моята кръв — отвърнал младежът, без да се осмели да погледне в очите родителите си, мачкайки с потни пръсти униформеното си кепе.

— И ако не прекалявам с въпросите, къде се е дянала майка му?

— Не зная. Оставила малката на портала на казармата с една бележка, в която пише, че аз съм бащата. Сержантът ми нареди да предам бебето на монахините, защото според него няма начин да се докаже, че е мое. Но ми дожаля, не искам да остане сираче...

— Къде се е чуло и видяло майка да зареже новороденото си?

— В града стават такива неща.

— Е да, така ще да е. И как се казва, клетата?

— Както вие я кръстите, тате, но ако питате мен, харесва ми Клавелес^[1], тъй като това са цветята, предпочитани от майка й.

Хесус Дионисио излязъл да потърси козата, за да я издои, а в това време Ампаро почиствала бебето със зехтин и се молела на Дева Мария от Пещерата да й даде сили, за да отгледа още едно дете. Щом видял, че момиченцето е в сигурни ръце, най-малкият син се простил с благодарност, метнал торбата на рамо и се завърнал в казармата, за да изтърпи наказанието си.

Клавелес израсла в дома на дядо си и баба си. Била потайно и непокорно момиче, което било невъзможно да подчиниш с доводи или налагайки волята си, но веднага отстъпвала, ако ударели на чувства. Ставала призори и извървявала пет мили до бараката сред пасищата, където една учителка събирала децата от околностите, за да им даде начално образование. Помагала на баба си в домакинството и на дядо си в работилницата, отивала на хълма, за да му изкопае грънчарска глина, миела и четките му, но никога не проявила интерес към други

страни на изкуството му. Когато Клавелес била деветгодишна, намерили Ампаро Медина — която с възрастта се смалявала и накрая заприличала на джудже — студена в леглото си, изтощена от толкова раждания и толкова години труд. Съпругът ѝ разменил най-хубавия си петел за няколко дъски и ѝ сковал ковчег, украсен с резбовани библейски сцени. Внучката я облякла за погребението с одеянието на света Бернардита — бяла туника и небесносин колан на кръста, същата, с която се била пременила самата тя за първото си причастие — и то прилегнало точно на хилавото тяло на старицата. Хесус Дионисио и Клавелес излезли от къщата и поели към гробището, като теглели на количка ковчега, обкичен с книжни цветя. По пътя към тях се присъединявали приятелите, мъже и жени с покрити глави, които ги придружили безмълвни.

Старият ваятел на светци и внучката му останали сами в къщата. В знак на траур изписали голям кръст на вратата и в течение на години и двамата носели черна лентичка, пришита за ръкава. Дядото се опитал да замести жена си в домакинските грижи, но вече нищо не било както преди. Отсъствието на Ампаро Медина го поразило отвътре като злокачествена болест, почувствал как кръвта му се разрежда, спомените му помръкват, костите му омекват като памук, а духът му се изпълва със съмнения. И за пръв път в живота си възроптал против съдбата, питайки се защо е отнесла нея без него. От този миг насетне повече не можел да майстори ясли, от ръцете му излизали само Голготи и Свети мъченици — всичките в траурно облекло, а Клавелес залепяла върху тях надписи с патетични послания към Божието провидение, продиктувани от дядо ѝ. Тези фигурки нямали същия успех нито сред туристите в града, които предпочитали крещящите цветове, погрешно приписвани на темперамента на индианците, нито сред самите селяни, които изпитвали нужда да вярват във весели божества, защото единствената утеха за мъките на този свят е да си въобразяваш, че на небето е вечен празник. За Хесус Дионисио Писеро станало почти невъзможно да продава своите изделия, но продължил да вае, тъй като в това занимание часовете му минавали без умора, сякаш денят току-що започвал. Все пак нито работата, нито присъствието на внучката му носели облекчение и той захванал да пие скришом, та никой да не вижда срама му. Пиян, той викал жена си и понякога успявал да я съзре до огнището в кухнята. Лишена от

внимателните грижи на Ампаро Медина, къщата постепенно се рушала, кокошките се разболели, принудили се да продадат козата, зеленчуковата градина изсъхнала и скоро се превърнали в най-бедното семейство в околността. Не минало много време и Клавелес се установила в съседно градче, където намерила работа. На четиринайсет години тялото ѝ вече било добило окончателния си ръст и форми, и тъй като нямала бакърения тен, нито изразените скули на останалите членове на семейството, Хесус Дионисио Писеро стигнал до заключението, че майка ѝ трябва да е била бяла, което обяснявало и нечувания факт: да я изостави пред портала на казармата.

Година и половина по-късно Клавелес Писеро се завърнала у дома с петна по лицето и изпъкнал корем. Заварила дядо си, в компанията единствено на няколко гладни кучета и чифт пуснати на двора изпосталели петли, да си говори сам, с блуждаещ поглед и видимо отдавна некъпан. Наоколо царял пълен безпорядък. Бил изоставил своето парче земя и прекарвал часове, произвеждайки светци с бясна скорост, но от предишния му талант било останало твърде малко. Скулптурките му, безформени мрачни създания, негодни нито за молитви, нито за продажба, били струпани по ъглите на къщата като купчини дървца за огрев. Хесус Дионисио Писеро бил толкова променен, че не се и опитал да отправи към внучката си проповед за греха да пръкваш на бял свят деца, чийто баща е неизвестен, дори май не забелязал признаците на бременността. Целият треперещ, той се ограничил само с прегръдка, като я наричал Ампаро.

— Вижте ме добре, дядо, аз съм Клавелес и идвам, за да остана, защото тук има много неща за вършене — казала девойката и отишла да запали печката, та да свари малко картофи и да стопли вода, за да изкъпе стареца.

През следващите месеци Хесус Дионисио сякаш възкръснал от траура, зарязал пиенето, захванал се отново с грижите за зеленчуковата градина и за петлите, както и с почистването на църквата. Все още говорел на спомена за съпругата си и от време на време бъркал внучката с бабата, но си възвърнал способността да се смее. Компанията на Клавелес и мисълта, че скоро в къщата отново ще има дете, пробудили любовта му към цветовете и малко по малко престанал да маже светците си с черна боя, а избирал за украса по-подходящо за олтарите облекло. Рожбата на Клавелес излязла от

утробата на майка си един ден към шест вечерта и била поета от мазолестите ръце на своя прадядо, който имал дълъг опит в това занятие, защото бил помагал при раждането на тринайсетте си деца.

— Ще го наречем Хуан — решил отведнъж „акушерът“ веднага след като отрязал пъпната връв и повил своя потомък в пелена.

— Защо Хуан? В целия род няма нито един Хуан, дядо.

— Защото Хуан бил най-добрият приятел на Исус, а той ще бъде мой приятел^[2]. А кое е фамилното име на бащата?

— Запомнете добре, че той няма баща.

— В такъв случай Писеро, Хуан Писеро.

Две седмици след раждането на правнука му Хесус Дионисио започнал да реже пръчки за едно Рождество, първото, което правел след смъртта на Ампаро Медина.

Не минало много време и Клавелес и дядо й разбрали, че детето не е нормално. Имало любопитен поглед и движения като на всяко друго бебе, но не реагирало, когато му говорели, и прекарвало с часове будно и неподвижно. Пропътували пътя до болницата и там установили, че бебето е глухо, което означавало, че ще остане и нямо. Лекарят добавил, че няма големи надежди за него, освен ако не сполучат да го настанят в някое заведение в града, където биха го обучили на добро поведение, а след време — и да усвои подходяща професия, за да може да припечелва хляба си почтено, а не да бъде постоянно в тежест на други.

— И дума да не става. Хуан остава с нас — решил Хесус Дионисио Писеро, без изобщо да погледне Клавелес, която плачела, покрила с шал глава.

— Какво ще правим, дядо? — попитала тя на излизане.

— Ами ще го отгледаме.

— Как?

— С търпение, също както се обучават петлите или се слепват Голготи в бутилка. Нужни са око, време и сърце.

Така и направили. Макар и да знаели, че момченцето не е в състояние да ги чуе, те му говорели безспир, пеели му, поставяли го близо до радиото, което гърмяло с пълна сила. Дядото хващал ръчичката му и я притискал силно върху гърдите си, за да усети вибрациите на гласа му при говорене, карал го да вика и шумно поздравявал всяко негово ръмжене. Едва-що Хуан започнал да седи,

той го настанявал до себе си в едно сандъче, заобиколен от пръчици, орехи, парчета плат, кокалчета и камъчета за игра, а по-късно, когато успял да го отучи да я лапа, му давал топка глина, за да я моделира. Щом намерела работа, Клавелес заминавала за градчето, като оставяла сина си на грижите на Хесус Дионисио. Където и да отидел старецът, детето го следвало като сянка, рядко се разделяли. Между двамата възникнало истинско приятелство, оказало се по-силно от огромната разлика в годините и препятствията на мълчанието. Хуан свикнал да наблюдава жестовете и изражението на прадядо си, за да отгатне намеренията му, а резултатите били толкова добри, че година след като се научил да ходи, вече четял мислите му. От своя страна Хесус Дионисио се грижел за него като майка. Докато ръцете му старателно извайвали най-фини изделия, инстинктът му следял всяка стъпка на детето, бил нащрек за всяка опасност, но се намесвал само в краен случай. Не се притичвал да го утешава след някое падане или да му помага в по-трудни моменти, та по този начин го привикнал да се справя сам. Във възраст, в която другите момченца още се препъват като палета, Хуан Писеро можел самичък да се облича, да се мие и да се храни, да дава храна на птиците, да отива за вода на кладенеца, умееел да изработва по-простите части на светците, да забърква боите и да подготвя бутилките за Голготите.

— Ще трябва да го изпратим на училище, за да не остане невежа като мен — казал веднъж Хесус Дионисио Писеро, когато наближавал седмият рожден ден на детето.

Клавелес разпитала тук-там, но отговорът бил, че синът ѝ не може да посещава нормално училище, защото никоя учителка не би рискувала да се потопи в бездната от самота, в която се намирал той.

— Няма значение, дядо, ще си вади хляба, като изработва светци като вас — примирила се Клавелес.

— Това не ще е достатъчно за прехраната му.

— Не всички могат да се изучат, дядо.

— Хуан е глух, но не е глупав. Много е съобразителен и може да излезе оттук, животът на село е твърде тежък за него.

Клавелес вече не се съмнявала, че дядо ѝ е изгубил разсъдък или че любовта към детето не му позволява да осъзнае неговите ограничения. Купила буквар и се опитала да предаде на сина си

скромните си познания, но не сполучила да му внуши, че тези драскулки представляват звуци, и накрая едва не се отчаяла.

По онова време се появили доброволците на госпожа Дермот. Били млади хора от града, които обикаляли най-отдалечените области на страната и разказвали за един хуманитарен проект в помощ на бедните. Обяснявали, че на някои места се раждали прекалено много деца и родителите им не могли да им осигурят прехраната, докато другаде се срещали доста бездетни семейства. Тяхната организация се опитвала да урегулира тази неравномерност. Пристигнали в чифлика на Писеро с карта на Северна Америка и няколко цветни брошури, които съдържали фотоси на мургави дечица редом с русокосите им родители, в луксозна обстановка със запалени камини, едри кучета с пухкава козина, борове, украсени със сребрист скреж и коледни топки. След като се запознали набързо с бедността на семейство Писеро, те ги осведомили за благотворителната мисия на госпожа Дермот, която издирвала най-беззащитните деца и ги давала за осиновяване на заможни семейства, за да ги спаси от мизерен живот. За разлика от някои институции, занимаващи се със същите проблеми, тя се грижела само за деца с вродени недъзи или с паралитични увреждания вследствие на прекарани злополуки и болести. На Север имало семейни двойки — добри християни, разбира се, — готови да осиновят такива деца. Те разполагали с необходимите средства, за да им помогнат. Там, на Север, съществували клиники и училища, където правели чудеса, например научавали глухонемите да четат движението на устните и да говорят, после ги изпращали в специални колежи, където получавали пълно образование, а някои постъпвали в университети и се дипломирали като адвокати и лекари. Организацията била подпомогнала много деца, семейство Писеро можело да види техните снимки, „погледнете колко са доволни, колко са здрави, с всички тези играчки, в тези богаташки къщи“. Доброволците не обещавали нищо, но щели да се постараят някоя от семейните двойки да приюти Хуан, за да му предостави всички онези условия, които майка му не била в състояние да предложи.

— Никога не бива дете да се разделя от родителите, каквото и да се случи — казал Хесус Дионисио Писеро, като притискал главата на малкия към гърдите си, за да не види лицата и да не се досети за темата на разговора.

— Не бъдете егоист, човече, мислете за онова, което е по-добро за детето. Не разбирате ли, че там ще има всичко? Вие нямате пари за лекарства, не можете да го изпратите на училище, какво ще стане с него? Това клето момченце е лишено дори от баща.

— Но си има майка и пралядо — възразил старецът.

Посетителите си отишли, като оставили върху масата брошурите на госпожа Дермот. През следващите дни Клавелес често ги разглеждала с удивление и сравнявала онези обширни и добре подредени домове със скромната си дъсчена къщурка със сламен покрив и пръстен под; онези приветливи и добре облечени хора — със себе си, уморена и боса; онези деца, обкръжени от играчки — със своето, месечно глина.

Седмица по-късно Клавелес срещнала доброволците на госпожа Дермот на пазара, където отишла да продаде няколко от скулптурките на дядо си — и отново чула същите аргументи, че надали друг път ще ѝ се предостави възможност като тази, че обикновено се осиновяват здрави деца, а не със забавено развитие, тези хора от Севера имат благородни чувства, да си помисли добре, защото през целия си живот ще се разкайва, че е лишила сина си от толкова предимства и го е осъдила на страдания и нищета.

— Защо търсят само болни деца? — попитала Клавелес.

— Защото тези северноамериканци са почти светци. Нашата организация се занимава само с най-непривлекателните случаи. За нас би било по-лесно да устроим нормални деца, но въпросът е да се помогне на инвалидите.

Клавелес Писеро се видяла с доброволците още няколко пъти. Идвали винаги когато дядото не бил у дома. Към края на ноември ѝ показали снимка на семейна двойка на средна възраст, изправена пред вратата на бяла къща, обградена от парк, и ѝ казали, че госпожа Дермот е намерила идеалните родители за нейното дете. Посочили ѝ на картата точното място, където те живеели, обяснили ѝ, че там през зимата вали сняг и децата правят снежни човеци, карат кьнки по леда и се пързаят със ски, че наесен горите са сякаш от злато, а през лятото могат да се къпят в езерото. Семейството било толкова въодушевено от осиновяването на детето, че вече му били купили велосипед. Показали ѝ и снимка на велосипеда. И всичко това, без да се вземе под внимание, че предлагали на Клавелес двеста и петдесет долара, с

които тя можела да се омъжи и да си роди здрави деца. Щяло да бъде лудост да откаже.

Два дни по-късно, като се възползвала, че Хесус Дионисио бил излязъл, за да почисти църквата, Клавелес Писеро облякла сина си с най-хубавия панталон, окачила му на шията медальона от кръщенето и му обяснила с езика на жестовите, измислен за него от прадядо му, че дълго време няма да се видят, може би никога повече, но че всичко е за негово добро, че ще отиде на едно място, където винаги ще има храна и подаръци за рождения си ден. Завела го на адреса, посочен от доброволците, подписала лист хартия, чрез който предоставяла грижите за Хуан на госпожа Дермот, и излязла тичешком, да не би синът ѝ да види сълзите ѝ и да се разплаче и той.

Когато Хесус Дионисио Писеро узнал за случилото се, изгубил и ума, и дума. Захвърлил на пода всичко, което му попаднало подръка, включително светците в бутилки, сетне връхлетял върху Клавелес, като я удрял с ярост, неочаквана за човек на неговата възраст и с такъв спокоен характер. А щом само възвърнал дар слово, той я обвинил, че е като майка си, способна да се отърве от собствената рожба, нещо, което не правят дори зверовете в планината, и призовал духа на Ампаро Медина да накаже тази покварена внучка. През месеците, които последвали, не продумал на Клавелес нито дума, отварял уста колкото да яде и да фъфли проклетия, докато ръцете му били заети с инструментите за резба. Двамата свикнали да съжителстват в саможиво мълчание, всеки отдаден на работата си. Тя готвела и му слагала чинията на масата, а той се хранел, без да откъсва поглед от яденето... Заедно се грижели за градината и за животните, като всеки повтарял рутинните движения в пълна хармония с другия, без да се докосват. В празнични дни тя вземала бутилките и дървените светии и отивала да ги продава, връщала се с някои продукти и слагала в един буркан остатъка от парите. В неделя и двамата ходели на църква, но поотделно, като непознати.

Може би така щели да продължат до края на живота си, без да си проговорят, ако към средата на февруари името на госпожа Дермот не се било превърнало в новина. Дядото чул вестта по радиото, докато Клавелес перяла на двора, първо коментара на говорителя, а после и личното потвърждение на Секретаря по общественото благосъстояние. Със свито сърце се показал на вратата и изкрещял на Клавелес да

дойде. Тя се обърнала и като го видяла така, не на себе си, помислила, че умира, и изтичала да го подхване.

— Убиха го, Божичко, сигурно е, че го убиха! — изохкал старецът и паднал на колене.

— Кого, дядо?!

— Хуан... — И полузадушен от сълзите, ѝ повторил думите на Секретаря по общественото благосъстояние, че една престъпна организация, ръководена от някоя си госпожа Дермот, продавала индиански деца. Подбирали болните или от много бедни семейства с обещанието, че ще ги дадат за осиновяване. Държали ги известно време, за да ги поохранят, а щом отбележели задоволително състояние, ги откарвали в някаква нелегална клиника, където ги оперирали. Десетки невинни деца били пожертвани като банки за органи: вадели им очите, бъбреците, черния дроб и други части на тялото, изпращани после на Север за присаждане. Добавил, че в един от домовете, използвани за охранване, били намерени двама и осем дечица, очакващи своя ред, че полицията се била намесила и че продължавали проучванията, за да се сложи край на този ужасяващ трафик.

Така започнало дългото пътешествие към столицата на Клавелес и Хесус Дионисио Писеро, за да се срещнат със Секретаря по общественото благосъстояние. Искали да го попитат, с цялата подobaваща почит, дали между спасените деца не е и тяхното и дали не биха могли да им го върнат. От получените пари им било останало твърде малко, но били готови да работят като роби за госпожа Дермот през цялото време, което ще бъде необходимо, докато ѝ изплатят и последния цент от онези двеста и петдесет долара.

[1] В превод от испански — карамфили. — Б.пр. ↑

[2] Хуан и Хесус съответстват на библейските Йоан (в случая Йоан Кръстител) и Исус. — Б.пр. ↑

ГОСТЪТ НА УЧИТЕЛКАТА

Учителката Инес влязла в „Бисерът на Ориента“, където по това време нямало клиенти, насочила се към Риад Халаби, който зад тезгяха навивал на топ шарен плат на цветя, и му известила, че току-що е отсякла главата на един гост в своя пансион. Търговецът извадил бялата си кърпичка и прикрил устата си.

— Какви ги разправяш, Инес?

— Каквото чуваш, турчино.

— Мъртъв ли е?

— Естествено.

— И сега какво ще правиш?

— Точно това съм дошла да те питам — казала тя, като пригладила един кичур от косата си.

— Най-добре ще е да затворя магазина — въздъхнал Риад Халаби.

Познавали се толкова отдавна, че трудно биха пресметнали точно колко години, макар и двамата да пазели спомена за всяка подробност от онзи първи ден, когато започнала дружбата им. По онова време той бил един от пътуващите търговци, които бродят по друмищата и предлагат стоката си, търговски странник без компас и без определен маршрут, един арабски имигрант с фалшив турски паспорт, самотен, уморен, с цепната като на заек устна и с неудържимото желание да приседне на сянка; тя пък била все още млада жена, с твърд задник и яки рамене, единствената учителка в селото, майка на дванайсетгодишно момче, плод на мимолетна любов. Синът бил смисълът на живота на учителката — грижела се за него с неизменно себеотдаване и едва успявала да скрие желанието си да го поглези, като прилагала същите норми на дисциплина, както и към останалите деца от училището, за да не може никой да каже, че той е в по-привилегировано положение, но и за да прекърши наследената от баща му опърничавост, възпитавайки го да бъде разсъдлив и добросърдечен. Следобедът, когато Риад Халаби влязъл от единия край в Агуа Санта,

от другия група момчета донесли върху стъкмена надве-натри носилка тялото на сина на учителката Инес. Бил влязъл в чуждо място, за да си вземе едно манго от окапалите на земята, и собственикът, пришелец, когото никой в този край не познавал, стрелял по него с пушка с намерението да го сплаши, но отбелязал в средата на челото му черен кръг, през който се изнизал животът му. В онзи миг търговецът открил у себе си призванието на предводител и без да знае как, се озовал в центъра на събитието, като утешавал майката, организирал погребението, сякаш е член на семейството, и овладял хората, за да им попречи да разкъсат виновния. Междувременно убиецът разбрал, че ако остане в селото, ще му бъде много трудно да спаси живота си, и избягал, решен никога повече да не се завърне там.

На Риад Халаби му било писано да оглави на другата сутрин множеството, което от гробището се насочило към лобното място на детето. Цял ден жителите на Агуа Санта събирали и докарвали манго и го хвърляли през прозорците в къщата на убиеца, докато я напълнили цялата, от пода до покрива. Само след няколко седмици от слънцето плодовете ферментирали и се разтекли под формата на гъст сок, който попил в стените като златиста кръв, като сладникава гной, превърнал жилището във вкаменелост с праисторически измерения, в огромна гниеща твар, мъчително разпадаща се поради безкрайното старание на червеи и комари.

Смъртта на момчето, ролята, която му се паднало да изиграе в онези дни, и приемът, оказан му в Агуа Санта, определили понататъшното съществуване на Риад Халаби. Забравил номадското минало на дедите си и останал в селото. Там изградил и магазина си, „Бисерът на Ориента“. Оженил се, овдовял, отново се оженил и продължил да продава, а славата му на справедлив човек не преставала да расте. От своя страна Инес възпитала няколко поколения ученици със същата настойчива обич, с която би дарила сина си, докато не била победена от умората и не се оттеглила, давайки път на други учителки, дошли от града с нови буквари. Когато се разделила с училищните стаи, почувствала отведнъж, че остарява, че времето ускорява своя ход, а дните ѝ протичат прекалено бързо, без да оставят следа в съзнанието ѝ в какво е пропиляла часовете.

— Като замаяна съм, турчино. Умирам, без да се усетя — споделила тя.

— Ти си все така здрава, Инес. Цялата работа е, че скучаеш, затова не бива да стоиш без работа — отвърнал ѝ Риад Халаби и я посъветвал да пристрои няколко стаи към дома си и да го превърне в пансион. — В това село няма хотел.

— Няма и туристи — възразила тя.

— Едно чисто легло и топла закуска са нещо благословено за минаващите оттук пътници.

Така се и оказало, главно за шофьорите на камиони от Петролната компания, които оставали да преспят в пансиона, когато умората и досадата от пътя изпълвали мозъците им с халюцинации.

Учителката Инес била най-уважаваната дама в Агуа Санта. Била обучила всички деца в селото в продължение на няколко десетилетия и това ѝ давало право да се намесва в живота на всеки и всекиму да дърпа ушите, щом сметнела за необходимо. Девойките водели при нея своите годеници, за да получат одобрението ѝ, съпрузите се допитвали до нея при кавгите си, превръщала се в съветник, помирител и съдник винаги когато възникнали проблеми, авторитетът ѝ бил по-непоклатим от този на свещеника, лекаря или полицията. Нищо не било в състояние да я възпре при упражняването на тази власт. Веднъж дори влязла в ареста, минала покрай Лейтенанта, без да го поздрави, взела ключовете, закачени на стената, и измъкнала от килията един от своите ученици, затворен заради пиянска история. Офицерът се опитал да ѝ попречи, но тя го блъснала и отвела момчето, като го държала за врата. Щом излезли на улицата, му ударила два шамара и го предупредила, че следващия път сама ще му смъкне панталоните, за да го нашиба така, та да я помни.

В деня, когато Инес го известила, че е убила един свой клиент, Риад Халаби нито за миг не се усъмнил, че говори сериозно, защото я познавал твърде добре. Хванал я под ръка и изминал заедно с нея двете преки, разделящи „Бисерът на Ориента“ от дома ѝ. Къщата ѝ била една от най-хубавите в селото, построена от кирпич и дърво, с широко преддверие, където окачвали хамаци в най-горещите следобеди, с бани с течаща вода и вентилатори във всяка стая. В този час на деня пансионът изглеждал празен, само един гост си почивал в салона, като отпивал бира, с поглед, зареян в телевизора.

— Къде е? — прошепнал търговецът арабин.

— В една от вътрешните стаи — отвърнала му тя, без да снишава глас.

Превела го покрай редицата от стаи за клиенти, свързани посредством покрит коридор с виещи се около колоните виолетови теменужки и провесени от гредите саксии с папрат, опасващ един двор, в който растели мушмули и банани. Инес отворила последната врата и Риад Халаби влязъл в сенчестото помещение. Щорите били спуснати, затова изчакал, докато очите му привикнат с полумрака, сетне видял върху леглото тялото на старец, безобиден на вид, грохнал чуждоземец, плуващ в локвата на собствената си смърт, с петна по панталоните от изпражненията си, с глава, провиснала на ивица мъртвешки бледа кожа, с ужасното изражение на безутешност, сякаш молел да го извинят за предизвиканите безпокойство и кръв и за страшните неприятности, които създал, като се оставил да бъде убит. Риад Халаби седнал на единствения стол в стаята, забил поглед в пода, като се мъчел да овладее бунта на стомаха си. Инес, останала права, с ръце, скръстени на гърдите, пресмятала, че ще й бъдат необходими два дни, за да измие петната, и поне още толкова, за да проветри от вонята на изпражнения и ужас.

— Как го направи? — попитал най-сетне Риад Халаби, като бършел потта си.

— С мачетето, с което разсичам кокосовите орехи. Влязох след него и му нанесох само един удар. Дори не се усети, клетият дявол.

— А защо?

— Трябваше да го сторя, такъв е животът. Виж какво значи да нямаш късмет, този старец не е смятал да спира в Агуа Санта, просто е прекосявал селото и един камък счупил стъклото на колата му. Отби се да прекара тук няколко часа, докато италианецът от гаража го смени с друго. Променил се е много, всички сме остарели, както изглежда, но веднага го познах. Много години го чаках, сигурна, че рано или късно ще дойде. Това е човекът с мангото.

— Аллах да ни е на помощ — промърморил Риад Халаби.

— Не мислиш ли, че трябва да извикаме Лейтенанта?

— За нищо на света, как можа да ти хрумне?

— Аз съм в правото си, той уби сина ми.

— Лейтенанта не би проявил разбиране, Инес.

— Око за око, зъб за зъб, турчино. Не повелява ли така твоята религия?

— Законът не действа по този начин, Инес.

— Е добре, в такъв случай можем да го нагласим малко и да кажем, че се е самоубил.

— Не го докосвай. Колко гости има в къщата?

— Само един шофьор на камион. Ще си заmine веднага щом захладнее, предстои му пътуване до столицата.

— Добре, не приемай никой друг. Заклучи тази стая и ме чакай, ще дойда през нощта.

— Какво ще направиш?

— Ще уредя това по мой си начин.

Риад Халаби бил на шейсет и пет години, но още съхранявал младежката си сила и същия дух, който го поставил начело на тълпата в деня на пристигането му в Агуа Санта. Излязъл от дома на учителката Инес и забързал към първото от поредицата посещения, които трябвало да направи този следобед. В следващите часове един упорит шепот обходил селото и жителите му се отърсили от дълголетната си сънливост, възбудени от най-невероятната вест, която си предавали от къща на къща като неудържим ропот, вест, подтикваща ги да избухнат в крясъци, но която, тъкмо поради необходимостта да я мълвят потайно, придобивала особена стойност. Още преди залез-слънце във въздуха вече се усещало онова весело оживление, станало отличително за селото през следващите години, макар и неразбираемо за преминаващите другоземци, които не съзирали в това място нищо необикновено — просто едно незначително селище, като толкова други в непосредствена близост до джунглата. От рано в кръчмата започнали да се стичат мъжете, жените наизлезли на улицата с кухненските си столове и насядали на чист въздух, а младежите заприиждали масово на площада, сякаш било неделя. Лейтенанта и хората му направили обичайните обиколки, сетне приели поканата на момичетата от публичния дом, които, по думите им, празнували някакъв рожден ден.

Привечер по улиците имало повече хора, отколкото в Деня на Вси светии, всеки отдавал на заниманието си толкова прекалено старание, че изглеждало, сякаш позират за някакъв филм: някои играели домино, други пиели ром или пушили по ъглите, двойки се

разхождали, хванати за ръка, майките следели децата си, бабите душели през отворените врати. Свещеникът запалил светлините на църквата и забил камбаните, призовавайки към молитва по случай деветини на свети мъченик Исидор, но никой не изпитвал желание за подобна благочестивост.

В девет и половина в дома на учителката Инес се събрали арабинът, лекарят на селото и четирима младежи, изучени от нея още от „а“ и „б“, но вече станали яки мъже, отслужили казармата. Риад Халаби ги повел към последната стая, където намерили трупа покрит с насекоми, защото прозорецът останал отворен, а бил настъпил часът на комарите. Сложили нещастника в един брезентен чувал, пренесли го на улицата и без излишни церемонии го натоварили в каросерията на камионетката на Риад Халаби. Прекосили цялото село по главната улица, поздравявайки както обикновено хората, които срещали по пътя си. Някои отвръщали на поздрава им прекалено въодушевено, други се престрували, че не ги забелязват, и се подсмихвали скришом като деца, изненадани по време на лудория. Камионетката се насочила към мястото, където преди много години синът на учителката Инес за последен път се навел, за да вземе един плод. Под лунния светлик видели чифлика, завладян от бурените на забравата, предаден на разрухата на немоощта и злочестия спомен, един хълм в безпорядък, покрит с диворастващи дървета манго, където плодовете капели от клоните и гниели по земята, а от тях се раждали нови растения, които на свой ред давали живот на нови и нови — и така, докато се сплели в непроницаема джунгла, погълнала оградите, пътеката и дори развалините на къщата, от която останал само почти недоловимият мирис на мармалад. Мъжете запалили газените си лампи и навлезли в тази гора, като си проправяли път с удари на мачете. Когато решили, че са напреднали достатъчно, един от тях посочил към земята и там, в подножието на гигантско дърво, отрупано с плод, изкопали дълбока яма, в която положили брезентния чувал. Преди да го покрият с пръст, Риад Халаби произнесъл кратка мюсюлманска молитва, защото не знаел други. Върнали се в селото около полунощ и видели, че все още никой не се е прибрал, всички прозорци продължавали да светят, а по улиците се разхождали хора.

Междувременно учителката Инес измила с вода и сапун стените и мебелите в стаята, изгорила спалното бельо, проветрила къщата и

очаквала приятелите си с приготвена вечеря и кана ром със сок от ананас. Докато се хранели, настроението било весело, обсъждали последните боеве на петли, едно варварско развлечение, според учителката, но не толкова варварско като бикоборството, защото на корида някакъв колумбийски матадор наскоро бил загубил черния си дроб, твърдели мъжете. Риад Халаби си тръгнал последен. Тази нощ, за първи път в своя живот, се почувствал стар. На вратата учителката Инес взела ръцете му в своите и ги задържала за миг.

— Благодаря ти, турчино — рекла му тя.

— Защо извика точно мен, Инес?

— Защото си човекът, когото най-много обичам на този свят, и защото ти трябваше да бъдеш бащата на сина ми.

На другия ден жителите на Агуа Санта се върнали към всекидневните си занимания, благословени от едно прекрасно съучастие, от една тайна между добри съседи, която трябвало да съхраняват най-ревностно и да си предават един другиму в продължение на дълги години като легенда за справедливост, докато смъртта на учителката Инес не освободи всички ни и сега мога да ви я разкажа.

С ЦЯЛОТО ПОДОБАВАЩО ПОЧИТАНИЕ

Били двойка мошеници. Той имал лице на корсар и боядисвал косите и мустаците си с цвѳета на черен кехлибар, но с течение на времето решил да промени стила и ги оставил да сивеят, което омекотило изражението му и му придало по-сериозен вид. Тя била снажна, с млечнобялата кожа, типична за червеноските саксонки, кожа, която на младини отразява светлината с опалов оттенък, но в зряла възраст наглед заприличва на лекъосана хартия. Годиците, които прекарала из петролните полета и в селцата край границата, не унищожили енергията ѝ, наследена от предците ѝ шотландци. Нито комарите, нито жегата, нито прекомерната употреба били в състояние да изтощят тялото ѝ или да укротят желанието ѝ да командва. На четиринайсѳет години напуснала баща си, протестантски пастор, който проповядвал Библията сред джунглата — една напълно безполезна дейност, защото никой не разбираше неговия развален английски и защото по тези географски ширини думите, пък били те и Божието слово, се губят сред пѳстрите звуци на птиците. На тази възраст девойката вече била достигнала окончателния си ръст и владѳеела изцяло собствената си личност. Не била сантиментално създание. Отблъснала един след друг мъжете, които ѝ предлагали покровителството си, привлечени от нажежения пламък на косите ѝ, толкова рядко срещан в тропика. Не била и чувала какво е любов, а и не подобавало на темперамента ѝ да я измисли, но в замяна съумяла да извлече максимална полза от единственото богатство, което притежавала, та когато навършила дваисѳет и пет, вече разполагала с шепа диаманти, защити в подгъва на фустите ѝ. Връчила ги без колебание на Доминго Торо, единствения мъж, успял да я опитоми, авантюрист, който шарѳел из този край, като се занимавал с лов на каймани и с незаконна търговия на оръжие и фалшиво уиски. Бил негодник, лишен от всякакви скрупули — съвършен другар за Абигайл Макговърн.

В началото двойката се видяла принудена да измисля малко странни сделки, за да увеличи капитала си. С нейните диаманти и с известни спестявания, които той бил натрупал посредством контрабандата, крокодилските кожи и ловки трикове в комара, Доминго закупил жетони от Казиното, защото научил, че са еднакви с тези от другото казино оттатък границата, където паричната им равностойност била много по-висока. Напълнил един куфар с жетони и отпътувал да ги размени срещу монети в брой. Успял да повтори и да потрети тази операция, преди властите да се усетят и да бият тревога, но и когато го направили, се оказало, че не би могъл да бъде обвинен в нищо незаконно. Междувременно Абигайл търгувала с някакви грънци, които купувала от селяните и продавала като археологически находки на „гринговците“ от Петролната компания, при това с такъв успех, че скоро успяла да разшири дейността си с фалшификати на колониална живопис, рисувани от един студент в стаичка зад катедралата и състарени по скоростния метод с използване на морска вода, сажди и котешка урина. По онова време тя вече била изоставила обноските и жаргона на конекрадец, подстригала косите си и се обличала със скъпи дрехи. Макар вкусът ѝ да бил натрапчиво изискан, а усилията ѝ да изглежда елегантна — прекалено видими, тя успявала да мине за дама, което улеснявало обществените ѝ връзки и допринасяло за успеха на сделките ѝ. Канела гостите си в салоните на Английския хотел и докато им поднасяла чай с премерените жестове, които се научила да подражава, говорела за ловни излети и за шампионати по тенис в хипотетични места с английски названия, които никой не би успял да намери на картата. След третата чаша подхвърляла с доверителен тон каква е целта на поредната среща, показвала снимки на предполагаеми старини и давала да се разбере, че възнамерява да спаси тези съкровища от местната небрежност. Правителството не разполагало със средства, казвала тя, за да съхрани онези изключителни предмети, и измъкването им зад граница, макар и нелегално, било проява на археологическа съвест.

Веднъж изградени основите на едно малко състояние, Абигайл настояла да се обзаведат със знатен произход и поискала от Доминго да сменят фамилното си име с по-добро.

— Че какво му е лошо на нашето?

— Никой не се нарича Торо^[1], това име подхожда за кръчмар — отвърнала Абигайл.

— Тази е фамилията на баща ми и не мисля да я променям.

— В такъв случай трябва да убедим всички, че сме богати.

Предложила да закупят земи и да засадят банани или кафе, както постъпвали някога готите^[2], но съпруга ѝ не го блазнала идеята да заминат в отдалечените провинции — дива земя, подвластна на банди крадци, на армията или партизаните, на змии и всякакви болести; смятал, че е глупаво да търси бъдещето в джунглата, след като подобна имало на една ръка разстояние в самия център на столицата, по-сигурно било да се посветят на търговията, като хилядите сирийци и евреи, които слизали от корабите с един вързоп беднотия на гърба и след броени години вече живеели в охолство.

— Никакви арабски истории. Това, което желая, е да сме едно уважавано семейство, да ни наричат „дон“ и „доня“ и никой да не се осмелява да говори с нас, преди да си е свалил шапката — казала тя.

Ала той настоял и тя в крайна сметка се подчинила на решението му, както обикновено, защото винаги когато се опълчвала, съпругът ѝ я наказвал с дълги периоди на въздържание и мълчание. В тези случаи изчезвал от дома си за няколко дни, връщал се изтощен от потайни любовни истории, преобличал се и отново излизал, като оставял Абигайл бясна в началото, а сетне ужасена, че може да го загуби. Тя била практичен човек, лишена изцяло от романтични чувства, и дори някога да е имало у нея някакъв зародиш на нежност, той бил унищожен през годините на леко поведение, но Доминго бил единственият мъж, когото можела да търпи до себе си и не желала да го остави да замине. Веднага щом Абигайл отстъпвала, той се прибирал да спи в леглото си. Нямащо шумни помирения, чисто и просто нещата поемали по обичайното русло и те си възвръщали съучастничеството в своите хитрости. Доминго Торо създал верига от магазини в бедните квартали, където продавал на много ниски цени, но в големи количества. Магазините му служели и като параван за други, не толкова законни сделки. Парите продължили да се трупат и те вече можели да си позволяват някои от екстравагантностите на богатите хора, но Абигайл не била доволна, защото си дала сметка, че едно нещо е да живееш в лукс и друго, много по-различно — да бъдеш приета в обществото.

— Ако ме беше послушал, нямаше да ни бъркат с арабски търговци. Виж какво измисли: да продаваш парцалки! — заявила тя на мъжа си.

— Не разбирам защо се оплакваш, след като имаме всичко.

— Продължавай с твоите магазинчета за бедни, щом това е желанието ти, аз обаче ще купя състезателни коне.

— Конне? Че какво разбираш ги от коне, жено?

— Че са елегантни и че всички високопоставени хора имат коне.

— Ще се разорим!

Този път обаче Абигайл успяла да наложи волята си и скоро се уверили, че идеята не била лоша. Животните им открили възможност да общуват със старинни родове, които ги отглеждали, а им донесли и печалба, но макар фамилията Торо да присъствала редовно в спортните страници за конни състезания, тя никога не попадала в светската хроника на вестниците. Огорчена, Абигайл все повече наблягала на помпозността. Поръчала порцеланов сервиз с нейния лик, изрисуван ръчно върху всеки съд, гравирани кристални чаши и мебели с внушителни украшения на крачетата, както и едно поизтъркано кресло, което представляла като реликва от колониалната епоха, твърдейки пред всички, че е принадлежало на Освободителя Боливар, и затова вързала отпред, между страничните облегалки, червен шнур, та никой да не полага задника си там, където е вършел това Бащата на родината. Наела за децата си гувернантка немкиня, а за капитан на семейната яхта — един скитник холандец, когото облякла като адмирал. Единствените следи от миналото били пиратските татуировки на Доминго и гръбначната травма на Абигайл, останала от варварските ѝ времена, когато с разтворени крака се извивала като змия; но той криел татуировките си с дълги ръкави, а тя си поръчала метален корсет с копринени подплънки, за да не позволи на болката да сломи достойнството ѝ. По онова време вече била едно затлъстяло женище, покрито с бижута и напомнящо Нерон. Амбицията ѝ нанесла повече физически поражения, отколкото приключенията ѝ в джунглата.

С намерението да привлече каймака на обществото, семейство Торо организирило всяка година по време на карнавала бал с маски: Багдадският дворец със слона и камилите от зоологическата градина и с цяла армия от прислужници, облечени като бедуини; Версайският бал, където гостите, с костюми от бродат и напудрени перуки,

танцували менует сред огледала с полегатото изрязани краища, както и други скандални пиршества, намерили почва в местните легенди и предизвикали яростни памфлети в левия печат. Наложило се да поставят охрана в къщата, за да попречат на студентите, възмутени от разточителството, да изподраскат колоните с лозунги или да хвърлят лайна през прозорците, твърдейки, че новобогаташите пълнят ваните си с шампанско, докато новите бедняци ловят котките по покривите, за да се прехранват. Тези оргии им донесли известен престиж, защото по онова време разделителната линия между социалните класи започнала да избледнява, в страната пристигали хора от всички краища на света, привлечени от миризмата на петрол, столицата се разраствала безконтролно, за един миг се раждали и изчезвали богатства и вече било невъзможно да бъде доказан произходът на даден човек. Въпреки всичко семействата от сой държали двойката Торо на разстояние, макар самите те да водели потеклото си от други имигранти, чието единствено достойнство се състояло в това, че били пристигнали по тези брегове половин век по-рано. Посещавали приемите на Доминго и Абигайл и понякога скланяли да се разхождат по Карибско море с яхтата, направлявана от сигурната ръка на холандския капитан, но не отвърщали с взаимност на оказаното внимание. Може би Абигайл щяла да се принуди да се примири с една по-второстепенна позиция, ако неочаквано събитие не обърнало посоката на вятъра.

Този августовски следобед Абигайл се събудила от дрямката с натежала глава, било много горещо, въздухът бил нагнетен от предсказания за буря. Облякла си копринена рокля върху корсета и поръчала да я откарат до фризьорския салон. Автомобилът преминал по оживените улици с вдигнати стъкла, за да не би някой злобар, каквито се срещали все по-често, да оплюе госпожата през прозорчето, а в пет без пет спрял пред заведението, където тя влязла, след като наредила на шофьора да я вземе час по-късно. Когато той дошъл да потърси Абигайл, нея я нямало. Фризьорките казали, че пет минути след пристигането си госпожата заявила, че излиза за малко по работа, но не се завърнала. Междувременно Доминго Торо приел по телефона в службата си първото обаждане на Червените пуми, една никому неизвестна дотогава екстремистка група, от което научил, че жена му е похитена.

Така започнал скандалът, изиграл за престижа на семейство Торо спасителна роля. Полицаяте арестували шофьора и фризьорките, нахлули в сградите на близките квартали и оградили с кордон къщата на семейството, със съответните неприятности за съседите. Автобус на телевизията в продължение на дни блокирал улицата, а тревата наоколо била изпотъпкана от журналисти, детективи и любопитни. В неделя Торо се появил по телевизията, седнал в коженото кресло в библиотеката си, между една карта на света и една балсамирана кобила, умолявайки похитителите да му върнат майката на неговите деца. Магнатът на евтинията, както бил наречен от пресата, предложил за жена си един милион, истинско състояние, ако се вземе под внимание, че друга партизанска групировка успяла да откопчи едва половината за посланик от Близкия изток. Въпреки това сумата се сторила недостатъчна на Червените пуми и те поискали два пъти повече. След като видели снимката на Абигайл във вестниците, мнозина си казали, че Доминго би направил по-добър бизнес, ако заплати сумата на похитителите, но не за да му върнат благоверната, а за да я задържат при себе си. Едно недоверчиво възклицание обходило страната, когато съпругът, след като се консултирал с банкери и адвокати, приел исканията въпреки предупрежденията на полицията. Няколко часа преди да връчи договорената сума, Доминго получил по пощата кичур червена коса и бележка, с която му съобщавали, че цената е скочила с още четвърт милион. По онова време и децата на семейство Торо се показвали по телевизията, за да изпратят на Абигайл послания със синовно отчаяние. Тонът на зловещото наддаване се повишавал след всеки изминал ден пред бдителните погледи на печата.

Краят на изпитанието настъпил пет дни по-късно, точно когато любопитството на публиката започнало да се отклонява в други посоки. Абигайл се появила завързана и със запушена уста в една кола, паркирана в самия център, малко нервна и разрошена, но без видими щети, дори леко понапълняла. Следобедът, когато тя се завърнала у дома, едно скромно множество се събрало на улицата, за да приветства мъжа, дал такова доказателство за любов.

Пред обсадата на журналистите и въпросите на полицията Доминго Торо възприел като начин на поведение сдържаната любезност, като отказвал да разкрие колко е заплатил, изтъквайки

аргумента, че жена му няма цена. Склонността на хората към преувеличение му приписала една баснословна сума, много повече, отколкото изобщо някога мъж е заплатил за жена, още повече за своята. Това превърнало двойката Торо в символ на богатство, твърдяло се, че притежават също толкова, колкото и Президента, който се бил облагодетелствал в течение на години от петролните приходи на страната и чието състояние се причислявало към едно от петте най-големи в света. Доминго и Абигайл се издигнали до висшето общество, където нямали достъп до онзи момент. Нищо не помрачило триумфа им, дори публичните протести на студентите, които обкичили стените на университета с транспаранти и в тях обвинявали Абигайл, че се е самопохитила, магната — че е извадил милионите от единия си джоб, за да ги прехвърли в другия, без да плаща данъци, полицията — че е преглътнала небивалицата за Червените пуми, за да сплаши хората и да оправдае чистките сред опозиционните партии. Но злите езици не успели да накърнят прекрасния ефект от похищението и десетина години по-късно семейство Торо-Макговърн било вече едно от най-почитаните в страната.

[1] В превод от испански — бик. — Б.пр. ↑

[2] *Готи* — име, давано през колониалния период в Латинска Америка на знатните хора от испански произход. — Б.пр. ↑

ЖИВОТ БЕЗ КРАЙ

Всякакви истории има. Някои се раждат, когато ги разказват, тяхната същност се крие в словесната им тъкан и още преди да влязат в устата на хората, те вече са само емоция, каприз на разума, бегъл образ или недосегаем смътен спомен. Други се появяват завършени, като ябълка, и могат да бъдат повтаряни до безкрайност, без опасност да бъде променен смисълът им. Срещат се такива, които, почерпани от действителността, биват пречупени през призмата на вдъхновението, докато пък други възникват в миг на вдъхновение и се превръщат в действителност, след като бъдат разказани. А има и загадъчни истории, които затаяваме в сенките на паметта; те са като живи организми, израстват им корени, пипалца, изпълват се с полипи и паразити и с времето се превръщат в основа на кошмари. Понякога, за да бъдат прогонени злите демони от един спомен, е необходимо да го разкажеш като приказка.

Ана и Роберто Блаум остарели заедно, толкова свързани, че с годините заприличали на брат и сестра; и двамата имали същото изражение на доброжелателна изненада, еднакви бръчки, жестове и наклон на раменете; и двамата носели отпечатъка на сходни навици и стремления. Споделяли всеки ден през по-голямата част от своя живот и от толкова вървене ръка за ръка и спане прегърнати били в състояние да си уговорят среща дори в сънищата си. Никога не се били разделяли, откакто се запознали преди половин век. По онова време Роберто следвал медицина и вече бил овладян от страстта, предопределила неговото съществуване, да отдаде силите си за един по-непокварен свят и да изкупи вината на ближния, а Ана била от онези непорочни девойки, които са способни да украсят всичко със своята чистосърдечност.

Открили се един друг чрез музиката. Тя свирела на цигулка в камерен оркестър, а той произхождал от фамилия на виртуози и сам обичал да свири на пиано, затова не пропускал концерт. Забелязал върху подиума тази девойка, облечена в черно кадифе с дантелена яка,

която движела лъка със затворени очи, и се влюбил в нея от разстояние. Изминали месеци, преди да се осмели да я заговори, но когато го сторил, били достатъчни четири изречения, за да разберат и двамата, че им е писано да бъдат свързани завинаги. Войната ги изненадала, преди да успеят да се оженят, и като хиляди други евреи, зашеметени от страха от преследвания, се видели принудени да избягат от Европа. Качили се на кораб в Холандия без друг багаж, освен дрехите, които били на гърба им, няколко книги на Роберто и цигулката на Ана. Две години трансатлантикът се скитал насам-натам, без да може да спре в никое пристанище, тъй като държавите от това полукълбо не желали да приемат товара му от бежанци. След като обиколил няколко морета, достигнал до Карибското крайбрежие. По онова време корпусът му бил заприличал на карфиол от полепналите миди и лишеи, влагата упорито се просмуквала във вътрешността му, машините зеленявали, а членовете на екипажа и всички пътници — с изключение на Ана и Роберто, защитени от отчаянието чрез илюзиите на любовта — били остарели с двеста години. Капитанът, примирен с мисълта да продължава вечното скиталчество, спрял презокеанската си развалина в една извивка на залива, срещу плаж с флуоресциращ пясък и стройни палми, увенчани с пера, за да слязат моряците вечерта и да донесат сладка вода за резервоарите. Но повече не могли да продължат. Призори на следния ден машините отказали да се задействат, разядени от усилието да се движат със смес от солена вода и барут поради липсата на по-добро гориво. Преди обяд от най-близкото пристанище пристигнали с катер представители на властите, шепя весели и добронамерени мулати с разкопчани униформи. В съответствие с устава те им наредили незабавно да напуснат териториалните води, но когато се запознали с жалката участ на пътниците и с плачевното състояние на кораба, предложили на капитана да останат някой и друг ден там, да се попекат на слънце, та да се види дали, след толкова напъни, проблемите няма да се решат от само себе си, както почти винаги се случва. Но през нощта всички обитатели на този злочест кораб слезли в лодките, стъпили върху топлия пясък на онази страна, чието име едва съумявали да произнесат, и се изпокрили сред пищната растителност навътре в сушата, решени да си обръснат брадите, да захвърлят мухлясалите си дрипи и да се отърсят от океанските ветрове, оцавали и душите им.

Така започнала за Ана и Роберто Блаум съдбата им на имигранти. Първо припечелвали хляба си като работници, колкото да просъществуват, а по-късно, когато усвоили правилата на това изменчиво общество, пуснали корени, той успял да завърши следването си, прекъснато от войната, и да се дипломира като лекар. Хранели се с банани и кафе и живеели в скромен пансион, в една тясна стаичка, чийто прозорец обрамчвал уличен фенер. Нощем Роберто използвал неговата светлина, за да учи, а Ана — за да шие. След като свършвал работа, той сядал да съзерцава звездите над съседните покриви, а тя му свирела на цигулка старинни мелодии — обичай, който запазили като начин да приключват деня. Години по-късно, когато името Блаум се прочуло, тези бедни времена се упоменавали като романтичен щрих в пролозите на книгите или във вестникарските интервюта. Животът ги променил, но те запазили изключителната си скромност, защото не успели да изтрият следите от изстрадания прекеждия, нито да се освободят от присъщото за изгнаниците чувство на несигурност. И двамата били с еднакъв ръст, светли зеници и здрави кости. Роберто имал вид на мъдрец, ушите му увенчавала разрошена грива, носел очила с дебели стъкла и кръгли рамки от коруба на костенурка, обличал се винаги със сив костюм, който сменял със също такъв, когато Ана откажела да кърпи повече маншетите му, и се подпирал на бастун от бамбук, донесен му от Индия от един приятел. Бил немногословен, точен в думите си, както и във всичко останало, но с тънко чувство за хумор, което омекотявало тежестта на познанията му. Студентите му щели да го запомнят като най-добродушния от професорите. Ана, весела и доверчива по характер, неспособна да си представи чуждата злоба, била сякаш имунизирана срещу нея. Роберто признавал, че жена му е надарена с възхитително чувство на практицизъм, и от самото начало предоставил на нея вземането на най-важните решения и семейните финанси. Ана се грижела за мъжа си и го гледела като майка, подстригвала косата му и му режела ноктите, бдяла над здравето му, над храната и съня му, била наблизко винаги когато я повиквал. Всеки от тях толкова се нуждаел от компанията на другия, че Ана се отказала от музикалното си призвание, налагащо ѝ да пътува често, и свирела на цигулката си само в интимната обстановка на дома. Свикнала да отива нощем с Роберто в моргата или в университетската библиотека, където той се отдавал на

проучванията си в продължение на часове. И двамата обичали самотата и тишината на заключените сгради.

После, като крачели по пустите улици до бедняшкия квартал, се завръщали вкъщи. С неудържимия ръст на града районът се бил превърнал в гнездо на контрабандисти, проститутки и крадци, където дори полицейски коли не се осмелявали да прекосят след залез-слънце, но те минавали оттам след полунощ, без никой да ги обезпокои. Всички ги познавали. Нямало болестка, нито здравен проблем, за който хората да не се консултирали с Роберто, както нямало и поотраснало дете, неопитало от бисквитите на Ана. На пришълците някой се наемал да обясни от самото начало как по сантиментални причини старците били недосегаеми. Други добавяли, че Блаум са национална гордост, как лично Президента е наградил Роберто и че са толкова уважавани, та дори полицията не ги безпокои, когато нахлува в квартала с бойната си техника и претърсва къщите една подир друга.

Запознах се с тях в края на шейсетте години, когато в своята лудост Кръстница ми си преряза врата с нож. Кръвта ѝ изтичаше с бълбукане, като я заведохме в болницата и никой не се осмеляваше дори да предположи, че може да бъде спасена, но имяхме късмет да заварим Роберто Блаум, който спокойно се зае да пришива главата на мястото ѝ. За учудване на останалите лекари моята Кръстница се съвзе. Прекарах дълги часове до леглото ѝ през седмиците на оздравяването и на няколко пъти имях случай да разговарям с Роберто. Малко по малко ни свърза здраво приятелство. Семейство Блаум нямаше деца, а ми се струва, че изпитваха такава нужда, защото с времето започнаха да се отнасят с мен като с дъщеря. Често ги навестявах, макар че рядко вечер, за да не рискувам сама в квартала, а те ме глезеха с някоя специална гозба на обяд. Харесваше ми да помагам на Роберто в градината и на Ана в кухнята. Понякога тя вземаше цигулката и ми даряваше някой и друг час музика. Дадох ми ключ от дома си и когато пътувах, аз се грижех за кучето и поливах растенията.

Успехите на Роберто Блаум започнали рано въпреки наложилото се поради войната забавяне на кариерата му. На възраст, когато други лекари влизат за първи път в операционната зала, той вече бил публикувал няколко важни статии, но известността го споходила с издаването на книгата му за правото на безболезнена смърт. Не го

привличала частната практика, освен щом ставало дума за някой приятел или съсед, а предпочитал да упражнява професията си в болниците за бедни, където разполагал с възможности да обслужва повече пациенти и да научава всеки ден по нещо ново. Продължителните дежурства в залите с умиращи събудили у него съчувствие към тези крехки тела, приковани към животоспасяващи апаратури и изтезавани с игли и маркучи, на които науката отказва достойна кончина под предлог, че дишането трябва да бъде поддържано на всяка цена. Боляло го, че не може да им помогне да напуснат този свят, а точно обратното, бил длъжен против желанието им да ги поддържа агонизиращи в леглата. В някои случаи толкова трудно сам понасял мъките, наложени на някой от пациентите му, че не успявал да освободи съзнанието си нито за миг. Случвало се Ана да го буди, защото викал насън. В убежището на чаршафите прегръщал отчаян жена си, сгушил лице в гърдите ѝ.

— Защо не изключиш системата, та да облекчиш страданията на този нещастник? Това е най-милостивото, което можеш да сториш. Така или иначе, той ще умре, рано или късно...

— Не мога, Ана. Законът е категоричен, никой няма право на посегателство върху живота на друг, но за мен е въпрос на съвест.

— Преживявали сме го вече и всеки път страдаш от същите угризения. Никой не ще научи, ще трае минута-две.

Дори Роберто да го е направил някога, само Ана би могла да знае.

Според книгата му смъртта, с древния си товар от ужаси, представлява само напускане на една негодна обвивка, докато духът се присъедини отново към единната космическа енергия. Агонията, също като раждането, е етап от пътя и заслужава подобно милосърдие. Никаква добродетел не е да удължаваш туптенето на сърцето и трепета на тялото отвъд закономерния край и по-скоро лекарят трябва да подпомага естествената смърт, а не да допринася за нейната досадна бюрокрация. Подобно решение обаче не би могло да зависи само от преценката на специалистите или от милосърдието на роднините, нужно било да се произнесе и законът с ясно указани критерии.

Становището на Блаум разбунило духовете на свещеници, юристи и медици. Въпросът скоро излязъл извън научните кръгове и завладял улицата, като предизвиквал противоположни мнения. За

първи път някой засягал темата за смъртта, дотогава обгърната с мълчание — залагало се на безсмъртието и всеки таял скритата надежда, че ще живее вечно. Докато дискусията се водела на философско равнище, Роберто Блаум посещавал всички форуми, за да защити тезата си, а щом тя се превърнала в поредното развлечение за масите, потърсил убежище в работата си, потресен от наглостта, с която използвали теорията му за комерсиални цели. Смъртта — изведена на преден план, напълно лишена от реалната си същност и превърната в забавен моден мотив.

Някои печатни издания обвинили Блаум за това, че застъпва възгледа за евтаназията, и сравнили идеите му с тези на нацистите, докато други го провъзгласили за светец. Той обърнал гръб на шумотевицата и продължил своите проучвания, както и работата си в болницата. Книгата му, преведена на няколко езика, се разпространила и в други страни, където темата също събудила разгорещени дискусии. Снимката му се появявала често в научните списания. Същата година му предложили да оглави катедра в Медицинския факултет и скоро той се превърнал в най-предпочитания от студентите професор. Роберто Блаум, чужд на всякаква надменност, още повече на възторжения фанатизъм на повелител на божествените откровения, притежавал само спокойната увереност на човек, посветил се на науката. Колкото по-прочут ставал Роберто, толкова по-затворен живот водела двойката Блаум. Ехото от мълниеносната известност ги стреснало и те започнали да приемат все по-малко хора в кръга от най-близките си.

Теорията на Роберто била забравена от публиката също тъй бързо, както излязла на мода. Законът не претърпял промени, проблемът дори не бил разискван в Конгреса, но в академичните и научните среди престижът на медика пораснал. През последвалите трийсет години Блаум обучил няколко поколения хирурзи, открил нови хирургически техники и лекарствени средства и организиран система от пътуващи медицински екипи, с фургони, кораби и малки самолети, съоръжени с всичко необходимо за обслужването на пациентите, като се започне от родилки и се стигне до засегнати от най-различни епидемии, които кръстосвали цялата страна и предоставяли бърза помощ и в най-отдалечените краища, там, където дотогава бил стъпвал само кракът на мисионерите. Получил безброй отличия и награди, бил ректор на университета в течение на цяло десетилетие и министър на

здравеопазването в продължение на две седмици време, достатъчно му, за да събере доказателства за корупцията в администрацията и за разхищението на средства и да ги предостави на Президента, който нямал друг изход, освен да го отстрани от поста му, защото не можел току-тъй, само и само да удовлетвори един идеалист, да си позволи да разклаща устоите на правителството. През всичките тези години Блаум продължил проучванията си, свързани с умиращите. Публикувал няколко статии за задължението да бъде казвана на тежко болните истината, та да имат време да подготвят душата си, а не да бъдат зашеметени от изненадата, че умират, както и за дължимото уважение към самоубийците, а също и за начините за слагане край на собствения живот без болки и излишен шум.

Името Блаум отново влязло в устата на хората при публикуването на последната му книга, която не само разтърсила из основи традиционната наука, а и предизвикала лавина от надежди в цялата страна. По време на дългогодишната си стационарна практика Роберто бил лекувал безброй болни от рак и имал наблюдения как някои биват победени от смъртта, докато други, подлагани на същото лечение, оцеляват. В книгата си Роберто се опитвал да докаже съществуването на връзка между рака и душевното състояние и твърдял, че тъгата и самотата улесняват размножаването на злокачествените клетки, защото съпротивителните сили на организма намаляват, когато болният е потиснат — и обратното, когато пациентът е добронамерено мотивиран да живее, организъмът му непрекъснато се бори с бедата. Обяснявал, че по тази причина лечението не следва да се свежда до достъпното за хирургията, химиотерапията или лекарствените средства, които атакуват само проявите на физиката, а преди всичко трябва да се взема под внимание състоянието на духа. Последната глава съдържала предположението, че най-добри предпоставки за лечение са налице у онези, които се радват на щастлив брак или на друга форма на обич, защото любовта упражнява благотворно въздействие, каквото не могат да постигнат и най-могъщите лекарствени и лечебни средства.

Печатът веднага напипал фантастичните възможности на тази теория и сложил в устата на Блаум думи, които той никога не бил изричал. Ако преди това въпросът за смъртта бил причинил необичайни вълнения, то в този случай нещо толкова естествено се

третираше като новост. Приписали на любовта достоинства на философския камък, като твърдели, че е все лечебно средство. Всички говорили за книгата, но малцина я били прочели. Простото предположение, че обичта е в състояние да окаже благоприятно отражение върху здравето, се усложнявало от това, че всеки поискал да прибави или да отнеме нещичко от оригиналната идея на Блаум, докато тя не се изгубила в мъгла от абсурди, довели до невъобразимо объркване сред публиката. Не липсвали и хитреци, опитали се да извлекат полза от темата, като си присвоявали любовта, сякаш е тяхно собствено откритие. Намножили се нови тайни секти, школи по психология, курсове за начинаещи, клубове за самотни, безотказни хапчета за привличане, съкрушителни парфюми и безчет долнопробни гадатели, които с помощта на тестета карти или кристални глобуси продавали чувства за жълти стотинки. Веднага щом открили, че Ана и Роберто Блаум представлявали всъщност трогателна двойка старци, прекарвали заедно дълги години и запазили непокътнати телесната си сила, способностите на разума и чистотата на своята любов, те ги превърнали в живи модели за подражание. Като се изключат учените, анализирали книгата до изнемогване, единствените, които я прочели, без да търсят в нея сензация, били болните от рак, макар че за тях надеждата за окончателно изцеление се превърнала в жестока подигравка, защото в действителност никой не можел да им посочи къде да намерят любовта, как да я постигнат и още по-малко как да я съхранят. Дори да не била лишена от логика, идеята на Блаум се оказала практически неприложима.

Роберто бил зашеметен от мащабите на скандала, но Ана му припомнила предходния случай и го убедила, че е най-добре да поизчака малко, защото шумотевицата едва ли ще продължи дълго. Така и станало. Блаум били напуснали града, когато крясъците утихнали. Роберто се бил оттеглил от работата си в болницата и в университета под предлог, че е уморен и вече на възраст, изискваща по-спокоен живот. Но не успял да се избави от собствената си популярност, къщата му станала обект на истинско нашествие от умоляващи болни, журналисти, студенти, преподаватели и любопитни, които пристигали по всяко време на деня и нощта. Сподели с мен, че се нуждае от тишина, защото имал намерение да напише още една книга, затова му помогнах да потърси някое по-отдалечено място,

където да се скрие. Намерихме едно жилище в Колонията — странно село, врязано в тропически хълм, копие на някое баварско селище от деветнайсети век, един архитектурен абсурд от боядисани дървени къщи, часовници с кукувички, саксии със здравец и надписи с готически букви, населено от русокосо племе с червендалести бузи и същите тиролски костюми, които донесли дедите им, щом напуснали Шварцвалд. Макар че по онова време Колонията вече се бе превърнала в туристическа атракция, каквато е и днес. Роберто успял да наеме усамотената къща, до която не достигаше оживеното движение в почивните дни. Помолиха ме да се погрижа за нещата им в столицата, получавах пенсиите им, сметките им и пощата. В началото ги посещавах често, но скоро си дадох сметка, че в мое присъствие те проявяват една малко пресилена сърдечност, твърде различна от топлото гостоприемство, на което се радвах по-рано. Не го възприех като нещо, насочено срещу мен, напротив — винаги ме удостояваха с доверие и уважение, просто се досетих, че желаят да бъдат сами, и предпочетох да поддържам връзка с тях по телефона и чрез писма.

Когато Роберто Блаум ме повика за последен път, беше изминала цяла година, без да ги видя. С него се чувахме рядко, но с Ана водехме дълги разговори. Предавах ѝ новините от света, а тя ми разказваше за миналото си, все по-оживяващо у нея, сякаш всичките ѝ отколешни спомени бяха част от настоящето ѝ в тишината, която я обгръщаше сега. Понякога намираще начин да ми проводи сладки от овесено брашно, специално опечени за мен, и торбички с лаванда, за да ароматизирам шкафовете си. През последните месеци ми изпращаше и изящни подаръци: кърпичка, свиден дар от съпруга ѝ, снимки от нейната младост, старинна брошка. Предполагам, че това, заедно с желанието да ме държат настрана и с факта, че Роберто избягваше да говори за подготвяната книга, би трябвало да ми даде ключа към нещата, но в действителност тогава не си и представях какво става в онази къща в планината. По-късно, когато прочетох дневника на Ана, узнах, че Роберто не бил написал нито ред. Бил посветил цялото онова време на обичта към жена си, при все че не успял да промени хода на събитията.

В края на седмицата пътуването до Колонията се превръща в истинско поклонническо шествие от коли с прегрети мотори, придвижващи се като костенурки, но в другите дни и особено в

дъждовния сезон то представлява самотна разходка по път с остри завой, прорязващ върховете на хълмовете, между изумителни пропасти и гори от тръстика и палми. Този следобед пространството между хълмовете беше като задръстено от облаци, та пейзажът приличаше на направен от памук. В дъжда птиците бяха притихнали и се чуваше само удрянето на капките по стъклата. С изкачването въздухът захладна и усетих как мъглата е заредена с буря, сякаш се намирах в други географски ширини. Отведнъж, след един завой, се появи онова селище със старогермански облик, с наклонените си покриви, готови да издържат снега, който никога нямаше да завали. За да стигна до къщата на Блаум, трябваше да прекося цялото село, което в този час на деня изглеждаше запустяло. Постройката не се отличаваше от останалите — от тъмно дърво, с резбовани стрехи и дантелени перденца на прозорците, отпред бе разцъфнала добре поддържана градина, а отзад имаше лехи, засадени с ягоди. Подухваше студен ветреца, който свиреше между дърветата, но не видях дим над комина. Кучето, верен спътник от години, лежеше в преддверието и не се помръдна, като го повиках, само повдигна глава и ме погледна, без да замаха с опашка, сякаш не ме позна, но ме последва, щом отворих отключената врата и прекосих прага. Беше тъмно. Опипом намерих върху стената ключа и светнах лампите. Всичко бе изрядно подредено, във вазите имаше пресни клонки от евкалипт, които изпълваха въздуха с ухание на свежест. Прекосих хола на тази къща, взета под наем, тук нищо не издаваше присъствието на семейство Блаум, освен купчините книги и цигулката, и се изненадах, че за година и половина моите приятели не бяха вградили своята индивидуалност в жилището си.

Изкачих се по стълбите до горния етаж, където се намираше главната спалня — широко помещение с висок таван от груби греди, с избелели тапети по стените и прости мебели с елементи на провансалски стил. Нощна лампа осветяваше леглото, а на него лежеше Ана, със синята си копринена рокля и огърлицата от корали, с която толкова пъти я бях виждала. И в смъртта си имаше същото изражение на невинност, както на снимката от тяхната сватба, направена преди много време — когато капитанът на кораба скрепил брака ѝ с Роберто на седемдесет мили от брега в онзи прекрасен ден, в който летящите риби изскочили от морето, за да известят на

бежанците, че обетованата земя е близо. Кучето, което ме беше последвало, се сви в един ъгъл с тихо скимтене.

Върху нощното шкафче, до незавършена бродерия и дневника на Ана, намерих бележка от Роберто, адресирана до мен, в която ме молеше да се погрижа за кучето им, а тях да погребя в общ ковчег в гробището на това приказно село. Бяха решили да умрат заедно, защото тя се намирала в последната фаза на заболяване от рак и предпочитали да отпътуват към следващия етап ръка за ръка, както били живели винаги, та в краткия миг, в който се отдели духът, да избягнат риска да се изгубят из някоя стръмна пътечка на обширната Вселена.

Обиколих къщата, като търсех Роберто. Намерих го да плаче в една стаичка зад кухнята, която му служеше за кабинет, седнал до бюрото от светло дърво и заровил в длани главата си. Върху масата беше спринцовката, с която бе инжектирал отрова на жена си, заредена с предназначенията за него доза. Погалих го по главата, той вдигна очи и дълго ме гледа. Предполагам, че е искал да спести на Ана последните страдания и подготвил отпътуването и на двамата, така че нищо да не смути спокойствието на този миг; изчистил къщата, отрязал клонки за вазите, облякъл и сресал жена си, а когато всичко било готово, вкарал иглата, като я утешавал с обещанието, че само след минути ще я настигне. Легнал до нея и я прегърнал, докато се уверил, че вече не е жива. Напълнил отново спринцовката, вдигнал ръкава на ризата си и опипал вената, но нещата не се оказали такива, каквито ги планирал. Тогава ме повикал.

— Не мога да го направя, Ева. Ти си единствената, която мога да помоля... Бъди така добра, помогни ми да умра.

ЕДНО МАЛКО ЧУДО

Семейство Боултън водело потеклото си от ливърпулски търговец, който емигрирал в средата на деветнайсети век с едно-единствено богатство — огромната си амбиция, и успял да направи състояние с помощта на флотилия от товарни кораби в най-южната и най-отдалечена държава на света. Боултън били видни членове на британската колония и, както толкова други англичани, напуснали острова, съхранявали своите традиции и език със самоотвержено упорство, докато смесването на кръвта им с тази на местните жители не прекършило тяхната надменност и не променило англосаксонските им имена с други, по-характерни за страната.

Хилберто, Филомена и Мигел се родили в апогея на преуспяването на Боултън, но с годините станали свидетели на западането на морския транспорт и на „изпаряването“ на значителна част от семейните приходи. Макар и вече не богати, съумели да запазят начина си на живот. Трудно можело да се срещнат трима души с толкова различен външен вид и характер, както тези двама братя и една сестра. На стари години индивидуалните им особености станали още по-изразени, но въпреки привидните противоречия в основното намирали съгласие.

Хилберто, надхвърлил седемдесетте, бил поет, с фини черти и снага на балетист, чието съществуване, чуждо на материалните лишения, било протекло между книги за изкуствата и антики. От тримата само той получил образованието си в Англия и годините, прекарани на острова, го белязали дълбоко. Запазил завинаги пристрастеността си към чая. Никога не се оженил, донякъде, защото не срещнал бледата девойка, толкова често появяваща се в младежките му стихове, а когато най-сетне се отказал от тази илюзия, вече било прекалено късно — ергенските навици се били вкоренили трайно у него. Обичал да се присмива на сините си очи, сламенорусите си коси и старинния си произход, твърдял, че почти всички Боултън били най-обикновени търгаши, които от толкова преструване, че са аристократи,

започнали и да си вярват. При все това носел сака от туид с кожени кръпки на лактите, играел бридж, четял „Таймс“ с три седмици закъснение и култивирал иронията и хладната флегматичност, приписвани на британските интелектуалци.

Филомена, закръглена и простосърдечна като селянка, била вдовица и баба на няколко внуци. Отличавала се с голяма широта на духа, която ѝ позволявала да помирява в себе си както англофилските приумици на Хилберто, така и факта, че Мигел ходи с продупчени подметки и разръфана яка на ризата. Винаги намирала сили да се погрижи за неразположенията на Хилберто или да го слуша как рецитира странните си стихове, а също и да подпомага несметните начинания на Мигел. Неуморно плетяла жилетки за по-малкия си брат, които той обличал веднъж или дважд и току подарявал на някой друг, по-нуждаещ се от него. Иглите за плетене, същинско продължение на ръцете ѝ, се движели в несекващ ритъм — едно постоянно тик-так, известяващо за присъствието ѝ и съпровождащо я неотклонно, като уханието на жасминовия ѝ одеколон.

Мигел Боултън бил свещеник. За разлика от брат си и сестра си бил мургав, нисък на ръст и почти целият покрит с черни косми, което би му придало вид на звяр, ако лицето му не излъчвало толкова доброта. Отказал се от предимствата на семейната къща още на седемнайсетгодишна възраст и се отбивал там само за да се види с роднините по време на неделните обеди или за да се подложи на грижите на Филомена в редките случаи, когато се разболявал по-тежко. Не изпитвал ни най-малка носталгия по удобствата от младежките години и въпреки пристъпите на лошо настроение смятал себе си за щастлив човек и бил доволен от съществуването си. Живее до общинското сметище в мизерен квартал, в най-отдалечените покрайнини на столицата, където улиците нямали нито паваж и тротоари, нито дървета. Домът му бил от дъски и ламарина. Понякога лятно време от пода излизали зловонни изпарения от газовете, процеждащи се под земята от натрупаната смет. Обзавеждането му се състояло от грубо легло, маса, два стола и книжни лавици, а стените били украсени с революционни плакати, тенекиени кръстове, изработени от политически затворници, скромни килимчета и покривки, везани от майките на безследно изчезнали, и флагчета на предпочитания от него футболен отбор. До разпятието, където всяка

сутрин се причестявал сам, а всяка вечер благодарял на Бога за късмета, че е още жив, било окачено червено знаме. Отец Мигел бил от хората, белязани от могъщо чувство за справедливост. През дългия си живот бил поел върху себе си толкова чуждо страдание, че изгубил всякаква способност да мисли за собствените си болки, което, наред с увереността, че действа в името на Бога, го правело отчаяно смел. Всеки път, когато военните нахлували в дома му и го отвеждали по обвинение за подривна дейност, се налагало да му запушват устата, защото дори с бой не успявали да му попречат да ги засипе с ругатни, примесени с цитати от евангелията. Толкова често бивал арестуван, толкова гладни стачки обявил в знак на солидарност със затворниците и толкова помощ бил оказвал на преследвани, че според теорията на вероятностите би трябвало да е умрял поне няколко пъти. Снимката му — седнал пред полицейски участък, с плакат, на който пишело, че там измъчват хора, била обходила целия свят. Не съществувало наказание, способно да го стресне, но не посмели да го включат като толкова други в списъка на безследно изчезналите, защото вече бил прекалено известен. Вечер, когато заставал пред малкия си домашен олтар, за да разговаря с Бог, сам се питал смутен дали единственият му подтик са обичта към ближния и страстното желание за справедливост, или действията му се диктуват и от сатанинско тщеславие. Този човек, в състояние да приспи едно дете с болеро или ноци наред да прекара буден, грижейки се за болни, не се доверявал на благородството на собственото си сърце. Цял живот се борил с гнева, от който кръвта му кипвала и избухвал в неудържими пристъпи. Питал се тайно какво ли би станало с него, ако обстоятелствата не му предоставяли толкова подходящи поводи, за да се поразтуши. Филомена живеела с постоянната мисъл за него, ала Хилберто вярвал, че щом за близо седемдесет години ходене по обтегнато въже на брат му не се било случило нищо чак толкова страшно, то нямало основание за безпокойство — ще рече, неговият ангел — хранител бил доказал своята ефикасност.

— Ангелите не съществуват. Те са плод на погрешно тълкуване на думи — възразявал Мигел.

— Не богохулствай, човече.

— Те бяха обикновени вестители, докато свети Тома Аквински не измисли цялата тази лъжа.

— Да не би да искаш да кажеш, че перото на свети архангел Гавриил, което почитат в Рим, е взето от опашката на някой лешояд? — смееше се Хилберто.

— Ако ти в ангелите не вярваш, значи не вярваш в нищо. Защо тогава все още си свещеник? Би трябвало да си смениш професията — намесвала се Филомена.

— Вече няколко века са пропилили заради спора колко от тези същества могат да се поберат на върха на карфица. Какъв смисъл от това? Не пилейте енергия заради ангелите, ами помагайте на хората!

Мигел постепенно губел зрението си и вече бил почти сляп. С дясното око не виждал изобщо, а с лявото — доста слабо, не можел да чете и му било много трудно да напуска своя квартал, защото се изгубвал по улиците. Все повече зависел от Филомена, за да отиде тук или там. Тя го придружавала или му изпращала колата си с шофьора, Себастиан Кануто, по прякор Камата, бивш затворник, когото Мигел бил измъкнал иззад решетките, за да направи от него нов човек, и който вече две десетилетия работел за семейството. Политическата вихрушка през последните години превърнала Камата в дискретен телохранител на свещеника. Щом само започнело да се мълви за протестен поход, Филомена му давала почивен ден и той се отправял към квартала на Мигел, снабден с тояга и с два бокса, скрити в джобовете. Заставал на улицата, изчаквал свещеникът да излезе и тръгвал на известно разстояние след него, готов да го защити в ръкопашен бой или да го изведе на безопасно място, ако обстоятелствата го наложат. Мъглявината, в която живеел Мигел, не му позволявала да схване докрай тези спасителни операции, които биха го разгневили, защото би сметнал за несправедливо да разполага с подобна закрила, докато останалите манифестанти биват подлагани на удари, водни струи и сълзотворен газ.

Малко преди седемдесетия рожден ден на Мигел лявото му око пострадало от кръвоизлив и за броени минути той потънал в непрогледен мрак. Намирал се в църквата на нощна сбирка със съкварталците си и им говорел за необходимостта да се организират, за да възроптаят срещу общинското сметище, защото повече не се издържало да се живее сред толкова мухи и смрад. Мнозина от присъстващите не изповядвали католическата вяра, всъщност според тях липсвали доказателства за съществуването на Бог, дори напротив

— личните им житейски страдания свидетелствали неопровержимо, че Вселената не е нищо друго, освен една свада, но и те смятали, че църковният храм е естественото средище на квартала. Кръстът, който Мигел носел окачен на гърдите си, представлявал за тях само дребно неудобство, една проява на екстравагантност от страна на стареца. Докато говорел, свещеникът по навик се разхождал, когато изведнъж усетил как кръвта му заблъскала в галоп в сърцето и в слепоочията, а цялото му тяло се обляло в лепкава пот. Отдал го на разгорещения спор, изтрил с ръкав челото си и за миг затворил клепачи. Щом ги отворил, сторило му се, че водовъртеж го е завлякъл на морското дъно, осезавал само дълбокото си вълнение и петна — черно върху черно. Протегнал ръка, за да потърси къде да се облегне.

— Спря токът — казал, като си мислел, че това е поредният саботаж.

Приятелите му го наобиколили уплашени. Отец Боултън бил превъзходен другар и живеел сред тях, откакто се помнели. До този миг те вярвали, че е несломим — силен и мускулест мъжага, с гласище като на сержант и ръце на зидар, които се сключвали в молитвен жест, но в действителност изглеждали създадени за борба. Изведнъж разбрали колко е похабен, видели го свит и малък, едно дете, покрито с бръчки. Хор от жени започнали да налучкват първите лечебни мерки, накарали го да се изпъне на пода, положили мокри длани на челото му, дали му да пие топло вино, масажирали петите му; но нищо не помогнало, дори обратното, от толкова опипване болният вече не можел да диша. Най-сетне Мигел успял да изтласка хората от себе си и да се изправи на крака, готов да срещне лице в лице това ново нещастие.

— Загазил съм — рекъл той, без да губи спокойствие. — Моля ви, повикайте сестра ми и ѝ кажете, че съм в беда, но не съобщавайте подробности, за да не се тревожи.

Начаса се появил Себастиан Кануто, мрачен и немногословен както винаги, за да предаде, че госпожа Филомена не е в състояние да пропусне поредния епизод от телевизионния сериал, но изпраща по него малко пари и кошница с храна за хората.

— Този път не става дума за това, Кама. Струва ми се, че ослепях.

Мъжът го качил в автомобила и без да разпитва, го превел през целия град до дома на семейство Боултън, извисяващ се с цялата си елегантност наскрел един парк, малко поизоставен, но все още с господарски вид. Повикал с клаксона всичките му обитатели, помогнал да свалят от колата болния и го пренесъл почти на ръце, покъртен, че го усеща толкова олекнал и смирен. Грубото му лице на нехранимайко било мокро от сълзи, когато съобщил новината на Хилберто и Филомена.

— Кълна се в курвата, която ме роди, дон Мигелито май остана без очи. Само това ни липсваше! — проплакал шофьорът, неспособен да сдържи чувствата си.

— Не говори цинизми пред поета — казал свещеникът.

— Сложи го да легне, Кама — наредила му Филомена. — Не ще да е нещо тежко, сигурно е настинал. Така е, като ходиш без жилетка!

— Спря времето / нощем и денем е винаги зима / и цари тишина безметежна / от антени насочени в мрака...^[1] — започнал да съчинява Хилберто.

— Иди да кажеш на готвачката да свари пилешки бульон — накарала го да млъкне сестра му.

Семейният лекар преценил, че не става дума за настинка, и препоръчал Мигел да бъде прегледан от очен лекар. На другия ден, след пламенна тирада за здравето като дар от Бога и право на народа, което позорната управляваща система е превърнала в привилегия за една каста, болният се съгласил да посети специалист. Себастиан Кануто откарал двамата братя и сестра им в болницата на Южната зона — единственото място, одобрено от Мигел, защото там обслужвали най-бедните сред бедните. Ненадейното ослепяване потопило в мрачно настроение свещеника, който не успявал да проумее Божието предопределение, превърнало го в инвалид точно когато имало такава нужда да му служи. Дори не се сетил за християнското смирение. Отначало не позволил да го водят или да го подкрепят, предпочитал да се движи, препъвайки се, макар и с риск да си счупи някоя кост — не толкова от гордост, колкото за да привикне възможно най-бързо с новото си изпитание. Филомена била дала на шофьора тайни указания да смени маршрута и да ги отведе в Немската клиника, но брат й, който познавал твърде добре миризмата на мизерията, се усъмнил още щом прекосили преддверието й, а всякакви подозрения отпаднали,

щом чул музика в асансьора. И се принудили да го изведат оттам на мига, преди да е вдигнал скандал. В болницата чакали ред четири часа, време, което Мигел използвал, за да поразпита за злощастията на останалите пациенти в салона, Филомена — за да начене нова жилетка, а Хилберто — за да довърши стихотворението за антените, насочени в мрака, избликнало от сърцето му предния ден.

— Дясното око не подлежи на лечение, а за да възвърнем донякъде зрението на лявото, ще трябва отново да бъде опериран — заявил лекарят, когато най-сетне прегледът приключил. — Претърпял е вече три операции и тъканите са доста отслабнали, така че случаят изисква специална техника и инструменти. Мисля, че единственото място, където могат да направят подобен опит, е Военната болница...

— Никога! — прекъснал го Мигел. — Кракът ми няма да стъпи в това свърталище на злодеи!

Стреснат, лекарят намигнал с разбиране на медицинската сестра, която му отвърнала със съучастническа усмивка.

— Не се инати, Мигел. Всичко ще свърши само за два-три дни, не вярвам това да е предателство към принципите ти. Никой не е отишъл в ада заради подобно нещо! — отбелязала Филомена, ала брат ѝ отвърнал, че предпочита да остане сляп до края на дните си, вместо да достави на военните удоволствието да му върнат зрението. На вратата за миг лекарят го хванал за ръката.

— Вижте, отче... Чували ли сте за клиниката на Опус Дей^[2]? Там също разполагат с най-модерна апаратура...

— Опус Дей? — възкликнал свещеникът. — Казахте Опус Дей?

Филомена се опитала да го изведе от кабинета, но той се залостил на вратата, за да осведоми доктора, че не би отишъл да иска услуга и от тези хора.

— Но защо... нима не са католици?

— Това са реакционни фарисеи.

— Извинете — промърморил лекарят.

Вече в колата, Мигел изломотил на спътниците си, че Опус Дей е зловеща организация, чиято задача е по-скоро да успокоява съвестта на висшата класа, отколкото да храни умиращите от глад, и че по-лесно камила ще премине през иглено ухо, нежели богаташ да влезе в рая, или нещо от тоя род. Добавил, че случилото се е поредно потвърждение за това колко зле стоят нещата в страната, където само

привилегированите могат да се лекуват с достойнство, а останалите трябва да се задоволяват с билки от милосърдие и компреси от унижение. Накрая помолил да го откарат направо в дома му, защото трябвало да полее здравеца и да подготви неделната си проповед.

— Съгласен съм — заявил Хилберто, потиснат от часовете чакане и от гледката на толкова нещастие и толкова грозота в болницата. Не бил привикнал на подобни занимания.

— Съгласен с какво? — попитала Филомена.

— Че не можем да отидем във Военната болница, би било проява на цинизъм. Но пък защо да не дадем една възможност на Опус Дей, как ви се струва?

— Какви ги говориш! — прекъснал го брат му. — Вече знаеш мнението ми за тях.

— Хората ще си помислят, че не сме в състояние да заплатим! — добавила Филомена, която започвала да губи търпение.

— От питане нищо няма да загубим — подхвърлил Хилберто, като обтрил шията си с напарфюмираната си кърпичка.

— Тези хора са толкова заети да боравят с цели състояния в банките и да бродират епитрахили със златни конци, че душа не им остава да забележат чуждите нужди. Пътят към рая не минава през раболепието, а през...

— Но вие не сте беден, дон Мигелито — обадил се Себастиан Кануто, стиснал здраво волана.

— Не ме обиждай, Кама. Аз съм също толкова беден, колкото и ти. Обръщай назад и ни откарай в тази клиника, за да му покажем на поета, че, както винаги, блуждае из луната.

Приела ги една любезна дама, която ги помолила да попълнят формуляр и им предложила кафе. Петнайсет минути по-късно тримата влезли в кабинета.

— Преди всичко друго, докторе, бих желал да зная дали и вие сте от Опус Дей, или само работите тук — казал свещеникът.

— Принадлежа към Делото — усмихнал се меко лекарят.

— Колко струва прегледът? — Тонът на свещеника не прикривал сарказма.

— Финансови проблеми ли имате, отче?

— Кажете ми колко.

— Нищо, ако не сте в състояние да заплатите. Даренията са доброволни.

За миг отец Боултън изгубил самоувереността си, но слисването му не траело дълго.

— Това тук не изглежда благотворително заведение.

— Това е частна клиника.

— Аха... И я посещават само онези, които могат да правят дарения.

— Вижте какво, отче, ако не ви харесва, предлагам да си вървите — отвърнал му докторът. — Но не и преди да съм ви прегледал. Ако искате, доведете ми всичките си питомци и ние тук ще ги обслужим по възможно най-добрия начин, а колкото до плащането — то е за сметка на онези, които имат. А сега застанете неподвижно и отворете добре очите си.

След щателен преглед лекарят потвърдил първоначалната диагноза, ала не изразил оптимизъм.

— Разполагаме с прекрасен екип, но става дума за една много деликатна операция. Не желая да ви лъжа, отче, само чудо би могло да върне зрението ви — заключил той.

Мигел се почувствал така съкрушен, че едва изслушал думите му; Филомена обаче се хванала за тази надежда.

— Чудо ли казахте?

— Е добре, така е думата, госпожо. Истината е, че никой не може да гарантира, че ще вижда отново.

— Ако думата, която употребихте, е чудо, то аз зная къде да го намеря — додала Филомена и пхнала плетката в чантата си. — Много ви благодаря, докторе. Подгответе всичко за операцията, ние скоро ще се върнем.

Когато отново седнали в колата — Мигел за първи път от доста време умълчан, а Хилберто изтощен от изненадите на деня — Филомена наредила на Себастиан Кануто да отбие към планината. Шофьорът я погледнал изпод вежди, после се усмихнал въодушевено. Той неведнъж бил возил господарката си по този маршрут, макар и никога с желание, заради пътя, виещ се като змия, но в случая го зарадвала мисълта да помогне на човека, когото най-много уважавал на света.

— Накъде отиваме сега? — промърморил Хилберто, прибягнал до британското си възпитание, за да не рухне от умора.

— Най-добре да поспиш, пътят е дълъг. Отиваме в пещерата на Хуана де лос Лириос^[3] — обяснила сестра му.

— Да не си полудяла! — възкликнал изненадан свещеникът.

— Тя е светица.

— Пълни глупости. Църквата не се е произнесла за нея.

— На Ватикана му трябват сто години, докато признае един светец. Не можем да чакаме толкова — отсякла Филомена.

— Ако Мигел не вярва в ангели, още по-малко ще повярва в местни светици, а да не говорим за факта, че тази Хуана произхожда от семейство на земевладелци — въздъхнал Хилберто.

— Това няма никакво значение, тя винаги е живяла в бедност — възразила Филомена. — И не пъхай идеи в главата на Мигел.

— Ако семейството ѝ не бе решило да похарчи цяло състояние, за да си има собствен светец, никой нямаше и да знае за съществуването ѝ — намесил се свещеникът.

— Но е сътворила повече чудеса от всички твои чуждестранни светци.

— Така или иначе, струва ми се прекалено нахално да очаквам специално отношение. Бедата си е беда, а аз съм никой и нямам право да безпокоя небето с лични молби — промърморил слепецът.

Славата на Хуана се появила след ранната ѝ смърт, когато местните селяни, впечатлени от благочестивия живот и милосърдието ѝ, започнали да отправят към нея своите молитви за едно или друго. Скоро се разнесла мълвата, че покойницата е способна да върши чудеса, и постепенно патосът на случая нараснал, докато стигнал най-високата си точка с тъй нареченото Чудо на изследователя. Човекът се бил изгубил в планината, ала две седмици по-късно, когато спасителните екипи вече прекратили издирването и малко оставало да го обявят за умрял, той се появил, изтощен и гладен, но невредим. В изявленията си за печата разказал как насън му се явил образът на една девойка, облечена с дълга рокля и с букет цветя в ръцете, а щом се събудил, усетил силно ухание на перуники. Дал си сметка, без да се усъмни нито за миг, че това е небесно знамение. Като следвал острия мирис на цветята, той съумял да преброди онзи лабиринт от оврази и пропасти и да излезе най-сетне недалеч от пътя. Сравнили видението

му с портрет на Хуана и той заявил, че са еднакви. Тогава семейството на девойката се заело с разпространяването на тази история, построило пещера на мястото, където се бил появил изследователят, и мобилизирано всички средства, с които разполагало, за да придвижи въпроса до Ватикана, макар че и до момента все още нямало отговор от Съвета на кардиналите. Светият престол не се доверявал на прибързани решения; упражнявал умерено властта си в продължение на много векове, той разчитал да разполага с още повече за в бъдеще, така че нямало причини да се действа необмислено, най-вече относно удостоверяването на блажени и светци. Получавали безброй свидетелства от Южноамериканския континент, където мине — не мине, и се пръквали пророци, дервиши, проповедници, аскети стилити, мъченици, деви, отшелници и други оригинални личности, почитани от хората, но не си струвало да се въодушевяват за всеки от тях. В подобни неща била необходима особена предпазливост, защото всяка грешка би могла да ги направи за смях, при това във времена на прагматизъм като днешните, когато неверието вземало връх над вярата. Но почитателите на Хуана не чакали потвърждение от Рим, за да се отнасят към нея като към светица. Продавали щампи и медальони с лика ѝ, а всеки ден във вестниците се появявали благодарствени съобщения за извършени от нея добрини. В пещерата засадили толкова перуники, че мирисът им омайвал поклонниците и правел ялови домашните животни в околностите. Масленичетата, свещите и факлите изпълнили трайно въздуха с пушек, а ехото от възславните химни и молитвите отеквало между хълмовете, смущавайки полета на кондорите. Не след дълго мястото било осеяно от възпоменателни плочи, най-различни ортопедически приспособления и миниатюрни копия на човешки органи, оставяни от вярващите като уверение за поредното свръхестествено изцеление. С доброволни дарения били набрани необходимите средства за строителството на път и само след две години се появило шосе, цялото в остри завои, но все пак проходимо, което свързало столицата с параклиса.

Тримата Боултън достигнали до целта на пътуването си привечер. Себастиан Кануто помогнал на старците да се изкачат по пътеката, която водела до пещерата. Въпреки късния час не липсвали поклонници, някои се влачели на колене по камъните, подкрепяни от грижовни роднини, други се молели на висок глас или палели свещи

пред гипсовата статуя на блажената. Филомена и Камата преклонили глави, за да отправят молбата си. Хилберто приседнал на една пейка да размисля за превратностите на живота, а Мигел останал прав, мърморейки, че ако е чак толкова необходимо да се измоли чудо, то по-добре да си пожелаят да падне тиранът и един път завинаги да се възцари демокрация.

Няколко дни по-късно лекарите от клиниката на Опус Дей оперирали безплатно лявото му око, като предварително предупредили братята и сестрата да не хранят големи надежди. Свещеникът помолил Филомена и Хилберто да не споменават изобщо за Хуана де лос Лириос, стигало му унижението, дето трябвало да получава помощ от идеологическите си съперници. Веднага щом бил изписан, Филомена си го взела у дома, без да обръща внимание на протестите му. Мигел се чувствал уморен от цялата тази история, а и огромен пластир покривал половината му лице, но неговата привързаност към скромността оставала непокътната. Заявил, че не желае да бъде обслужван от ръцете на наемници, та се принудили да освободят медицинската сестра, специално назначена за случая. Филомена и верният Себастиан Кануто поели грижите по него, което никак не било лесно, защото болният поддържал отвратително настроение, не понасял да лежи и не искал да яде.

Присъствието на свещеника по същество нарушило обичайния ход на нещата в къщата. Радиостанциите на опозицията и „Гласът на Москва“ на къси вълни загърмели денонощно, а едно несекващо шествие от съкрушени съквартилци на Мигел се изреждало да гостува на болния. Стаята му се изпълнила с дребни подаръци: рисунки на децата от училището, бисквити, стръкове треви и цветя, отгледани в консервени кутии, една кокошка за супа и дори едно двумесечно пале, което се напикавало върху персийските килими и ръфало краката на мебелите, доведено от някой с идеята да го обучат като куче придружител на слепец. Важното било, че оздравяването напредвало бързо и петдесет часа след операцията Филомена телефонирала на лекаря, за да му съобщи, че брат ѝ вижда доста добре.

— Но нали ви казах да не пипате превръзката му! — възкликнал докторът.

— Пластирът му си е на мястото. Той вижда сега с другото око — пояснила госпожата.

— С кое друго око?

— Ами че със съседното, докторе, с онова, което беше мъртво.

— Не може да бъде. Веднага идвам. В никакъв случай да не се движи! — наредил хирургът.

В голямата къща на Боултън той намерил пациента си, в много добро настроение, да похапва пържени картофи и да гледа телевизионния сериал с кученцето на коленете си. Невярващ, сам се убедил, че свещеникът вижда без затруднение с окото, сляпо от осем години, а когато му свалил превръзката, станало ясно, че вижда и с оперираното око.

Отец Мигел отпразнувал седемдесетия си рожден ден в кварталната църква. Сестра му Филомена и приятелките ѝ организирали цял керван от коли, натъпкани с торти, сладкиши, сандвичи, кошници с плодове и кани с шоколад, начело с Камата, който возел литри ракия и вино, прикрити в бутилки от бадемово мляко. Върху големи листове хартия, окачени по стените на храма, свещеникът бил изрисувал историята на бурния си живот. В тях той разказвал, с малко ирония, за приливите и отливите в своето призвание, като се започне от мига, в който, на петнайсетгодишна възраст, Божието призвание го ударило като боздуган по тила, мине се през борбата му със смъртните грехове, най-напред с лакомията и сластолюбието, а по-късно и с гневливостта, та се стигне до последните му приключения в полицейските карцери на възраст, когато другите старчоци се поклащат на люлеещи се столове и броят звездите. Редом с неминуемите червени знамена бил закачил един портрет на Хуана де лос Лириос, обкичен с гирлянда от цветя. Сбирката започнала с литургия, оживена от четирима китаристи, в присъствието на всички съкварталци. Поставили високоговорители, та преливащото на улицата множество да може да следи церемонията. След благословията някои хора побързали да свидетелстват за нов случай на злоупотреба от страна на властите, но Филомена пристъпила решително напред и поискала да се сложи край на жалбите, защото е време за веселие. Всички излезли на двора, някой пуснал музика и веднага започнали танците и почерпката. Жените от горната махала поднасяли ястия, Камата изстрелвал ракети и други илюминации, а

свещеникът, заобиколен от всичките си енорияши и приятели, затанцувал чарлстон, за да покаже, че не само вижда като орел, но и не отстъпва никому във веселбата.

— В тези народни празници няма и капка поезия — отбелязал Хилберто след третата чаша фалшиво бадемово мляко, но мърморенето му на английски лорд не можело да скрие, че му е забавно.

— Отче, хайде да ни разкажеш за чудото! — извикал някой, а останалите присъстващи подкрепили молбата.

Свещеникът дал знак да спре музиката, пооправил безпорядъка на дрехите си, пригладил с рязък жест малкото коси, щръкнали по главата му, и с пресекващ от благодарност глас заговорил за Хуана де лос Лириос, без чиято намеса всички чудеса на науката и на техниката биха останали безплодни.

— Поне да беше една пролетарска светица, та да ѝ повярваме полесно — обадил се някакъв зевзек и бурен всеобщ смях сподирил думите му.

— Не се подигравайте с чудото, че, току-виж, светицата се обиди и реши отново да ме остави сляп! — изръмжал отец Мигел възмутен. — А сега всички застанете в редица, защото ще ми подпишете едно писмо до Папата!

И така, сред смях и глътки вино, жителите на квартала подписали петиция за обявяването на Хуана де лос Лириос за светица.

[1] Из „Макар и да е нощ“ от чилийския поет Карлос Болтън. — Б.пр. ↑

[2] В превод от латински — Божие дело. Католическа организация, основана през 1928 г. в Мадрид от Хосе Мария Ескрива. — Б.пр. ↑

[3] В превод от испански — Хуана с перуниките. — Б.пр. ↑

ОТМЪЩЕНИЕТО

Когато под палещите лъчи на обедното слънце Дулсе-Роса Ореляно била увенчана с жасмин като Кралица на карнавала, майките на останалите кандидатки не пропуснали да промърморят, че е удостоена несправедливо и наградата ѝ се присъжда само защото е дъщеря на сенатора Анселмо Ореляно, най-могъщия човек в цялата провинция. Съгласни били, че девойката наистина е грациозна, че свири на пиано и танцува като никоя друга, но сред претендентките за титлата имало и доста по-красиви. Видели я да поздравява множеството, изправена върху подиума, с роклята ѝ от органди^[1] и с короната от цветя, и със стиснати зъби я проклели. Затова някои от тях се зарадвали, когато няколко месеца по-късно нещастие сполетяло дома на Ореляно и посяло толкова зла прокоба, че били необходими двайсет и пет години, за да бъде тя ожъната.

В нощта на бала в чест на избраната кралица в кметството на Санта Тереса имало и младежи от най-отдалечени селища, надошли, за да видят Дулсе-Роса. Тя сияела засмяна и танцувала с такава лекота, та мнозина изобщо не забелязали, че в действителност не е най-хубавата, затова, когато се прибрали, заявили, че никога не са виждали лице като нейното. Така тя си спечелила незаслужената слава на красавица и никое мнение по-късно не било в състояние да я развенчае. Пресиленото описание на нежнобялата ѝ кожа и кристално бистрите ѝ очи се предавало от уста на уста и всеки му добавял нещо от собственото си въображение. Поетите от далечни градове съчинили сонети за една илюзорна девойка на име Дулсе-Роса.

Мълвата за тази хубост, разцъфтяла в дома на сенатора Ореляно, стигнала и до ушите на Тадео Сеспедес, който никога не бил и сънувал, че ще се запознае с нея, защото през годините на своето съществуване не намерил време да учи стихове, нито да съзерцава жени. Единственото му занимание била Гражданската война. Държал в ръката си оръжие още откакто започнал да бръсне мустаците си и вече дълги години живеел всред грохота на барута. Не помнел целувките на

майка си и дори богослужебните песнопения. Невинаги имал причини да воюва, защото в някои периоди на примирие в района, контролиран от бандата му, не били останали противници, но и в такива случаи на неизбежно затишие той живеел като корсар. Бил човек, привикнал към насилиято. Прекосявал страната от край до край, като се сражавал с видимите врагове, когато съществували, и със сенките им, щом трябвало да бъдат измислени — и сигурно така щял да се подвизава още дълго, ако партията му не била спечелила президентските избори. В един миг той трябвало да загърби нелегалността и да поеме властта в свои ръце, което го лишило от поводи, за да продължи да се бунтува.

Последната мисия на Тадео Сеспедес била наказателната му експедиция в Санта Тереса. Със сто и двацет мъже той нахълтал посред нощ в градчето, за да даде един урок и да ликвидира водачите на опозицията. Отстреляли прозорците на обществените сгради, разбили вратата на църквата и влезли на коне до главния олтар, като стъпкали отец Клементе, изпречил се на пътя им, а после продължили в галоп с боен грохот към вилата на сенатора Ореляно, гордо извисена на хълма.

Начело на дузина верни мъже от прислугата сенаторът очаквал идването на Тадео Сеспедес, като преди това заключил дъщеря си в последната стая на двора и пуснал кучетата. В този миг съжалил, както толкова пъти през живота си, че е лишен от наследници синове, които да му помогнат да насочи оръжието и да защитят честта на дома му. Усетил се много стар, но нямал време да мисли за това, защото видял по склоновете на хълма ужасяващия отблясък от сто и двацет факли, които се приближавали, всявайки страх в нощта. Без да нарушава тишината, разпределил последните муниции. Всичко било вече казано и всеки знаел, че преди да се съмне, ще трябва да умре като мъж на бойния си пост.

— Последният да вземе ключа за стаята, където е дъщеря ми, и да изпълни своя дълг — рекъл сенаторът, щом чул първите изстрели.

Всички тези мъже познавали Дулсе-Роса още от раждането ѝ, държали я на коленете си, когато едва прохождала, разказвали ѝ приказки за призраци в зимните следобеди, слушали я да свири на пиано и развълнувани я аплодирали в деня на коронясването ѝ за Кралица на карнавала. Баща ѝ можел да умре спокоен, защото дъщеря му в никакъв случай нямало да попадне жива в ръцете на Тадео

Сеспедес. Единственото, което сенаторът Ореляно не предвидил, било това, че въпреки яростния си отпор по време на битката последният останал жив щял да е самият той. Видял как приятелите му падат един подир друг и накрая разбрал, че е безполезно да продължава да се съпротивява. С куршум в корема и помътен взор, едва различавал сенките, прескачащи високите стени на имението, но разсъдъкът не му изневерил и той успял да се довлече до третия двор. Кучетата разпознали миризмата му въпреки потта, кръвта и тъгата, в които бил потопен, отдръпнали се и го оставили да мине. Пъхнал ключа в бравата, отворил тежката врата и през пелената, премрежваща погледа му, видял Дулсе-Роса, която го очаквала. Момичето било облечено с роклята си от органди, която носело на празничния бал по време на карнавала, а косите му били обкичени с цветята от короната.

— Настъпи часът, дъще — казал той с пръст на спусъка, а локвата кръв под краката му растяла.

— Не ме убивай, татко — отвърнала му тя с твърд глас. — Остави ме да живея, за да отмъстя и за теб, и за мен.

Сенаторът Анселмо Ореляно се взрял в лицето на петнайсетгодишната си дъщеря и си представил какво ще направи с нея Тадео Сеспедес, но в бистрите очи на Дулсе-Роса имало много сила и той усетил, че е способна да надживее всичко, за да накаже неговия палач. Девойката приседнала на леглото, а той заел място до нея, държейки под прицел вратата.

Щом воят на издъхващите кучета утихнал, мандалото поддало, сетне отскочило резето и първите мъже нахлули в стаята. Сенаторът успял да стреля шест пъти, преди да изгуби съзнание. Тадео Сеспедес помислил, че сънува, когато видял как един ангел с венче от жасмин и с бяла рокля, подгизваща в червено, притиска в прегръдките си агонизиращ старец, но умилението му било дотук — и втори път не погледнал, опиянен от насилието и изнервен от неколчасовата битка.

— Жената е за мен — отсякъл, преди хората му да посегнат на нея.

Петъчното утро било оловносиво, обагрено от отблясъка на пожара. На хълма се възцарила плътна тишина. Били утихнали и последните стенания, когато Дулсе-Роса успяла да се изправи на крака

и да отиде до фонтана в градината, който предния ден бил обграден от магнолии, а сега представлявал само локва сред хаоса на отломките. Бавно снела от себе си роклята от органди, превърната в парцали, докато останала гола. Потопила се в студената вода. Слънцето се показало между брезите и девойката видяла как водата порозовява, отмивайки кръвта, бликаща между нозете ѝ, както и тази на баща ѝ, засъхнала по косата ѝ. Накрая, вече чиста, спокойна и без сълзи, тя се завърнала при руините на къщата, потърсила нещо, за да се покрие, взела един конопен чаршаф и излязла на пътя да събере останките на сенатора. Били го вързали за краката, за да го влачат в галоп по склоновете на хълма, докато не се превърнал в жалък дрипел, но водена от обичта, дъщеря му го разпознала без всякакви колебания. Увила го в савана и седнала до него да гледа как расте денят. Там я намерили жителите на Санта Тереса, когато събрали смелост да се качат до вилата на Ореляно. Помогнали на Дулсе-Роса да погребее своите мъртви и да угаси остатъците от пожара и я посъветвали да отиде да живее при кръстницата си в друго селище, където никой не знаел историята ѝ, но тя отказала. Тогава те сформирали групи, които да възстановят къщата, и ѝ подарили шест свирепи кучета, за да я бранят.

От мига, когато отвели още живия ѝ баща, а Тадео Сеспедес затворил вратата зад гърба си и разкопчал кожения си колан, Дулсе-Роса живеела, за да отмъсти. През следващите години тази мисъл я държала будна нощем и изпълвала дните ѝ, но не успяла да изтрие напълно усмивката, нито да пресуши нейната доброта. Славата на красотата ѝ пораснала, защото певците я разнесли навсякъде, като възхвалявали въображаемите ѝ прелести, докато я превърнали в жива легенда. Всяка сутрин тя ставала още в четири часа, за да ръководи работата на полето и у дома, да обиколи на кон имота, да купува и продава, пазарейки се като сириец, да отглежда добитък и да се грижи за магнолиите и жасмина в своята градина. Следобед сваляла панталоните, ботушите и оръжието и обличала изящни дрехи, доставени от столицата в напарфюмирани сандъци. Привечер започвали, да пристигат гости, които я заварвали да свири на пиано, докато прислужничките приготвяли подносите със сладкиши и чашите с бадемово мляко. В началото мнозина се питали как станало така, че момичето не свършило в усмирителна риза в някой санаториум или

като послушничка при монахините кармелитки, но тъй като във вилата на Ореляно често имало празници, с времето хората спрели да говорят за трагедията и споменът за убития сенатор се заличил. Някои ухажори, с добро име и състояние, успели да се извисят над клеймото на изнасилването и привлечени от славата на красавица и от ума на Дулсе-Роса, ѝ предложили брак. Тя отказала на всички, защото мисията ѝ на този свят било отмъщението.

Тадео Сеспедес също не успял да изтрие от паметта си онази злокобна нощ. Опиянението от клането и еуфорията от изнасилването отшумели още в следващите часове, когато поел към столицата да даде отчет за наказателната експедиция. Тогава си спомнил девойката, облечена като за бал и обкичила косите си с жасмин, която го изтърпяла мълчаливо в онази мрачна стая с въздух, напоен с мириса на барут. Бил я погледнал отново в последния момент, просната на пода, едва покрита от почервенелите парцали, потънала в милосърдния сън на безсъзнанието — и продължил да я вижда така през остатъка от живота си всяка нощ, преди да заспи. Мирът, упражняването на властта и грижата за управлението го превърнали в улегнал и трудолюбив човек. С времето спомените от Гражданската война преминали в забрава и хората започнали да се обръщат към него с „дон Тадео“. Закупил земя оттатък планината, започнал да раздава правосъдие и накрая станал кмет. Ако не го преследвал неуморно призракът на Дулсе-Роса Ореляно, би се почувствал може би дори щастлив, но във всички жени, които пресекли пътя му, във всички, които прегръщал в търсене на утеха, във всички любовници, след които тичал в продължение на години, той зървал лика на Кралицата на карнавала. А за да бъде нещастieto му още по-пълно, песните по стихове на народни поети, в които понякога се споменавало името ѝ, не му позволявали да я откъсне от сърцето си. Образът на девойката растял вътре в него, изпълвал го целия, докато един ден не издържал повече. Седял в челото на дълга маса по време на банкетa по случай петдесет и седмия си рожден ден, обкръжен от приятели и съратници, когато му се сторило, че вижда върху покривката едно голо създание сред жасминови пъпки, и разбрал, че този кошмар няма да го остави в

покой дори след смъртта му. Ударил с юмрук, от което съдовете потреперили, и наредил да му донесат шапката и бастуна.

— Къде отивате, дон Тадео? — попитал го префектът.

— Да поправа един стар грях — отвърнал той, без да се сбогува с никого.

Не било необходимо да я търси, защото винаги знаел, че тя се намира в същата къща, където я сполетяло нещастieto, затова насочил колата си право натам. По онова време имало вече добри шосета и разстоянията изглеждали по-къси. През изминалите десетилетия пейзажът се бил променил, но още щом излязъл от последния завой към хълма, пред него се появила вилата — такава, каквато я помнел, преди бандата му да я превземе с щурм. Там били яките стени от речен камък, които той разрушил със заряди динамит, там били старите резбовани сводове от тъмно дърво, които лумнали в пламъци, там били дърветата, по които увесил телата на хората на сенатора, там бил и дворът, в който посякъл кучетата. Спрял колата си на сто метра от пътната врата и не се осмелил да продължи, защото усетил как сърцето му ще се пръсне. Точно се канел да обърне назад и да си иде, когато между храстите с рози се появила фигурата на жена, сияеща в ореола на дрехата си. Затворил очи, като с все сила си пожелал тя да не го познае. В меката светлина на залеза съзрял Дулсе-Роса Ореляно, която приближавала, сякаш носена от вятъра по пътеките на градината. Забелязал косите ѝ, светлото ѝ лице, хармонията на жестовете ѝ, плавните движения на роклята ѝ — и му се сторило, че е застинал в сън, който продължава вече двайсет и пет години.

— Най-сетне дойде, Тадео Сеспедес — казала тя, щом го видяла, без да се остави да бъде излъгана нито от черния му костюм на кмет, нито от сивите му коси на джентълмен, защото той имал все същите ръце на пират.

— Преследваш ме без минута отдих. Цял живот не можах да обикна никого, освен тебе — прошепнал той с пресекващ от срам глас.

Дулсе-Роса Ореляно въздъхнала доволна. През всичкото това време тя мислено го зовяла ден и нощ — и той най-сетне бил тук. Бил ударил неговият час. Ала щом го погледнала в очите, не открила в тях нито следа от палача, а само още неизсъхнали сълзи. Потърсила в собственото си сърце омразата, която подхранвала през целия си живот, но не успяла да я намери. Извикала спомена за мига, в който

помолила баща си да я остави жива, за да изпълни един дълг; съживила в съзнанието си толкова пъти прокълнатата прегръдка на този мъж и утринта, в която увила едни печални останки в конопен саван. Припомнила си свършения план на своето отмъщение, но не усетила очакваната радост, а напротив — дълбока тъга. Тадео Сеспедес взел нежно ръката ѝ и целунал дланта ѝ, като я навлажнил със слзите си. Тогава тя разбрала ужасена, че от непрекъснатото мислене за него, от тъй дългото предвкушване на наказанието чувствата ѝ се били преобърнали и накрая го заобичала.

През следващите дни те вдигнали шлюзовете на потисканата любов и за първи път всеки в своята сурова участ отворил сърцето си, за да посрещне близостта на другия. Разхождали се в градината и разговаряли за себе си, без да пропускат съдбовната нощ, променила посоката на техния живот. Привечер тя свирела на пиано, а той пушел, заслушан в музиката, докато усетел, че костите му се размекват и щастieto го обгръща като наметало, заличавайки кошмарите на отминалото време. След вечеря Тадео Сеспедес слизал в Санта Тереса, където вече никой не си спомнял отколешната ужасяваща история. Бил отседнал в най-добрия хотел и оттам подготвял сватбата си, желал да бъде пищен празник, с разточителство и глъч, в който да вземе участие цялото градче. Бил открил любовта на възраст, на която други мъже губят всякаква надежда, и това му върнало силата на младостта. Желал да обгради Дулсе-Роса с любов и красота, да ѝ поднесе всичко, каквото може да се купи с пари, та дано така да я възмезди на стари години за злото, което ѝ причинил на младини. Понякога го обземала паника. Взираше в лицето ѝ, за да открие следи от ненавист, но виждал само светлината на споделената любов, която му възвръщала доверието. Така изминал един щастлив месец.

Два дни преди сватбата, когато вече започнали да подреждат в градината дългите празнични маси, да колят птиците и свинете за пиршеството и да късат цветя за украса на къщата, Дулсе-Роса Ореляно изпробвала булчинската си рокля. Видяла в огледалото отражението си — толкова напомнящо за деня на коронясването ѝ като Кралица на карнавала, че не могла повече да лъже сърцето си. Проумяла, че никога нямало да бъде способна да осъществи планираното отмъщение, защото била обикнала убиеца, ала и нямало да успее да накара да замлъкне призракт на сенатора, затова

отпратила шивачката, взела ножиците и отишла в стаята в третия двор, която през цялото това време останала незаета.

Тадео Сеспедес я търсил навсякъде и я викал отчаяно. Лаят на кучетата го отвел в другия край на имението. С помощта на градинарите съборил залостената врата и влязъл в помещението, където някога бил съзрял един ангел, увенчан с жасмин. Намерил Дулсе-Роса Ореляно такава, каквато я виждал в сънищата си всяка нощ на своето съществуване, със същата окървавена рокля от органди — и предусетил, че ще живее до деветдесет години, за да изкупи вината си със спомена за единствената жена, която духът му бил способен да обича.

[1] Много фин и прозрачен памучен плат. — Б.пр. ↑

ПИСМА ОТ ЕДНА ПРЕДАДЕНА ЛЮБОВ

Майката на Аналия Торес умряла от родилна треска, когато тя видяла белия свят, а баща ѝ не понесъл скръбта и две седмици по-късно се прострелял с пистолет в гърдите. Издъхнал след няколко дни, мълвейки името на жена си. Брат му Еухенио поел управлението на семейното имение и се разпоредил със съдбата на малкото сираче според собствените си разбирания. До шестгодишна Аналия расла, вкопчена за полите на една бавачка индианка, в слугинските стаи на къщата на своя настойник, после, едва достигнала училищна възраст, я изпратили в столицата, в колежа интернат на Сестрите на пресветото Сърце^[1], където прекарала следващите дванайсет години. Била добра ученичка и обичала дисциплината, строгостта на каменната сграда, параклиса с многото светци и уханието на восък и перуники, празните коридори, сенчестите дворове. Най-малко я привличали врявата на питомничките и стипчивият мирис на класните стаи. Винаги когато успявала да надхитри бдителните монахини, се криела на тавана, между обезглавени статуи и изпочупени мебели, за да си разказва сама приказки. В тези откраднати мигове се потапяла в тишината с усещането, че се е отдала на някакъв грях.

Веднъж на шест месеца получавала кратка бележка от чичо си Еухенио с препоръката да се държи добре и да бъде достойна за паметта на своите родители, които приживе били добри християни и биха се гордели единствената им дъщеря да посвети съществуването си на най-възвишените предписания на добродетелта, сиреч да стане послушница в манастир. Но още при първия намек Аналия му дала да разбере, че не споделя подобни намерения, и продължила твърдо да отстоява това просто за да му противоречи, защото в действителност животът, отдаден на религията, ѝ харесвал. Скрита зад монашеското облекло, в съкровената самота на отказа от всяко удоволствие, може би щяла да намери траен мир, мислела си тя; и все пак някакво вътрешно чувство ѝ подсказвало да бъде нащрек относно съветите на своя настойник. Подозирала, че действията му се ръководят по-скоро от

алчност за земите ѝ, отколкото от лоялност към роднините. Струвало ѝ се, че нищо, което произлиза от него, не заслужава доверие и сигурно в някоя пролука има заложен капан.

Когато Аналия навършила шестнайсет години, чичо ѝ за първи път я посетил в колежа. Игуменката извикала момичето в канцеларията си и трябвало да ги представи един на друг, защото и двамата се били променили много от времето на индианката бавачка в задните дворове, та не се познали.

— Виждам, че сестрите са се грижили добре за теб, Аналия — казал чичото, докато разбърквал шоколада в чашата си. — Изглеждаш здрава и дори разхубавена. В последното си писмо ти съобщих, че от датата на този ти рожден ден занапред ще получаваш всеки месец определена сума за лични разходи, тъй както се е разпоредил в завещанието си брат ми, мир на праха му.

— Колко?

— Сто песос.

— И това ли е всичко, което оставиха родителите ми?

— Не, разбира се, че не. Знаеш, че имението ти принадлежи, но земеделието не е работа за жени, особено във времена като днешните, на стачки и размирици. Засега ще ти изпращам ежемесечна издръжка, която ще увеличавам всяка година до пълнолетието ти. После ще видим.

— Ще видим какво, чичо?

— Ще видим кое е най-доброто за теб.

— С какви възможности за избор разполагам?

— Винаги ще ти бъде необходим един мъж, който да управлява имението, момиче. Вършил съм го през всичките тези години и мога да те уверя, че не ми е било лесно, но го приемам като свой дълг, поех обещание пред брат си в последния му час и съм готов да продължа да го правя и за теб.

— Няма да ви се наложи да го правите още дълго, чичо. Когато се омъжа, ще се заема със земите си.

— Когато се омъжи, така ли каза малката? Обяснете ми, майко игуменке, означават ли думите ѝ, че си има кандидат?

— Как можа да ви хрумне, господин Торес? Полагаме особени грижи за девойчетата. Просто начин на изразяване. Но що за приказки са това?

Аналия Торес станала, пригладила гънките на униформата, направила лек, по-скоро подигравателен поклон и излязла. Игуменката поднесла още шоколад на господина, като изтъкнала, че единственото обяснение за подобно непочтително поведение е оскъдният контакт на момичето с неговите роднини.

— Тя е единствената ученичка, която никога не си отива у дома по време на ваканциите и която никога не е получавала подарък за Коледа — рекла монахинята със сух тон.

— Не си падам по глезотиите, но уверявам ви, уважавам много своята племенница и съм се грижил за интересите ѝ като баща. Впрочем вие имате право, Аналия се нуждае от повече топлота, жените са чувствителни.

Преди да са изминали трийсет дни, чичото се появил отново в колежа, ала този път не пожелал да види племенницата си, а само съобщил на игуменката, че синът му желае да поддържа кореспонденция с Аналия, и я помолил да предава на послушницата писмата му, с надеждата приятелството с братовчед ѝ да заякчи семейните връзки.

Писмата започнали да пристигат редовно. Обикновена бяла хартия и черно мастило, едър почерк с акуратно изписани букви. В някои от тях се говорело за живота на село, за сезоните и животните, в други — за вече починали поети и за изказаните от тях мисли. Нерядко в плика имало и някоя книга или рисунка, направена със същия уверен замах на калиграфския почерк. Аналия отначало решила да не ги чете, вярна на усещането си, че всяко нещо, свързано с чичо ѝ, крие опасност, но сред скуката в колежа писмата ѝ предоставяли единствената възможност да лети. Скривала се на тавана вече не за да измисля приказки, които не могат да се сбъднат, а за да препрочита жадно бележките, изпратени от нейния братовчед, докато не запечатала в паметта си дори наклона на буквите и нишките на хартията. В началото не им отговаряла, ала не след дълго вече не била в състояние да отлага. Съдържанието на писмата все по-успешно намирало потребните средства, за да се изплъзне от цензурата на игуменката, която отваряла цялата кореспонденция. Близостта между двамата

пораснала и скоро те съумели да съгласуват таен код, посредством който заговорили за любов.

Аналия Торес не си спомняла да е виждала някога този си братовчед, който се подписвал с името Луис, защото по времето, когато живеела в дома на чичо си, момчето учело в столичен колеж. Сигурна била, че ще е някой грозен мъж, може би болнав или гърбав, защото ѝ се струвало неправдоподобно една толкова дълбока чувствителност и такъв безпогрешен разум да се допълват и от привлекателна външност. Опитвала да нарисува мислено образа на братовчеда: нисък и дебел като баща си, със сипаничаво лице, куц и полуплешив; но колкото повече недостатъци му притуряла, толкова по-склонна била да го обича. От значение бил само блясъкът на духа, единственото нещо, способно да устои невредимо на хода на времето и да продължи да расте с годините; красотата на утопичните ѝ герои от приказките била лишена от всякаква стойност и дори допускала да се превърне в подтик за лекомислие — заключавала девойката, макар и да не можела да избегне известна сянка на безпокойство в разсъжденията си. Питала се колко ли уродливост би си позволила да приеме.

Кореспонденцията между Аналия и Луис Торес продължила две години и впоследствие момичето разполагало с цяла кутия за шапки, пълна с пликове, а душата ѝ била окончателно отдадена. И ако за миг ѝ хрумнала мисълта, че тази връзка крие план на чичо ѝ, целящ наследените от баща ѝ имоти да преминат в ръцете на Луис, то тя веднага я отхвърлила, засрамена от собствената си низост. В деня, когато навършила осемнайсет години, игуменката я извикала в трапезарията, защото имала посещение. Аналия Торес отгатнала кой е и малко оставало да побегне и да се скрие на тавана при забравените светци от страх най-сетне да срещне мъжа, когото толкова време си представляла. Когато влязла в помещението и се озовала срещу него, ѝ потрябвали няколко минути, за да се съвземе от разочарованието.

Луис Торес не бил гърбавото джудже от съграждения в мечтите ѝ образ, което се научила да обича. Бил добре сложен мъж, със симпатично лице и правилни черти, с все още детска уста и тъмна, изрядно поддържана брада, със светли, макар и безизразни очи с дълги мигли. С нещо напомнял за светците в параклиса, прекалено красив и някак глуповат. Аналия се съвзела от впечатлението и решила, че щом била приела в сърцето си един гърбав, с още по-голямо основание би

могла да обича този елегантен младеж, който я целунал по бузата и оставил в ноздрите ѝ дъха на лаванда.

Още от деня на сватбата си Аналия намразила Луис Торес. Когато я сплескал между бродираните чаршафи на едно разкошно, меко легло, тя си дала сметка, че била обикнала един призрак и че никога не ще успее да пренесе въображаемата си страст в действителността на своя брак. Опитала да се пребори решително с чувствата си и отначало ги отхвърлила като порочни, а сетне, когато вече станало невъзможно да ги пренебрегва, се постарала да вникне в дълбините на душата си, за да ги изтръгне от корен. Луис бил отзивчив човек и понякога дори забавен, не ѝ досаждал с прекалени изисквания, не се и опитал да повлияе на склонността ѝ към усамотение и покой. От своя страна допускала, че с малко добра воля навярно щяла да намери в своя брак достатъчно щастие, поне толкова, на колкото би се радвала в монашеската обител. Нямала конкретни причини за странното си отвращение от мъжа, когото била обичала в продължение на две години, без да познава. Не намирала думите, с които да изрази какво точно изпитва, макар че и да го сторела, едва ли имало с кого да сподели. Чувствала се измамена поради неспособността си да примири образа на епистоларния кандидат с този на съпруга от плът и кръв. Луис никога не споменал за писмата, а когато тя подхващала темата, той ѝ запушвал устата с бърза целувка и подхвърлял някоя лека забележка за нейния романтизъм, толкова непригоден за съпругеския живот, където доверието, уважението, общите интереси и бъдещето на семейството заемали по-важно място от някаква юношеска кореспонденция. Между двамата липсвала истинска близост. През деня всеки се отдавал на собствените си занимания, а нощем се срещали сред пухените възглавници и тогава Аналия, привикнала към грубото легло в пансиона, усещала как се задушава. Понякога се прегръщали набързо, тя неподвижна и напрегната, а той с израза на човек, който удовлетворява една телесна потребност просто защото е неизбежна. Луис веднага заспивал, тя пък оставала с отворени очи в тъмнината, а някакъв протест задавял гърлото ѝ. За да превъзмогне отчуждението, което ѝ вдъхвал мъжът ѝ, Аналия изпробвала различни средства — като се започне с опита да закове в съзнанието си дори най-

незначителната негова черта, в намерението ѝ да го обикне със силата на волята, и се свърши с усилието да избие от главата си всякакви мисли и да се пренесе в някакво друго измерение, където той не би могъл да я достигне. Молела се отвращението да е само едно преходно чувство, но месеците отминавали, а вместо очакваното облекчение растяла нейната неприязън, докато се превърнала в омраза. Една нощ се стреснала от съня си, в който един ужасно грозен мъж я галел с пръсти, изцапани с черно мастило.

Съпрузите Торес живеели в имота, придобит от бащата на Аналия още по времето, когато целият този край представлявал полудиви пущинаци, една земя на войници и бандити. Сега той се намирал досами шосето и недалеч от процъфтяващо село, където всяка година се организирали панаири на земеделието и скотовъдството. Формално управител на имението бил Луис, но в действителност тази служба изпълнявал чичо ѝ Еухенио, защото синът му изпитвал досада от селскостопанската работа. Щом приключели с обяда и бащата и синът се оттегляли в библиотеката, за да пият коняк и да играят домино, Аналия чувала чичо си да взема решения, отнасящи се до разходите, добитъка, сеитбата, реколтата. В редките случаи, когато тя се осмелявала да изкаже мнение, двамата мъже я изслушвали с привидно внимание и я уверявали, че ще вземат предвид нейните предложения, но после постъпвали както намерят за добре. Понякога Аналия излизала да язди в галоп до полите на планината, съжалявайки, че не е мъж.

Раждането на сина с нищо не променило чувствата на Аналия към съпруга ѝ. По време на бременността склонността ѝ към усамотение се изострила, но Луис приел това спокойно, като го приписвал на положението ѝ. Така или иначе, мислите му били заети с толкова още неща. След като родила, тя се пренесла в друга стая, обзаведена само с едно тясно и твърдо легло. Когато детето навършило годинка, а майката продължила да се заключва в стаята си и да отбягва всяка възможност да остане насаме със своя съпруг, Луис решил, че е дошло време да изиска едно по-почтително отношение от жена си, и я предупредил да промени поведението си, за да не разбие вратата ѝ с изстрели. Никога преди Аналия не го била виждала толкова гневен. Подчинила се, без да спори. През последвалите седем години напрежението между двамата нараснало до такава степен, че ги

превърнало в прикрити врагове; и все пак, като хора с добро възпитание, пред околните се отнасяли един към друг с подчертана вежливост. Единствено детето усещало колко голяма е враждебността между родителите му и се събуждало посред нощ разплакано, с подмокрена постеля. Аналия се обвила с броня от мълчание и сякаш малко по малко изсъхвала отвътре. Луис, обратно, станал по-невъздържан и лекомислен, отдал се на многобройните си влечения, пиел прекалено и придобил навика да изчезва за по няколко дни в неизповедими приключения. По-късно, когато престанал да крие своята разюзданост, Аналия намерила подходящия повод, за да се отдръпне още повече от него. А след като Луис изгубил всякакъв интерес към работата в стопанството, жена му го заместила, доволна от новосъздаденото положение. В неделните дни чичо ѝ Еухенио оставал в столовата да обсъжда решенията си с нея, докато Луис се отдавал на дълга следобедна дрямка, от която възкръсвал привечер, подгизнал от пот и с разбъркан стомах, но винаги готов за нови лудории с приятелите си.

Аналия предала на сина си началните познания по четмо, писмо и аритметика, постарала се да възпита у него и любов към книгите. Когато детето навършило седем години, Луис сметнал, че то вече е на възраст за едно по-сериозно образование, далеч от майчините глезотии, и поискал да го изпрати да учи в столицата, та да видел дали за кратко време нямало да се превърне в мъж, но Аналия се противопоставила с такава ярост, че се принудил да отстъпи от драстичното си решение. Записал момченцето в селското училище, където то прекарвало в пансион от понеделник до петък, и събота сутрин изпращал колата да го вземе, за да остане у дома до неделя. След първата седмица Аналия се вглеждала с вълнение в сина си и безуспешно търсила всякакъв повод да го задържи при себе си. Детето изглеждало доволно, разказвало за учителя и съучениците си с искрено увлечение, сякаш е израснало сред тях, дори спряло да се напикава нощем. Три месеца по-късно донесло бележника си заедно с едно кратко писмо от учителя, който го поздравявал за тъй успешното приключване на срока. Аналия го прочела разтреперана и за първи път от много време се усмихнала. Прегърнала разчувствана сина си и го заразпитвала до най-малките подробности: какви са спалните, какво им дават за ядене, студено ли им е нощем, колко приятели има, какъв е

учителят им. Изглеждаше много по-спокойна отпреди и никога повече не заговорила за преместването му от училището. През следващите месеци момчето продължило да носи все добри оценки, които Аналия колекционирала като скъпоценности, а майчиното възнаграждение било буркани мармалад и кошници плодове за целия клас. Стараела се да не мисли, че взетото решение било валидно едва за началното образование и след няколко години изпращането на детето в училище в града щяло да бъде неизбежно, което пък означавало тя да го вижда само през ваканциите.

В една нощ на пиянски буйства в селото Луис Торес, който си бил сръбнал яко, яхнал чужд кон и започнал да го разиграва, за да покаже уменията си на ездач пред група кръчмарски приятели. Животното го хвърлило на земята, ритнало го и му размазало тестисите. Девет дни по-късно Торес умрял, виейки от болка, в една столична клиника, където го откарали с надеждата да го спасят от развилата се инфекция. До него била жена му и плачела от чувство на вина — защото никога не успяла да го дари с любов, но и на облекчение — тъй като вече нямало да бъде необходимо да се моли за смъртта му. Преди да потегли обратно към имението с ковчега с тялото на съпруга си, за да го погребат на своя земя, Аналия си купила една бяла рокля и я прибрала на дъното на куфара си. В селото пристигнала, облечена в траур, скрила лицето си зад черен воал на вдовица, та никой да не види израза на очите ѝ. Така се появила и на погребението, като държала за ръка сина си, който също носел черен костюм. След церемонията чичо ѝ Еухенио, който се чувствал в отлично здраве въпреки своите седемдесет добре похарчени години, предложил на снаха си да му отстъпи земите и да отиде да живее, като се издържа от рентата, в града, където детето щяло да може да се изучи, а тя — да забрави мъките на миналото.

— Защото от погледа ми, Аналия, не убягна истината, че клетият ми Луис и ти никога не бяхте щастливи — рекъл той.

— Имате право, чичо, Луис ме излъга от самото начало.

— За бога, дъще, той винаги бе много дискретен и те уважаваше. Луис беше един добър съпруг. Мъжете винаги си позволяват по някое и друго малко приключение, но това няма никакво значение.

— Нямам предвид това, а една непоправима лъжа.

— Не желая да зная за какво става дума. И все пак си мисля, че в столицата детето и ти ще се чувствате много по-удобно. Не ще ви липсва нищо. Аз ще поема имението, вярно, стар съм, но не съм свършен и все още мога да катурна един бик.

— Тук ще остана. Ще остане и синът ми, защото ще трябва да ми помага в стопанството. През последните години повече се грижих за отглеждането на добитъка, отколкото за домакинството. Единствената разлика ще бъде, че занапред ще вземам решенията си сама, без да се допитвам до никого. Най-сетне тази земя е само моя. Сбогом, чичо Еухенио.

През първите седмици Аналия организира новия си живот. Най-напред изгорила чаршафите, споделяни с мъжа ѝ, и пренесла тясното си легло в голямата спалня; веднага след това проучила задълбочено счетоводните книги на имението и още щом добила ясна представа за състоянието, което притежава, назначила управител, който да изпълнява разпорежданията ѝ непрекословно. Когато усетила, че държи всички юзди здраво в ръцете си, тя извадила от куфара бялата си рокля, старателно я изгладила, облякла я и така пременена, потеглила с колата си към селското училище, стиснала под мишница една стара кутия за шапки.

Аналия Торес изчакала в двора училищният звънец в пет часа да извести края на следобедните занятия, а после и да излязат децата, в шумна блъсканица. Сред тях, радостно затичан, видяла и сина си, който спрял смутен, щом я забелязал, тъй като майка му за първи път идвала в училището.

— Покажи ми класната си стая, искам да се запозная с учителя ти — казала тя.

На вратата Аналия дала знак на момчето да си тръгне, защото въпросът бил личен, и влязла сама. Стаята била голяма и с висок таван, на стените имало окачени географски карти и рисунки по биология. Тя усетила познатия мирис на непроветрено и на детска пот, белязал някога собственото ѝ детство, но този път не я подразнил, а напротив, вдъхнала го с удоволствие. По чиновете, след употребата им през деня, царял безпорядък, някои мастилници били отворени, виждали се хартии на пода. Успяла да зърне и една колонка от числа на черната дъска. Зад бюрото си на подиума в дъното седял учителят. Мъжът вдигнал изненадано глава, но не станал, защото патериците му били в

ъгъла, прекалено далече, за да ги стигне, без да провлачи стола си. Аналия преминала по пътеката между двете редици чинове и спряла пред него.

— Аз съм майката на Торес — представила се тя, защото не й хрумнало нищо по-уместно.

— Добър ден, госпожо. Ползвам се от случая да ви благодаря за мармаладите и плодовете, които ни изпращахте.

— Да оставим това, не съм дошла за размяна на любезности. Дойдох да ви потърся сметка — заявила Аналия и сложила върху писалището кутията за шапки.

— Какво е това?

Тя отворила кутията и извадила любовните писма, които била запазила през всичкото това време. Той дълго оглеждал купчината пликове.

— Дължите ми единайсет години от моя живот — казала Аналия.

— Как разбрахте, че аз съм ги писал!? — промърморил той, когато най-сетне си възвърнал гласа, заседнал в гърлото.

— Още в деня на сватбата си открих, че съпругът ми не би могъл да е техният автор, а когато синът ми донесе вкъщи вашите първи бележки, разпознах почерка. Но сега, като ви гледам, вече не изпитвам ни най-малко съмнение, защото ви виждах в сънищата от шестнайсетгодишната си възраст. Защо го направихте?

— Луис Торес беше мой приятел и когато ме помоли да напиша едно писмо до братовчедка му, не видях в това нищо лошо. Така стана и с второто, и с третото; после, когато вие ми отговорихте, вече нямаше как да не продължа. Онези две години бяха най-хубавите в моя живот, единствените, през които очаквах нещо. Очаквах пощата.

— Аха.

— Можете ли да ми простите?

— От вас зависи — казала Аналия и му подаде патериците.

Учителят облякъл самото си и се изправил. Двамата излезли сред врявата на двора, където слънцето още не било залязло.

[1] Благотворителна католическа организация с болници и училища в много страни на Латинска Америка. — Б.пр. ↑

ПРИЗРАЧНИЯТ ДВОРЕЦ

Преди пет века, когато в земите на Кинароа стъпили храбрите испански бандити, с изтощените си коне и с брони, нажежени като разпалени въглини от слънцето на Америка, индианците вече няколко хиляди години се били раждали и умирали по същите тези места. С глашатаи и знамена завоевателите провъзгласили откриването на новата територия, обявили я за притежание на един далечен император, забили първия кръст и я назовали Сан Херонимо, име, трудно за произнасяне на езика на коренното население. Индианците наблюдавали безогледните им церемонии с известна изненада, но до тях вече били достигнали вестите за брадатите воители, които кръстосвали света с дрънчене на желязо и пушечен гърмеж, вече им било известно, че по пътя си те сеели скръб и никой от познатите народи не съумял да им се противопостави — всички войски били принудени да отстъпят пред шепата кентаври. Тяхното древно племе било толкова бедно, че и най-накиченият с пера владетел се притеснявал да им иска данъци, а и толкова кротко, та изобщо не ги търсели за войници. Съществували в мир от зората на времето и не били склонни да променят привичките си заради някакви недодялани чужденци. Уви, много скоро усетили силата на врага и разбрали колко безсмислено е да се преструват, че не го забелязват, защото присъствието му се оказало изтощително като канара, стоварена на гърба им. През следващите години онези от индианците, които не загинали в робство или от най-различни изтезания, целящи да им бъдат наложени други божества, или пък не били покосени от непознати болести, се пръснали навътре в джунглата и малко по малко забравили дори името на своя народ. Винаги скрити, подобни на сенки сред листата, те просъществували в продължение на векове, като разговаряли шепнешком и се придвижвали само нощем. Придобили такава изкусност в укриването, че историята пропуснала да ги регистрира и днес не е останала дори следа, че са преминали през живота. Книгите не ги споменават, но селяните от околността твърдят,

че са ги чували из гората, а всеки път, когато коремът на някоя самотна девица започва да расте, без да могат да посочат прелъстителя, приписват детето на някой сластолюбив индианец. Местните хора се чувстват горди, че във вените им тече кръв, примесена и с няколко капки от онези невидими същества, наред с мощната ѝ струя от английски пирати, испански войници, африкански роби, авантюристи, търсещи Ел Дорадо, а сетне и толкова имигранти, на които било хрумнало да довтасат по тези места с дисаги на рамо и с глави, пълни с илюзии.

Европа потребявала повече кафе, какао и банани, отколкото бихме могли да произведем, но цялото това търсене не ни донесло благоденствие и ни оставило все така бедни. Нещата се обърнаха, когато един негър от крайбрежието забил кирката си в земята, за да изкопае кладенец, а лицето му било оплискано от фонтан нефт. Към края на Първата световна война се заговорило, че това е процъфтяваща страна, въпреки че почти всичките ѝ жители продължавали да газят в калта. В действителност златото пълнело само сандъците на Благодетеля и свитата му, но не изчезвала надеждата, че някой ден нещичко ще прелее и за народа.

Били изминали две десетилетия на тоталитарна демокрация, както обичал да нарича своето управление Пожизнения президент, години, през които, за негова прослава, били смазани всякакви прояви на подривна дейност. В столицата можели да се видят белезите на прогреса — автомобили, кинематографски салони, заведения за сладолед, хиподрум и един театър, където гастролирали спектакли от Ню Йорк или от Париж. Всеки ден в пристанището спирали десетки кораби, които откарвали петрола, и други, които докарвали нови неща, но останалата част от националната територия продължавала да е потопена в многовековната дрямка.

Един ден следобедната почивка на хората в Сан Херонимо била нарушена от страховитите удари с чук, предхождащи пристигането на влака. Железницата щяла да свърже столицата с това селце, избрано от Благодетеля, по подобие на европейските монарси, за построяването на неговия Летен дворец, при все че по тези земи едва ли някой би могъл да отличи лятото от зимата, защото цялата година протичала, потопена във влажния и изгарящ дъх на природата. Единствената причина да издигнат онова монументално творение тъкмо тук било

твърдението на един белгийски естествоизпитател, че ако митът за земния рай имал някакво основание, то той би трябвало да се намира на това място, където пейзажът се отличавал с рядка красота. Според наблюденията му гората давала подслон на повече от хиляда разновидности пъстроцветни птици, както и на богато разнообразие от диви орхидеи, като се започнело с *Brassias*, големи колкото шапка, и се стигнело до миниатюрните *Pleurothallis*, различни само с лупа.

Идеята за двореца тръгнала от италиански архитекти, които се явили пред Негово превъзходителство с проектите на пъстроцветен мраморен палат, цял един лабиринт с безброй колони, широки коридори, виещи се стълби, арки, сводове и капители, салони, кухни, спални, а също и над трийсет бани, оборудвани с кранове от злато и сребро. Железницата представлявала първия етап на строителството, без който не биха могли да бъдат доставени до това забутано кътче на географската карта несметните тонове материали и стотиците работници, без да се броят надзирателите и занаятчиите, докарани от Италия. Четири години продължила работата по издигането на онази главоблъсканица, променила местната флора и фауна и достигнала стойност, равна на всички военни кораби на страната, но изплатена в срок с черното земно масло, така че в деня на годишнината от Славното Завземане на Властта прерязали лентата по повод откриването на Летния дворец. Специално за случая локомотивът на влака бил украсен в цветовете на националното знаме, а товарните вагони били заменени с пътнически, в чиито купета, тапицирани с плюш и английска кожа, пътували празнично облечените гости. Сред тях имало и представители на най-старата аристокрация, които, макар и да ненавиждали узурпиралата власт коравосърдечен син на Андите, не дръзнали да отхвърлят поканата.

Благодетеля бил човек недоद्याн, със селски навици, къпел се със студена вода, спял върху рогозка на пода с пистолет подръка и без да си сваля ботушите, хранел се с печено месо и царевица и пиел само вода и кафе. Единственият лукс, който си позволявал, били пурите от черен тютюн и всичко извън тях приемал за пороци, присъщи на дегенерати или педераста — включително алкохола, на който гледал с лошо око и рядко поднасял на масата си. Все пак с времето се видял принуден да допусне някои по-изискани обноски край себе си, тъй като си дал сметка колко е необходимо да оставя добро впечатление у

дипломати и други видни гости, за да не разнесат по чужбина славата му на грубиян. Няма да съпруга, която да повлияе на спартанските му навици. Смятал любовта за опасна слабост, бил убеден, че, с изключение на неговата майка, всички жени са прикрити развратници и следователно най-разумно е да ги държи на разстояние. Казвал, че мъж, заспал в любовна прегръдка, е уязвим колкото седеммесечно бебе, затова изисквал генералите му да обитават казармите и да ограничават семейния живот до спорадични посещения. Никоя жена не прекарала цяла нощ в постелята му, нито можела да се похвали с нещо повече от среща набързо, никоя не оставила у него трайни следи, докато в съдбата му не се появила Марсия Либерман.

Празникът по случай откриването на Летния дворец бил истинско събитие, намерило отражение в летописите за управлението на Благодетеля. Два дни и две нощи оркестрите се сменяли, за да свирят модните ритми, а готвачите приготвили един безкраен банкет. Най-красивите мулатки от Карибското крайбрежие, нагиздени с разкошни, специално ушити за случая дрехи, танцували в салоните с военни — макар и никога неучаствали в сражение, — обкичили с медали гърди. Имало разнообразни развлечения: певци, докарани от Хавана и Ню Орлианс, танцьорки на фламенко, фокусници, жонгльори и циркови акробати, игри на карти и домино и дори лов на зайци, които слугите изваждали от клетките им и пускали да бягат, а присъстващите ловели с расови соколи, докато накрая някакъв смешник не изпозастрелял с двуцевката си черношиите лебеди в езерото. Някои от гостите се повалили изнемощели по канапетата, опиянени от танци и алкохол, други се хвърляли с дрехите в басейна, трети се пръснали по двойки из стаите. Благодетеля не пожелал да узнае подробности. След като посрещнал с кратка реч за добре дошли поканените на събитието и открил танците с дамата, заемаща най-високо място в йерархията, той се прибрал в столицата, без да се сбогува с никого. Празниците разваляли настроението му. На третия ден влакът пропътувал обратния път, за да отнесе и изтощените сътрапезници. Летният дворец изглеждал като след природно бедствие, баните приличали на буница, завесите били подгизнали от урина, мебелите били изтърбушени, а растенията вехнели в саксиите. Цяла седмица била потребна на прислугата, за да изчисти следите от онзи ураган.

Дворецът никога повече не послужил за сцена на вакханалии. Понякога следобед Благодетеля, закопнял да се пооткъсне от напрежението на поста си, нареждал да го отведат там, но почивките му се ограничавали до три-четири дни поради опасението да не би в негово отсъствие да се развихри някоя конспирация. Управлението на държавните дела се нуждаело от постоянната му бдителност, за да не се изплъзне властта от ръцете му. В грамадната сграда останал само персоналът, необходим за поддръжката. Щом заглъхнал грохотът от строителните машини и от преминаването на влака, щом отзвучало и ехото от празника по случай тържественото откриване, пейзажът си възвърнал спокойствието и пак разцъфнали орхидеите, а птиците свили гнезда. Жителите на Сан Херонимо се потопили във всекидневните си занятия и почти успели да забравят за съществуването на Летния дворец. Тогава, лека-полека, невидимите индианци завзели отново своята територия.

Първите признаци били толкова незабележими, че никой не им обърнал внимание: шум от стъпки и шепот, бегли силуети между колоните, следа от ръка върху бляскавата повърхност на някоя маса. Малко по малко започнали да изчезват ядене от кухните и бутилки от избите, а сутрин някои легла били намирани разхвърляни. Прислужниците се упреквали един друг, но се въздържали да надигнат глас, защото никой нямал интерес офицерът от охраната да вземе нещата в свои ръце. Било невъзможно да опазят изцяло пространството на този дом — докато проверявали една стая, от съседната долитали въздишки, а щом отключели вратата, откривали само полюшващи се завеси, сякаш някой току-що бил преминал през тях. Разнесла се мълвата, че дворецът бил омагьосан, и скоро страхът завладял дори войниците, които престанали да правят нощен обход, ограничили се да стоят неподвижно на постове си и да наблюдават пейзажа, здраво стиснали оръжията. Уплашени, прислужниците повече не стъпили в избите и от предпазливост заключили някои салони. Заемали само кухнята и спели в едното крило на сградата. Другата жилищна част останала без надзор, във владение на онези безплътни индианци, които разделили помещенията с въображаеми линии и се настанили в тях като палави духове. Те устояли на хода на историята, като се приспособили към промените, когато това било неизбежно, и се криели в свое си, вътрешно измерение, когато било необходимо. В

стаите на двореца намерили приют, там се любели безшумно, раждали се без тържествени церемонии и умирали без сълзи. Толкова добре изучили всички пътечки на този мраморен лабиринт, че могли да съществуват без затруднения в едно и също пространство с пазачите и прислугата, без никога да се докоснат, сякаш принадлежали на друго време.

Посланикът Либерман слязъл на пристанището заедно със съпругата си и цялата покъщнина. Пътувал заедно с кучетата си, с всичките си мебели, библиотеката си, сбирката си от плочи с оперна музика и най-различни спортни пособия, та дори и една платноходка. Намразил тази страна от мига, в който го известили за новото назначение. Разделил се с поста на пълномощен министър във Виена, воден от амбицията да се издигне до посланик, пък макар и в Южна Америка, една чудновата земя, която не му вдъхвала ни най-малка симпатия. В замяна жена му Марсия приела нещата с далеч по-добро разположение на духа. Била готова да го последва в дипломатическите странствания, защото редом със съпруга си се радвала на голяма свобода, въпреки че с всеки изминал ден се чувствала все по-отчуждена от него, а и светският живот твърде малко я интересувал. Изпълнявала някои минимални съпружески изисквания, а остатъкът от времето ѝ принадлежал. В действителност мъжът ѝ, прекалено зает с работа и със спортовете си, едва забелязвал присъствието ѝ и се сещал за нея само когато я нямало. За Либерман жена му била необходимото допълнение към кариерата, тя придавала блясък на живота му в обществото и умело ръководела сложния домашен механизъм. Виждал в нейно лице лоялен съратник, но никога дотогава не бил изпитал порив да осезае душата ѝ. Марсия преровила географските карти и една енциклопедия, за да се запознае с всички забележителности, свързани с далечната страна, и дори започнала да учи испански език. През двете седмици пътуване през Атлантическия океан прочела книгите на белгийския естествоизпитател и се влюбила в топлите ѝ природни дадености още преди да я види. По характер била затворена, чувствала се по-щастлива, когато се грижела за градинката си, отколкото в салоните, където трябвало да придружава съпруга си, та си помислила, че в този край щяла да бъде по-свободна от обществени

задължения и би могла да посвети времето си на четене, рисуване и преоткриване на природата.

Първата грижа на Либерман била да монтира вентилатори във всички стаи на жилището си. Веднага представил и акредитивните си писма на държавната власт. Когато Благодетеля го приел в своя кабинет, съпрузите били прекарали в града само няколко дни, ала мълвата, че жената на посланика била много красива, вече била достигнала до ушите на властелина. В съответствие с протокола ги поканил на вечеря, макар да го отблъснали надменният вид и многословните увъртания на дипломата. В посочената вечер Марсия Либерман влязла в Салона за приеми, хванала съпруга си под ръка — и за първи път през своя дълъг живот Благодетеля усетил как дъхът му секва заради жена. Бил виждал и по-красиви лица, и по-стройни фигури, но никога такова изящество. Споменът за стари завоевания се пробудил и разбунил кръвта му с жар, каквато не бил изпитвал от години. Цялата вечер запазил дистанция, като наблюдавал крадешком жената на посланика, възбуден от извивката на шията ѝ, неуловимия поглед, движенията на ръцете; сериозното държане. Може и да му хрумнало, че е с над четирийсет години по-стар от нея и евентуален скандал би имал непредсказуеми последствия дори извън границите на страната, но не се разколебал, а напротив — това се прибавило като още един, неудържим подтик към зараждащата се страст.

Марсия Либерман почувствала върху кожата си като непристойна ласка погледа на мъжа, който не се откъсвал от нея, и си дала сметка за опасността, без да намери сили да я избегне. В един момент помислила да помоли съпруга си да се оттеглят и все пак останала на мястото си, раздвоена между желанието старецът да се приближи до нея и същевременно готова да избяга, ако той го стори. Не знаела защо трепери. Не си правела илюзии — дори отдалеч се забелязвали признаците на сенилност, бръчките и петната по кожата му, изпитото му тяло, колебливата походка, могла да си представи неговия дъх на старо и отгатнала, че ръцете му в ръкавици от бяло шевро са като две лапи. Но очите на диктатора, замъглени от възрастта и от толкова извършени жестокости, още притежавали властническия пламък, който я парализирал върху стола.

Благодетеля не умее да ухажва жените, до онзи момент не му се и налагало да го върши. Това подействало в негова полза, защото, ако

започнел да досажда на Марсия с галантността на съблазнител, щял да предизвика у нея отвращение и тя би се оттеглила с презрение. Случило се тъкмо обратното и тя не могла да му откаже, когато няколко дни по-късно той почукал на вратата ѝ, облечен цивилно и без охрана, като един тъжен праядо, за да ѝ признае, че от десет години не бил докосвал жена, чувствал се вече мъртъв за изкушения от подобен род, но с цялото нужно уважение я умолявал да го придружи този следобед до едно усамотено място, където да положи глава върху коленете ѝ на кралица и да ѝ разкрие какъв е бил светът, когато все още той бил строен млад мъж, а тя не била родена.

— А съпругът ми? — едва успяла да попита на един дъх Марсия.

— Съпругът ви не съществува, дъще. Сега съществуваме само вие и аз — отвърнал Пожизнения президент и я повел под ръка към черния пакард.

Марсия не се завърнала у дома, а преди да е изминал и месец, посланик Либерман отпътувал обратно за родината си. Търсил жена си под дърво и камък, като отначало отказвал да приеме онова, което отдавна било престанало да е тайна, а когато повече не можел да си затваря очите пред фактите на похищението, поискал аудиенция при Държавния глава и настоял да му върне съпругата. Преводачът се опитал да омекоти думите му, но Президента доловил тона и това му послужило за претекст да се отърве веднъж завинаги от неразумния съпруг. Заявил, че Либерман, отправяйки безсмислените си и напълно неоснователни обвинения, е оскърбил нацията, и наредил в срок от три дни да напусне държавните граници. Подсказал му да го стори без скандали, за да опази достойнството на страната си, тъй като никой нямал интерес от скъсване на дипломатическите отношения и от създаването на пречки за свободното движение на петролните танкери. В края на срещата, с тон на засегнат баща, той добавил, че е склонен да разбере умопомрачението му, но го съветвал да отпътува спокоен, защото и в негово отсъствие щял да продължи издирването на госпожата. Като доказателство за добра воля извикал началника на полицията и му дал съответните инструкции в присъствието на посланика. Макар в първия момент Либерман да помислил да откаже да замине без Марсия, в следващия миг преценил, че се излага на опасност от изстрел в тила, така че опаковал багажа си и напуснал страната още преди указания срок.

Любовта изненадала Благодетеля на възраст, когато вече нямал спомени за трепетите на сърцето. Този катаклизъм объркал сетивата му и го върнал в юношеството, но не бил достатъчен, за да приспи хитростта му на лисица. Разсъдил, че става дума за една старческа страст — и не можел да си представи Марсия да отвърне с взаимност на чувствата му. Не знаел защо го била последвала онзи следобед, но с разума си разбирал, че не ще да е било от любов, и тъй като не познавал добре жените, предположил, че е била изкушена от вкуса към приключения или от жажда за власт. В действителност тя се оставила да бъде победена от чувство на съжаление. Когато старецът я прегърнал страстно, със сълзи на унижение в очите, защото, за разлика от предишните години мъжествеността му го предала, Марсия се заела с търпение и добро желание да му възвърне гордостта. И така, след няколко несполучливи опита бедният човечец все пак успял да пресече жадувания праг и да се разходи в продължение на кратки мигове в прохладните градини, открехнати пред него, като веднага след това рухнал с обляно в пяна сърце.

— Остани с мен — помолил я Благодетеля, едва-що съвзел се от ужаса, че ще издъхне върху нея.

И Марсия останала, покъртена от чувството за самотност на стария властител, а и защото алтернативата да се завърне при съпруга си ѝ се сторила не чак толкова интересна, колкото предизвикателството да премине отвъд желязната завеса, зад която този мъж бил преживял почти осемдесет години.

Благодетеля държал Марсия скрита в едно от имененията си, където я посещавал всекидневно. Никога не останал цяла нощ при нея. Прекарвали времето си заедно в бавни разговори и ласки. На неукрепналия си испански тя му разказвала за своите пътешествия и за книгите, които четяла, а той я слушал, без да разбира много, очарован от мелодичността на гласа ѝ. Друг път той си припомнял детството в пустинните земи на Андите или войнишките години, но ако му задавяла някой въпрос, веднага се затварял в себе си и я наблюдавал изкосо, сякаш виждал в нея враг. Марсия забелязала тази неизменна подозрителност, осъзнала, че присъщото му недоверие е много по-силно от потребността да се отдаде на нежността, и след няколко седмици се примирила с поражението си. Загубила надеждата да го спечели за любовта, тя престанала да проявява интерес към този мъж и

пожелала да излезе извън стените, зад които била похитена — но вече било късно. Благодетеля изпитвал нужда от присъствието ѝ, понеже Марсия твърде напомняла негова отдавнашна приятелка, а и след отпътуването на мъжа ѝ за Европа за нея нямало място на тази земя, дори името ѝ започнало да избледнява в спомените на другите. Диктаторът доловил промяната в душевната ѝ нагласа и станал още по-подозрителен, макар все така да я обичал. За да я утеши за вечното затворничество, на което била осъдена, защото появата ѝ на улицата би потвърдила обвиненията на Либерман и би запратила по дяволите международните отношения, той ѝ предоставил всичко, каквото ѝ се харесвало: музика, книги, животни. Марсия прекарвала часовете си в свой свят — с всеки ден все по-откъсната от действителността. Щом престанала да го насърчава, той изгубил смелост да я прегръща и скоро срещите им се превърнали в спокойни следобеди пред чаша шоколад и бисквити. В желанието си да ѝ достави удоволствие един ден Благодетеля я поканил да посети Летния дворец, за да види отблизо рая на белгийския естествоизпитател, чиито книги така добре познавала.

Влакът, неизползуван от дните на тържественото откриване преди десет години, се намирал в окаяно състояние, затова заминали с лека кола, предшествани от керван охрана и прислуга, които потеглили седмица преди тях да възстановят в двореца всичко необходимо и да възвърнат някогашния му блясък. От шосето била останала само една пътека, която отряди затворници бранели от растителността. В някои участъци трябвало да си послужат с мачете, за да се преборят с папратите, както и да запрегнат волове, за да изтеглят автомобилите от калта, но нищо не било в състояние да помрачи въодушевлението на Марсия. Пейзажът я заслепил. Понасяла жегата и комарите, сякаш не ги усещала, вирайки се в природата, която, струвало ѝ се, я обвинявала в прегръдка. Имала чувството, че вече е идвала — може би в сънищата или в някое от предишните си съществувания — и че принадлежи на това място; че до момента е била само чужденка на света и всички направени от нея стъпки, включително решението ѝ да напусне дома на мъжа си и да последва някакъв треперещ старец, са били насочени от инстинкта ѝ с единствената цел да я отведат тук. Още преди да види

Летния дворец, тя знаела, че той ще бъде последното ѝ жилище. Когато най-сетне сред листата се показала сградата, обкръжена от палми и блеснала на слънцето, Марсия въздъхнала с облекчение, като корабокрушенец, видял отново пристанището, от което е тръгнал на път.

Въпреки трескавите приготовления за посрещането им дворецът имал вид на омагьосан — цялото съоръжение, замислено в римски стил като център на геометричен парк и грандиозни алеи, било потънало в хаоса на всепоглъщаща растителност. Знойният климат променил цвета на материалите, покрити с преждевременна патина, а от басейна и градините не останало нищо видимо. Ловджийските кучета много преди това били скъсали каишките си и скитали из имението — една гладна и свирепа глутница, която посрещнала новодошлите с хоров лай. Птиците, свили гнезда по капителите, били покрили релефите с испражнения. Навсякъде царял безпорядък. Летният дворец бил преобразен в живо създание, отворено за зеленото нашествие на джунглата, която го обгърнала и проникнала в него. Марсия скочила от автомобила и се затичала към портала, където, изнурена от жегата, я очаквала свитата. Обиколила една по една всички стаи; обширните салони, украсени с провиснали от таваните подобно звездни гроздове кристални полилеи и обзаведени с френски мебели, в чиято тапицерия гнездели гущери; спалните с легла, покрити с избледнели от силната светлина балдахини; баните с прорасъл мъх между цепнатините на мрамора. Вървяла засмяна, като човек, придобил отново нещо, което му е било отнето.

През следващите дни Благодетеля видял Марсия толкова доволна, че си възвърнал част от силите, те сгрели уморените му кости и могъл да я притисне в прегръдките си както при първите им срещи. Тя приела ласките му разсеяно. Седмицата, която мислели да прекарат там, се удължила до две, защото мъжът бил в отлично настроение. Изчезнала умората, натрупана в годините му на сатрап, притъпили се и някои от старческите му болести. Разхождал се с Марсия из околностите и ѝ показвал многобройните разновидности орхидеи — те се катерели по стъблата на дърветата или висели в тежки съцветия от най-високите клони; облаците от бели пеперуди, покрили земята; птиците с перушина в цветовете на дъгата, които изпълвали въздуха с песните си. Играел с нея като млад любовник, хранел я в устата с

гъстия нектар на дивото манго, къпел я със собствените си ръце в отвара от треви и я разсмял с една серенада под прозореца ѝ. От години не се бил отдалечавал от столицата, с изключение на кратките пътувания с малкия си самолет в онези провинции, където присъствието му било наложително за смазването в зародиш на някой бунт и за укрепването сред народа на убеждението, че властта му е неоспорима. Неочакваната ваканция освежила духа му, животът отведнъж му се сторил по-привлекателен и дори си въобразил, че с тази красива жена до себе си би могъл да управлява вечно. Една нощ сънят го сварил в прегръдките ѝ. Събудил се призори в ужас, с усещането, че е предал самия себе си. Станал, плувнал в пот и с разтуптяно сърце, погледнал я в леглото — бяла одалиска по време на почивка, с лице, цялото покрито от бакърената ѝ коса. Излязъл и дал на свитата си разпореждания за завръщане в града. Не се изненадал, когато Марсия с нищо не показала, че не ще го придружи. Може би дълбоко в себе си съзнавал, че такова е и неговото желание, защото разбрал, че тя е най-голямата му слабост, единствената, която била в състояние да го накара да забрави за властта.

Благодетеля отпътувал за столицата без Марсия. Оставил ѝ половин дузина войници за охрана на имението и няколко прислужници, които да се грижат за нея, и ѝ обещал да поддържа пътя в добро състояние, за да може тя да получава подаръците му, продуктите, пощата и някои вестници. Уверил я, че ще я посещава толкова често, колкото позволяват задълженията му на държавен глава, но на раздяла и двамата знаели, че повече няма да се срещнат. Керванът на Благодетеля се изгубил зад папратите и в един миг тишината обгърнала Летния дворец. За първи път през своето съществуване Марсия се почувствала истински свободна. Махнала фибите, които държали косите ѝ събрани, и разтърсила глава. Пазачите разкопчали куртките си и се освободили от оръжията си, а прислужниците се пръснали да провесят хамаците си на най-прохладните места.

През тези две седмици индианците наблюдавали откъм сенките посетителите. Без да се оставят да бъдат излъгани от светлата кожа и от превъзходните къдрави коси на Марсия Либерман, те я признали за една от тях, но не дръзнали да се материализират в нейно присъствие, защото били прекарвали векове спотаени. След отпътуването на стареца

и свитата му отново заели мълчаливо пространството, в което просъществували поколение след поколение. Марсия почувствала интуитивно, че никога не е сама, че където и да отиде, я следят хиляди очи; около нея се носел постоянен шепот, някакъв свеж полъх, някакъв пулсиращ ритъм — но не изпитвала страх, напротив, усещала се охранявана от добри духове. Свикнала с малките бъркотии: ту някоя дреха изчезвала за няколко дни и неочаквано се появявала в кош до леглото ѝ, ту някой изяждал вечерята ѝ малко преди тя да влезе в столовата, задигали ѝ акварелните бои и книгите, върху масата ѝ поставяли току-що откъснати орхидеи, понякога привечер ваната ѝ я очаквала с листенца от мента, плаващи в свежата вода, от празните салони долитали звуци на пиано, от шкафове — задъхано дишане на влюбени, от мансардата — детски гласове. Прислужниците не били в състояние да ѝ обяснят тези неразбории и много скоро тя престанала да ги разпитва, повярвала, че и те са част от доброжелателната конспирация. Една нощ се притаила между завесите с фенерче в ръка и щом дочула стъпки по мраморния под, включила светлината. Сторило ѝ се, че различава силуети на голи хора, които за миг също я погледнали кротко и веднага се изпарили. Повикала ги на испански, ала никой не се отзовал. Разбрала, че се нуждае от огромно търпение, за да разкрие загадката, но не се обезсърчила — имала пред себе си целия остатък от своя живот.

Няколко години по-късно страната била разтърсена от вестта, ме е дошъл краят на диктатурата, при това по един смайващ начин: Благодетеля умрял. Въпреки че вече бил заприличал на спаружен старец, останал само кожа и кости, и от месеци гниел в униформата си, наистина малцина били онези, които си представяли, че този човек е смъртен. Никой не си спомнял времето преди него, бил упражнявал властта толкова десетилетия, та народът свикнал да го смята за неизбежно зло, нещо като климата. Отзвукът от погребалните церемонии достигнал до Летния дворец с известно закъснение. По онова време вече почти цялата охрана и прислужниците, уморени да очакват смяна, която все не идвала, били дезертирали от постове си. Марсия Либерман посрещнала новината, без да се смути. В действителност струвало ѝ усилие да си припомни миналото — както случилото се отвъд джунглата, така и стареца с очички на сокол, който преобърнал съдбата ѝ. Дала си сметка, че със смъртта на тирана

изчезвали и причините да продължава да се крие; сега най-сетне можела да се завърне в цивилизацията, където сигурно вече никого не би занимавал скандалът с похищението ѝ, ала скоро отхвърлила подобна идея, тъй като не я интересувало нищо извън заплетения свят на този край. Животът ѝ протичал в мир сред индианците, потопена в зелената природа, облечена само с туника, с подкъсени коси, украсена с татуировки и пера. Чувствала се напълно щастлива.

Едно поколение по-късно, когато в страната се възцарила демокрацията и от дългата история на диктаторите останала само бегла следа в учебниците, някой се сетил за мраморния замък и предложил да го възстановят, за да бъде учредена в сградата му Академия на изкуствата. Конгресът на републиката изпратил комисия, която да изготви доклад, но автомобилите се залутали по пътя и когато най-сетне стигнали до Сан Херонимо, никой не могъл да посочи на специалистите къде се е намирал Летният дворец. Предприели опит да проследят коловоза на железницата и ето че релсите се оказали изтръгнати от траверсите, а растителността била скрила дирите им. Тогава Конгресът проводил екип от изследователи и двама военни инженери, които прелетели над зоната с хеликоптер, ала джунглата била така непроницаема, че и те не успели да открият мястото. Следите на двореца се объркали в паметта на хората и в общинските архиви, споменът за съществуването му се превърнал в махленски слух, докладите били погълнати от бюрокрацията и тъй като родината била изправена пред по-неотложни проблеми, проектът за основаването на Академия на изкуствата бил отложен.

Сега едно ново шосе свързва Сан Херонимо с останалата част на страната. Понякога минаващите оттам твърдят, че след буря, когато въздухът е влажен и зареден с електричество, неочаквано край пътя изниква бял мраморен дворец, който увисва за няколко мига на известна височина в пространството като мираж, сетне безшумно изчезва.

ОТ КАЛ СМЕ НАПРАВЕНИ

Открили главата на момичето, която се подавала от калта с широко отворени очи и призовавала без глас. Казвало се Асусена^[1], едно име от първото причастие. В онова безпределно гробище, където миризмата на мъртвците привличаше лешоядите от най-далечни места, а въздухът беше изпълнен с плача на сирачетата и жалбите на ранените, тази девойка, упорстваща да живее, се превърна в символ на трагедията. Телевизионните камери толкова пъти показаха непоносимата гледка с главата ѝ, изникнала като черна тиква от калта, че не остана човек, който да не бе узнал за нея и да не я бе споменавал. И винаги когато я виждахме да се появява на екрана, зад нея стоеше Ролф Карле, който пристигна на мястото, привлечен от новината, без да предположи, че там ще намери късче от собственото си минало, загубено преди трийсет години.

Започна се е един подземен вопъл, който разтърси памуковите поля и ги накъдри като разпенена вълна. Седмици преди това геолозите бяха монтирали измервателните си апарати и вече знаеха, че планината се е пробудила отново. От много време те предвиждаха, че топлината при изригването би могла да отлепи вечните ледове от склоновете на вулкана, но никой не обърна внимание на предупрежденията, защото звучаха като приказки от едно време. Селищата в долината продължиха своето съществуване, глухи за пъшканията на земята, до нощта на тази злокобна ноемврийска сряда, когато едно проточено ръмжение оповести края на света и снежните стени рухнаха и се свлякоха в лавина от кал, камъни и вода, която се стовари върху селата и ги погребва под неколкометрова непробиваема избълвана земна маса. Едва успели да се отърсят от парализата на началния ужас, оцелелите си дадоха сметка, че къщите, площадите, църквите, белите памукови поля, сенчестите кафеени горички и пасищата на бикове за разплод бяха изчезнали. Много по-късно, когато пристигнаха доброволците и войниците, за да спасят живите и да оценят размера на бедствието, те установиха, че под калта са

останали над два̀йсет хиляди човешки същества и несметен брой животни, гниеци в лепкавата тиня. Дори горите и реките бяха унищожени и пред погледа се простираше само една необозрима пустиня от кал.

Когато призори позвъниха от Канала на телевизията, Ролф Карле и аз бяхме заедно. Измъкнах се от леглото още сънena и отидох да приготвя кафе, докато той бързо се обличаше. Постави нещата, необходими му за работа, в зелената брезентна торба, която носеше винаги, после си казахме довиждане както толкова пъти преди това. Нямах никакво предчувствие. Останах в кухнята, като сърбах кафето си и планирах часовете си без него, уверена, че ще се върне още на следния ден.

Пристигна там сред първите, защото, докато другите журналисти приближаваха към бреговете на тресавището с джипове, на велосипеди или пеш, а и всеки търсеше начин сам да си проправи път, той имаше на разположение хеликоптера на телевизията и прелетя над лавината. На екраните се появиха кадри с моменти, уловени от камерата на помощника му, на които той се виждаше да гази в кал до колене, с микрофон в ръка, сред безпорядъка от изгубени деца, осакатени хора, трупове и развалини. Гласът му достигаше до нас спокоен. Бях го гледала в продължение на години в новинарските предавания да се рови в битки и катастрофи, без нещо да може да го спре, с едно ужасяващо упорство — и винаги ме удивляваше съдържаното му поведение пред опасностите и страданията, сякаш нищо не бе в състояние да сломи неговата устойчивост или да отклони любопитството му. Изглеждаше недосегаем за страха, но той бе признавал пред мен, че не е смел човек, ни най-малко. Мисля, че обективът на камерата оказваше върху него странно въздействие, сякаш го пренасяше в друго време и оттам съзерцаваше събитията, без да участва реално в тях. Когато го опознах по-отблизо, разбрах, че това фиктивно разстояние го избавяше от собствените му чувства.

Ролф Карле бе до Асусена от самото начало. Засне доброволците, които я откриха, и първите, които опитаха да се приближат до нея, камерата му упорито фокусираше върху девойката, върху мургавото ѝ лице, големите ѝ безутешни очи, гъстите ѝ разрошени коси. Калта на това място беше плътна и имаше опасност, щом стъпи, човек да пропадне в дълбочина. Хвърлиха ѝ въже, но тя не направи усилие да го

улови, докато не ѝ извикаха да го хване, тогава измъкна едната си ръка и понечи да се пресегне, ала веднага затъна още повече. Ролф остави торбата и другия си багаж и нагази в тресавището, като коментираше по микрофона на помощника си, че става все по-студено, а и трупове вече започват да се разлагат.

— Как се казваш? — обърна се той към момичето и то му отвърна с името си на цвете. — Не се движи, Асусена — заповяда Ролф Карле и продължи да ѝ говори, без да се замисля върху думите, просто за да я разсее, докато се промъкваше бавно в кал до кръста. Въздухът околоръст наглед бе също толкова мътен както тинята.

От тази страна не беше възможно да се добере до нея, затова отстъпи и тръгна да заобиколи оттам, където земята изглеждаше потвърда. Щом най-сетне доближи, хвана въжето и я привърза под мишниците, та да сполучат да я вдигнат. Усмихна ѝ се с онази своя усмивка, която смалвява очите и го връща в детството му, каза ѝ, че всичко върви добре, вече е с нея, веднага ще я извадят. Направи знак на другите да я изтеглят, ала въжето едва се опъна, когато девойката извика. Опитаха отново и се подадоха раменете и ръцете до лактите ѝ, но повече не успяха да я помръднат — беше заклещена. Някой предположи, че навярно краката ѝ са притиснати между отломки от разрушената ѝ къща, и тя отвърна, че не били само отломките, задържали я също телата на братята и сестрите ѝ, вкопчени в нея.

— Не се безпокой, ще те измъкнем оттук — обеща ѝ Ролф. Забелязах как, независимо от техническите затруднения на предаването, гласът му отслабва и това ме накара да се почувствам още по-съпричастна с него. Тя го погледна, без да му отговори.

През първите часове Ролф Карле изчерпа всички възможности, които му подсказа разумът, за да я спаси. Бореше се с пръчки и с въжета, но всяко подръпване означаваше нетърпими страдания за попадналата в капана на ямата. Успя да накара двама войници да му оказват съдействие; скоро обаче те го оставиха сам, защото още много жертви молеха за помощ. Девойката не можеше да се движи и едва ѝ се удаваше да диша, ала не изглеждаше отчаяна, а сякаш някакво вековно примирение ѝ позволяваше да отгатне съдбата си. Журналистът, обратно, беше решен да я изтръгне от смъртта. Донесоха му една вътрешна гума от автомобил, която той постави под мишниците ѝ като спасителен пояс, после в близост до ямата сложи

напряко една дъска, та да има опора, позволяваща му непосредствен достъп до нея. Тъй като беше невъзможно да отстранят отломките слепешком, той на два пъти се гмурна, за да изследва този ад, и изплува отчаян, покрит с кал, като плюеше камъчета. Прецени, че е необходима помпа, която да изсмуче калта, и поръча да бъде издирена по радиото, но получи отговор, че поради липса на транспорт не ще успеят да му я доставят преди следващата сутрин.

— Не можем да чакаме толкова! — възкликна Ролф Карле, ала в онази бъркотия никой не се спря да му изказва съчувствие. Трябваше да изминат още дълги часове, преди той да проумее, че времето бе спряло и че действителността бе изкривена непоправимо.

Един военен лекар, който се приближи да прегледа децата, заяви, че сърцето на девойката работи добре и тя би могла да издържи цялата нощ, стига организмът ѝ да не се преохлади.

— Имай търпение, Асусена, утре ще докарат помпата — опита се да я утеши Ролф Карле.

— Не ме оставяй сама — помоли го тя.

— Няма, разбира се, че няма.

Донесоха им кафе и той ѝ помогна да го изпие, глътка по глътка. От горещата течност момичето се ободри и заговори за краткия си живот, за семейството си, за училището и какво е представлявало това късче от света преди изригването на вулкана. Беше на тринайсет години и никога не бе напускало пределите на своето село. Журналистът, крепен от преждевременен оптимизъм, се почувства уверен: сигурно всичко щеше да завърши добре, помпата щеше да пристигне, щяха да изпомпат калта и да отстранят развалините, та Асусена да бъде изпратена с хеликоптер в болницата, където бързо щеше да се възстанови и където би могъл да я посещава и да ѝ носи подаръци. Помисли си, че тя вече не е на възраст за кукли, ала не попита какво би ѝ се харесало, може би една рокля. За да минават часовете по-неусетно, започна да ѝ разказва за пътуванията и приключенията си като ловец на новини, а когато спомените му се изчерпаха, прибягна до въображението, само и само да измисли нещо, способно да я разсее. На моменти тя задрямваше, но той продължаваше да ѝ говори в тъмнината, за да ѝ засвидетелства, че не си е отишъл, и за да превъзмогне гнета на неизвестността.

Дълга беше тази нощ.

На много мили оттам аз наблюдавах на екрана Ролф Карле и момичето. Не ме съдържаше да чакам у дома, затова отидох в Националната телевизия, където неведнъж двамата бяхме прекарвали заедно цели нощи в подготвяне на емисии. Така се почувствах по-близо до него и можах да надзърна в онова, което той преживя през тези три решителни дни. Обърнах се към всички по-важни личности в града — към сенаторите на републиката, към генералите от Въоръжените сили, към посланика на Съединените щати и към президента на Петролната компания — и ги помолих за една помпа, която да изсмуче калта, но получих само мъгляви обещания. Започнах да призовавам по радиото и телевизията за спешното ѝ набавяне, та дано откликнеше някой, в състояние да ни помогне. Между телефонните обаждания изтичвах до приемателния център, за да не пропусна картината от сателита, която непрекъснато показваше нови подробности за катастрофата. Докато журналистите подбираха за новините най-впечатляващите кадри, аз търсех онези, в които се виждаше ямата с Асусена. Екранът свеждаше бедствието само до един план и подчертаваше огромното разстояние между мен и Ролф Карле, но въпреки това аз бях с него, усещах всяко страдание на девойката също толкова болезнено, както и той, изпитвах собственото му отчаяние, собственото му безсилие. Пред невъзможността да се свържа с Ролф ми хрумна да прибегна до средство на въображението: да се концентрирам и да го достигна със силата на мисълта, за да му придам смелост. На моменти се унасях в трескава и безполезна дейност, друг път ме обземаше жалост и започвах да плача, а понякога се оставях в плен на умората и ми се струваше, че наблюдавам през телескоп светлината на някоя звезда, угаснала преди милиони години.

В първите сутрешни новини видях онзи ад, в който плаваха трупове на хора и животни, влачени от водите на нови реки, родени само за една нощ от стопените снегове. От калта се подаваха тук-там короните на дървета и камбанарията на една църква, където няколко души бяха намерили убежище и търпеливо чакаха спасителните отряди. Стотици войници и доброволци от Гражданска защита се опитваха да разчистят развалините в търсене на оцелелите, а в същото време дълги опашки от парцаливи призраци се редяха за канче бульон.

Радиостанциите съобщиха, че телефоните им са задръстени от обажданията на семейства, които предлагаха да приютят осиротели деца. Чувстваше се недостиг от питейна вода, бензин и храни. Лекарите, примирени, че трябва да ампутират крайници без упойка, молеха поне за серуми, аналгетици и антибиотици, но повечето пътища бяха прекъснати, а и бюрокрацията бавеше всичко. А през това време калта, заразена от разлагащите се трупове, заплашваше живите с епидемии.

Асусена трепереше, облегната на автомобилната гума, която я опасваше и държеше на повърхността. Обездвижеността и напрежението я бяха отслабили много, но не губеше съзнание и продължаваше да отговаря с доловим глас, когато приближаваха към нея микрофон. Интонацията ѝ беше плаха, сякаш молеше да я извинят за причинените неприятности. Ролф Карле, брадясал и с тъмни сенки под очите, изглеждаше изнемощял. Дори и от това огромно разстояние успях да си дам сметка за характера на тази умора, различна от всяко предишно изтощение през живота му. Бе забравил напълно за камерата, вече не можеше да гледа момичето през лупата на обектива. Кадрите, достигащи до нас, не бяха от помощника му, а от други журналисти, които си бяха присвоили Асусена, като я натовариха с патетичната отговорност да възплъти ужаса от случилото се на това място. Още на разсъмване Ролф се опита отново да отстрани препятствията, заклецили момичето в този гроб, но разполагаше само с ръцете си, не смееше да използва инструменти, за да не я нарани. Нахрани Асусена с канче каша от царевица и банан, каквито раздаваше армията, ала тя веднага я повърна. Отзова се един лекар, който установи, че е вдигнала температура, и добави, че не бил в състояние да направи нищо повече, пазели антибиотиците за случаите с гангрена. Приблужи се и свещеник, за да я благослови и да окачи на врата ѝ медальон с образа на Дева Мария. Следобед започна да ръми слабо, но упорито.

— Небето плаче — промърмори Асусена и също заплака.

— Не се бой — помоли я Ролф. — Трябва да запазиш силите и спокойствието си, всичко ще свърши добре, аз съм с теб и ще те измъкна оттук по някакъв начин.

Отново надойдоха журналисти, за да я снимат и да я питат същите неща, ала тя вече не се и опитваше да отговаря.

Междувременно пристигаха все повече екипи на телевизията и киното, макар и с кабели, ленти, филмчета, видео, прецизни обективи, магнетофони, звукови конзоли, осветление, отражателни екрани, акумулатори и агрегати, кутии с резервни части, електротехници, звукооператори и кинооператори, които разпратиха лика на Асусена до милиони екрани из цял свят. А Ролф Карле продължаваше да призовава за една помпа. Разгръщането на техниката даде резултат и в Националната телевизия започнахме да получаваме по-ясна картина и по-чист звук, разстоянието сякаш отведнъж се скъси и имах жестокото усещане, че Асусена и Ролф са редом с мен, но ни разделя непроницаемо стъкло. Можех да следя събитията час след час, узнах колко много направи моят приятел, за да изтръгне девойката от този неин затвор и за да ѝ помогне да изтърпи своята голгота, чух част от думите им, а за останалото можех да се досетя; бях там, когато тя учеше Ролф как да се моли и когато той я развличаше с приказките, които му бях разказвала аз хиляда и една нощ под белия балдахин против комари на нашето легло.

Щом падна тъмнината в края на втория ден, той се опита да я приспи със старите песни от Австрия, които бе научил от майка си, но тя се намираше отвъд съня. Прекараха голяма част от нощта в разговор, и двамата изтощени, гладни, треперещи от студа. И тогава, малко по малко, рухнаха здравите шлюзове, задържаха в продължение на години миналото на Ролф Карле, и най-сетне рухна пороят на всичко, скрито в най-дълбоките и потайни пластове на паметта, повличайки по пътя си пречките, които толкова дълго блокираха съзнанието му. Не всичко успя да каже на Асусена, тя сигурно и не знаеше, че съществува свят отгатък морето и време, предишно на нейното, тя не можеше да си представи Европа през войната, така че не ѝ разправи за поражението, нито за онзи следобед, когато руснаците го отведоха в концентрационния лагер, за да погребат пленниците, умрели от глад. Нима трябваше да ѝ обяснява, че голите тела, натрупани като планина от цепеници, имаха вид на чуплив порцелан? Как да говори на това умиращо дете за пещите и за бесилките? Не ѝ разказа и за нощта, когато видя майка си гола, само по червените ѝ ботинки с остри като кама токове, разплакана от унижение. Много неща премълча, но в онези часове за първи път преживя отново всичко, което мозъкът му се бе опитал да изличи. Асусена му бе

предала собствения си страх и така, без да иска, бе принудила Ролф да срещне своя. Там, до онази проклета яма, за Ролф бе невъзможно да продължи да бяга от самия себе си и ненадейно бе обладан от спотаения ужас, белязал детството му. Върна се във възрастта на Асусена, а и по-назад, ѝ се видя сам, в плен като нея на една яма без изход, погребан жив, с глава на равнището на земята, съзря до лицето си ботушите и краката на своя баща, който си бе свалил колана от кръста и го размахваше във въздуха с незабравимото свистене на разлютена змия. Завладя го болката, непокътната и безпогрешна, открай време сгушена в съзнанието му. Усети се отново в шкафа, където го заключваше баща му, за да го накаже за въображаеми прегрешения — и остана там безкрайни часове, със затворени очи, за да не вижда тъмнината, запушил ушите си с ръце, за да не чува туптенето на собственото си сърце, треперещ, свит като зверче. В мъглявината на спомените срещна сестра си Катарина, едно нежно създание, умствено изостанало, което прекара живота си, криейки се, с надеждата, че баща ѝ ще забрави злощастията на нейното раждане. Промъкна се до нея под масата в столовата и там, притулени зад дългата бяла покривка, двете деца замряха прегърнати, заслушани в стъпките и в гласовете. Мирисът на Катарина достигна до него, примесен с миризмата на собствената му пот, с ароматите от кухнята — чесън, супа, току-що опечен хляб — и с някаква странна воня на гниеца кал. Ръката на сестра му в неговата, уплашеното ѝ дишане, допирът на разрошените ѝ коси до бузите му, невинният израз на очите ѝ. Катарина, Катарина... появи се тя, трептейки като знаме, загърната в бялата покривка, която се бе превърнала в саван, и най-сетне можеше да поплаче за смъртта ѝ и поради чувството на вина, загдето я беше изоставил. Тогава той разбра, че подвизите като журналист, спечелили му толкова признание и слава, са били само опит да държи под контрол своя най-отколешен страх — едно хитруване, целящо да се скрие зад обектива, с надеждата по този начин действителността да стане по-поносима. Беше поемал прекомерни рискове в проява на смелост, тренирайки се през деня, за да победи чудовищата, които го измъчваха нощем. Ала ето че бе дошъл часът на истината и вече не можеше да продължава да бяга от своето минало. Той беше Асусена, погребан в калта, неговият ужас не беше далечното чувство от едно почти забравено детство, а една лапа, впита в гърлото му. Задавен от

плач, различни как пред него се появи майка му, облечена в сиво, притиснала към скута си чантата от крокодилска кожа — такава, каквато я видя за последен път на пристанището, когато дойде да го изпрати до кораба, с който той отпътува за Америка. Не идваше да изсуши сълзите му, а да му каже да вземе една лопата, защото войната бе свършила и сега трябваше да погребат мъртвите.

— Не плачи. Вече не ме боли нищо, добре съм — промълви Асусена призори.

— Не плача за теб, за себе си плача, боли ме всичко — усмихна се Ролф Карле.

С бледа светлина измежду облаците започна третият ден в долината на бедствието. Президентът на републиката отпътува за зоната и се появи с бойна униформа, за да потвърди, че това е най-голямото нещастие на века, че страната е в траур, братските държави са предложили своята помощ, обявено е обсадно положение, Въоръжените сили ще бъдат безпощадни и ще разстрелват на място всеки, който бъде заловен да мародерства или да върши други престъпления. Добави, че е невъзможно да бъдат извадени всички трупове, както и да бъде установен точният брой на несметните хиляди изчезнали, поради което цялата долина се провъзгласява за гробище и епископите ще дойдат да отслужат тържествена литургия за душите на жертвите. Отправи се към палатките на армията, където се бяха струпали оцелелите, за да им предаде облекчението на несигурни обещания, сетне към устроената полева болница, за да отправи насърчителни слова към лекарите и медицинските сестри, изнурени от толкова часове мъчителен труд. Веднага след това поиска да го заведат на мястото, където се намираше Асусена, по това време вече прочута, защото образът ѝ бе обиколил планетата. Поздрави я с излинялата си ръка на държавник и микрофоните регистрираха развълнувания му глас и бащинския му тон, когато ѝ каза, че смелостта ѝ е пример за родината. Ролф Карле го прекъсна, за да му поиска една помпа, и той го увери, че лично ще се погрижи за това. Успях да зърна за няколко мига Ролф, приклепнал до ямата. В следобедните новини го видях в същото положение. Тогава аз, втрънчена в екрана като гадателка пред кристалното си кълбо, усетих, че нещо основно у него се бе

променило, отгатнах, че през нощта се бяха сринали защитните му прегради и, най-сетне уязвим, се бе предал на болката. Това момиче бе докоснало онази част от душата му, до която самият той нямаше достъп и която никога не сподели с мен. Ролф бе пожелал да утеша Асусена, ала тъкмо тя поднесе нему утеха.

Дадох си сметка за точния момент, в който Ролф спря да се бори и се потопи в терзанието да бди над агонията на момичето. Аз бях с тях, три дни и две нощи, като ги наблюдавах скришом от другата страна на живота. Намирах се там, когато тя му каза, че през нейните тринайсет години никога не е била обичана от момче и че е жалко да си отиде от този свят, без да познае любовта, а той я увери, че я обича повече, отколкото би могъл изобщо някога да обича когото и да било, повече, отколкото майка си и сестра си, повече от всички жени, спали в прегръдките му, повече и от мен, неговата приятелка, и че би дал всичко, за да попадне сам в клопката на ямата вместо нея, че би заменил живота си срещу нейния, и видях, когато се наведе над клетата ѝ главица и я целуна по челото, прекършен от едно сладко и тъжно чувство, което не знаеше как да назове. Почувствах как в същия миг и двамата се спасиха от отчаянието, откъснаха се от калта, издигнаха се над лешоядите и хеликоптерите, полетяха заедно над това необятно тресавище на гнилота и вопли. И най-сетне можаха да приемат смъртта. Ролф Карле се помоли мълком тя да умре скоро, защото бе вече невъзможно да се издържа на толкова болка.

По онова време аз успях да се сдобия с помпа и да установя връзка с един генерал, който се съгласи да я изпрати рано на другия ден с военен самолет. Но този трети ден, на свечеряване, под неумолимите кварцови лампи и обективите на сто камери, Асусена се предаде, зареяла взор в очите на приятеля, който я бе поддържал до края. Ролф Карле махна спасителния ѝ пояс, затвори клепачите ѝ, за няколко минути я притисна до гърдите си, после я пусна. Тя потъна бавно, едно цвете в калта.

Отново си с мен, но вече не си същият човек. Често те придружавам до Канала на телевизията и за кой ли път гледаме видеозаписите с Асусена, ти внимателно ги изучаваши и търсиш нещо, което е трябвало да направиш, за да я спасиш, но не ти е хрумнало

навреме. А може би ги наблюдаваш, за да видиш себе си, гол, като в огледало. Твоите камери са захвърлени в един шкаф, не пишеш, нито пееш, с часове седиш до прозореца и гледаш планините. Застанала до теб, аз чакам да завършиш пътуването към недрата на самия себе си и да излекуваш старите си рани. Зная, че когато се завърнеш от своите кошмари, отново ще крачим, хванати за ръка, както преди.

И в този момент от разказа си Шехеразада видяла, че се зазорява, и млъкнала благоразумно.

Из „Хиляда и една нощ“

[1] В превод от испански — бяла лилия, крин. — Б.пр. ↑

Издание:

Автор: Исабел Алиенде

Заглавие: Приказки на Ева Луна

Преводач: Самуел Франсес

Език, от който е преведено: испански

Издател: „Народна култура“ ЕООД

Град на издателя: София

Година на издаване: 1996

Тип: разказш

Националност: чилийска

Печатница: ДФ „Балканпрес“ — София

Редактор: Виолета Миланова

Технически редактор: Езекил Лападатов

Рецензент: Виолета Миланова

Художник: Густав Климт

Коректор: Грета Петрова; Людмила Стефанова

ISBN: 954-04-0113-5

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/8014>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.